

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ФАКУЛТЕТ ПОЛИТИЧКИХ НАУКА
БЕОГРАД

Мирко М. Јаковљевић

ЦРНА ГОРА КАО ЕКОЛОШКА ДРЖАВА
У ЈАВНОМ ДИСКУРСУ

докторска дисертација

Београд, 2016.

UNIVERSITY OF BELGRADE
FACULTY OF POLITICAL SCIENCES

Mirko M. Jakovljević

MONTENEGRO AS AN ECOLOGICAL
STATE IN PUBLIC DISCOURSE

Doctoral Dissertation

Belgrade, 2016

Ментор:

Проф. др Добривоје Станојевић, Универзитет у Београду, Факултет
политичких наука

Чланови комисије:

Датум одбране: _____

Мојој Јелени

ЦРНА ГОРА КАО ЕКОЛОШКА ДРЖАВА

У ЈАВНОМ ДИСКУРУСУ

Резиме

Предмет овог истраживања јесте контекст употребе појма „еколошка држава“ у политичком дискурсу о проблемима и последицама. Тежња такве политичке комуникације, чини се, јесте да се редизајнира стварност и да се властито реторичко решење понуди као једино могуће. Циљ истраживања је да се сагледавањем еколошког феномена, уочавањем обима, утврђивањем законитости у различитим облицима раста и фреквентности, утврде и будуће политичке праксе у јавном дискурсу бројних учесника у пољу политичке комуникације. Основна метода која се користи у раду, с обзиром на то да је предмет екологија у јавном дискурсу, јесте анализа садржаја која се и односи на анализу објављених текстова о догађајима у природи и друштву. Када је језик у питању — анализа изабраних текстова рађена је по моделу Теуна ван Дајка (Teun, Van Dijk) и Алана Бела (Bell, Allan).

Урађено је истраживање о томе како грађани Црне Горе оцењују еколошке проблеме. Ради истраживања постављених хипотеза, анализиран је утицај објављених еколошких садржаја у јавном дискурсу електронских и штампаних медија у Црној Гори и то: ТВ „Црне Горе“, ТВ „Будва“, ТВ „ВИЈЕСТИ“, дневних листова „Побједа“, „Дан“, „Вијести“ и ТВ „Будва“.

У раду су, такође, анализирани и други елементи еколошког дискурса. Анализа јавног дискурса шири се на поглавља о књижевности и екологији, позоришту и екологији као и музици и екологији.

Појам еколошке државе је прича о истим проблемима и последицама, са циљем да се политичком комуникацијом такве врсте уобличи стварност а примаоцима порука да се властито решење нуди као једино могуће.

Хипотеза је да се комуникатор удаљује, како од основног појма екологије и еколошке државе, тако и од етичких норми неопходних за постојање аутентичне политичке комуникације.

Резултати истраживања су потврдили да су медији, као комуникацијски канали, најважнија средства за широку дисеминацију порука у јавном дискурсу.

Реципијенти, због манипулативне политичке праксе комуникатора, бивају уобличавани у групу која би требало да прихвати пројектовану реалност, пожељну за комуникаторе. Наведена пракса комуникатора у јавном дискурсу изазива низ негативних последица, како по саму идеју еколошке државе, тако и по неопходно очување и јачање свести о неопходном очувању животне средине, као и по политичку културу, која се опасним манипулацијама у јавном дискурсу своди на све нижи ниво. Сагледавањем употребе појма екологије у јавном дискурсу и манипулативних техника комуникатора, при чему се медији масовних комуникација користе као пука једносмерна трансмисија порука, дефинисањем проблема, и пројектовањем пожељне комуникације у јавном дискурсу, доприноси се не само изградњи савремене политичке комуникације, већ и темељних вредности на којима почива свако модерно друштво. У раду се закључује да је тема — екологија — умерено присутна у медијима и да је појам — екологија, у забележеним објавама, најчешће помињана афирмативно. Међутим, велики број ових објава суштински не задире у срж проблема. Објаве, изузев позитивног примера и едукације, немају значајнију улогу о погледу препознавања и решавања суштински важних еколошких проблема у Црној Гори.

Појам „еколошка држава“ је, у посматраном периоду, поменут 74 пута у програмским садржајима истраживаних медија (свега 7% укупног броја објава посвећених екологији).

Од 74 објаве у којима је евидентирано помињање кључног термина „еколошка држава“, 25 објава у укупном утиску су биле позитивне (говориле афирмативно о Црној Гори као еколошкој држави). Евидентирано је 8 неутралних објава и чак 41 негативна објава (негативне критике на рачун Црне Горе као еколошке државе).

Изузев неколико објава у којима је одредница „еколошка држава“ била присутна, а које су садржале суштинске информације и оцене о екологији у Црној Гори, у већини осталих објава појам „еколошка држава“ је употребљен декларативно. Кад се у медијима говори о Црној Гори као еколошкој држави, тај појам се углавном користи како би се указало на лоше стање у вези са екологијом у Црној Гори. У раду се такође, разматра сложени однос и екологије, и медијског система и јавног дискурса.

Кључне речи: екологија, еколошка држава, комуникологија, јавни дискурс, медији

Научна област: политичке науке

Ужа научна област: Медијске студије и новинарство

УДК број: 316.774:502/504(497.16)(043.3)

MONTENEGRO AS AN ECOLOGICAL STATE IN PUBLIC DISCOURSE

Summary:

The subject of this research is the context of the use of the term "ecological state" in political discourse about the problems and consequences. The pursuit of such political communication, it seems, is to redesign reality and to offer their own rhetorical solution as the only possible. The aim of the research is, that with reviewing ecological phenomenon, spotting scope, determining the legality of the various forms of growth and frequency, forms also future political practices in public discourse of many participants in the field of political communication.

The basic method used in this work with since it is the subject of ecology in the public discourse, logically, is to analyze the content of which is related to the analysis and in the published articles about events in the nature and society and what about the language language analysis was respected according at the text by model Teun Van Dijk.

The purpose of the research hypotheses analyzed the impact of the published environmental content in the public discourse electronic and print media in Montenegro and TV "Montenegro," Daily newspapers "Pobjeda", "Dan", "Vijesti" and TV "Budva". The paper also analyzes the texts on the theme of ecological discourse microanalysis by the method of Teun van Dyke, which was confirmed by relevant research. The research confirms the chapter Literature and ecology, music and ecology.

The analysis confirmed as a kind of rhetorical topos, is used for constantly talk about the problems and consequences, with the aim of political communication such kind of shape offers the reality of the recipients in their message and the own solution as the only possible.

In this way the communicator would be further apart, from the both basic concept of ecology and environmental state and of the ethical standards necessary for the existence of political communication. The obtained results confirm the specific hypothesis that the media, as communication channels, have the most important asset for a wide dissemination of messages in the public discourse that recipients due to manipulative political practices of communicators, are cast to a group that would be designed to

accept reality, desirable for communicators, so the above mentioned practices communicator in public discourse raises a number of negative consequences, both in the very idea of ecological state, and after the necessary conservation and raising awareness of necessary environmental protection, as well as political culture, which is encircled by manipulations in the public discourse move fall down to all lower level, and on such way eliminating the prerequisites for the overall development and progress of society and the individual creative potential of each of its members, that the scientific reassessment of the use of the term ecology in the public discourse and manipulative communicators technics, with the mass media communication used as a segment and recognised as of one-way transmission of messages, defining problems and designing desirable communication in public discourse, not only so contributes to the construction of modern political communication but also the fundamental values on which insist any modern society, as on the fact that effective political communication, with the lowest degree regards of manipulation regards the content of messages, contributes to the development of modern society, precreating the conditions for dialogue, and strengthening accountability of the individual and society as a wholeness for the development of the whole community and its parts.

The paper concluded that the theme of ecology are moderately presented in the media and that the concept of ecology in recorded announcements mostly are frequently as mentioned affirmative. However, many of these releases do not substantially interfere with the core of the problem, i.e. this publication, except some of positive example and education, does not have any significant role of recognizing and resolving of essential ecological problems in Montenegro. The term "ecological state" in the observed period mentioned 74 times in the program contents studied media (only 7% of the total number of releases devoted to ecology). Of the 74 posts that were recorded mention of the key term "ecological state", 25 posts in the overall impression were positive (affirmative spoke on Montenegro as an ecological state). Logged 8 neutral and releases as many as 41 releases negative (negative criticism of Montenegro as an ecological state).

Except for a few posts in which the term "ecological state" was present but which contained the essential information and reviews about the ecology in Montenegro, in most other releases term "ecological state" is in use only declaratively. When the media talk about Montenegro as an ecological state that term is generally used to indicate a

bad existing condition with respect to ecology in Montenegro, it is evident, the term is used as antagonism.

This paper discusses in separate chapters ecology through the ecological system of preferences to the construction and the relationship between ecology and the media system in Montenegro and intended to reach a desirable public discourse.

Keywords: ecology, ecological State, communication, public discourse,

Scientific field: Political Science

Special topics: Media studies and journalism

UDC number: 316.774:502/504(497.16)(043.3)

Садржај

1. Увод	1
1.1 Предмет и циљ дисертације	3
1.2 Дефинисање појмова	5
1.3 Хипотетички оквир истраживања	11
1.4 Методолошки оквир истраживања	13
1.4.1 Методе истраживања	14
1.5 Научна и друштвена оправданост	15
2. Одређење јавног дискурса	16
2.1. Нивои анализе новинских чланака	19
2.2. Критичка анализа дискурса	21
3. Појам државе	22
3.1 Црна Гора- кратак историјат	24
3.2 Природне карактеристике Црне Горе	32
3.3 Еколошки изазови у Црној Гори	35
3.4 Еколошка одговорност Црне Горе и међународноправни аспект	38
3.5 Еколошка безбедност Црне Горе и унутрашња политика	40
3.6 Анализа дискурса	44
4. Ка изградњи еколошког система Црне Горе	45
4.1 Анализа дискурса	50
4.2 Екологија у нормативном кључу	51
4.3 Устав Црне Горе	52
4.3.1 Декларација о еколошкој држави Црној Гори	52
4.3.2 Декларација о заштити реке Таре	53
4.4 Правосуђе и еколошка заштита	56
4.4.1 Анализа дискурса	61
4.5 Изградња пожељне еколошке свести	62
4.6 ЕУ- прописи у области животне средине	66
4.7 Школски програми	69
4.8 Медији као подсистем за спровођење усвојене регулације	71

5. Текст, дискурс, језик	72
5.1. Анализа и микроанализа текста по Ван Дајку	74
5.2. Анализа текста по Беловом моделу	88
6. Медијски систем Црне Горе	91
6.1 Медији и екологија	97
6.2 Пројектована будућност: одржив живот	99
6.3 Дефинисање одговорности: држава, медији, еколошка заштита	102
6.4 Историјат медија у Црној Гори: од Октоиха до Твитера...	104
6.5 Радио-дифузија у Црној Гори	107
6.6 ТВ станице са националним фреквенцијама	108
6.7 Регионалне и локалне телевизијске станице	111
6.8 Радио-станице са националним фреквенцијама и локалне радио-станице	115
6.9 Дневни и недељни листови	116
6.10 Локални писани медији	117
7. Екологија у јавном дискурсу Црне Горе	118
7.1 Књижевност и екологија	119
7.1.1 Анализа дискурса	126
7.2 Филмска и видео продукција, биоскопи	127
7.3 Музичка продукција	132
7.3.1 Анализа дискурса	134
7.4 Позоришта	135
7.4.1 Анализа дискурса	137
7.5 Политичке странке и екологија	139
7.6 Невладин сектор и еколошка питања	148
7.7 Еколошке теме у медијском систему Црне Горе	150
8. Од прокламације до манипулације: екологија и политичка пракса	152
Истраживање: Различито о истом- како комуникатори а како примаоци порука оцењују виде еколошке проблеме	

Анализа случаја: Третман еколошких тема у медијском систему Црне Горе (на ТВ, у штампаним медијима- Телевизија Црна Гора, ТВ Вијести, дневне новине „Побједа“, „ДАН“, „Вијести“)

9. Ка пожељном јавном дискурсу	193
9.1 Изградња модерне политичке комуникације и препознавање манипулације	195
9.2 Изградња одрживог еколошког система—допринос пожељном јавном дискурсу	201
9.2.1 Анализа дискурса	205
10. Закључак	206
11. Литература	213
12. Посећени веб сајтови	225
13. Прилози	226
14. Биографија	254
15. Изјаве о ауторству	257

Увод

Над савременим човеком надвило се мноштво опасности. Све већа угроженост животне средине, технолошки развој чије џиновске кораке и све бржи ход као да није у стању да прати одговарајући развој друштвене мисли, посебно, преко потребна свест о одговорности за будућност планете, пред модерно човечанство ставили су мноштво упитаности. Једно од најважнијих је — да ли планета, са оваквим становницима и свешћу сваке генерације која ствара, али и нарушава природни поредак, има уопште будућност. То су разлози што су теме у вези са природним окружењем последња два века нашле високо место на лествици интересовања. „Брига за очување животне средине, страх од неизвесне будућности, као и све учесталији акциденти и застрашујуће најаве да ће човечанство да оконча свој живот на планети услед престанка извора енергије, пијаће воде, здраве хране, или буде истребљено услед могуће употребе најразорнијих средстава за уништавање, унели су динамику у промишљања, која су се временом уобличила у различите дисциплине, а једна од централних је она група сазнања и метода, која се назива екологијом“ (Марковић, 2001:71).

Појам екологија не означава само научну грану или збир проверљивих хипотеза, чињеница и пројекција, већ и поглед на друштвену стварност, политичку праксу, нормативно стање, па чак и ниво културних достигнућа и цивилизацијских остварења. Из поменутих разлога, екологија се нашла и у средишту интересовања политичке теорије, али и праксе. Велики број политичких странака значајан део својих политичких програма и акционих планова темељи на „забринутости“ за еколошко стање стичући, на тај начин, бројне присталице и симпатизере, пројектујући о себи пожељну слику „одговорних учесника“ у политичком и друштвеном животу, којима је веома стало до заштите животне средине својих актуелних или потенцијалних гласача. Многе странке су себи дале имена која експлицитно имају екологију у наслову, или се везују за боју која симболише онај спектар странака које се у политичким програмима и пракси опредељују као борци за очување животне средине и побољшање еколошке ситуације. Међутим, управо „учесници политичког живота“, политички активисти, у жељи да остану или дођу на власт обраћају се односно комуницирају са јавношћу директним

говором, слањем порука путем штампаних и електронских медија. При томе је њихово обраћање узимајући језички, стилски, па и политички и цивилизацијски ниво веома дискутабилан. „Отуда се поставља питање у дискурс анализи ко је изворни говорник, какво му је знање језика и какво му место дати у целом теоријском конструкту. Кључни је појам, дакле, знање језика изворног говорника“ (Савић, 1993: 52). „Писменост омогућује бољу и бржу преносивост наредби, тражи асимилацију, границе жели да успостави видљивима. Природа је језика да се затвори у своју границу, као што је природа сваког медија да обликује своју публику“ (Умберто Еко, 2004: 22 наведено према Алић, 2016: 77).

„Језик је стар колико и свест и настаје тек из потребе општења с другим људима. Ограничено је повезан с другим личностима и стварима изван индивидуе која постаје свесна себе. То је у исти мах свесност о природи и зачетак свести да човек живи у друштву“ (Маркс, Енгелс, 1964: 23).

„Језик је систем знакова намењен комуникацији у неком друштву. Проучава га наука која има циљ да опише структуру језика и језички систем— лингвистика коју је основао Вилхелм вон Хумболт (Vilhelm von Humbolt) 1988, говорећи о језику као еманацији духа народа, језику као нужном социјалном оруђу, језику као систему“ (Савић, 1993: 16 -17).

„Хајдегер (Heidegger), се пита на који начин постоји језик, како језик може расти, развијати се...како може одумрети? Када Хајдегер темељ језика смешта у говор он о жели да једну димензију језика стави уз сама осећања и разумевање“ (Хајдегер, 1985: 188).

„Језик отвара човеку могућност за више стандарде, буди мождане импулсе у свим смеровима — тражи и награђује. Он није само средство, оруђе — језик таквим поимањем дефинише свет који је затворен, одређен“ (Алић, 2016: 82).

„Анализа дискурса се, бави језиком и резултат је дескрипција језичких феномена, али је крајњи циљ друштвена критика и захтев за друштвеном променом. Употребљавају је као методологију истраживања у антропологији, реторици, студијама културе, студијама медија, социологији, психологији, педагогији и сличним наукама. Заједничко им је проучавање језика и његових ефеката на свет око нас, јер основно значење језика – оно што људи најпре повезују са овим појмом – јесте комуникација. Анализа дискурса није искључиво заинтересована за

говорни дискурс, већ у принципу проучава друштвено условљену употребу језика у било ком медијуму дакле, писани, говорни језик, језик знакова и слично“ (Коутс, Coates, 2004: 216).

Бројне су дефиниције дискурса. Тај вишезначни појам често се одређује као „језичка структура и значење изнад нивоа реченице“. Основна јединица анализе на том нивоу језичке структуре био би — текст. Међутим, када дефинишемо текст, важно је истаћи да не узимамо у обзир само његове језичке карактеристике, већ и оно што знамо о свету. Зато у анализи дискурса дужина текста, односно елемената који анализирамо, није од пресудног значаја. Међутим, дискурс можемо дефинисати и као „систем исказа које повезује заједничко значење и вредности“ (Коутс, Coates, 2004: 216).

У савременим студијама односа језика и друштва, појам језика све чешће бива замењен овако дефинисаним појмом дискурса. Предност је та, што концепт дискурса садржи у себи и вредносну компоненту. Не постоје неутрални дискурси, јер када год говоримо, морамо да изаберемо одређени систем значења и вредности у оквиру којих се изражавамо. Тим избором ми одређујемо и свој идентитет, своју позицију у односу на постојеће дискурсе (тј. системе вредности) у друштву. Ова могућност избора чини нас активним чиниоцима промене у друштву. Када год одаберемо да репродукујемо доминантан, владајући дискурс, доприносимо одржавању постојећег стања у друштву, али када својим језичким избором тај доминантан дискурс доведемо у питање, доприносимо његовој промени, а самим тим и промени система вредности који је њиме одређен“ (Коутс, Coates, 2004: 216).

1.1 Предмет и циљ дисертације

Екологија и заштита животне средине постали су значајан чинилац у јавном дискурсу савремених политичких комуникација. На просторима наследника бивше СФРЈ, у републикама које су настале после растурања некада заједничке државе, еколошким питањима приступило се са подразумевајућим политичким жаром, уз политички колорит и праксу који су својствени новоу политичког развоја овог дела Западног Балкана. Најдаље је у томе отишла Црна Гора, која је

20. септембра 1991. године на Жабљаку, усвојила Декларацију о проглашењу ове републике еколошком државом. Тиме је декларативно, а уградњом те одреднице у највиши правни акт и, нормативно, постала прва еколошка држава у свету. Већ скоро две и по деценије, термин „еколошка држава Црна Гора“ је важна синтагма у јавном дискурсу те државе, али и шире. На доношење декларације о проглашењу за еколошку државу и на носиоце политичке власти утицало је мноштво чињеница. Очуване планине, кањони, ретке биљне и животињске врсте, богат диверзитет Скадарског језера, посебна и ретка горска језера, постојање Биоградске горе првог заштићеног природног ресурса у Европи. Поред изузетних дарова природе које треба очувати, у Црној Гори, као малој „еколошкој држави“ са проблемима карактеристичним за земље у транзицији, постоје такозване црне тачке које доводе у питање суштински статус еколошкости ове средине. Позивајући се на екологију, организације из невладиног сектора, указују на загађиваче животне средине који су под контролом политичке елите која се истиче у промовисању еколошке државе у јавном дискурсу: КАП (Комбинат алуминијума — Подгорица), Термоелектрана — Пљевља, Бродоградилште — Бијела, Жељезара у Никшићу, Флотацијско јаловиште олова и цинка Градац (Рудник Шупља Стијена) у Пљевљима, као и бројне дивље депоније и остали загађивачи. Показало се да је раскорак између декларативног (нормативног) и стварног велики. Да Црна Гора и постане еколошка држава овог дела Европе није довољно да себе декларативно прогласи еколошком. Тај статус мора да буде праћен одговорнијим односом према животној средини и значајним улагањима у изградњу одрживог система и постројења за елиминисање извора загађења. Друштвени циљ истраживања огледа се и у усмеравању пажње стручне, научне и уопште јавности на узроке еколошких проблема. На примеру употребе појма „еколошке државе“ у јавном дискурсу Црне Горе читава се однос јавног дискурса и савремене политичке праксе. „Политичари мноштвом порука, којима дају управо значења којима желе да произведу код реципијената очекивани ефекат, наглашеном реториком појачавају подразумевани смисао. То комуникацијску праксу доводи на ивично, па чак и централно поље фразерства. То се показало као идеалан повод за непрестано истицање проблема и последица,

чиме се смишљено уобличава стварност и сугерише властито решење као једино могуће“ (Станојевић, 2013:104).

Екологија је из напред наведених нормативних и комуникацијских разлога, у Црној Гори, већ више од две деценије постала реторички топос. Стручна литература није се, у потребној мери, бавила употребом појма еколошке државе Црне Горе у јавном дискурсу и бројним варијантама интерпретација у политичкој комуникацији, као ни етичким релативизмом политичког говора који је за предмет имао интерпретацију „екологичности“ модерне црногорске државе. Предмет рада у изради ове дисертације је сагледавање те појаве, уочавање његовог обима, утврђивање његових законитости у различитим облицима раста и фреквентности, утврђивање будућих политичких пракси у јавном дискурсу бројних учесника у пољу политичке комуникације.

„Медији прате информације о догађајима и разне друштвене ситуације тако да су везивна карика између разних група и нису пуки пратиоци него и форум преко којег се обелодањују расправе и сукоби, прате мишљења у друштвеним расправама, преко разних текстова и чланака — коментара. Није случајан избор перспективе, угла гледања, ко ће бити интервјуисан, или шта ће ући у први план, а шта ће бити периферно. Проблеми се често постављају сензационално, стварајући слику јавног скандала како би изазвали што већу пажњу“ (Квал, Мелби, Транеј, 2007: 107,108).

1.2 Дефинисање појмова

У данашње време постављају се бројна питања у вези са будућношћу наше планете. „Време је онакво какви смо ми у њему. Утичемо на глобално загревање, али још више утичемо на глобално насиље широм света. Метафора је постала реалност. Време се заиста управља по нама“ (П. Хакс, Разговори у кући Стаин (Stein) о одсутном господину вон Гетеу (Goetheu), наведено према Алић, 2016: 222).

Да ли је уопште могућ опстанак живота на земљи с обзиром на то да су годинама природна средина и природни ресурси уништавани. „Показало се да друштвена свест није пратила темпо техничког и технолошког развоја. Еколошка свест, као

подгрупа друштвене свести у ширем смислу, такође, заостајала је за човековим изумима. Еколошка свест није пратила ни захукталу потрошњу природних богатстава, необновљивих извора, шума, биљних и животињских врста. Човеков развој и иде у правцу који злокобно најављује да ће човек остати сам на планети, са својим изумима, уз помоћ којих је, у одсуству адекватне свести о потреби очувања природне средине, своје станиште довео до ивице уништења“ (Јаковљевић, 2015: 19).

„Екологију, као појам, први пут је употребио 1866. године немачки биолог Ернест Хекел (Ernest Haeckel) у књизи „Природна историја стварања“. До тада екологија је сматрана поддисциплином зоологије, која се бавила истраживањем односа између животињских врста и њихове органске и неорганске средине. Године 1869. Хекел екологију дефинише као науку о домаћинству (економији) животињских организација. Према његовом схватању екологија за свој предмет има истраживање међусобних односа и деловање живих организама и њихове природне околине, али и односе између природних, органских и неорганских фактора и егзистенција организама, у које Хекел сврстава и човека, као пуноправног члана природе, односно животињског света“ (Марковић, 2005: 10-11).

Како истиче проф. Данило Ж. Марковић, „екологија настаје у оквиру биологије, али је појам екологија и његова дефиниција у биолошком тумачењу добијао и шире схватање у друштвеном контексту. Екологија се може одредити као наука чији је предмет проучавања однос живих бића према њиховој средини и утицај средине на жива бића“ (Марковић, 2005: 29).

„Мењајући, увек изнова преобликујући и проширујући свој предмет проучавања, екологија је постала и друштвена наука, јер је, сагледавајући целину укупних односа, настојала и настоји да научно објасни узроке, последице и могућности решавања савремених еколошких изазова“ (Надић, 2007: 11). „Настанак екологије као науке везан је за технички напредак, који је схваћен као освајање техничких достигнућа са циљем да се човек што више ослободи природних условности, односно да што више овлада природним богатствима. Користећи у том циљу технику, чија је подлога, свакако, наука, као изворно место нових решења у примени природних закона у технолошке сврхе, услед чега је човекова моћ, у

односу на друге људе, животну околину и природу уопште порасла до неслућених размера“ (Јаковљевић, 2015:28). „Екологија се, међутим, као самостална наука непрестано развијала, а тиме и добијала нове гране. Осим поделе на екологију биљака и екологију животиња, екологија се може поделити и по примени научне методологије и садржаја проучавања. Настају аутоекологија, демекологија, синекологија, хумана екологија, социјална екологија, културна екологија, екологија загађених средина, радијациона екологија, урбана екологија, системска екологија, космичка екологија, предеона екологија и примењена екологија“ (Ђукановић, 1996: 19). Овде бисмо посебно поменули социјалну екологију и дефиницију коју даје професор Данило Ж. Марковић по коме је „социјална екологија посебна социолошка наука која за предмет свог проучавања има специфичне везе које постоје између човека и његове животне средине, истражујући утицај животне средине, и, укупност природних и друштвених чинилаца на човека, као и утицај човека на његову средину“ (Ђукановић, 1996: 21).

„Да би сазнања која пружа социјална екологија постала основа за покретање друштвене акције на плану заштите животне средине, неопходно је постојање изграђене друштвене свести. Она се изражава као скуп сазнања о угрожености равнотеже у природи, и о утицају тог нарушавања равнотеже на положај и егзистенцију човека“ (Марковић, 2001:71). „Може се рећи да је крај XX века обележен настојањима да се животна средина заштити и унапреди. Декларација о животној средини и развоју — Рио декларација, Агенда за 21. век и друга пратећа документа условила су да се донесу Закони о заштити животне средине а животна средина и да се дефинише као скуп природних и створених вредности чији комплексни међусобни односи чине окружење, односно простор и услове за живот; природне вредности јесу природно богатство које чине: ваздух, вода, земљиште, шуме, геолошки ресурси, биљни и животињски свет“ (Д. М. Кићовић, П. Јакшић, Д.Т. Кићовић, 2012: 9).

У Закону о заштити животне средине Црне Горе дефинишу се и појмови: одржив развој, одрживо управљање и природни ресурси. Одржив развој је економски и социјални развој друштва који у задовољавању потреба данашњих генерација уважава исте могућности задовољавања потреба будућих генерација и омогућује

дугорочно очување квалитета животне средине, биолошке разноврсности и пејзажа.

„Одржив развој као појам установљен је 1989. прокламован Бергенском декларацијом, 1990. означава могућност даљег развоја како постојеће генерације тако и будућих генерација планирањем одговарајућег квалитета животне средине, остављајући будућим генерацијама могућност да остварују себи исти квалитет“ (Ђукановић, 1996:169).

Дефиниција из књиге „Наша заједничка будућност“ настала из извештаја Светске комисије за животну средину и развој из 1987. најчешће је навођена дефиниција по којој одрживи развој излази у сусрет потребама садашњице, а да не угрожава способност будућих генерација да задовоље своје сопствене потребе.

„Одрживо управљање је коришћење природних ресурса на начин да се не смањује квалитет и квантитет укупних вредности, да се одржава и унапређује њихов потенцијал. Велики проблем представља одлагање отпада разног порекла и садржаја у сва три агрегатна стања. Количине отпада расту са повећањем броја становника и са повећањем стандарда“ (Ђукановић, 1996:221).

Природни ресурси су делови живе или неживе природе које човек користи или може користити ради задовољавања својих потреба. У Црној Гори, Уставом је проглашено да је Црна Гора „демократска, социјална и еколошка држава“ а донета је и „Декларације о реци Тари“ и бројни закони и уредбе које се односе на заштиту и унапређење животне средине.

„Животна средина је природно окружење: ваздух, земљиште, вода и море, биљни и животињски свет; појаве и деловања: клима, јонизујућа и нејонизујућа зрачења, бука и вибрације, као и окружење које је створио човек: градови и друга насеља, културно — историјска баштина, инфраструктурни, индустријски и други објекти. Животна средина је природни „оквир живота“ у коме сва жива бића живе и делују, многоструко повезана узајамним утицајима“ (Станковић, 1933, 1977; наведено према Ђукановић, 1996: 4). „Под појмом животна средина подразумевамо простор, околину у којој жива бића проводе живот у сталним међусобним односима“ (Ђукановић, 1996:4).

„Под животном средином подразумева се целокупни систем међузависности природних и антропогених ствари и појава у којима протиче рад, живот и одмор

људи. Појам „животна средина“ укључује социјалне природно или вештачки створене физичке, хемијске или биолошке факторе, односно све оно што директно или посредно дејствује на људски живот и делатност“ (Никитин, 1980; наведено према Ђукановић, 1996:4).

„Заштита животне средине подразумева предузимања низа мера административних: законских и планерских, техничких и технолошких које на најбољи начин могу да спрече узроке, или да ублаже или отклоне последице. Под заштитом животне средине подразумева се предвиђање свих негативних одраза било којом људском акцијом, интервенцијом, односно променом у средини у циљу спречавања узрока деградације, загађивања или уништавања животне средине и прекомерног трошења ресурса и простора“ (Ђукановић, 1996: 8-9).

„Квалитет животне средине је стање животне средине, односно сегмената животне средине, које је последица деловања природних појава, односно људског деловања, а које се исказује физичким, хемијским, биолошким, естетским и другим индикаторима. Економија ресурса треба да обезбеди одрживи развој са пројектима и проценама који су оптимални за квалитет животне средине“ (Ђукановић, 1996: 190).

Утврђен је многострани утицај масовних медија, посебно на очувању и унапређивању животне средине. Спознаја екологије, као посебне научне дисциплине, доприноси очувању и унапређивању животне средине. Посебно, што свака човекова акција има свој почетак у мисаоности, односно сазнавању потребних чињеница, вредносном одређењу према њима и доношењу одлука о потреби да се стање промени, унапреди или очува. Масовни медији могу да обогате еколошку културу и изграде еколошку свест. „При томе, важно је имати увек на уму теорију Грамшија о идеолошкој хегемонији, односно да се циљане вредности, од стране власника монопола (капитала, идеологије, силе...) у модерном свету не намећу грубом силом, већ пристајањем рецепијената, односно јавности, на усвајање вредности које се шире путем комуникационих канала, односно медија масовне комуникације. Према Грамшијевом концепту „хегемоније пристанка“, о коме је писао још 1979. свака релевантна друштвена група, класа, слој, каста, истовремено има свој партикуларни поглед на свет“ (Јаковљевић, 2015: 32).

„Медиј је порука, поручио је Маршал Маклуан (Marshall McLuhan) бранећи становиште да је у такозваном „електричном добу“ створена једна сасвим нова средина, а свет је због брзине и доступности информација постао глобално село“ (Маклуан, 1971: 141). „На ову Маклуанову дефиницију Режи Дебре (Regis Debrau) је дао три опаске: наводно су и пре објављивања Маклуанове култне књиге постојали аутори који су давали дефиниције комуникација, али са више детаља „и с мање претеривања“. Друга опаска је: да оно што важи за поруку (идеолошку, религијску или моралну), не важи, на исти начин и за апстрактну и безвремену поруку. Трећа опаска се односи на аксиом да ако постоје добре, али погрешне идеје (оне су увек у већини), зашто, понекад, не би постојале лоше и исправне идеје“ (Дебре, 2000: 47- 49).

„Медиј је свако средство комуникације које обезбеђује ширење порука и информација од комуникатора до реципијента, и, то, без обзира да ли се комуникација одвија међу појединцима или групама, као актерима комуникацијске праксе. Свако средство прилагођено циљу да се његовим посредством пренесе поруке кроз простор и време од извора до примаоца сматрамо медијумом комуникације. Међу медијске технике можемо убројити штампарску технологију, технику масовне дифузије порука посредством радио таласа, телевизијских канала и филмске траке. То су само техничко — технолошке основе образовања значењских јединица, знакова и симбола, чијим манипулисањем се формирају јединице — знакови и симболи, а такође се формирају шире синтагматске целине у оквиру којих се оваплоћују идеје и поруке“ (Ђорђевић, 1989: 149).

„Давно већ најављена екологија медија показује се данас пресудном за успостављање људског света. Загађење виртуелног медијског простора, толико је да без деконтаминације медијског простора нема успостављања „чистога света“. Комерцијални медији морају развијати програме утемељене на слободном истраживању, истини и ослобођени било каквих притисака“ (Алић, 2016: 185).

„Једнолинијска циљна усмереност човека према изабљивању природе оставља трагове. Шуме најпре нестају из медија, онда из колективне свести заједнице. Глобално загревање део је глобалне стратегије гурања у подсвест нашег

неправедног односа према природи“ (Гринфилд Сузан. оп. цит. стр. 75, наведено према Алић, 2016: 135)

1.3 Хипотетички оквир истраживања

Теме које обрађују природно окружење, човекову средину, у центру су пажње. Већ скоро две ипо деценије, еколошка држава Црна Гора је важна синтагма у јавном дискурсу те државе, али и шире.

На примеру употребе појма „еколошке државе“ у јавном дискурсу Црне Горе, читава се однос јавног дискурса и савремене политичке праксе. Предмет истраживања у изради ове дисертације је сагледавање тог феномена, уочавање његовог обима, утврђивање његових законитости у различитим облицима раста и утврђивање будућих политичких пракси у јавном дискурсу бројних учесника у пољу политичке комуникације. Из предмета и циљева истраживања произашле су и хипотезе истраживања. Хипотетички оквир истраживања чине једна основна хипотеза и пет посебних хипотеза.

Основна хипотеза која је проверавана у раду јесте да се појам еколошке државе, упркос томе што се заснива првенствено на декларативности носилаца политичке власти, максимално користи и злоупотребљава у јавном дискурсу политичке комуникације у Црној Гори. Та употреба, међутим нема за циљ подстицање дијалога, изналажење могућих нових решења, активирање постојећих потенцијала, усаглашавање око заједнички дефинисаних циљева на плану заштите и очувања животне средине. Напротив, екологија, односно еколошка држава, као својеврсни реторички топос, употребљава се за непрестано причање о проблемима и последицама. На тај начин се комуникатор удаљује, како од основног појма екологије и еколошке државе, тако и од етичких норми неопходних за постојање политичке комуникације. Таква врста манипулативности, као својеврсна преовладавајућа политичка пракса, снажно прожима политички живот, удаљујући политичку комуникацију од своје основне сврхе, а јавни дискурс претвара у својеврсну карикатуру одговорног друштвеног понашања.

Прва посебна хипотеза гласи: масовни медији један су од најефикаснијих комуникацијских канала креирања јавног дискурса у области еколошких тема.

Индикатори: Број укупно заступљених текстова и ауторских тв прилога који садрже „еколошке појмове“, аналитички текстови, осврти, коментари у штампаним медијима, тв прилози у електронским медијима, обрада еколошких тема у школским програмима.

Друга посебна хипотеза је да реципијенти, због манипулативне политичке праксе комуникатора, бивају уобличавани у групу која би требало да прихвати пројектовану реалност, пожељну за комуникаторе.

Индикатори: Став грађана Црне Горе у истинитост обраћања политичара, активиста невладиног сектора и других учесника медијског процеса. Текстови у штампаним медијима, објављени прилози у електронским медијима.

Трећа посебна хипотеза је да наведена пракса комуникатора у јавном дискурсу изазива низ негативних последица, како по саму идеју еколошке државе, тако и по неопходно очување и јачање свести о неопходном очувању животне средине, као и по политичку културу, која се манипулацијама у јавном дискурсу своди на све нижи ниво. Тиме се изостављају предуслови за укупан развој и напредовање друштва и појединачних стваралачких потенцијала сваког његовог члана.

Индикатори: Преглед „главних носилаца улога“ у афирмацији Црне Горе као еколошке државе, текстови у штампаним медијима и рубрике у електронским медијима објављени у односу на позитиван, неутралан или негативан тон објаве, став грађана Црне Горе у истинитост обраћања политичара, активиста невладиног сектора.

Четврта посебна хипотеза је да се научним сагледавањем употребе појма екологије у јавном дискурсу и манипулативних техника комуникатора, при чему се медији масовних комуникација користе као пука једносмерна трансмисија порука, одређењем проблема, и пројектовањем пожељне комуникације у јавном дискурсу, доприноси не само изградњи савремене политичке комуникације већ и темељних вредности на којима почива свако модерно друштво.

Индикатори: Стручни текстови са еколошком тематиком, тематске конференције и „округли столови“, активности невладиног сектора, емисије школског — образовног програма електронских медија

Пета посебна хипотеза је у томе да примерена политичка комуникација, са што мањим степеном манипулације садржајем порука, доприноси развоју модерног друштва, пре свега стварајући услове за дијалог, слободну утакмицу идеја, и активирање стваралачких потенцијала чланова друштва. Допринос је у јачању одговорности појединца и друштва у целини за развој целе заједнице и њених делова.

Индикатори: главни „носиоци улога“ у афирмацији Црне Горе као еколошке државе, текстови са еколошком проблематиком и преглед објављених текстова по новинарским жанровима, текстови са политичког, економског и културолошког становишта.

Хипотезе за истраживање су доказиване кроз општи методолошки оквир, прецизан методолошки приступ, својствен друштвеним наукама. Прво, урађена је анализа садржаја медијског извештавања о теми да би се одредио медијски дискурс. Метода анализа садржаја примењена је као оперативна метода за прикупљање података, а емпиријски делови су текстови у штампаним медијима и прилози забележени и репродуковани путем електронских медија. Затим, испитивањем ставова јавности путем анкете, методом случајног узрока истражен је јавни дискурс односно како и колико медијски дискурс утиче на дискурс јавности.

1.4. Методолошки оквир истраживања

За потребе израде овог рада урађена су истраживања на тему шта грађани Црне Горе мисле о својој животној средини и истраживање о третману еколошких тема у медијском систему Црне Горе.

Утврђени су резултати, који указују на вишеслојни однос и интеракције између медија и примаоца информација на вредносне ставове који се формирају под утицајем порука примљених посредством масовних медија, као и вредносни ставови грађана о еколошком стању средине у којој живе. Уз то, истраживањем је мерен и вредносни однос према прилозима еколошке садржине које масовни медији емитују. Истраживањем је установљен и степен поверења у медије,

вредносни став о томе да ли медији могу да утичу на центре који доносе политичке одлуке, а тичу се заштите животне средине.

Истраживање је рађено посредством анкете, методом случајног узорка, на узорку од 100 испитаника, по 10 из 10 градова Црне Горе. Анкета је урађена током априла и маја 2015. године, а испитаници су одговарали на 10 питања износећи један од понуђених одговора, или дајући оцене од 1 до 5.

Полна структура испитаника је следећа: 54,2 % мушкарци, 45,8 % жене.

Старосно животно доба испитаника је следећа: 18 до 27 година: 64,4 %, од 27 до 55 година: 29,9 %, преко 55 година: 5,7 %.

Образовна структура — статус испитаника: НСС: 21,4 %, ССС- 61,3 %, ВШС: 4,3% , ВСС: 13,0 %.

Испитаници живе у следећим градовима: Подгорица, Будва, Бар, Колашин, Цетиње, Мојковац, Бијело Поље, Пљевља, Беране, Котор.

Урађено је и истраживање по методолошким поставкама анализе садржаја (по Теуну ван Дајку). Анализирани су текстови у „Побједи“, „Вијестима“, „Дану“, на РТЦГ, ТВ Вијести и ТВ Будва.

Истраживање је урађено од 1. априла 2015 до 30. септембра 2015.

1.4.1. Методе истраживања

У раду се користило више метода. То је прво **дескриптивно —аналитичка метода** као општа истраживачка метода, потом, **индуктивна метода** којом су појединачне чињенице биле повезане у опште судове о датим проблемима или појавама.

Компаративна метода има за циљ да употребу екологије у јавном дискурсу Црне Горе, упореди са сличном употребом у земљама у окружењу.

Историјском методом разматране су и утврђиване чињенице које и данас битно утичу на јавни дискурс и политичку комуникацију у Црној Гори.

Методом студије случаја за потребе овог рада истражене су конкретне ситуације и актери.

Методом анализе докумената посебно је истражен језички контекст учесника у јавном дискурсу, са нагласком на анализу језичких израза и стила комуникатора, али и анализа контекста структуре исказа говора, односно текста.

1.5 Научна и друштвена оправданост

Потврђивањем основне хипотезе, као и посебних хипотеза, уз значајан увид у научну и стручну литературу, документа, увидом у политичку праксу учесника у јавном дискурсу, препознавањем и откривањем манипулативних метода у политичкој комуникацији, анализом садржаја, као и планираним истраживањем утицаја комуникатора на реципијенте, истраживањем односа према проблемима животне средине — овим радом указано је на важност везе друштвено — политичке и реторичке праксе.

Црна Гора, као еколошка држава у јавном дискурсу што је предмет интересовања овог рада, занимљиво је подручје из неколико разлога. Реч је о малој држави, са мноштвом разноликости, држави која на конкретан и буран начин управо доживљава судар модерног и прошлости, при чему се на пољу политичке комуникације у њеном јавном дискурсу дешавају парадокси — да комуникатори промовишу пројектоване вредности као већ остварене, „градећи“ код реципијената пожељну стварност, при чему је не мали број опонената и таквим комуникаторима и таквој пројектованој стварности.

Утврђивањем уочених проблема у јавном дискурсу, уочавањем проблема у политичкој комуникацији, сагледавањем негативних последица мањкавости у јавном дискурсу, као и обављеним истраживањима, овај рад понудио је пројекцију пожељног јавног дискурса и адекватне политичке комуникације. Управо онаквог јавног дискурса и политичке комуникације који ће стварити предуслове за успостављање двосмерних канала између комуникатора и реципијената, који ће допринети дијалогу, сучељавању вредносних ставова, мерењу снаге аргумената и изналажења најоптималнијих решења за сваки уочени проблем. То је и предуслов за развој сваког друштва, па и Црне Горе, која је у фокусу истраживања овог рада.

Резултати истраживања за потребе овог рада, имају практични и теоријски значај и за уочавање сличних проблема и у другим срединама, данас уобличеним у посебне републике некадашње заједничке државе. Искуства су појединачна, али су узроци многих проблема у највећој мери исти, пошто је и донедавна прошлост ових средина заједничка.

Зато, опсег овог рада превазилази истраживано подручје, Црну Гору, као самодекларисану прву еколошку државу на свету.

2. Одређење јавног дискурса

„Дискурс медија постао је важно подручје истраживања, превасходно, због места које у свакодневном животу грађана медији заузимају.

Ова тема, већ на самом почетку, има заправо једну велику потешкоћу, а то је захтевно, понекад немогуће дефинисање кључних термина из самог наслова. Ради се о концептима чије се значење често подразумева или узима здраво за готово, а и те како су комплексни. То је поготово случај с термином дискурс и заправо би се целокупне дисциплине којима је то средишњи концепт (социологија, антропологија, когнитивна психологија, конверзацијска анализа, анализа дискурса, критичка анализа дискурса, књижевна теорија, родне, женске студије итд.) могле бавити његовим дефинисањем и импликацијама. Дефиниција и примена тог термина мењала се и ширила кроз неколико деценија, али глобално, дискурс представља апстрактну, семиотичку категорију која обухвата семиотичке елементе друштвеног живота и у том га смислу проучавају и лингвистичке дисциплине. Поједностављено за лингвистику дискурс значи језичку димензију представљања различитих аспеката друштвеног живота“ сматра Ферклаф, (Ферклаф, Fairclough, 1995, наведено према Лакић, 2009: 91).

„У литератури постоји основна подела на писани и говорни дискурс. Говорни дискурс се дели на дијалогски и монолошки од којих дијалогске форме могу бити коришћене у свакодневном и институционалном разговору. Треба рећи да постоји и непланирани и планирани говор“ (Савић, 1993: 47).

Лада Бадурина у раду „Између редака: студије о тексту и дискурсу“, (2008), прави разлику између приватног и јавног дискурса. „Приватни дискурс је мање погодан

за анализу, теже га је обухватити и ауторка њиме мање барата. Јавни дискурс се хоризонтално раслојава према функционалном критеријуму, али се може поделити и на основу плана реализације. Руководећи се критеријумима јавних улога које имају учесници комуникације, Бадурина разликује јавни дискурс у ужем и јавни дискурс у ширем смислу. Јавни дискурс у ужем смислу јесте језик друштвене, јавне комуникације. У оквиру њега се може говорити о политичком, публицистичком, економском дискурсу. Дискурс у ширем смислу је специјализовани или академски дискурс тј. примењени или стручни дискурс. Такво раслојавање засновано је на дихотомијама писања и говора“ (Бадурина, 2008: 126 - 139).

„Постоји више одговора на питање, шта је језик и како га лингвистичке теорије описују и објашњавају. Лингвистика је емпиријска наука чији је предмет испитивање структура природног језика с описом његових својстава и односа“ (истакла Савић 1991: 189, 1993- 14).

Свенка Савић у свом раду „Дискурс анализа“, 1993, „јавни дискурс означава као планирани говор (научна предавања, политички говори, религијска предавања). Јавни дискурс, по њеном мишљењу, може бити писан и изговорен, а писани дели на: штампани (који је јавни), нештампани (писани, али не за штампу) и писани намењен говорењу (јавни говори, затим вести на радију и/или телевизији итд.). Текстови који нису намењени штампању имају више сличности са говорним дискурсом“ (Савић, 1993: 48).

У раду Мишела Фукоа, Routledge, Сара Милс, (Michel Foucault, Routledgey, Sara Mills) „стоји да је термин дискурс најчешће користио Мишел Фуко (Michel Foucault). Његов рад о дискурсу и моћи је полазна основа за разматрање начина на који ми знамо оно што знамо; одакле одређене информације долазе, како се пласирају и под којим условима као и чијем интересу могу да служе. Разумљиво је и да је Фуко (Foucault) значење појма дискурса дефинисао на више начина“ (S. Mills, 2003: 52-66). У делу „Археологија знања“ он дискурс објашњава као „опште подручје свих исказа, потом, као групу исказа која се може индивидуализовати, и најзад, као правилима уређену делатност која се односи на изванредан број исказа“ (Фуко, 1998: 88).

Појам „искључивања” је посебно важан за Фукоову (Foucault) мисао о дискурсу, нарочито у анализама у делу „Поредок дискурса“. По њему, дискурс и постоји због сложеног скупа пракси које покушавају да исказе држе у оптицају и оних пракси које покушавају да их издвоје од других и да те друге исказе држе изван тока одређених схватања. Фуко (Foucault) нарочито истиче да је дискурс повезан са релацијама моћи. Дискурс преноси и производи моћ, појачава је, али и поткопава, излаже, чини ломљивом, и омогућује постављање препрека пред њу“ (Фуко, 2006: 114- 115).

Када расправља о дискурсу, Фуко (Foucault) се усредсређује на ограничења и рестрикције. Свестан је да бисмо могли да исказемо бесконачан број реченица, али оно што изненађује јесте да ми заправо изабирамо да говоримо унутар уско ограничених оквира. „У сваком се друштву продукција дискурса у исти мах контролише, селекује, организује и расподељује, и то извесним поступцима чија је улога да укроте моћи и опасности дискурса, да овладају његовим непредвидљивим догађајима, да избегну његову тешку и опасну материјалност“ (Фуко, 2007: 8).

Многи људи верују да се неки текст коментарише и да се о њему расправља јер је вреднији и интересантнији него други. Фуко (Foucault) тврди да то није толико због квалитета у неком тексту, него да је то пре питање разлике у начину на који се текст анализира: „Коментар мора по први пут да каже оно што је, пак, већ речено и мора неуморно да понавља оно што, међутим, никад није речено“ (Фуко, 2007: 10).

„Термин *дискурс анализа* први пут је употребио амерички лингвиста Харис, (Harris) (1952) у истоименом раду у коме је предложио да се граматичка анализа ради и на повезаном низу реченица“ (Савић, 1993: 33).

„Анализа дискурса није једноставна метода. Захтева одлично познавање метода истраживања које у основи проучава језик. Анализа се заснива изнад нивоа реченице, говора и писаног текста, али, истовремено анализа дискурса не запоставља и ниже нивое у језичкој хијерархији узимајући у обзир и анализу синтакстичког нивоа и крајње и потпуно свеопшти увид у социо — културну праксу која је у вези са чисто лингвистичким аспектом“ (Ван Дајк, 1988 а: 1-2).

Дискурс медија, како електронских тако и штампаних, представља посебно подручје које је присутно у свакодневном животу. У овом раду, анализирани су новински чланци и емитовани ТВ прилози када је у питању Црна Гора као еколошка држава у јавном дискурсу. Ван Дајк под новинским извештајем подразумева „ону врсту текста која пружа информације о скоријим догађајима“ (Ван Дајк, 1988 б: 4).

Реах проширује ову дефиницију, подразумевајући под вешћу „информацију о скоријим догађајима који су од интереса за довољно велику групу или који могу утицати на животе довољно велике групе људи“ (Реах, 1998: 4).

2.1 Нивои анализе новинских чланака

По „Ван Дајку (1988 а) оквир за анализу новинских чланака може да се посматра на нивоу макроструктуре и микроструктуре“ (Лакић, 2009: 92)

А) „Анализа *макроструктуре* укључује тематску и организациону структуру текста и у исто време се дефинише кохерентност комплетног текста, као и његова суштина и сврха. На основу значења реченица у тексту уз помоћ низа правила као што су избор, генерализација и конструкција дефинишу се макроструктуре“ (Ван Дајк, 1988 а: 13).

„Предмет дискурса је тема, садржина или суштина онога о чему се говори или пише. Како се тема односи на значење односно на садржину текста, стога, захтева објашњење на основу семантичке теорије. Код макроструктура најмање независне јединице језика су искази. Искази се јављају у облику простих реченица. Сложена реченица, с друге стране, може садржати више исказа. Искази се користе да означе чињенице. Дужи текстови, новински чланци, састоје се из више тема. Поједине теме су општије од других, тако да цела макроструктура има хијерархијску организацију. Макроправилима се у суштини редукују информације. То се дешава на три различита начина: брисањем, генерализацијом и конструкцијом“ (Ван Дајк, 1988 б: 32).

„Прво, могу се брисати све информације у тексту које више нису важне за остатак текста, као што су неки неважни детаљи. Друго, низ исказа може се заменити једним генералним“ (Лакић, 2009: 94).

На пример, уместо да се каже да на одређеном подручју (што спада у тзв. *канцеларизам*) постоји *загађење воде, загађење ваздуха, загађење земљишта*, може да се каже да је *по среди загађење животне средине*. Такође, низ исказа који означавају уобичајене услове, компоненте или последице неког догађаја могу се заменити једним макроисказом који означава тај догађај као једну целину. Пример којим се ово објашњава може да буде рецимо *пријава научног рада, одлазак на конференцију, презентовање, излагање аутора на конференцији за штампу поводом учешћа...* могу се сумирати макроисказом „*Учествовао је на међународном скупу...*“. Дакле, конструише се цели догађај из његових саставних делова. То правило назива се правило конструкције. Брисање, генерализација и конструкција три су главна макроправила која своде информације из текста на његове теме.

„Ван Дајк сматра да: а) анализа иде од врха ка дну, дедуктивним поступком односно од већих ка мањим структурама; б) анализа узима у обзир важност информација; ц) циклично се приказују информације. Главни догађаји и учесници стављају се на почетак, а, потом, се износе детаљи у вези са главним учесницима, идентитет мање важних учесника, компоненте, услови, последице догађаја, детаљи који описују место и време догађаја итд. У новинарству ово је тзв. принцип обрнуте пирамиде“ (Ван Дајк, 1988 б:48, наведено према Лакић, 2009: 95).

Б) „Анализа *микроструктуре* је лингвистички аспект. Односи се на фонологију, морфологију, синтаксу, семантику, лексику, кохезију, кохерентност текста итд. Текст не чине изоловане реченице. Између њих постоји веза, а ред речи у реченици или значење реченице могу зависити од карактеристика других реченица у неком тексту. Комбиновањем реченица у веће целине добија се параграф, односно текст. Повезаност текста постиже се помоћу кохезије и кохерентности.

Кохезија се постиже уз помоћ експлицитних лингвистичких средстава, најчешће граматичких, као што су, заменице, чланови или неки прилози који упућују на већ поменута лица или ствари у тексту. Кохерентност је функционална повезаност дискурса. Ту је изучавање чинилаца као што је познавање света од стране корисника језика, закључци које они доносе и поставке којих се држе, а посебно

начина на који се комуникација спроводи на основу говорних чинова“ (Лакић, 2009: 93).

2.1.2 Критичка анализа дискурса

„Анализа дискурса бави се већим јединицама од реченица које су исписане у писаном или изговорене у говорном медију. Анализа претпоставља проучавање језика и његове употребе у спрези са елементима језичке комуникације. Дискурс анализа управо показује разлоге повезивања више дисциплина које интересују повезане веће јединице од реченице. Анализом се истиче начело свеобухватности и холистичко анализирање језика“ (Савић, 1993: 16, 17). Један од првих лингвиста који се бавио анализом дискурса био је амерички лингвиста Зелинг Харис (Zelling Haris) (1952), али су Ван Дајк и Ален Бел оставили значајан траг у развоју дискурс анализе“ (Савић, 1993: 26).

„Анализа новинских текстова по Ван Дајку, и Алену Белу, помогло је и другим ауторима а то су Делин, Реах, Золтан да ураде своје моделе. Језичка анализа текстова сматра Ферклаф по било којој методи мора да сагледа дискурсну и друштвену праксу и да језичка анализа мора да садржи три димензије. Прва се односи на анализу текста на његове формалне карактеристике. Какав је речник, граматика, кохезија и структура текста? Код Ван Дајка то су микро структуре. Друга димензија се односи на дискурзивну праксу и на анализу производње, употребу и дистрибуцију дискурса који је предмет проучавања. Трећа на анализу друштвене праксе и бави се друштвеним и културним дешавањима, као што је проучавање политичког контекста дискурских догађаја а тиме и како идеолошки ефекти утичу и доприносе друштвеним променама“ (Ферклаф, 1996: 311-313).

„Интертекстуална анализа текста користи сазнања лингвистике и интерпретира их тако да их поставља у одговарајућу дискурзивну праксу. Лингвистичка анализа је оно што се налази на папиру, аудио траци итд, док је интертекстуална анализа мало апстрактнија, с обзиром на то да је аналитичар завистан од социјалних и културних параметара. Ферклаф каже да је повезивање лингвистичке анализе текста и интертекстуалне анализе битно за превазилажење јаза између текста и језика с једне стране и друштва и културе с друге“ (Лакић, 2009: 111).

Када је реч о моделима анализе дискурса свака анализа текста намеће другачији приступ. Све умногоме зависи од тога шта нуди текст. Треба посебно подвући да исти текст може да се анализира на више начина по различитим методама

3. Појам државе

Појам државе и само разумевање њеног концепта веома је важан за друштвени и политички живот у њој. „Држава и друштво не могу одвојено да постоје, али има и оних који сматрају да су постојала друштва која не знају за државу, чак и да таква друштва и данас постоје“ (Abeles, 2001:59).

„О одређењу појма „државе“ нема консензуса. Такође, ставови да постоји једна генерална теорија државе захтевају озбиљне дискусије“ (Skockpol, 1996: 3).

„Макијавели је политичку мисао усредредио на државу и њену политичку моћ“ (Павловић, 2007:55). „Термин „држава“ који је скован и био у употреби и пре њега Данте Алигијери (Dante Alighieri) слободну државу супротставља тиранији“ (Чавошки, Васић, 2006: 116). Боден је теорију о држави обогатио увођењем термина „сувереност“ (Чавошки, Васић, 2006:145), „док је Хобс у „теорију друштвеног уговора“ увео појам „сигурност“. Монтескје је критиковао деспотизам, док је Џон Лок један од заговорника теорија о грађанском друштву. Русо формулише идеје о општој вољи, непосредној демократији и политичкој слободи, док је Хегел дао немерљив допринос у својој теорији о апсолутној држави као еманацији умног општег интереса у односу на егоистичку природу грађанског друштва.

Токвил афирмише државу кроз теорију демократије, теорију о цивилном друштву, истраживању политичке културе и у радовима посвећеним социологији револуције“. (Павловић, 2006: 11,12)

„Нововековни концепт државе обележавају две дефиниције поимања државе. Карл Маркс (Karl Marx) сматра да је држава инструмент у рукама владајуће класе којим класа остварује свој интерес“, док Макс Вебер (Max Weber) (Вебер, 1976, I: 38) даје другу дефиницију по којој „држава представља политичку организацију са карактером јавне установе где управни апарат полаже право на монопол

легитимне физичке принуде за одржање поретка на одређеној територији“ (Павловић, Стојиљковић, 2010: 14- 15).

„Држава је политички поредак који испуњава три услова: има територију са границама, становништво и суверену власт“ (Лаловић, 2008: 8).

Чарлс Тили (Charles Tilly) дефинише државу као „организацију која контролише становништво настањено на дефинисаној територији уколико се разликује од других организација на истој територији, уколико је аутономна, централизована, а њени делови координирани међусобом“ (Тили, Tilly, 1975: 70).

Ђанфранко Пођи (Gianfranco Poggi) наводи да се „када је реч о држави у обзир морају узети три перспективе: менаџерска, војна, економска“ (Пођи, Poggi, 2001: 97).

„Из визуре данашњег научног сагледавања појма државе постоје бројне дефиниције које појам државе разматрају од времена настанка првих модерних држава до наших дана. Укратко, сматра се да је појам државе у данашњем смислу те речи европски изум. Држава је по Драгутину Лаловићу, темељно-политички правни пројект модерне“ (Лаловић, 2006: 27- 74).

„Појам државе који даје савремена еколошка мисао, крајем XX века доживљава снажан успон. Наиме, еколошка политичка мисао постаје богатија за појаву и успон модерних еколошких покрета, из којих изничу прве „зелене“ политичке партије. Конституишу се нове научне дисциплине, попут, социјалне екологије, политичке екологије“ (Павловић, Стојиљковић, 2010: 39).

Од краја шездесетих и почетка седамдесетих година двадесетог века у Сједињеним Државама и Западној Европи долази до појаве и успона модерних еколошких покрета. Из њих се стварају прве зелене политичке партије. Мада је један од слогана зелених партија „ни лево, ни десно, него право“, модерна еколошка мисао се генерално схвата као лево оријентисана. Пракса еколошких покрета и зелених партија скреће на себе пажњу како укупне јавности тако и политичке теорије. У последњих неколико деценија 20. и у првој деценији 21. века долази до интензивне теоријске продукције која разматра разна питања односа човека и друштва према природи.

С обзиром на то да је свака држава првенствено оријентисана да штити интересе само грађана на својој територији, тешко је очекивати да државе могу да

успоставе такву кооперацију међу собом до степена неопходног да се избегне еколошки колапс.

Глобални карактер деградације животне средине постаје све више очигледан и за најширу јавност. По Дејвиду Голдблату (David Goldblatt) „постоје три облика глобализације еколошких проблема.

Први је загађење које се протеже изван граница контроле сваке државе понаособ, као што су киселе кише и разни облици аерозагађења.

Друго, постоји међусобна глобална зависност фактора животне средине, то јест узроци створени на једном месту могу имати последице на сасвим другом крају света (топљење ледених глечера на половима, сеча и уништавање прашума, и др.).

Треће, све је чешћа деградација заједничке природне околине, као што су рупе на озонском омотачу, или загађење океана и мора, што утиче на све људе на планети, као и на будуће генерације, независно од државе у којој живе или ће се родити“ (Голдблат, 1997).

Како каже Кејт Неш, „еколошки проблем очигледно су повезани са глобалном политиком, јер се многи од њих могу решавати искључиво на том нивоу“ (Неш, 2006: 66).

„Овде посебно треба истаћи утицај процеса глобализације, до које долази у сфери економије, финансија, саобраћаја, информација и медија, екологије...Изазов за модерну државу управо долази из еколошког поља, из поља односа човека и друштва према природи. Да би успешно одговорила на ове и друге изазове, савремена држава мора да унапређује управљачке и демократске капацитете, да јача постојеће и унапређује државне капацитете“ (Павловић, Стојиљковић, 2010: 44- 45).

3.1 Црна Гора-кратак историјат

„Црна Гора се простире на површини од 14.000 квадратних километара које захвата југоисточни део Европе и где живи око 670.000 становника. У приморском региону клима је медитеранска, са дугим, топлим летима и релативно благим зимама.

Унутрашњост земље карактеришу хладније зиме са обилним снежним падавинама. Већина територије је планинска са висинама изнад 1000 метара, уз уске приобалне равнице поред Јадранског мора. У унутрашњости је већи део земље под шумом и око 15 одсто се користи за пољопривреду. Познато је Скадарско језеро и Бококоторски залив. Скадарско језеро, једно је од највећих језера у Европи и једно од њених најважнијих резервата птица. Ту живи преко 270 врста птица, укључујући и једну од последњих преосталих популација пеликана у Европи.

Обале језера су заштићене Рамсарском конвенцијом, као мочваре од међународног значаја. Бококоторски залив на обали Јадранског мора је познат по својим пејзажима и културном значају. То је важно туристичко подручје и заштићено је као светска баштина. Црна Гора је аплицирала за чланство у Европској унији“ (Стратегија за Црну Гору, 2010: 32).

„Првобитне људске заједнице највероватније су формиране у доба палеолита. Тада су се на простору данашњег Западног Балкана, који ни дан-данас није довољно истражен када је у питању период људског насељавања, људи бавили ловом“ (Бешић, Д. Гарашанин, М. Гарашанин, Ковачевић, 1963: 37). „Старије камено доба у Црној Гори, засада је познато, проучава се само у Црвеној Стијени, мада геолошка истраживања показују да је, ипак, могуће да су постојала и друга насеља. Средње камено доба мезолит, као и млађе камено доба- неолит, када је у питању културно-историјски развој, може се пратити само у најопштијим цртама. У Црној Гори разликују се две основне области:

а) Медитеранска

б) Средњобалканска“ (Бешић, Д. Гарашанин, М. Гарашанин, Ковачевић, 1963: 42).

„Бронзано доба, време пре 3000 година пре нове ере, карактерише употреба метала. Најранији пронађени познати метални предмет у Црној Гори је случајно откривена бакарна секира, пронађена у данашњим Тузима у приобаљу Скадарског језера (Бешић, Д. Гарашанин, М. Гарашанин, Ковачевић, 1963:17).

„Период прелаза из бронзаног у гвоздено доба обухватао је око 1200 до око 800 година пре нове ере и карактеришу га крупнија етничка померања. О томе сведочи и оскудан археолошки материјал, случајно пронађен, попут шупљих

бронзаних секира из Смрдуше код Никшића и околине Колашина. Егејска сеоба завршава се око 800 г. пре н.е. када почиње холштат, гвоздено доба, и када се тим простором шири грчки утицај. Територију данашње Црне Горе на подручју Јадранске обале насељавали су и Келти, што доказују форме пронађеног накита, и Илири. Доба Римског царства, карактеристично је што је у том периоду становништво на простору данашње Црне Горе задржало илирски карактер“ (Бешић, Д. Гарашанин, М. Гарашанин, Ковачевић, 1963:168).

„Управо археолошки налази, два натписа у Слатини и Забрђу упућују да би се у ширем подручју Берана могло налазити римско насеље. На простору Бијелог Поља откривен је запис који је Елије Домицијан посветио Хераклу, а у Затону запис, исте садржине, посвећен је Јунани. Територија данашње Црне Горе, њен планински карактер у унутрашњости земље која се везује за језгро Балканског полуострва, омогућио је развој у једном затвореном кругу, заштићеном и изолованом од великих потреса, до тренутка када је снажна војна и државна организација Римљана дефинитивно завладала њиме“ (Бешић, Д. Гарашанин, М. Гарашанин, Ковачевић, 1963:236, 237, 238).

„Најзначајнији тренутак под римском влашћу за Црну Гору је одвајање провинције Провалис од старе велике римске провинције Далмације“ (Бешић, Д. Гарашанин, М. Гарашанин, Ковачевић, 1963 : 241).

„Миграција словенског народа ка територији коју обухвата данашња Црна Гора забележена је још у петом веку, али су у првој половини шестог века Словени у већем броју населили тај простор, тадашњу Дукљу, област која је обухватала шири басен Скадарског језера, оивичен планинским венцима. Дукља, словенска друштвена и државна заједница, настала је почетком VII века, на територији раније римске провинције Превалис. Граница те државе била је под формалним суверенитетом Византијског царства. Римски назив провинције Превалис задржао се и у средњем веку а назив Дукља, Дуке изводи се од имена римског муниципија *Doslea*, који је име добио по илирском племену Доклеати“ (Бешић, Д. Гарашанин, М. Гарашанин, Ковачевић, 1967: 316).

„Летопис попа Дукљанина из XII века сачувао је легенду о кнезу Владимиру и његовој мученичкој смрти. За време Владимировог синовца кнеза Војислава простор Дукље у византијским хроникама назива се и Зета, поготову, након

уговора о савезништву, након битке код Бара 1042. године када је Дукљи признат државни суверенитет и независност“ (Бешић, Д. Гарашанин, М. Гарашанин, Ковачевич, 1967:390).

„После црквеног раскола 1054. године црква у Зети добија већу самосталност, а од 1077. Зета бива призната као краљевина.

Византија на тим просторима поново заузима своју власт након смрти владара династије Војислављевића да би Котор Немања заузео између 1181. и 1186. године, јер је 1186. донет један закључак которског већа „за владе нашег господара Немање, великог жупана Рашке“ (Бешић, Д. Гарашанин, М. Гарашанин, Ковачевић, 1967: 410).

„То довољно показује да је на том простору српска држава Рашка, на челу са Немањићима, успоставила своју власт.

У другој половини XIV века Зета се осамостаљује и под династијом Балшића, а касније Црнојевића, опстаје као самостална феудална држава. Успоном Црнојевића за Зету, односно Црну Гору, како се од тада назива тај простор, долази период конституисања државе, коју карактеришу феудални и родовски принципи. Црногорци, како се од тада називају људи који су ту живели, пред нападима Турске повлаче се према планинским масивима Ловћена. Цетиње постаје државно средиште а Иван Црнојевић у њему гради дворцац и манастир. Поред покушаја херцега Влатка и Ивана Црнојевића 1476. године да врате Херцеговину и обнове Иванове власти у Црној Гори 1481. године постепено је настајало смирење, враћање у нормалан ритам живота“ (Ћирковић, Божић, Богдановић, Ђурић, 1970: 333).

„Цетиње 1482. постаје престоница и духовно средиште просторно доста „окрњене“ Црне Горе. Црна Гора је потпала под турску окупацију 1496. године. До међусобног сукоба и слома самосталности дошло је управо 1496. године по свему судећи због тога што је Ђурађ Црнојевић поверовао да би се могли остварити амбициозни планови француског краља Карла VIII, човека без добрих особина тела и духа, сасвим необразованог, но са титулом краља Напуља и Јерусалима, наслеђеном од оца“ (Ћирковић, Божић, Богдановић, Ђурић, 1970: 345).

„Црна Гора била је део Скадарскога санџака, а њоме управља најмлађи син Ивана Црнојевића-Станиша Црнојевић који је примио ислам и владао од 1514. до 1528. године. У том периоду, тачније од 1513. године Црногорци као слободни спахијама-филуриџије плаћају умерен данак .

Црногорци учествују и у Османским ратовима, и, то, време се сматра почетком аутономије Црне Горе. Долази до поделе територије на нахије које су биле састављене од племена која су предводили главари бирани на зборовима. Успостављене су у првој половини XVI века:

- а) Катунска нахија
- б) Пјешивачка нахија
- б) Љешанска нахија
- в) Ријечка нахија
- г) Црмничка нахија“ (Ћирковић, Божић, Богдановић, Ђурић, 1970: 41).

„У периоду самосталности улогу световног владара и руковођења земљом преузимају цетињске владике. Црногорски Збор 1697. год. бира за владикау Данила I, родоначелника династије Петровић. Након пада османске власти почиње организована борба за политичко и верско јединство племенски подељене земље. Блиске политичке везе Црне Горе и Русије успостављају се 1711. Године. Историчари о времену, току и исходу битке на Царевом лазу имају опречна мишљења. Последњу расправу о Царевом лазу написао је Н. Вукчевић који доказује да се 8000 Црногораца и Грбљана супротставило турској војсци од 30 до 40 000 бораца. Вукчевић сматра да су Црногорци тешко поразили Турке. „ Према томе Турци су на разним бојиштима Црне Горе у љето 1712. године могли да изгубе 5 до 6 хиљада војника, од чега је највећи број остао у Цареву лазу.“ Сматра да се бој водио 28. јула по новом календару иако је Црна Гора приликом Ахмет-пашиног похода страдала, ратоборни дух у народу није се гасио“ (Ћирковић, Божић, Богдановић, Ђурић, 1970: 263).

„У бици на Царевом лазу Црногорци су извојевали једну од највећих победа у својој историји, победивши снаге Ахмет-паше. Владика Црне Горе постао је 1735. године Сава II. У периоду његове владавине 1766. године Турци укидају Пећку патријаршију а како би очувао вишу религиозну аутономију у Црној Гори, епископ Сава постаје митрополит цетињски. Период између 1767. до 1773. године

обележила је власт цара Шћепана Малог. Преузимањем власти Шћепан је потиснуо владику и оставио му само духовне функције“ (Ћирковић, Божић, Богдановић, Ђурић, 1970: 393).

„Владар непознатог порекла представљао се као руски цар Петар Трећи Романов. Иако је учврстио власт и успешно ратовао против Турске, убио га је слуга, потплаћен од Турака. На његовим реформама и ратним успесима, владика Петар I Петровић (1781. године-1830) је учврстио централну власт и уздигао Црну Гору као значајну регионалну силу.

Добар војсковођа Петар I Петровић издао је први Законик у Црној Гори 1789. године који је ујединио Црну Гору, тако, што је смирио посвађана племена. Уводи порезе, оснива школе и започиње трговину. Након две извојеване велике победе на Крусима и Мартинићима. Одмах после тога могло се приступити организовању државне управе у Црној Гори“ (Ћирковић, Божић, Богдановић, Ђурић, 1970: 463).

„Црна Гора је проширена, и сасвим се одвојила од османске власти. Правитељствујући суд црногорски и брдски, као врховни орган државне власти који је вршио судску и управну власт, Петар оснива 1798. У рату из 1807-1812. османске снаге, ојачане француским одредима, нападају Брда и Црну Гору, но не успевају их заузети. 1813. године, Црногорци заузимају Боку Которску, али Бечки конгрес вратио је Боку аустријском царству, а Црна Гора није призната за независну државу. Након тога, наступила су тешка времена када на хиљаде Црногораца умире од глади, а стотине емигрира у кнежевину Србију и царевину Русију. Турска војска је без икаквих тешкоћа ушла у Горњу Морачу 17/29. IX 1820, попалила и продужила ка Доњој Морачи. Браниоци не би могли сузбити надирање турске војске да им у критичном тренутку није притекао у помоћ одред Бјелопавлића и Пјешиваца од 1000 људи. Погинула су 332 турска војника и официра, осим оних који су се подавили у Морачи. Бој на Морачи је на тријумфалан начин обележио владичину политику вођену према Босанском и Скадарском вилајету. Ровчани и Морачани су се дефинитивно ослободили, и остали слободни до коначног ослобођења Црне Горе. Бој на Морачи је представљао последњи велики окршај Црногораца са Турцима у доба Петра I“ (Павићевић, 2004: 136).

„Брда су припојена Црној Гори 1820. године. Владика Петар I је умро 1830. Године. Црква га је прогласила за свеца.

Владика Петар II Петровић Његош (1. новембра 1813-10. октобра 1851) познат као Његош, ступио је на власт са само 17 година. Образовао је 1831. године Сенат, састављен од 16 најистакнутијих црногорских старешина на челу са Иваном Вукотићем, као врховну законодавну судску и управну власт. Започео је: оснивање судова и изградњу путева, првих школа, као и отварање штампарије. Његош је био и истакнути писац, а значајно је допринео међународном угледу Црне Горе“ (Павићевић, 2004: 176).

„Јачање црногорске власти је наставио Данило II Петровић Његош који је водио активну спољну политику, реорганизовао народну војску и створио сопствену гарду. Из Сената је избацивао непожељне чланове, а уводио своје присталице. Марта, 1852. године постаје први кнез кнежевине Црне Горе као световне државе, уместо пређашњег црквенога ентитета. На седници Правитељствујућег сената и осталих најистакнутијих народних првака изгласана је историјска петиција руском императору Николају I у којој је тражено да духовна власт убудуће буде одвојена од световне и да је врши владика, а другу Данило Петровић и његови потомци у правој линији по реду прворођења, са титулом књаза“ (Павићевић, 2004: 311).

„Црна Гора је проширена на неке пограничне територије за време владавине кнеза Данила II. Убијен је 1860. Године, а његов брат, прослављени црногорски ратник, војвода Мирко Петровић одриче се престола у корист његовог сина Николе II Петровића Његоша који је на престолу остао све до смрти, 1921. године.

Црногорско-турски рат 1862. године један је од најтежих који је Црна Гора водила. Турска војска је остављала пустош иза себе. Запаљено је шездесет села, разорена два манастира, уништене двадесет три цркве, а рат је однео бројне жртве“ (Павићевић, 2004: 77).

„Књаз Никола објављује рат 1876. Отоманском царству. Циљ Вељег рата био је да се ослободе сви градови под турском влашћу у етничкој зони црногорског народа, ослобођење Херцеговине, излазак на море“ (Павићевић, 2004: 213).

„На Берлинском конгресу из 1878. године, Кнежевини Црној Гори признају независност Висока Порта и све оне високе уговорне стране које то до тада нису учиниле. Утврђене су и нове границе“ (Андријашевић, Растодер, 2006: 209).

„Краљ Никола Петровић Његош прогласио је први устав Црне Горе 1905. године по угледу на уређења Западне Европе, а Устав је одредио и осигурао слободу штампе и донео нове законе. Православље се означава као државна вера, док се осталим признатим вероисповестима гарантује слобода. Кривични закон Књажевине Црне Горе предвиђао је затворску казну за „свакога ко јавно, усмено или писмено на Бога или на чију му драго веру хули...“ (Андријашевић, Растодер, 2006: 225).

До проглашења Црне Горе за краљевину , а књаза Николе за краља дошло је 15. августа 1910. (по новом календару). Тада се навршило педесет година откада је књаз Никола ступио на престо (Андријашевић, Растодер, 2006: 263).

„Балкански ратови доносе Црној Гори проширење територије. Пре свих око Подгорице, Метохију до Бијелог Дрима, део Новопазарског санцака, градове Пљевља, Бијело Поље, Беране, Мојковац, Рожаје, Плав, Гусиње, Пећ, Ђаковицу (Андријашевић, Растодер, 2006: 277).

„У Први светски рат Црна Гора је ушла неспремна на страни Србије којој је рат објавила Аустро-Угарска 26. јула 1914. Једино је морал црногорских војника био на високом нивоу“ (Н. Ракочевић, 1976: 288).

Након капитулације пред Аустро-Угарском јануара 1916. године када Цетиње пада, краљ Никола и његова влада одлазе у Италију а затим у Француску. Након пробоја Солунскога фронта, српска војска ослобађа Црну Гору да би 24. новембра 1918. Године. Подгоричка скупштина присајединила Црну Гору Краљевини Србији и оптужила краља Николу за издају, збацила га са престола и забранила повратак у Црну Гору. Краљ Никола је умро 1921. године у Француској.

Видовданским уставом из 1921. територијални ентитети се укидају, и Црна Гора постаје део унитаристичке државе. 1934. је извршен атентат на краља Александра у Марсеју, што доводи до бројних промена и нереда у држави који су је довели скоро до грађанскога рата.

Слободарска традиција народа испољила се у Другом светском рату партизанским народним устанком против италијанског окупатора 13. јула 1941.

Антифашистички покрет обнавља државно-правни статус Црне Горе 1944. године. Скоро 10% становништва Црне Горе страда од окупационих војски Сила осовине, од националистичких и фашистичких формација. Она постаје једна од шест народних република Демократске Федеративне Југославије под јаким режимом Јосипа Броза Тита.

Народна Република Црна Гора 1953. мења назив у Социјалистичка Република Црна Гора, истовремено са променом назива „Федеративна Народна Република Југославија" у "Социјалистичка Федеративна Република Југославија". Аутономија Црне Горе уставом из 1968. и 1974. знатно је повећана у то време Социјалистичке Републике Црне Горе. Референдум из 1992. одредио је да будућност Социјалистичке Републике Црне Горе, буде у заједници са Социјалистичком Републиком Србијом да би 2002. био донет нови Устав којим је Савезна Република Југославија постала државна заједница Србија и Црна Гора. „Референдум за независност Црне Горе је одржан 21.5. 2006. Преко 55 % грађана гласало је за независност Црне Горе од Србије, што је био услов Европске уније за међународно признање независности. Црна Гора је на темељу резултата референдума прогласила независност 3.6. 2006.“ (Канцеларија за демократске институције и људска права, 2006: 24).

3.2 Природне карактеристике Црне Горе

„По природним богатствима и потенцијалима Црна Гора спада у најатрактивније крајеве Европе. На само 100 км. ваздушне линије издвајају се три природне целине: приморје, област крашких поља и планина и област високих планина северне Црне Горе са речним долинама и живописним језерима“ (Радовић, 1976: 551).

„Стрме падине Орјена, Ловћена, Созине и Румије готово да падају непосредно у море, а идући од северозапада ка југоистоку простиру се равни: Суторина, Грбаљско поље, Мрчево поље, Будванско поље, Буљарица, Барско поље и Улцињско поље“ (Бешић, Д. Гарашанин, М. Гарашанин, Ковачевић, 1967: 4)

„Бока Которска је посебна морфолошка област где је море најдубље продрло у копно и створило заливе: Которски, Рисански, Тиватски и Херцеговски. Све је

целина јер су повезани мореузима (Бешић, Д. Гарашанин, М. Гарашанин, Ковачевић, 1967: 5).

„У залеђу мора налази се најтипичније крашко рељефно подручје у Европи. Ту је Цетиње са непроцењивим културно-историјским богатством, Ловћен с Његошевим маузолејом, живописно Скадарско језеро с потопљеним коритом Ријеке Црнојевића која неодољиво подсећа на Скандинавске фјордове. Северно подручје Црне Горе карактерише оштра планинска клима. Ту се простиру планине: Маглић, Дурмитор, Сињавина, Љубишња, Комови, Хајла и Проклетије“ (Радовић, 1976: 552).

„Бјеласица је окружена са пет општинских центара Црне Горе: Андријевицом, Беранама, Бијелим Пољем, Мојковцем и Колашином. Површина јој износи око 130 км², а дугачка је око 30 км. Та планина је скоро прстенастог облика, и традиционално је главни ресурс и извор живота за бројна насеља подно њених висова“ (Радовић, 2012: 24).

„Област црногорских брда геолошки је сложен терен, са високим планинама, дубоким речним долинама и брзим воденим токовима. Богата је пашњацима и густим шумама. Црна Гора припада сливу Јадранског и Црног мора. Јадранском сливу припадају: Нудолска ријека, Ораховска ријека, Црнојевића ријека, Ораховица, Црмница, Бојана, Цијевна, Морача и Зета. Реке Црноморског слива су: Ибар, Лим, Ђеотина, Тара и Пива“ (Бешић, Д. Гарашанин, М. Гарашанин, Ковачевић, 1967: 16- 17).

„Тара је прва црногорска река по дужини тока и по просечном годишњем протицају. Једна је од најпривлачнијих река, незагађена је, а благодареди обилној и брзој води, позната по сплаварењу“ (Радовић, 1976: 33).

„Река Тара, једна је од најчистијих река, па је често зову “СУЗА ЕВРОПЕ”. Пенушави брзаци, букови и бистри вирови, у дужини од око 40 км. богати су пастрмком, младицом и липљаном. Тара протиче испод јединственог комплекса борове шуме, Црних пода, и пробијајући се између стрмих литица улази у чувени кањон Таре. Висинска разлика између нивоа Таре и висинских стена достиже до преко 1000 м. Кањон је обрастао листопадном и четинарском шумом и богат је ситном и високом дивљачи“ (Васовић, и аутори, 1976: 756).

„Морача извире под обронцима Јаворја и прави кањон у дужини преко 35 км. Дубина на појединим местима износи преко 1000 м. Морача прави ремек дело природе, кањон Платије, где стрме и високе литице парају небо, богате биљним и животињским светом. Десна притока Мораче је Мртвица, која такође формира кањон изванредне природне лепоте у дужини од око 9 км“ (Васовић и аутори, 1976: 716).

„Језера Црне Горе посебна су карактеристика тог подручја. Издваја се: Скадарско које има и економски значај, док бројна језера у планинским пределима са бистром и свежом водом глечерског порекла све више се валоризују у области туризма. Између осталих то су: Рикавачко, Плавско и Биоградско језеро, Забојско и Зминско на Сињајевини, а подручје Дурмитора има осамнаест језера, овом приликом наводимо: Црно, Рибље, Вражње, Пошћенско, Мало и Велико шкрчко језеро. На Маглићу- Мратињско, а на Лукавици Капетаново и Манито језеро. Треба поменути да на простору данашње Црне Горе има доста и вештачких језера“ (Бешић, Д. Гарашанин, М. Гарашанин, Ковачевић, 1967: 22).

„Једно од најатрактивнијих подручја у Црној Гори је простор Општине Жабљак. Планина Дурмитор спада у најлепше националне паркове. Кањон Таре и Пиве, глечерског су порекла, што језерима даје посебну лепоту. Ипак, издваја се Црно језеро као јединствен природни драгуљ“ (Васовић и група аутора, 1976: 692).

„Биоградско језеро, смештено је у средишту Националног парка „Биоградска гора“. Налази се на надморској висини 1094 метара. Окружено планинским венцима и врховима Бјеласице, ледничког је порекла и са столетњим стаблима, импресивно делује. Језеро је дугачко око 2000, а широко 200 метара. На подручју Општине Колашин налази се и Капетаново језеро, као и Манито (Брњичко језеро). Биоградска гора, национални парк, смештен је између планинских врхова венаца Бјеласице од Таре до Зекове главе. Тај део Бјеласице, површине око 4000 хектара покривен је шумом на 2 600 хектара. Ту расте 64 врсте дрвећа. Најбројнија су буква и јела. Под окриљем шумског и биљног богатства живи тајновит, богат и разноврстан биљни и животињски свет“ (Васовић и група аутора, 1976: 717).

„Црногорска територија изграђена је од кречњака и доломита и због тога су пећине врло честе на овим теренима. Интересантне су тзв. окапине, пећинске форме укосо положене и имају облик надстрешњице. Занимљиво је да се у њима

могу наћи остаци из праисторијских времена“ (Бешић, Д. Гарашанин, М. Гарашанин, Ковачевић, 1967: 22, 23).

3.3 Еколошки изазови у Црној Гори

Природно богатство Црне Горе са значајним потенцијалима отвара велике могућности у готово свим гранама индустријског развоја. Пољопривредна производња је једно од стратешких опредељења Црне Горе. То, уједно, самој Влади, запосленима у ресорном министарству, али и свим учницима у области пољопривредне производње и грађанима намеће и обавезу да се питањима заштите и унапређења животне средине посвети више него дужна пажња. „У области пољопривредне производње север Црне Горе ширио се на уштрб шумских површина. Забележена су бројна крчења шума и то не само са подручја која су имала карактеристике пољопривредног земљишта. Површине на којима су се гајиле пољопривредне културе заузимале су само 13,5 одсто укупних пољопривредних површина док је 85 одсто под пашњацима и ливадама“ (Васовић и аутори, 1976: 429).

„Могућности за експлоатацију пољопривредних површина захтевају неопходно коришћење, односно примену савремених агротехничких мера и средстава. Осим обраде земљишта, које понекад тражи и значајније радове, рецимо, процес мелиорације и припреме за сетву одређених ратарских култура, посебну пажњу треба посветити током касније примене минералних ђубрива и заштитног прскања хемијским средствима воћа и поврћа. Сви ти захвати захтевају вођење рачуна да се не наруши постојећа климатска слика уопште, а, посебно, квалитет земљишта, воде и ваздуха.

Шумарство представља значајан индустријски ослонац Црне Горе. Под шумама је око 500 хиљада хектара. Међутим, тај природни ресурс мора да се рационалније користи, односно сваки вид непланске и неконтролисане сече нарушава животну средину. Највећи годишњи обим сече остварен је од 1947-1951. када је годишње сечено у просеку 1,2 милиона кубних метара бруто дрвне масе. Тај податак потврђује чињеницу да је у то време значајније нарушена природна равнотежа. Треба поменути да традиција дрвне прераде у Црној Гори датира још од 1874.

године када је у Ријечи Црнојевића, у власништву црногорског двора, изграђена мања пилана“ (Васовић и група, 1976: 491).

„Територија Црне Горе богата је рудама. У манастиру Свете Тројице, крај Пљеваља, чува се запис у коме пише: „У овој напаћеној земљи, беспутној и сиромашној, међу брдима, крај река, лежи скривено огромно благо. Онај, који га први нађе и откопа, биће заувек срећан човек“ (Васовић и група аутора, 1976: 852).

Запис се односи на рудник Шупља стијена где се одвајкада експлоатише руда олова и цинка. Пљеваљски басен поседује знатне резерве угља са добром калоричном вредношћу. Експлоатација угља је рентабилна, а потенцијали су и нус производи, попут, јаловине, па и производња цемента. Подизање и покретање рада термоелектране, не само да отвара потребу за новим радним местима, већ, представља потенцијалну опасност за даље нарушавање животне средине.

„Брсково“, рудник олова и цинка у Мојковцу, након вишегодишњег успешног рада тренутно је затворен, што је са становишта очувања животне средине добар потез, имајући у виду да је и санирана највећа „црна“ еколошка тачка, некадашње јаловиште, које је претило да изазове еколошку катастрофу, неслућених размера на реци Тари.

Треба поменути да је у општини Беране било развијено рударство као и прерада целулозе, коже, што је, осим привредног развоја узроковало нарушавање еколошке равнотеже.

Рударство, као индустријска грана, повезано је и са електропривредом као једним од праваца будућег развоја Црне Горе. У протеклом периоду главни носилац индустријске производње у Црној Гори је Комбинат алуминијума у Подгорици и Железара „Борис Кидрич“ у Никшићу.

Велики значај у развоју привреде има изградња хидроелектрана: Мратиња, Перућица, Пива.

Железничка пруга Београд-Бар која кроз Црну Гору пролази од Гостуна до Бара у дужини 175 км. велики је подухват у саобраћајној инфраструктури. Донела је значајне олакшице у транспорту роба. Изградња пруге кроз 254 тунела, преко 234 моста и коју, уједно, „краси“ највиши мост на Малој реци висине 498 метара, и у

коју је уграђено 30 хиљада кубних метара бетона, утицала је на промену климатских услова Црне Горе и нарушила конфигурацију терена.

Темпо раста робних и путних токова у развоју привреде Црне Горе значајно је зависио и од Луке Бар.

Изградња бродоградилишта у Бијелој представља вредан чинилац у општем развоју општине Херцег Нови.

Када је у питању поглавље 27 — Животна средина и климатске промене, Европска комисија закључује да је: „Црна Гора остварила мали напредак у областима животне средине и климатских промена. Потребно је уложити значајне напоре и више стратегијског планирања како би се обезбедило усклађивање и спровођење правне тековине ЕУ у области животне средине и климе. Потребно је уложити даље напоре да би се ојачали административни капацитети и сарадња међу институцијама. Ресурси су и даље ограничени и потребне су значајне инвестиције. Потребно је даље ојачати сарадњу са организацијама цивилног друштва. Непостојање политичког приоритета и адекватног финансирања, као и ограничена свијест о захтевима у области животне средине и климе и даље коче напредак у овој области. Припреме у овим областима су и даље у раној фази.“

Европска комисија је закључила и да „Црна Гора данас много више производи отпада него што га прикупља, а посебно селектује. Постоје две санитарне депоније и преко 300 дивљих нелегалних депонија. Не постоје ни квалитативни и квантитативни подаци комуналног отпада у Црној Гори. Нацрт нове стратегије управљања отпадом форсира једну стратегију и не разрађује алтернативна решења. Према предлогу нове стратегије предвиђено је седам, односно осам санитарних депонија, зависно од решења за Херцег Нови. Предвиђа се мрежа нових санитарних регионалних депонија комуналног отпада, којих има осам, односно седам, зависно од тога да ли ће Херцег Нови градити сопствену депонију или заједно са Котором, Тивтом и Будвом. За Подгорицу, Цетиње и Даниловград је изграђена санитарна депонија Ливаде у Подгорици, за Бар и Улцињ санитарна депонија Можура и предвиђене су посебне регионалне за Никшић, Плужине и Шавник, затим за Пљевља и Жабљак, такође за Колашин, Мојковац и Бијело Поље и посебна за Беране, Рожаје и Андријевицу. Због лоших и застарелих технологија, велике технолошке недисциплине, спорних приватизационих

уговора и слабих институција Црна Гора има пет тзв. црних еколошких тачака. То су КАП, Жељезара, Термоелектрана Пљевља, Бродоградилиште Бијела и флотацијско јаловиште олова и цинка Градац у Пљевљима. Само у оквиру КАП-а постоји око 7 милиона тона црвеног муља стационараних у два базена и 500.000 тона чврстог индустријског отпада“ (Европска комисија).

3.4 Еколошка одговорност Црне Горе и међународноправни аспект

Географски положај, природна богатства, водени и шумски потенцијал, рудна и минерална богатства, плодно пољопривредно земљиште, разноврстан биљни и животињски свет, богато историјско и културно наслеђе и настојање државе Црне Горе да у скорије време постане земља чланица Европске уније намећу јој посебне обавезе када је у питању очување здраве природне и животне средине. Пред Црном Гором поставља се и питање еколошке одговорности. Као земља која тежи успостављању концепта одрживог развоја на свим нивоима, и на националном и на локалном, морала је да донесе бројне законе и стратешка документа чијом применом је само и могуће остварити те циљеве и концепт еколошке државе. С друге стране, земље окружења донеле су бројне међународне конвенције које су потписане и од стране Црне Горе. То обавезује и Црну Гору да потписивањем таквих споразума настоји да их и примењује.

„Концепт заштите животне средине у Европи први пут је почео да се примењује 1972. након Конференције Уједињених нација о животној средини у Стокхолму. Тада је донета „Декларација о човековој средини“ и формиран Програм Уједињених нација за животну средину. Потом је донета „Конвенција о заштити миграторних врста дивљих животиња“ у Бону, затим, 1979, у Берну „Конвенција о заштити европске дивљачи и природних станишта“, 1985, „Бечка конвенција о заштити озонског омотача“ а усвојена је и „Декларација о очувању флоре, фауне, и њихових станишта“ прихваћена и од Европске економске комисије.

На Конференцији Уједињених нација о животној средини и развоју, одржаној 1992. у Рио де Жанеиру, усвојена је *Агенда 21*. После одржавања Рио конференције о животној средини и развоју на просторима претходне Југославије, који укључује и данашњи простор који обухвата Црна Гора, усвојена су

документа о политици заштите животне средине, међу којима и „Резолуција о политици очувања биодиверзитета“ и „Конвенција о биолошкој разноврсности“. Тада су ударени темељи примене модерног међународног правног система и стратешких циљева у области заштите животне средине“ (Д. М. Кићовић, Јакшић, Д. Т. Кићовић, 2012:134).

Посебан значај има *Агенда 21*, која води рачуна о најзначајнијим глобалним еколошким проблемима и којом је одражен висок степен сагласности у неодвојивости развоја и животне средине. Дефинисане су смернице будућих активности и дате основе и за Локалну агенду 21 (Поглавље 28). Управо су ти стратешки програми одрживог еколошког, друштвеног и економског развоја препознати и на локалном нивоу у црногорским општинама и њихово решавање је одговорност према окружењу имајући у виду међународно правни аспект. Одговорност према будућности са јасном визијом хармоније са животном средином.

Еколошки акциони програм за централну и источну Европу (Environmental Action Program) потписан на Министарској конференцији 1993. у Луцерну директно је питања заштите животне средине укључио у процес економског опоравка. Тај средњорочни програм помаже земљама централне и источне Европе да достигну еколошке стандарде земаља запада. У њему су оквири приоритета развоја економских рационалних решења и за планирање заштите животне средине. Пример предлога *Локалног плана животне средине 2015-2019.* у општини Беране управо показује одговорност да једна локална управа, поступајући по усвојеној методологији, донесе еколошки акциони програм. Локални акциони план те општине донео је побољшање разумевања еколошких проблема, рангирање проблема у односу на људско здравље, екосистеме, квалитет живота уопште, рационално усмеравање ограничених средстава на приоритетне проблеме, уочавање потреба кроз План, који у потпуности укључује техничка, политичка и управљачка решења. Доношење Локалног плана подразумева активно учешће јавности током примене кроз информисање и образовање чланова заједнице. Разлози за примену одредби Плана унапређују могућност учествовања грађана у доношењу одлука у области заштите животне средине као и утицај грађана на креирање еколошке политике (ЈАП, 2015:2-4).

Министарство за заштиту животне средине и просторно планирање има укупну одговорност за еколошко законодавство и администрацију у Црној Гори. Министарство се односи према природном окружењу земље као према стратешком ресурсу и потенцијално конкурентном предношћу над другим земљама, посебно у вези са туризмом. Тренутни приоритети Министарства укључују урбану регенерацију, решавање проблема у вези са нелегалном градњом, као и побољшање инфраструктуре за управљање чврстим отпадом и пречишћавање отпадних вода. Свакодневно управљање и надзор над заштитом животне средине је поверено Агенцији за заштиту животне средине (ЕПА).

3.5 Еколошка безбедност Црне Горе и унутрашња политика

Питању еколошке безбедности у Црној Гори у условима када економска криза, која захвата и земље у окружењу, узима данак, мора се посветити значајнија пажња. Еколошки начин размишљања није у довољној мери заживео, упркос томе што се готово свуда помиње одређеност да се економски развој државе базира на принципима одрживе енергије. Црна Гора има велике залихе када су у питању природна богатства. С друге стране, технолошки развој који, упркос економским потешкоћама, ипак, иде у корак са временом, намеће изградњу нових индустријских постројења. Поменућемо експлоатацију руде у Пљевљима, Беранама, најаву покретања производње у руднику Брсково у Мојковцу, обновљену производњу у Алуминијском комбинату, али и изградњу другог блока термоелектране у Пљевљима.

Такође, постављање енергетског кабла између Црне Горе и Италије, једна је од највећих и најзначајнијих инвестиција у енергетици Црне Горе. Пројекат је вредан 860 милиона евра. Око 375 километара подводног кабла, капацитета 1.000 MW учиниће Црну Гору важним чвориштем региона са снажном преносном мрежом. Подморски кабл требало би да се гради од Пескаре до будванске увале Јаз, затим подземно до локације Блато у Ластви грбаљској, где треба да се изгради трафостаница, а, након тога, надземним водовима преко никшићке и шавничке општине кроз националне паркове Дурмитор и Ловћен до Пљеваља. Еколози сматрају да постоји могућност да се девастира природа. У НВО Грин Хом тврде

да „тај кабл нарушава визуелни изглед тих подручја, а са друге стране, бука и ометање током изградње унутар заштићених подручја ће бити значајне јер говоримо о стриктно заштићеним подручјима у којима важе посебни режими опхођења и понашања“.

У министарству одрживог развоја и туризма Црне Горе сматрају да су у том пројекту испуњени сви европски стандарди и да су, како је партнер из Европске уније сигуран, предвиђене све мере заштите и компензације за реализацију једног таквог крупног питања.

Пред Црном Гором су еколошки безбедносни изазови који се морају плански контролисати. Први корак на том путу је очување еколошке свести грађана и подизање на виши ниво, када је реч о изградњи нових постројења и коришћењу обновљивих извора енергије. Предуслов за остваривање циља да се живи у еколошки безбедној држави и еколошки здравој животној средини је и спровођење свих мера и активности предвиђених политичким програмима партија који спроводе изборну вољу већине становника Црне Горе. Те мере и активности дефинисане су и спроводе се, а огледају се у одговорности за заштиту, очување и обезбеђивање једнаког приступа заједничким природним добрима, рационално управљање ресурсима којима се обезбеђује одржива производња. Надлежни државни органи морају да обезбеде континуирану контролу и праћење стања животне средине. То никако не сме да се препусти случају, већ праћење мора бити систематским мерењем, испитивањем и оценом показатеља стања и загађења животне средине. У праћење стања животне средине могу, и пожељно је, да се укључе и јединице локалне самоуправе, правна лица и предузетници који управљају постројењима који могу да угрозе животну средину. Посебна пажња треба да буде посвећена информисању о стању животне средине.

На основу члана 93, став 1 Устава Црне Горе, проф. др Бранко Радуловић, потпредседник Скупштине, поднео је Предлог резолуције о животној средини, ради стављања у скупштинску процедуру. Између осталог, у предлогу се каже да „Црна Гора има више од 18% територије која обухвата подручја природе са значајним и вредним биодиверзитетом. Под националном заштитом је 9,04% копненог дела, док се, иако прописана као обавеза Националном стратегијом одрживог развоја, заштита од 10% у мору није успоставила.

Политика животне средине и стратешка документа којима се трасира развојни пут, а од директног су утицаја на животну средину и одрживи развој Црне Горе, нису у свим елементима свеобухватна и конкретна, нису у потребној мери међусобно усклађена и садрже висок степен неизвесности остваривања. Нарочито су изражена питања њихове примене у пракси, чиме трпи простор, имајући у виду нелегалну градњу, пољопривредно земљиште, контаминацију осталог земљишта емисијама и депоновање индустријског и другог отпада од стране привредних, посебно индустријских објеката и отежаног управљања отпадом и отпадним водама.

Процењује се да би за израду санационих планова и њихову имплементацију било потребно неколико милијарди евра, док је издвајање из буџета од 0,13% за питања животне средине симболично. Поређења ради, издвајања у Европској унији су 2% укупног буџета.

Погрешно позиционирање неких великих привредних субјеката, застареле технологије, технолошка недисциплина, лоши приватизациони уговори и одлуке, непоштовање заштитних уговорних клаузула, нетачни извештаји, институције недовољних и неадекватних капацитета, произвели су трајну девастацију великих простора, огромне количине различитог отпада, деградацију или трајни губитак ресурса и велике еколошке и финансијске проблеме и потребу за њиховим санирањем.

По воденим богатствима у односу на њену површину, Црна Гора је једна од водом најбогатијих подручја у свијету. Међутим, површинске воде и водотоци су значајно угрожени и загађени: испуштањем непречишћених комуналних отпадних вода, индустријским и животињским отпадом, неадекватним саобраћајем, транспортом нафте и експлоатацијом грађевинског материјала.

Природне подземне воде су угрожене антропогеним утицајем и резултат су неадекватне санитарне заштите и неодговарајуће санације сливног подручја, док у приморском делу основни природни негативни фактор квалитета подземних вода је утицај слане морске воде, чак до неупотребљивости за пиће. Морски екосистем и обално подручје Црне Горе су значајно угрожени, посебно плитко приобално подручје на ушћу реке Бојане као и басен Боке Которске, великим количинама

отпада који долази чак и из суседних држава, затим, отпадним водама које се непрерађене испуштају у реципијент и грађевинским и индустријским отпадом.

У Црној Гори је временом дошло до погоршања квалитета ваздуха, као последица заосталих технологија у индустрији, саобраћају, пољопривреди, термоенергетици и комуналним делатностима. Одрживо управљање овим ресурсом представља један од главних изазова који се налази пред Црном Гором.

Ваздух, као један од најзначајних чинилаца животне средине, због неадекватних индустријских активности, емисија које су резултат сагоревања горива и у случајевима великих шумских пожара, прије свега у Пљевљима, Подгорици и Никшићу, садржи концентрације прашкастих материја и полицикличних ароматичних угљеноводоника на дневном и годишњем нивоу изнад прописаних са аспекта заштите здравља.

Земљиште, које представља предуслов очувања квалитетног живота и самог живота, изложено је у Црној Гори многим притисцима који производе његову деградацију и девастацију. У питању је непланска градња туристичких комплекса на приморју и на атрактивним планинама и око великих градских и индустријских центара. Земљиште се загађује депонијама комуналног и индустријског отпада, хемијском деградацијом због прекомерне употребе хемијских средстава, оловом и минералним уљима у околини саобраћајница, трафостаница, складишта. Ерозија земљишта, изазвана сечом шума и непланском експлоатацијом природних сировина, интензивна је на појединим локацијама. Неке површине су трајно контаминирани дуготрајним уношењем загађујућих материја, посебно око неких застарелих индустријских технологија.

Отпад и управљање отпадом је водећи изазов у процесу приступања Црне Горе Европској унији. Неопходно је решити питања смањивања његовог настајања, селектовања, сакупљања, транспортовања, складиштења, прерађивања и валоризовања. Не постоји свеобухватно и консензусно решење, нити се нуде алтернативне могућности. Не постоји евиденција опасног и неопасног комуналног отпада, као ни примарна селекција отпада. Количина произведеног отпада већа је од количине сакупљеног и лагерованог; значајан део грађана одлаже отпад на неуређеним одлагалиштима. Постоје само две регионалне санитарне депоније; већи број општина нема усвојен план управљања отпадом. Избор појединих

локација за депоновање оваквог неселектованог и опасног отпада је супротстављен између локалног становништва и државне и локалне управе. Количина опасног индустријског отпада је у сталном порасту и представља велику опасност по животну средину и њено квалитетно збрињавање је приоритет“ (Предлог резолуције о животној средини, Проф. др Б. Радуловић, на основу члана 93 став 1 Устава Црне Горе).

Пример:

Дан, 8. мај 2015. Региони (14. страна)

НАСЛОВ: „До краја маја одлука о заштити Солане“

До краја мјесеца Општина Улцињ треба да донесе одлуку о заштити Солане, најављено је из локалне управе. Центар за заштиту и проучавање птица из Подгорице доставиће општини Улцињ иновiranу Студију заштите тог простора, на основу које ће се приступити проглашењу тог подручја Парком природе, а коју ће претходно размотрити и Агенција за заштиту средине. Читав посао требао би да буде завршен до октобра, када ће се о томе изјаснити одборници Скупштине општине. У Општини је недавно одржан састанак Координационог одбора за Солану, са кога је поручено да ће до љета бити стављене у функцију пумпе које ће најприје испумпати слатку, а потом у базене упумпати слану морску воду. Државна секретарка у Министарству одрживог развоја и туризма Далиборка Пејовић изјавила је том приликом да ће управљача овим простором на локалном нивоу одредити Општина Улцињ, те да ће у свим планским документима бити подигнут степен заштите Солане. М.К.

3.6 Анализа дискурса

Текст који је објавио подгорички „Дан“ преноси на који начин је потребно да се односимо према очувању животне средине. Показан је висок степен одговорности надлежних и како на делу треба да функционише „еколошка држава“ у тексту: „До краја маја одлука о заштити Солане“

У тексту су заступљени следећи топоними: *Улцињ (3), Солана (2), Подгорица.*

Дати су и називи институција: *Центар за заштиту и проучавање птица, Парк природе, Агенција за заштиту средине, Скупштина општине Улцињ, Општина Улцињ, Министарство одрживог развоја и туризма.*

Доминира административни стил, што је и разумљиво и видљиво из самог наслова текста. Тиме се даје утисак званичности.

У тексту је присутан и лексички контраст у лексемама: *слатко-слано*. Када је реч о језику рода, примењен је код изјаве државне секретарке Далиборке Пејовић.

4. Ка изградњи еколошког система Црне Горе

Велика девастација простора, израубоване минералне сировине, велики контаминирани простори који су трајно изгубљени, огромне количине отпада, свест која је на ниском нивоу и конфликтност око решења-наша је стварност.

О питањима која се данас могу подвести под заштиту животне средине, у Црној Гори се говорило и писало и у некадашњој Краљевини. Тако, у објављеном записнику XXI Редовне седнице Црногорске народне скупштине, одржане 21. децембра 1909. године стоји да је „Одбор раздијелио посланичке приједлоге у двије групе: на приједлоге више опште — државног карактера и на приједлоге приватне природе, два Ћ. Дрецуна-један за регулисање потока и рјечица у неким општинама љуботињским, а други за регулисање убла љуботињског... („Глас Црногорца“, 2010: 11).

У „Гласу Црногорца“ у броју 5, од 25. јануара 1910. године који је објавио Записник XXI Редовне седнице Црногорске народне скупштине, одржане 13. јануара 1910. год. налазимо и да „по приједлогу пивских посланика Јовановића и Хацића, односно подјеле шума, одбор је донио мишљење да се Влади препоручи да се у мјестима у којима дотични становници немају сопственијих шума, одреди извјестан дио ових за огријев са којим би се становници могли служити по члану 41 Расписа о шумама. М. Николић вели да приједлог обухвата уопште и жеље свију посланика из новодобивених крајева. Чини му се да није довољно добро одборско мишљење већ да би требало питому гору подијелити на **домаћине** као што је и раније било а дебела гора да и даље буде њихова сопственина а да држава ту није у власти. .. В. Кривокапић истиче како министарски распис о шумама

означује ове као општинске, племенске и државне, а међутим не зна се њихова граница стога би то требало рашчистити. Р. Јокановић вели да је лако за оне који имају приватне шуме, јер они неограничено с њом могу располагати но је тешко за оне крајеве гдје нема таквих шума. Скупштина је одобрила одборско мишљење“ („Глас Црногорца“, 2010: 24).

На Ријечи (данас Ријека Црнојевића прим. аут. М.Ј.) је 9. фебруара 1910. год. донет „Закон о подјели, наслеђу и уживању Бривске Горе“. После појашњења о томе где се налази тај простор односно „разумије се простор од рјечице Брделе (Старе) до ријеке Бојане и од друма, који води од Улциња у Скадар, преко Св. Ђорђа до језера Шаса“ у члану 8 стоји **„гору не смије нико сјећи за продају, него за домаћу употребу и то само под надзором и по упутству мјесне власти“**. А у члану 9, „у Бривској Гори не смије нико ништа заграђивати, ни кућу ни појату подизати без претходног *одобрења* мјесне и надзорне власти, а ако је ко сувишно заградио, да се то *разгради* и *укомуну*“ („Глас Црногорца“, 2010: 57).

И поједини текстови објављени у „Гласу Црногорца“ тадашњих угледних људи имају редове посвећене очувању природне средине како бисмо данас назвали тај процес. Осми број „Гласа Црногорца“ од 13. фебруара 1910. год. доноси у рубрици Листак и тексту Андрије К. Вучића, народног учитеља, под насловом „Савремене слике из привреде“ да „наше шуме, којима је наш народ, да речем, најбогатији, нијесу још ни приближно користи осјетне становништву уколико би могле и у колико ће бити повремено. Код нас има много **огољелих** брда, које је **зуб времена** уз **непажњу** руке човечје јако окрњио с природне стране. Нашим пошумљеним и непошумљеним висовима има се благодарити досле једино за то: Што су сачувале **горштакчи** и **војнички** дух, као и вјековну **слободу** њеним синовима, који су већином досле сточарским животом живјели и природно се без икакве вјештине развијали. С обзиром на наше шумске висове и уопште узвишења — вјештачка рука човјекова и овђе је оскудјевала помоћи, те наша огољела узвишења нијесу пошумљена, као год ни забраном досле поштеђена. То је тек почело прошле 1909. год. расписом — (наредбама) Министарству унутрашњих дјела („Глас Црногорца“, 2010: 40).

Након Народно-ослободилачког рата, почев од 1946. год. у Црној Гори доносе се и нови закони. Тако се у Службеном листу Црне Горе објављују Закони и уредбе у

којима се проналазе и чланови који се директно или, пак, индиректно односе на питања из области екологије, односно заштите и унапређења човекове животне средине. У Службеном листу у броју 14/1946, од 1. августа 1946. године објављен је „Закон о обнови порушених и оштећених и о довршењу започетих зграда на територији Народне Републике Црне Горе“. У њему стоји да су власници оштећених, недоконаних зграда у градовима, варошицама, бањама и климатским местима дужни да порушене зграде рашчисте и обнове, оштећене оправе и започете доврше на начин и у року који им одреди власт установљена овим законом. Ако власник зграде не располаже потребним новцем, дужан је да потражи зајам код државне хипотекарне банке. Привремени правилник у уређењу шумарске службе налаже да је дужност шумарског особља да стручним саветима и предлозима помаже код искоришћавања државних шумских земљишта да стално прати шумску и ловну привреду, а шумарски службеници код среских народних одбора не могу доносити самосталне одлуке.

Службени лист НРЦГ бр. 15/ 1946, од 24. јула 1946. године доноси Уредбу о оснивању предузећа за туризам и хотелијерство. Њоме се оснива предузеће за туризам и хотелијерство Народне Републике Црне Горе са седиштем у Цетињу, а задаци су: да у местима погодним за туризам организује и отвара удобне хотеле, угоститељске радње, преноћишта, купалишта, да предузима све друге послове у интересу развоја туризма.

Службени лист НРЦГ бр. 4/ 15. фебруара 1946. године доноси на основу одлуке Министарства пољопривреде ФНРЈ, број 1960-В од 21-1. 1946. и члана 5. Закона о образовању Народног одбора Владе Федералне Црне Горе, а у циљу да би се могао испунити пољопривредни производни план, наредбу о организацији пољопривредних одбора са задатком да:

1. Спроводе на свом подручју све мере у циљу што потпуније обраде земљишта и унапређења производње. Свако и најмање парче земље мора бити благовремено и уредно обрађено, културе неговане и принос сређен.
2. Да испоштују потребе и могућности за подизање задружног дома и магацина.

Службени лист бр. 6/15. 3. 1946. године доноси Наредбу о ограниченом клању стоке на територији Народне Републике Црне Горе, да би се преостали број

домаће стоке и то: говеда, овце, козе, свиње, кошнице пчела... сачувао у циљу регенерације и што брже обнове, и у циљу заштите и подизања опште народне привреде.

Службени лист НРЦГ бр. 8/ 15. 4. 1946. године доноси Правилник о упражњавању димничарског заната и обавезном чишћењу димњака. Сваки сопственик зграде, односно станар и индустријско предузеће, дужни су да дају на чишћење, и у одређеном року, димњаке, димноводне цеви, котлове, димњаке са каналима код парног, централног и етажног грејања, и да димничар контролише да у близини димног објекта нема запаљивог материјала, и да су објекти исправни.

Службени лист бр. 13/ 15. 7. 1946. године објављује Уредбу о надлежности Министарства пољопривреде и шумарства и Министарства индустрије и рударства Народне Републике Црне Горе које ће бити надлежно за искоришћавање дрвних маса у шумама, механичку и хемијску прераду дрвета, шумску манипулацију, одгајивање шума, пошумљавање, контролу и управљање, као и управљање државним шумама.

Службени лист НРЦГ бр. 9/ 1947. од 01.05. 1947. доноси „Закон о проглашењу племенских, сеоских и браственичких шума и шумских земљишта на територији НРЦГ општеном имовином“. Све дотадашње племенске, сеоске и братственичке шуме јесу општеномна имовина. Дотадашњим корисницима даће се у државним шумама право испаше, дрварења и право сече грађе за подизање зграда за становање и привреду.

У „Закону о риболову у водама НРЦГ“ стоји да риболов врши држава преко државних привредних предузећа. Приватним лицима се може дозволити право риболова, али само ограниченом врстом.

Посебна пажња посвећена је заштити од пожара. Службени лист НРЦГ бр. 13/ 1947. објављује Уредбу о заштити шума од пожара на територији НРЦГ. По Закону дужност је свих државних органа, службених лица, организација и сваког грађанина да се штити од пожара. Општи надзор врши Министарство пољопривреде и шумарства. За време јаких ветрова од 1. марта до 15. новембра ложење отворене ватре у шуми уопште је забрањено. По том закону, за време сушног периода од 1. марта до 15. новембра може министар пољопривреде и шумарства забранити свако ложење, као и да се из шуме **одстрани** стока са паше.

Тадашња јавност и у Црној Гори узбуркана је усвојеним предлогом министра пољопривреде и шумарства да Влада Народне Републике Црне Горе донесе Уредбу о забрани држања коза. Та уредба имала је за циљ да се спречи уништење шума, заштити воћарство и омогући пошумљавање кршевитих предела и голети. По тој уредби обавезан откуп извршен је до 31. децембра 1948. године а, биле су предвиђене и новчане казне као и казна одузимања коза оне ко се није придржавао уредбе. Забрана се није односила на држање санских коза у шталском узгоју.

У Службеном листу НРЦГ у броју 16/1948. године од 20. VII 1948. донета је Уредба о оснивању Завода за заштиту и научно проучавање споменичке културе и природних реткости. Седиште је у Цетињу, а установа је под Министарством просвете и над Заводом врши непосредни надзор. Задатак новооснованог Завода био је да изналази, испитује, затим заштити и научно проучава културно-историјске споменике и природне реткости Народне Републике Црне Горе.

Овде треба поменути да је регистрацијом више државних привредних предузећа шумских газдинстава у тадашњој Црној Гори, на неки начин држава преузела већу бригу када је очување природних ресурса у питању. Регистрована су шумска газдинства Беране, Пљевља, Никшић, Колашин, привредна предузећа — шумска газдинства Горњи Ибар —Рожаје, Шумско индустријско предузеће „Први мај“, Шумско индустријско предузеће „Радосавац“ Пљевља у циљу управљања и газдовања шумама, подизања, гајења и уређења шума, мелиорације шума и шумског земљишта (С. Л. НРЦГ, 26. јули 1948).

Да се у Црној Гори крајем педесетих година прошлог века већа пажња посвећује очувању животне, односно природне, средине је и доношење Указа о проглашењу шума републиканског значаја. По том документу, све оне шуме и шумска земљишта на територији срезова: барског, которског, херцеговског, цетињског, титовградског, даниловградског и никшићког, како је написано, свију категорија власништва које су као такве дефинисане, проглашавају се за шуме републиканског значаја. Сл. Лист НРЦГ 10. јануара 1949. године такође објављује Уредбу о мерама обезбеђења привредних предузећа и установа од пожара у НРЦГ. Сва привредна предузећа и установе дужне су, према својој величини и значају за народну привреду, начину и врсти рада, као и смештају, спровести

прописане мере обезбеђења од пожара. И Закон о лову, донет 1949. године по коме је дивљач општенародна имовина и који, као такву имовину, одређују и ловишта, иде у прилог већој пажњи када је у питању екологија.

Закон о заштити споменика културе и природних реткости у Народној Републици Црној Гори објављен у Службеном гласнику 4/1949. године у коме стоји да и природне реткости зоолошког, ботаничког, геолошког, политеолошког, петрографског и географског карактера или нарочите лепоте не смеју се уређивати, откопавати, штетити, ломити и уопште уништавати без претходне дозволе надлежног Завода за заштиту.

Упутство о сузбијању губара донето је у циљу откривања и сузбијања губара као и отклањања огромне штете пољопривреди и шумарству које тај инсект може да нанесе, посебно на шумовитим подручјима Црне Горе. Упутство је налагало обављање прегледа воћног и шумског дрвећа. (Упутство Савезне владе, 6. април, 1949) Такође, Упутство о сузбијању поткорењака, инсекта који је довео до оштећења стабала, налагало је да се сва болесна стабла морају оборити и правилно обрадити, а посечено четинарско стабло, након сече, мора да се окреше, кора стабла да се темељно огули и да се кора сложи на гомилу (С. Л. НРЦГ, бр. 15, 31. 5 1949).

Наредба о прикупљању костију донета је у циљу што успешнијег извршења тадашњег петогодишњег плана до 1954. Године. По тој наредби дужност је да се сирове и куване кости као отпад прикупљају у одређене судове, а лица, задужена за одржавање чистоће на јавним местима, дужна су да врше преглед сметлишта (С.Л. НРЦГ, бр. 14, 20. 5. 1949).

Данас је у Црној Гори на снази велики број Закона, прописа и уредби које регулишу изузетно захтевну област заштите и очувања животне средине. Они несумњиво значајно доприносе изградњи еколошког система „еколошке државе“.

4.1Анализа дискурса

Текстови који су објављени у Гласу Црногорца имају за тематику и заштиту животне средине. Приметан је карактеристичан стил за године када су текстови

писани. То је административни стил, језик закона. Карактеристични су **архаизми сопственијех, сопственина, вели, но, овђе, досле**.

Сопственијех, архаизам који означава особину (он је без сопствених, личних вредности, може имати и значење својине. Замењује заменицу свој/а.

Вели, архаизам који се често употребљава као замена за глаголски облик каже (треће лице презента од глагола казати).

Но, којим се често замењује везник него.

Овђе, архаизам замењује прилог за место овде.

Досле, архаизам који замењује прилог за време до сада.

Доминирају и топоними: *Бривска Гора, Брдела, Бојана, Улцињ, Скадар, Свети Ђорђе, Шас, Цетиње, Беране, Пљевља, Никшић, Колашин*.

У текстовима су и називи закона, министарстава, државних органа, предузећа („*Први мај*“, „*Радосавац*“).

У текстовима постоји и **наредбодавни** дискурс који је очекиван јер се доста тога односи на законске норме. (*Не смије нико ништа заграђивати, подизати, да се разгради, укомуни*).

Укомунити, глагол; застарела лексема за заједнички посед, најчешће пашњак. (Сеоски или племенски посед који су сви користили.)

Епска форма и патриотски дискурс заступљени су у следећим реченицама: *Код нас има много огољелих брда, које је зуб времена уз непажњу руке човечје јако окрњио с природне стране. Што су сачувале горштакчи и војнички дух као и вјековну слободу, њеним синовима, ...*

Огољела брда, епска форма којом се појачава човеков немар, небрига за природу, (непажња човечје руке).

Власнички јавни дискурс препознајемо у реченицама: *Опште — државни карактер, приватна природа, подјела на домаћине, приватне шуме*.

Из овога закључујемо доста о гледиштима аутора прилога.

4.2 Екологија у нормативном кључу

Еколошки систем Црне Горе заснован је и утемељен у Уставу као највишем правном акту. Зато је важно поменути да је нормативна делатност, донета

законска регулатива као и усвојени подзаконски прописи одличан темељ да се Црна Гора и у будућем периоду развија као еколошка држава на постулатима здравог начина живота и у условима еколошки здраве природне и животне средине. Међутим, веома је важно да се и даље настави са променом еколошке свести свих грађана. Закони и прописи треба и да се спроводе у дело и примењују, а не само декларативно, или да постоје као мртво слово на папиру.

4.3 Устав Црне Горе

Уставотворна скупштина Републике Црне Горе, на трећој седници другог редовног заседања у 2007. години, дана 19. октобра 2007. године, доноси Устав Црне Горе. Животној средини посвећен је члан 23 у коме се каже да свако има право на здраву животну средину. *Свако има право на благовремено и потпуно обавештавање о стању животне средине, на могућност утицаја приликом одлучивања о питањима од значаја за животну средину и на правну заштиту ових права. Свако је, а посебно држава, обавезан да чува и унапређује животну средину* (УСТАВ Црне Горе, 2007).

4.3.1 Декларација о еколошкој држави Црној Гори

Посланици републичког Парламента Црне Горе 20. септембра 1991. донели су Декларацију којом се Црна Гора проглашава "Еколошком државом".

„Ми, посланици Скупштине Републике Црне Горе, свесни смо да је, због угрожавања природе, заштита идентитета простора на коме живимо и дјелујемо постала наш неодложан и правовремени посао.

Свјесни дуга према природи, извору нашег здравља и инспирацији наше слободе и културе, посвећујемо се њеној заштити у име сопственог опстанка и будућности потомства.

Прихватимо да ниједна разлика међу нама није толико велика колико су велике промјене којима је изложено наше природно окружење. Без обзира на наша национална, вјерска, политичка и друга убјеђења и осјећања, знамо и прихватимо

да су достојанство и светиња људског бића органски повезани са светињом и чистотом природе.

Човјек и природа у њему и око њега цјеловито су једно у својим дубинама и по свом смислу и назначењу.

Стога је одувјек злоупотребу човјека пратила злоупотреба природе. Зато одређујући се и борећи се за достојанство човјека позвани смо да се боримо и за достојанство природе.

Доношењем ове Декларације, Црна Гора према природи успоставља државни однос и позива на мудрост све људе да спрече еколошку катастрофу која нам пријети“.

4.3.2 Декларација о заштити реке Таре

Агендом економских реформи Владе Републике Црне Горе, као један од основних циљева у области животне средине, прокламовано је: „успостављање модерног система заштите животне средине који ствара основ за развој Црне Горе као еколошке државе и осигурава одрживи развој уз заштиту виталног екосистема“, уз указивање на „недостатак учешћа јавности и разумевања питања која се односе на животну средину“, и предлагање спровођења активних мера за информисање и учешће јавности;

- Будући да Агенда економских реформи, као основни циљ у сектору туризма, предвиђа: стварање одрживног туристичког производа кроз одржив развој који штити животну околину и културно наслеђе, а имајући у виду слоган кампање црногорског туризма „Монтенегро — WILD BEAUTY“, у оквиру кога нетакнути кањон Таре представља део јединствене туристичке понуде у свету;

- У складу са Агендом економских реформи која за сектор енергетике предвиђа: промовисање штедње енергије и коришћење обновљивих ресурса, пројекат „мини електрана“, соларне енергије и енергије ветра су начин који, због природних предуслова Црне Горе, могу обезбедити довољну количину електричне енергије, што осигурава коезистенцију човека и природе;

- Будући да право Европске уније, чије стандарде и Црна Гора управо уноси у свој правни систем, гарантује учествовање јавности у разним фазама поступка

одлучивања у области стратешке процене утицаја захвата на животну средину, као и процене утицаја захвата на животну средину;

- На основу Конвенције Уједињених Нација о процени утицаја на животну средину преко државних граница,

Скупштина Републике Црне Горе, на II седници 3 редовног заседања у 2004. години, 14. децембра 2004. године, донела је ДЕКЛАРАЦИЈУ О ЗАШТИТИ РЕКЕ ТАРЕ. **(Прилог: 1)**

Пратећи светски тренд одрживог развоја и борбу читавог света у очувању природе као немерљиве вредности управо за једну државу али, не сме се заборавити, и за нашу планету уопште, иницијативу за усвајање Декларације о заштити реке Таре подржали су грађани својим потписима у очекивању да ће управо њихови представници у Парламенту, имати слуха и изгласати је зарад наше будућности.

Верујући у своју Државу и свој Парламент као део Европске демократије, стављајући свој потпис на петицију грађани Црне Горе управо су исказали своје поверење у парламент као институцију која брине о народу чији је представник.

Када се ради о законској регулативи Црна Гора донела је законе и прописала уредбе када је у питању изградња еколошког система које спроводи еколошка инспекција. **(Прилог 2)**

Данас, свака локална управа — општина у Црној Гори има у својим актима и одлуке које се односе на очување животне средине. Та област је имајући у виду управо постојање одлука, уредби и правилника, несумњиво и уређена бројним прописима. У општини Бијело Поље, у Статуту, питањима животне средине баве се у члану 12, под ставом 3, Просторни и други планови, док се у члану 11 каже да Скупштина општине обезбеђује услове и стара се о заштити животне средине и појединих њених делова (квалитет ваздуха, заштита од буке, управљање чврстим отпадом и др.). У делу који уређује послове Скупштине у члану 34, ставу 5, стоји да Скупштина доноси програм уређења простора, док се у ставу 41 прописују услови за заштиту животне средине и појединих њених делова. Статут је предвидео и оснивање радних тела па је у члану 35 предвиђено формирање Савета за заштиту животне средине. Посебно су значајни прописи у члану 89 и 108. Наиме, чланом 89 предвиђено је да у месној заједници грађани одлучују и дају предлоге за санацију депонија, комуналног отпада и учествују у њиховој

санацији, дају предлоге за уређење и улепшавање простора, уређење и улепшавање шеталишта и учествују у томе. Обавештавају надлежни орган општине с проблемима и потребама становника месне заједнице у области простора и заштите животне средине. А у члану 108 стоји да грађани на збору дају предлоге органу општине у вези са заштитом и унапређењем животне средине. У општини Бијело Поље од 2012. године на снази је и Програм уређења простора општине Бијело Поље, а на основу члана 16 донет је и Закон о уређењу простора и изградњи објеката. Тиме је правно регулисано комунално опремање грађевинског земљишта а нарочито зелених површина у насељу, пешачких стаза и травњака.

На подручју општине Колашин простире се Национални парк „Биоградска гора“ и планински масив Бјеласице. Потенцијали у области туристичке привреде су велики па се очувању, али и унапређењу животне и природне средине посвећује посебна пажња. Примењују се плански документи и то: Просторно урбанистички план општине Колашин (ПУП) до 2020. године Мастер план одрживог развоја туризма општине Колашин до 2020. године, Стратешки план развоја општине Колашин (2012-2016), Локални план заштите животне средине ЛЕАП (2010-2014). Урађен је, али није усвојен, Одрживи енергетски акциони план СЕАП до 2020. године док је у изради Локални план управљања отпадом 2015-2020.

Општина је у обавези да изради: Локални план заштите животне средине ЛЕАП (2015-2020), Локални акциони план заштите биодиверзитета ЛАБП, Програм развоја енергетске ефикасности (2015-2018), Једногодишњи план развоја енергетске ефикасности, Једногодишњи оперативни план заштите од штетног дејства вода.

Донете су одлуке о локацији за привремено складиштење отпада (2013), о начину привременог складиштења комуналног отпада и условима заштите животне средине и здравља људи (2014), о комуналном уређењу града (2008) као и Решење о утврђивању акустичких зона са картом буке у општини Колашин. Потребно је да се усвоје и: Одлука о начину одвојеног сакупљања отпада, Одлука о проглашењу регионалног парка Комови и Одлука о начину збрињавања напуштених животиња.

4.4 Правосуђе и еколошка заштита

Сачувани списи из судске праксе, сведоче да је питању заштите животне средине, у Црној Гори, у свако време придавана дужна пажња. Овде посебно истичемо одредбу из 1910. тадашњег *Закона о поступку судском у кривичним дјелима* и члан 64. У њему се каже да „у случају паљевине, ислиједиће се којим је начином оно учињено, мјесто гдје је учињено и вријеме кад је учињено...је ли већа или мања опасност била за живот и имаће људи и колика је штета причињена (Глас Црногорца: 1910. год.).

Законодавни оквир, када је у питању заштита животне средине у Црној Гори, стално се развијао и усавршавао. Претходних година, а нарочито током 2013. значајно је унапређен законодавни оквир у области животне средине. С обзиром на то да је испуњење захтева из области животне средине један од кључних критеријума за чланство у ЕУ, као и да се има у виду обим активности и њихова сложеност и висина неопходних финансијских улагања, у протеклом периоду предано се радило и Црна Гора је показала висок степен напретка у хармонизацији са прописима ЕУ у области животне средине. Поглавље 27, које се односи на животну средину и климатске промене, подељено је у 10 области: Хоризонтално законодавство, Квалитет ваздуха, Управљање отпадом, Квалитет вода, Заштита природе, Интегрисано спречавање и контрола загађења, Управљање хемикалијама, Заштита од буке у животној средини, Климатске промене и Цивилна заштита.

За сада, највећи прогрес остварен је у областима хоризонталног законодавства, квалитета ваздуха, управљања отпадом, буке, заштите природе, док је у осталим областима потребно интензивирати напоре. Наравно, имајући у виду да је европско законодавство у области животне средине изузетно обимно, ове процене односе се само на најважније, оквирне акте, док је пре приступања ЕУ неопходно усвојити целокупно законодавство. Важно је напоменути да су готово све оквирне Директиве ЕУ пренете у црногорски законодавни систем.

Неоспорно је да постоји велики број прописа које тек треба ускладити са европским. Тако Просторни план Црне Горе дефинише динамику доношења 15 стратегијских прописа и 87 законодавних прописа у 10 области животне средине.

Основни принцип Закона је да „загађивач плаћа”, а који се спроводи да би се решили еколошки проблеми на националном нивоу. Специфичност овог закона огледа се у томе што се као оштећени субјекат посматра: животна средина, односно заштићене врсте, природна станишта, воде и земљиште.

Законом о изменама и допунама Закона о заштити природе („Службени лист Црне Горе”, број 64/13) прецизирају се мере и услови заштите природе приликом израде просторно планске документације, појашњава израда тзв. оцене прихватљивости ако се утврди да извођење одређених радњи, активности и делатности у заштићеном природном добру може да угрози целовитост еколошке мреже или еколошки значајне локалитете. Такође, створене су почетне претпоставке за успостављање мреже заштићених подручја НАТУРА 2000 што је и обавеза Црне Горе до дана уласка у ЕУ.

Овим законом разрађене су мере и услови заштите природе приликом припреме просторно-планске и пројекте документације, а у циљу прецизног дефинисања локација на којима се пројекти могу реализовати као и проналажења алтернативних решења за оне локације на којима реализација може имати негативног утицаја на очување биолошких, геолошких и предеоних разноврсности. Донет је Закон о заштити од нејонизујућих зрачења (“Службени лист ЦГ” ,број 35/13), којим се уређује заштита живота и здравља људи, лица која раде са изворима нејонизирајућих зрачења и заштита животне средине од штетног деловања нејонизирајућих зрачења, те друга питања везана за ову област.

Свако правно или физичко лице које сматра да му је, због природе, локације и утицаја захвата или због делатности другог правног лица и предузетника, поверено право на здраву животну средину има право на судску заштиту, у складу са законом.

У поступку судске заштите суд може:

- 1) наложити загађивачу да предузме све неопходне мере, укључујући и престанак одређених активности, односно делатности;
- 2) обавезати загађивача на плаћање одговарајуће накнаде за штете;
- 3) утврдити неопходне привремене мере и наложити загађивачу њихово спровођење;
- 4) донети другу одговарајућу одлуку у складу са законом.

ОДГОВОРНОСТ ЗА ШТЕТУ У ЖИВОТНОЈ СРЕДИНИ

Обавезе правних и физичких лица доноси члан 43. у коме стоји да је правно и физичко лице дужно да, у обављању своје активности, обезбеди заштиту животне средине, и то:

- применом и спровођењем прописа о заштити животне средине;
- одрживим коришћењем природних ресурса, добара и енергије;
- увођењем енергетски ефикаснијих технологија и коришћењем обновљивих природних ресурса;
- употребом производа, процеса, технологија који мање угрожавају животну средину;
- предузимањем мера превенције и отклањања поседица угрожавања и штете по животну средину;
- вођењем евиденције о потрошњи сировина и енергије, испуштању загађујућих материја и енергије, класификацији, карактеристикама и количинама отпада, као и о другим подацима и њихово достављање надлежним органима;
- контролом активности и рада постројења који могу представљати ризик или проузроковати опасност по животну средину и здравље људи;
- другим мерама у складу са законом.

Делатности опасне за животну средину и одговорност за штету у животној средини, у члану 44 каже се да загађивач који обавља делатност која представља ризик за животну средину и здравље људи (у даљем тексту: опасна делатност) одговара за штету нанету животној средини у складу са принципима о одговорности за штету од опасне делатности.

Опасне делатности из става 1 овог члана и критеријуме према којима се процењује непосредна опасност уређују се прописом Владе.

Посебно су дефинисани прописи око накнада штете и то у члану 45. Прецизирано је да лице које претрпи штету због загађивања животне средине има право на накнаду, у складу са општим правилима о накнади штете. Поступак за накнаду штете је хитан.

Пример

Побједа, 05. август 2015. Црном Гором (15. страна)

ХЕРЦЕГ НОВИ Казненом политиком према јавним предузећима, приватним фирмама и појединцима, због пропуста у раду или непоштовања комуналног реда, надлежни у херцеговској локалној управи настоје да уведу више реда у ову област током туристичке сезоне, када је број становника у граду удвостручен. Прво се на удару оваквих мјера нашло предузеће „Чистоћа“ које је Комунална полиција, по налогу предсједника општине Драгана Јанковића, казнила са 500 еура, а директора Боривоја Бонића, као одговорно лице, са 50.

Начелник Комуналне полиције Зоран Бијелић наглашава да нико није повлашћен када је угрожаваће чистоће града у питању. "Чистоћа" је кажњена због возила које није адекватно опремљено. Приликом уклањања смећа са шеталишта, из возила цури течност, што је пропраћено прљавиштином и неугодним мирисом казао је Бијелић. Он је објаснио да ово предузеће има возило које је херметички затворено, али је хаварисано, а отежана је набавка резервних дјелова. Бијелић истиче да ће Комунално-стамбеном предузећу бити прослијеђени и додатни налози због тога што још нијесу почели чишћење ригола, канала и потока уочи септембра и првих киша. Оправдања за неизвршење посла не могу бити финансијска ситуација или неспремност. Свако предузеће мора кроз свој план и програм да предвиди неке ситуације, поготово оне због којих су и основана казао је Бијелић, уз напомену да је због прекршаја који се односе на начин и вријеме одлагања отпада до сада кажњено десет привредника. Казнена политика утицала је на смањење неовлашћеног лијељења рекламних плаката на аутобуским стајалиштима, дрвећу и уличном мобилијару, због чега је Комунална полиција издала 30 прекршајних налога. Бијелић истиче да, упркос свим проблемима и великој фреквенцији туриста, успјевају да са двије цистијерне сваког јутра од четири до седам сати оперу улице од Сквера, преко Топле, до Игала. Овај посао често одрађују уз помоћ полиције, која обезбјеђује проходност комуналним возилима. Ж.К.

Чистоћа кажњена 500, директор 50 еура

Дан, 04. август 2015. Региони (VI. страна)

Комунална полиција кажњаваће ако треба и друга јавна предузећа, једнако као и приватне компаније и појединце, уколико не поштују прописе о комуналном реду и не обављају свој посао како треба - поручио је вршилац дужности председника општине.

ХЕРЦЕГ НОВИ - Јавно предузеће „Чистоћа“ ДОО Херцег Нови и директор предузећа Боровоје Бонић кажњени су новчаном казном јер, како је објаснио Драган Јанковић, вршилац дужности председника општине, нису били на висини задатка. Јанковић је предузеће казнио са 500, а Бонића са 50 еура.

- Прије 15 дана упозорио сам директора „Чистоће“ Боровоја Бонића да хитно санира оштећене камионе који одвозе смеће. Неки од њих загађују све куда прођу јер отпадне и устајале воде цуре цијелим путем куда камиони пролазе. На овим врућинама несносан смрад за све нас и наше госте нема никаквог оправдања и штети свима, стварајући ружну слику о нама као домаћинима. Како Бонић није реаговао дао сам налог комуналној полицији да казни предузеће са 500, а одговорно лице са 50 еура — појашњава Јанковић. Он је истакао да ни убудуће неће бити повлашћених уколико на било који начин угрожавају туристичке токове и животну средину.

- Комунална полиција кажњаваће ако треба и друга јавна предузећа, једнако као и приватне компаније и појединце, уколико не поштују прописе о комуналном реду и не обављају свој посао како треба - поручио је Јанковић.

Иначе, ситуација са хигијеном града сада је унеколико боља бар што се тиче одлагања отпада крај контејнера, но улице и даље чекају шмрк.

Подсјетићемо, да су се недавно Новљани али и њихови гости жалили на прљаве тргове, неопране улице, посебно Шеталиште пет Даница, смеће које прелива из контејнера, или буде почесто остављенио крај њих. Највише притужби било је на видљиве трагове уља по Шеталишту и улицама, које се просипа из возила Чистоће док одвозе смеће.

Из ДОО Чистоћа саопштавају да су удвостручили одвоз отпада на главну депонију на Ублима на 77 тона дневно, што илуструје пораст гостију. Тврде да су појачали одвоз комуналног отпада у двије смјене. Из Чистоће апелују на грађане да поштују вријеме за одлагање отпада од 21 до шест часова ујутро и на

привредне субјекте, посебно трговинске објекте да одлажу амбалажу, картонске кутије на правилан начин, а не гомилањем поред контејнера. К.М.

Радовић ће морати да плати за сјечу у парку

НД Вијести, 08. мај 2015. Подгорица (38. страна)

Спортисти, глумци, професори, политичари и друге познате личности посадили су јуче испред Универзитета 110 садница разноврсног дрвећа и медитеранског воћа.

Градско предузеће „Зеленило“ обезбиједило је 65 садница, од којих су 42 посађене умјесто посјеченог дрвећа у Улици Васа Раичковића преко пута Грађевинске школе. На парцели преко пута Грађевинске школе 27. априла радници “Зеленила” посјекли су 14 стабала, због изградње вишеспратнице “Зетаградње”. Директорица “Зеленила” Радмила Вујошевић казала је да према закону за свако посјечено стабло инвеститор мора посадити три нова. „Зеленило“ ће директору “Зетаградње” Благи Радовићу током недјеље доставити фактуру, колико су коштале 42 саднице, које су овдје усађене, што ће морати да плати”, тврди Вујошевић. Акцију „Академски парк“ организовао је Ректорат у сарадњи са студентским парламентом, Биотехничким, Архитектонским и Грађевинским факултетом.

Министар пољопривреде и руралног развоја Петар Ивановић казао је да је “доста сјече, а да је вријеме да почнемо са садњом.” Градоначелник Славољуб Стијеповић сматра да је ова акција најбољи примјер како треба развијати и озелењивати град. Акцији су се, између осталих, прикључили и министар одрживог развоја и туризма Бранимир Гвозденовић, рукометашице “Будућности” Катарина Булатовић и Слизана Лазовић, кошаркаши “Будућност Волија” Суад Шеховић и Омар Кук и њихов тренер Игор Јововић. И.Ч.

4.4.1 Анализа дискурса

Текст који је објавила Побједа са надсловом „Казнама до чистијег града“ јасно указује да се казнене мере примењују и да се закон поштује када је у питању област заштите животне средине.

Подгорички дневни лист Дан указује на примену казних мера за оне који не поштују прописе о комуналном реду и Закон о заштити животне средине.

Независни недељник Вијести такође доноси текст о примени казних мера за неодговорне, али и хвали оне који се правилно односе према животној средини.

Наредбодавни дискурс садржан је у лексемама: *Упозорио, казнио, кажњаваће.*

Ту су и **топоними**: *Сквер, Топла, Игало, Херцег Нови, Шеталиште Пет Даница, Убли, улица Васа Раичковића, биотехнички, архитектонски, грађевински факултет, Ректорат, Академски парк.*

Називи комуналних предузећа попут „*Чистоћа и зеленило*“, имају и семантичку поруку која се уклапа у еколошки дискурс.

У тексту чија је тема *Формирање академског парка* шаље се и лексичка и еколошка порука читаоцима.

Синтагме *зелена економија, зелени послови, зелено запошљавање, зелена радна места*, семантички су обојени са порукама укомпонованим у очување животне средине. Овде се препознаје економски дискурс, а у програмима за животну средину Уједињених нација и Европске уније истакнут је еколошки дискурс.

Функција еколошког дискурса јесте у појачавању главне идеје.

4.5 Изградња пожељне еколошке свести

Одржива средина подразумева промену свести, изградњу еколошке културе и усвајање ефикасне еколошке политике, али и усвајање схватања да нема одрживе средине без заштите животне средине у свим њеним сегментима. „Делови природе, њени садржајни чиниоци, у нераскидивом ланцу, чине целину, органски су повезани и међусобно условљени. Нема одрживости ако се штити један ресурс, а уништава други, ако се предузимају мере да реке буду чисте, а истовремено се морско приобаље излаже опасностима од нових хаварија. Планета Земља је једна и недељива, зато и концепт одрживог развоја мора за предмет свог интересовања да има целину животне средине у читавом богатству и мноштву веза и интеракција биљног и животињског света, извора енергије, минерала, вода, ваздуха.

Конкретне праксе у заштити животне средине било је кроз историју небројано. Тако је, на пример, у Русији цар Петар Велики, почетком 18. века донео Закон о заштити лоса, једне врсте јелена.

Сличних прописа, који су имали за циљ заштиту животне средине, односно биљног и животињског света, било је и у Шведској, Великој Британији, Грчкој. У Србији су први прописи о заштити од аерозагађености донети у 19. веку.

У самом Београду, престоници новоослобођене Србије, која је своју независност с тешком муком стицала устанцима и мукотрпним настојањима да се извуче из јарма Отоманске империје, од 1841. године примењивала се наредба о држању чистоће у граду“ (Марковић, 2001: 221-222).

Историја људске цивилизације обележена је безбројним примерима врхунских духовних, културних, техничко-технолошких узлета, али и стравичним падовима, деструкцијама које су захватале не само уже локалне заједнице, већ и читаве делове човечанства. Модерна људска цивилизација свој убрзани развој дугује процесу индустријализације, када су човекове могућности у овладавању природом, искоришћавању њених богатстава, савладавању раздаљина, савладавању природних стихија, сваким даном бележиле нове успоне.

Врхунац индустријализације, крајем 20. и почетком 21. века, обележен је и еколошком кризом планетарних размера. Изазовима таквог интензитета и обима, који су пред човечанство поставили питање даљег опстанка, а све бројнијем становништву на планети Земљи наметнули страх од могућих еколошких катастрофа апокалиптичних размера.

Планета Земља је угрожена скоро у сваком свом делу, од река које су због загађења индустријским отпадом постале својеврсни колектори фабричких отпадних вода и мегалополиса који су сконцентрисали становништво са огромних територија. Угрожена су језера, шуме се секу без плана који би подразумевао одрживост тих плућа планете Земље, него из разлога индустријских потреба које су диктиране похлепном понудом и потражњом производа. Број ратова се повећава а убојна средства која се користе превазилазе, до неслућених размера разорну моћ и опасности коју су носила средства неких ранијих ратова. Градови су постали места у којима нема довољно простора, али ни чистог ваздуха. Топе се глечери, а услед повећања температуре дошло је до климатских

промена које узрокују топлеење залеђених полова земље угрожавајући бројне животињске врсте, мењајући морске струје, утичући на глобалну промену климе, повећавање нивоа мора и изазивање опасности од „новог потопа“.

„Све су присутнији еколошки проблеми и процеси. Раст еколошких криза је у експоненцијалном расту, а утицај таквих акцидента на човечанство је огроман. Истраживања показују, упркос апокалиптичним најавама могућих инцидента, да је просечан човек недовољно упознат са могућношћу избијања и размерама еколошких криза. Томе доприносе и различити лобији, који минимизирају опасности од еколошких криза. Ако би у најкраћем дефинисали проблем са данашњим еколошким кризама, он не би био у томе што не постоји, већ у чињеници како се односимо према еколошким кризама, чије последице на локалном и на глобалном плану још нису утврђене“ (Стајић, 2013:118).

„Вредносна оријентација одређује еколошке оквире понашања. Еколошке вредности својим значењем усмерене су на успостављање равнотеже између културе и природе, односно система који је изградио човек и природног система у оквиру којег човек са свим тековинама створене цивилизације егзистира. Преношење еколошких вредности на конкретну социјалну заједницу, могли бисмо назвати еколошком оријентацијом“ (Цифрић, Чулиг, 1987:22- 23).

Овакав став о вредносној компоненти, као саставном делу еколошке свести, било да су те вредности уграђене непосредним саопштавањем у оквиру породице током социјализације појединца, у школи, или усвојене путем масовних медија, што је за овај рад од нарочитог значаја, објашњава конкретна понашања појединаца и група у вези превентивне еколошке заштите од потенцијалних извора угрожавања животне средине, у решавању локалних, регионалних и глобалних еколошких криза, али, и у свакодневном деловању у радној и животној средини. «Критичари материјалистичког приступа друштвеним вредностима, узроке еколошких криза налазе у принципима функционисања потрошачког друштва. С тим у вези, наводи се да се еколошки проблеми могу и морају решавати као културни, односно цивилизацијски проблеми. Еколошка свест, узета сама за себе, била би само плод унутрашње спекулације, ако не би изазвала и конкретно понашање. Човек се у складу са усвојеним еколошким вредностима, а на бази знања која има о животној средини и њеном значају за појединца, ужу и ширу заједницу, понаша,

тако, да доприноси заштити животне средине, подизању квалитета живота. Могуће је и супротно понашање услед недовољно изграђене еколошке свести: да неодговорним поступцима угрожава животну средину, сврствајући се у корпус оних који доприносе еколошким кризама већих и мањих обима.

Наведене опасности ставиле су на дневни ред промишљања о томе како решавати еколошке проблеме, односно како изградити одрживу животну средину.

Општи закључак је да се мора изградити такав модел друштва који неће почивати на сукобу економије и екологије. Логика профитног начина производње, где је остваривање добити био најважнији, или једини параметар којим су се руководили власници капитала, због опстанка планете Земље — мора бити преиспитан. На тај корак, иако на први поглед изгледа утопијски, власници капитала морају пристати, јер је угрожена сама природна основа на којој почивају те компаније и које све теже долазе до природних ресурса које су у протеклом периоду неконтролисано трошиле, стављајући профит испред одговорности према необновљивим изворима енергије и ограниченим природним богатствима. Улога медија у усвајању нових правила производње и реструктурирању досадашњег начина производње од великог је значаја, мада у себи садржи и велику опасност да неадекватним приступом дају алиби досадашњим загађивачима, да под фирмом одустајања од производње буду награђивани зато што су загађивали животну средину. Из тих разлога неопходно је редефинисање односа медија и великих корпорација, које су због чињенице да су одвајале велика средства за рекламе, на индиректни начин утицале, односно креирале уређивачку политику таквих масмедија.

У конципирању нове еколошке политике, медији имају огромну улогу као средства која ће до најширих слојева становништва послати поруке о еколошком стању и опасностима. Али, и отворити дебату о плановима који се нуде ради превазилажења еколошких изазова. Пред јавност треба изнети све чињенице у вези убрзаног индустријског раста. Не скривати истину да националне економије, под изговором убрзаног раста, стварања „бољег живота“, „богатог друштва једнаких шанси“, све мање поштују етику, а више законе профита. Произвести више, квалитетније и што јефтиније-начела су модерне економије. Размишљање о последицама убрзаног раста долази на последње место, или изостаје, појављујући

се у облику непотпуног одговора у случајевима када се десе велике еколошке катастрофе, или када, природа буде толико девастирана да заувек са неких делова планете нестају и читаве животињске и биљне врсте, а самом човеку је онемогућен одржив живот у таквим крајевима.

4.6 Прописи ЕУ у области животне средине

Циљеви и начела политике Европске уније у области животне средине дефинисани су бројним одредбама основних уговора – Уговором о функционисању Европске уније и Уговором Европске уније који наглашавају потребу остваривања високог степена очувања, заштите и побољшања квалитета животне средине и људског здравља, за опрезно и рационално коришћење ресурса, постизање трајног одрживог развоја, интегрисано деловање политика и активности, уравнотеженошћу економског раста заштите и унапређења квалитета животне средине, по начелима предострожности и превентивне акције, и по принципу „загађивач — плаћа“.

„Животна средина је посебно важно третирана и дефинисана у око 700 различитих аката Европске уније, сврстаних у примарне изворе права животне средине, затим у секундарне изворе права које доносе надлежни органи Уније, категоризована према тематици и облику интегрисања. То су: генерална политика у животној средини, хоризонтално законодавство, квалитет ваздуха, бука у животној средини, управљање отпадом, цивилна заштита, квалитет вода, заштита природе, хемикалије и контрола индустријског загађења.

Спровођење прописа Европске уније о заштити животне средине карактерише свеобухватност бројних околности и субјеката у сложеном процесу, а њихово потпуно спровођење треба да обезбеде институције Европске уније и, пре свега, њене чланице. У том циљу се перманентно изграђују нове и реформишу постојеће институције, подржава стварање потребне инфраструктуре, унапрјеђују механизми сарадње. Европска унија је крајем 2013. године усвојила Седми акциони програм за животну средину, којим се на свеобухватнији и обавезујући начин обликује целокупна политика и примена законодавства у овој области за све чланице Европске уније и којим се до краја 2020. године морају достићи

бројни циљеви, укључујући заштиту животне средине, јачање еколошке отпорности, подршка одрживом и ефикасном развоју, заштита од претњи по здравље.

Тематске стратегије Европске уније представљају инструменте којима се на конкретнији начин утврђује политика остваривања појединих општих и оперативних циљева у појединим областима животне средине, обухватајући при томе питања хоризонталне међусекторске интеграције и вертикалне институционалне интеграције“ (Предлог резолуције о животној средини, проф.др Б. Радуловић, на основу члана 93 став 1 Устава Црне Горе).

У Црној Гори организују се бројни округли столови, трибине, панел дискусије које за циљ имају развијање еколошке свести са циљем заштите и унапређења животне средине. Несумњиво је важно и усклађивање прописа Европске уније са прописима у Црној Гори у тој области. Привредна комора Црне Горе активно ради у настојању да црногорској привреди представи све могућности и обавезе које се постављају на путу даљих европских интеграција имајући у виду да је област животне средине један од кључних критеријума за чланство у Европској унији.

Земља кандидат требало би да прихвати више од 300 прописа. Односе се на загађење ваздуха и воде, употребу хемикалија, управљање отпадом, на биотехнологију, системе заштите од радиоактивног зрачења и можда најважније очување постојећих природних ресурса. Даља израда и примена планова мора омогућити побољшање квалитета живота грађана. То ће се добити смањењем трошкова заштите здравља људи, али и трошкова насталих уништавањем шума, пољопривредног земљишта и поготово у Црној Гори уништавањем рибљег фонда. Највећа финансијска искушења очекују се када су у питању улагања у изградњу нове еколошке инфраструктуре, реконструкцију и санацију последица ранијих загађења.

Још 2007. Европска унија је дефинисала шта су циљеви земаља чланица као и будућих чланица када је у питању потрошња енергије. Наиме, државама чланицама се намеће да до 2020. двадесет одсто укупне потрошње енергије мора бити из обновљивих извора. Ту се мисли на обновљиве изворе биомасе, енергију ветра, воде и Сунца.

Црна Гора је ратификовала све значајније међународне еколошке конвенције и споразуме, укључујући:

- а) Кјото протокол Оквирне конвенције о климатским променама
- б) Конвенцију о биолошком диверзитету
- в) Монреалски протокол о супстанцама које оштећују озонски омотач
- г) Стокхолмске конвенције о дуготрајним органским загађивачима
- д) Конвенцију о праву мора
- ђ) Архуску конвенцију о приступу информацијама, учешћу јавности у доношењу одлука и приступу правди у питањима животне средине
- е) Еспо конвенцију о процени утицаја на животну средину у прекограничном контексту

Свакодневно управљање и надзор заштите животне средине је поверено Агенцији за заштиту животне средине (ЕПА). То је извршни орган Министарства животне средине и просторног планирања. Основана је 2008. године и има 40 запослених, организованих у пет секција: праћење, издавање дозвола, инспекција, буџет и комуникације. Агенција 33 обавља инспекције на индустријским објектима и може да изда казну у односу на било која одступања. Током 2009. године покренуто је четрдесет таквих казних процеса.

ЕПА такође обавља прикупљање националних података и шаље извештаје Европској агенцији за заштиту животне средине у Копенхагену. Планирано је стварање оквира за Интегрисано спречавање и контролу загађења (ИППЦ) за већа загађења, опет по узору на ЕУ. Агенција процењује да ће за то бити потребно и до пет година да се развије и примени овај оквир.

Црна Гора је ратификовала Кјото протокол и била је учесник самита УН-а о климатским променама у Копенхагену.

Које погодности могу да се остваре у Црној Гори, поштујући строге прописе Европске уније када је заштита животне средине у питању, види се у тексту који је објавио подгорички дневни лист „Побједа“. (Прилог 3)

4.7 Школски програми

„Школа је та која нас учи да за свако питање постоји компетентан ауторитет, да за сваку активност постоје специјалисти; да „аматер“ никада не вреди колико „професионалац“...“ (Горц, 1982: 65).

Питањима заштите и очувању човекове животне средине и екологије уопште, у Црној Гори је посвећена дужна пажња. Наиме, од рада са децом у предшколским установама, преко основног и средњег образовања до факултетских установа, који изучавају екологију, заступљени су образовни програми који имају за циљ да раде на образовању деце и промоцији постојећих ресурса, геолошког, биолошког, али и културног наслеђа. Тиме се покушава да млади људи, који се припремају за живот, добију преко потребну свест о очувању свих сегмената животне средине. Посебна пажња посвећена је деци и због тога што се, делујући на њихову свест, посредно утиче и на свест одраслих. Јер, „само едуковано становништво може позитивно да утиче на очување и одрживо коришћење биолошке разноврсности и уопште животне средине. Неопходно је постојање изграђене друштвене свести. Она се изражава као скуп сазнања о угрожености равнотеже у природи, и о утицају тог нарушавања равнотеже на положај и егзистенцију човека“ (Марковић, 2001:71).

Међутим, истраживања су показала да знања, која се стичу образовањем у оквиру изграђених школских институција, нису нажалост, довољна да изграде еколошку свест. Мањкавост таквих образовних програма је у њиховом монодисциплинарном концепту, зато као такви не могу да одговоре на изазове савременог друштва, које се непрестано суочава са мноштвом опасности.

„Образовна функција школских установа у процесу усвајања знања о животној средини и формирања еколошког културног модела, значајна је због тога што се еколошка свест деце и омладине развија током процеса васпитања и образовања. Основна школа, као темељна институција образовног система, дуго је имала важно место и улогу у усвајању знања о животној средини, како кроз посебне дисциплине које су се бавиле екологијом, тако и кроз наставне садржаје из природних и друштвених наука. Уз то, школа је и на практичан начин примењивала оно што се учило на часовима: организовала акције уређења

животне средине, осмишљавала, у оквиру школских и ваншколских активности, акције које су имале еколошке циљеве, чиме је потврђивала своје важно место у друштву“ (Кундачина, 1998).

„У прошлости основношколско образовање обухватало је хуманистичке садржаје, затим се проширило на друштвене и природне науке и нека подручја уметности. У 20. веку школско образовање је обухватило и садржаје грађанског и економског образовања, а крајем 20. века придодати су му информатички и еколошки садржаји. Међу чиниоцима развијања еколошке свести и изградње еколошке културе, основна школа има важно место, улогу и одговорност. Полазећи од тога да се правилан однос према животној средини најбоље учи „од малих ногу“, те да је лоше навике најтеже исправљати у вишем узрасту, и код особа која су већ усвојиле позамашан корпус „вредности“, биле оне пожељене или негативне, значај основне школе се истиче чак и у време када је васпитна улога образовних институција, па чак и саме породице, као основне ћелије сваког друштва, озбиљно доведена у питање. Док се традиционална школа заснивала на стицању знања, савремена школа је на раскрсници значајних преиспитивања своје улоге у образовном систему друштва, положају у заједници, па чак и питања о утемељености досадашњег става који је школи дуго признавао монопол на знање и значајну улогу у формирању личности“ (Јаковљевић, 2015: 81).

„У наредним годинама адекватан и квалитетан развој образовања у Црној Гори без сумње представља велики изазов. Потражња за стручним кадровима биће већа. Данас се највећи део образовног система реализује под окриљем државе, односно њених институција (школе, центри, универзитет), а на подручју академских студија почели су да раде и приватни факултети. Охрабрујуће је што је Црна Гора започела свеобухватну реформу система образовања. Усвојени су Општи закон о образовању и Закон о стручном образовању, факултетске студије су прилагођене „Болоњским критеријумима“, а све је интензивнија и подршка међународних организација (ЕУ, ГТЗ и друге.)“ (Радовић, 2010: 345).

Све предшколске установе у Црној Гори свакодневно раде на подизању свести и стварању прихватљивих модела кад је реч о уређењу простора у ближој и широкој околини. У основним школама изучавају се изборни предмети, који за тему имају уређење простора: „Вредновање простора“ и „Карактеристике морског

екосистема“. У зависности од наставних планова и одређених подручја рада у средњим стручним школама и гимназијама, изучавају се планом и програмом предвиђени предмети. (Прилог:4)

„Усвајање знања и вештина утврђених образовним наставним програмима је сложен и захтеван процес укупних интеракцијских могућности предавача и учесника наставе. Карактерише га, између осталог, и дијалогска комуникација током једног часа. Постоји, такође и онај монолошки део када наставник излаже о некој теми, који можемо назвати *предавачки говор* у оквиру којег се интеракција са ученицима само подразумева, али наставник сам води монолог“ (Савић, 1993: 61).

4.8 Медији као подсистем за спровођење усвојене регулације

Несумњиво је да велику, па зашто не рећи, можда и кључну улогу за успешну реализацију концепта Црна Гора-еколошка држава-имају медији. „У сагледавању улоге медија стварању, уобличавању и изградњи еколошке културе, морамо указати на едукативну функцију масовних медија“ (Радојковић и Милетић, 2005:103-104). „Јер, поред функције да примаоца поруче информишу и забаве, медији преносе и вредносне садржаје вишег нивоа сложености, који уобличавају став о неком питању, појави и феномену. Медији су, захваљујући едукативној функцији, у томе далеко бржи, а конзумно подручје коме су се обраћали, превазилази чак и националне оквире.

Мањкавости у едукативној функцији, када је улога медија као подсистема за спровођење усвојене регулације у питању а самим тим и у стварању еколошке културе, свакако су садржане у преобиљу информација, непостојању потребне селекције, императиву да се буде први у емитовању, а не у квалитетном садржају емитоване информације.

Улога специјализованих емисија на телевизији и радију које се баве еколошким проблемима је од великог значаја, као и допринос коју дају штампани медији објављивањем аналитички уобличених текстова на тему заштите животне средине, еколошких акцидената, концептима еколошке заштите, и, уопште, глобалном стању животне средине и угрожености планете Земље.

На практичном плану, масовни медији као агенси подсистема названог информационо-комуникациони, посредују између онога ко уобличава и емитује поруке и примаоца порука, који могу бити становници једне улице, села, града, неколико региона, па чак и да се налазе у неколико држава или на више континената. Остваривање информативне и едукативне функције, када је уобличавање еколошке културе, односно бављење питањима животне средине, проистиче из саме природе медија, као најважнијег чиниоца у посредованој информацији. Уз то, медији су руковођени и сопственим интересима да се баве садржајима из области екологије. Ти интереси садржани су програмским концепцијама и уређивачком политиком који пред медије стављају одређене професионалне и етичке обавезе. Поред обавезе да информацију саопште потпуно, истинито и правовремено, медији масовне комуникације руководе се и сталном тежњом да повећају број корисника информација које шаљу према примаоцима. Еколошка питања су, из разлога што се тичу здравља, животних услова грађана, чак и самог опстанка, при врху садржаја који јавност очекује а корисници прихватају. Негативна страна овог опредељења медија задире у етичка питања: медији максимално експлоатишу одређене еколошке инциденте, не само из разлога што желе да обавесте јавност о свим чињеницама везаним за конкретни догађај, већ и због сензационалистичких тежњи да указивањем на опасности и могуће нове хаварије, циљајући на страх који је својствен сваком човеку, нарочито ако му се најављује апокалиптични инцидент у ближем окружењу, повећавају своју гледаност, слушаност или број читалаца“ (Јаковљевић, 2015: 85).

5. Текст, дискурс, језик

У лингвистичким структурама различито се употребљавају термини текст и дискурс. Некада је тешко утврдити да ли та два термина представљају синониме. „Текст се може схватити као структура и често се користи за статички појам — за производ неког процеса, док се дискурс користи за динамички појам — за процес продукције текста и његовог разумевања. У претходним годинама приметно је приближавање ових појмова као резултат експанзије употребе текста. У лингвистици текста чешће се користи термин текст док истраживачи на другој

страни употребом термина текст и дискурс откривају два различита, али компламентарна приступа изучавања језика“ (Савић, 1993: 29).

„За текст бисмо наине могли рећи да је начин на који функционише језик; текстове свакодневно производимо и/или конзумирамо, посредством текстова суочавамо се с језиком (и матерњим и страним) или, другим речима, нема језика без текста ни текста без језика“ (наведено према Халидеју (Halliday), 2004: 3, Бадурина, 331).

„Потенцијал језика су његове комуникацијске могућности. Не може се притом остварити у јединицама мањим од текста или, друкчије речено, ми комуницирамо текстовима. Текст је наине пример језика у употреби или, по Халидеју, људи кад говоре или пишу производе текстове“ (Халидеј, (Halliday) 2004:3). „Текст је свака појава језика, без обзира на медиј којим се преноси, у којој смисао препознаје онај који зна тај језик, (наведено према Халидеју–Хасан (Halliday, Hasan)1976, Бадурина: 2011: 337), односно текст је све што је изговорено или написано. Према томе следи да и језик мора бити више него редослед реченица – јер повезаност је између делова текста друкчијег типа него она која се успоставља међу деловима реченице/исказа (Халидеј–Хасан (Halliday, Hasan) 1976: 2). Из тога произлази да језику ваља приступати преко текста (и дискурса).

Једна група лингвиста сматра да *текст* не може да се дефинише без објашњења појма *кохезија*. Друга, да је једнако важна и структура информација и регистар, и појашњењу појма *текста* још додају и појам завршност. Трећи дефиницији текста додају и појам *контекст* чиме текст приближавају *дискурсу*. „*Кохезија* се односи на синтаксичку или семантичку повезаност језичких облика на нивоу анализе површне структуре. То су пре свега питања реда речи, следа реченица повезаних конекторима, употребе прилога, затим личне и анаформске заменице и употребе времена“ (Савић, 1993: 156). „Да би се нешто интерпретирало као *текст*, потпун и повезан вербални ентитет оно мора да задовољи (реалну или замишљену) комуникативну намеру у (реалној или замишљеној) комуникативној ситуацији“ (Савић, 1993: 31).

Језик је дакле, у основи текста. То практично значи да је „у множини језика природе на човеку да језик као медиј разуме у правом светлу“ (Алић, 2016: 85). .

Холандски лингвиста Ван Дајк под текстом сматра „апстрактну теоретску конструкцију која се налази у основи онога што се обично назива дискурс“ (Ван Дајк, 1977: 3).

5.1 Анализа и микроанализа текста по Ван Дајку

Пример: 1

Први програм ТВЦГ, Дневник 2, 20. септембар 2015.

Емитовано у 19:38:38 (23 сек.)

Аутор: Презентер/Уредник

Теме: Друштво, „Екологија, Унутрашња политика“ Држава, Вијести дана

Најава: Црна Гора обиљежава 24 године од проглашења еколошком државом

Текст: „Захваљујући природним богатствима Црна Гора обиљежава већ 24 године откада је проглашена еколошком државом . Декларација о еколошкој држави усвојена на сједници Републичког Парламента на Жабљаку 20. септембра 1991. године визија је развоја еколошке државе уграђена у највиши политичко правни акт Устав, који садржи одредбе о посвећености Црне Горе заштити животне средине и развоју базираном на принципима одрживости“ (Телевизија Црне Горе, први програм, Дневник 2, 20. септембар 2015, емитовано у 19:38:38 (23 сек.).

Анализа: У најави емитованој у централној информативној емисији, другом дневнику РТВ ЦГ 20. септембра 2015. године, прва реченица дата је у инверзији, чиме је посебно наглашено природно богатство Црне Горе, као разлог успостављања еколошке државе. То је постигнуто следећим врстама речи:

именице: *Црна Гора, година, држава, декларација, држава, сједница, парламент, Жабљак, септембар, држава, акт, Устав, средина.* У тексту је употребљено 14 именица од којих *Црна Гора* (2 пута), *држава* (3 пута) а остале именице по једанпут.

Фреквентност ових именица доприноси пуној информацији стављајући посебан акценат на државу и њен назив. Због тога ове фреквентне именице имају и своју нарочиту стилистичку улогу.

У овој најави употрбљени су следећи **глаголи** (дајемо их у инфинитиву): *захваљивати, обиљежавати, проглашавати, усвајати, уграђивати, заштитити, базирати, одржавати*. У најави немамо понављање ниједног глагола.

На овај начин ствара се утисак о постојању активности.

Придеви (дајемо их у номинативу) који су коришћени у овој најави су: *природна, еколошка, републички, највиши, политички, правни*.

У тексту се понавља три пута придев „еколошки“ чиме је истакнута жеља из саме најаве прилога а у чијем наслову стоји да: „Црна Гора обиљежава 24 године од проглашења еколошком државом“.

У прилогу постоје **везници, прилози и предлози**: *већ, од, о, на, у, о, и*. Ове врсте речи немају посебну стилистичку вредност већ углавном синтакстичку.

Од **глаголских облика** постоје и они којима се обележавају прошло и садашње време (*је проглашена, усвојена, обиљежава, је уграђена*).

Заступљеност фонолошких јединица показује доследну употребу стандардног — књижевног језика.

Прва реченица најаве, која је дата у инверзији, показује да је главна реченица друга, чиме се показује да синтаксички елементи играју важну улогу у одашиљању информација.

Када је реч о лексици, она је прилагођена садржају најаве. Доминира такозвана административна лексика. То је и очекивано. Има и оне лексике која је из других језика ушла у наш језик, али та лексика се већ одомаћила и попримила граматичко рухо домаћег језика коме се ствара привид стручности.

Ова најавна представља целину која је лингвистички заокружена. Тиме пружа пуну информацију и гледаоца не оставља неинформисаног нити у дилеми.

У најави нема изолованих реченица већ су све оне (просте проширене или сложене) укомпоноване у већу целину односно пасус. Повезаност тих реченица постиже се сродном лексиком. Сама кохезија је постигнута помоћу експлицитних лингвистичких средстава и то најчешће граматичких.

Пример

Други текст, који је предмет анализе, објавиле су подгоричке дневне новине „Дан“. У рубрици **Друштво**, у издању од 20. септембра 2015. године доносе текст под насловом:

„Еколошка држава гуши се у смећу“.

„Без обзира на све, исти људи и данас обављају најважније функције у Влади, у Скупштини спокојно сједе они који су аминовали и дали дозволу за уништавање највреднијих природних ресурса“ - каже Александар Перовић.

„Милорад Митровић сматра да је префикс еколошке државе изгубио смисао и служи да би странци о томе причали вицеве.

„Ми, посланици Скупштине Републике Црне Горе, свјесни смо да је због угрожавања природе заштита идентитета простора на коме живимо и дјелујемо постала наш неодложан и правовремени посао. Без обзира на наша национална, вјерска, политичка и друга убјеђења и осјећања, знамо и прихватамо да су достојанство и светиња људског бића органски повезани са светињом и чистотом природе“.

Ово је кратак извод из Декларације о еколошкој држави Црној Гори, која је на данашњи дан усвојена прије 24 године на Жабљаку. Колико се држало до „светиње и чистоте природе“, свједочи и чињеница да проблеми, које смо имали прије двије и по деценије, нијесу ријешени ни дан данас, чак су се увећали. Толико о неодложном послу.

Писане су стратегије, најављивани пројекти, а у пракси—ништа. На територији наше државе евидентирано је 350 дивљих депонија, отпад плива ријекама, на дну мора су олупине и разни отпад, црвени муљ „краси“ Подгорицу, пепео гуши Пљевља, обала Јадрана и корито Рибнице се бетонирају, подижу хотели и пробијају путеви у заштићеним зонама...

И док на јави имамо суморну слику, у владиним документима стање није такво. У Информацији о стању животне средине за 2014. коју смо добили тек прије три дана, Министарство одрживог развоја и Агенција за заштиту животне средине нас обавјештавају да је квалитет животне средине релативно добар. Зачуђује да су еколошке власти објавиле овај документ малтене на крају 2015. године и да њих стање животне средине не брине. Све су прилике да је релативно добро

имати преко 350 дивљих депонија, међу којима се издвајају: Васове воде у Беранама, сметлиште у Добракову код Бијелог Поља, Баковићи на обали Таре код Мојковца, поред Ибра у Рожајама. Црне еколошке тачке — Комбинат алуминијума Подгорица, Термоелектрана — Пљевља, Бродоградиле — Бијела, Жељезара — Никшић и флотацијско јаловиште олова и цинка Градац и даље нијесу саниране. —Најзагађенији водотоци су, као и претходних година, били око већих насеља: Везишница и Тихотина на подручју Пљеваља, Морача у Подгорици, Ибар код Баћа, Лим код Бијелог Поља. Посебан вид загађења представља присуство остатака разних врста чврстог отпада, а углавном, пластичне и металне амбалаже на плажама и то посебно на локацијама Стари Улцињ и Жукотрлица, у периодима мимо љетње сезоне — наводи се у владином Извјештају о животној средини.

Током 2014. године, у Црној Гори је генерисано 330.433 тона комуналног отпада, што је 3,4 одсто више у односу на претходну годину, а још увијек имамо само двије санитарне депоније и то у Подгорици и Бару. Уколико жели у ЕУ, Црна Гора мора у наредних четири до пет година ријешити проблем отпада. -Од 424.147,09 тона генерисаног индустријског отпада, највећи удио припада Сектору снабдијевања електричном енергијом, гасом и паром и то 90,74 одсто. На националном нивоу, и даље постоји потреба за рјешавањем проблема збрињавања индустријског отпада насталог услед производних активности великих индустријских система као што су КАП, Жељезара и Термоелектрана — наводи се у владиној информацији.

Директор Еколошког покрета „Озон“ Александар Перовић оцјењује за „Дан“ да су проблеми са црним еколошким тачкама данас гори него прије 24 године. У међувремену су, како истиче, ескалирали проблеми: неконтролисано одлагања отпада и испуштања отпадних вода, девастирани су шумски комплекси и ријечна корита, трајно нарушена екосистемска хармонија и угрожен биодиверзитет, криволов и екокриминал су узели маха.

-Имали смо скандалозно управљање простором, нарочито изражено у приморском подручју, гдје је нелегална и непланска градња направила трајну непроцењиву еколошку и економску штету. Без обзира на све, исти људи и данас обављају најважније функције у Влади, у Скупштини спокојно сједе они који су

аминовали и дали дозволу за уништавање највриједнијих природних ресурса, што је апсурд над апсурдима. Законски оквир, о ком се говори као о неком „чуду невиђеном“ заправо је и најбољи доказ да систем не функционише онако како би требало - каже Перовић.

Он истиче да је Кривични законик у дијелу који се тиче заштите животне средине мртво слово на папиру, тако да сви они који су злоупотребили службене положаје и нечињењем дорпинијели да се изазову велике еколошке штете за чију санацију треба да се обезбиједи милијарде еура, немају никакав страх да ће одговарати за злочине над природом. М.С.

Од Пљеваља направили Чернобиљ

Директор НВО „Брезница“ Милорад Митровић каже за „Дан“ да је све њихове еколошке активности власт „еколошке државе“ често знала да окарактерише као криминалне, те да су због тога осуђивали НВО активисте због заштите природе. Он истиче да док Сирија и друге земље имају економске избјеглице, еколошка Црна Гора има еколошке избјеглице, посебно из Пљеваља која су постала црногорски Чернобиљ.-- Већ 24 године апелујемо и тупимо зубе позивајући надлежне да нешто ураде, али се и даље ништа не дешава-истиче Митровић.

Постали предмет подсмјеха

Директорица НВО Грин хоум Наташа Ковачевић изјавила је за „Дан“ да нашу стварност карактерише грубо занемаривање природних вриједности и ресурса који се све више обезвређују у односу на мегаломанске планове и инвестиције, најчешће привилегованих појединаца и привредних субјеката.

- Посебно у сектору енергетике и градње које отворено претендују да униште прокламовани концепт еколошке државе. Неодрживе инвестиције занемарују биодиверзитет, здравље људи, као и социјалне и економске категорије. Тако у једној тзв. еколошкој држави немамо ниједно заштићено морско подручје али активно планирамо нафтна истраживања у подморју и то на површини од 3,19 хиљада квадратних километара. Влада интензивно трага за инвеститорима за реализацију хидроелектрана на Морачи, узводно од најважнијег слатководног биодиверзитетског подручја за цијели Динарски лук. Са оваквим неодрживим

пројектима, укључујући план изградње другог блока ТЕ Пљевља, није ни чудо да је епитет еколошке државе постао, нажалост, предмет подсмјеха домаће и међународне јавности - истакла је Ковачевић“. Аутор: М. С (Дан, рубрика Друштво, у издању од 20. септембра 2015).

Анализа: У наднаслову објављеном на насловној страни стоји: „И послје више од двије деценије Црна Гора се суочава са старим проблемима”.

Наднаслов почиње везником **и** чиме се жели посебно истаћи оно што следи у даљем исказу. Наслов потврђује назив Црне Горе као еколошке државе која је записана у њеном Уставу.

Текст садржи једанаест параграфа и два антрфилеа.

У трећем пасусу, када је реч о синтакси постоје реченице које су дате у инверзији. Употребљене **именице:** *јава, слика, влада, документ, информација, средина, дан, министарство, развој, агенција, средина, средина, власт, документ, крај, година, средина.*

Понавља се именица *средина* четири пута. Наглашава се тема текста, али се не спецификује посебност. Тиме се, ипак, не долази до новог значења средине. Уз ову именицу увек иде **придев животна**, њим се појачава важност и значење.

Глаголи заступљени у анализираном делу текста су: *имамо, није, добили, обавјештавају, зачуђује, објавиле, брине.* Ту су и енклитички облици: *су, је, није.*

На тај начин се именују општа места, али се суштински не указује на могућности решавања проблема, већ се наговештавају могући проблеми.

Придеви: *суморна, владин, животна, еколошка.* Придевима се, најчешће, указује на стереотипе у приступу екологији, али посредно и на изостанак нових приступа.

У тексту постоје и непроменљиве врсте речи, **везници, предлози и прилози:** *и, на, у, о, у, за, коју, тек, за, да, да, на, и, да.*

Њима се говори о динамици и могућој разноврсности приступа.

Анализирани текст доноси и **бројеве:** 2014, 3, 2015. Овим се у самом тексту одређује време које је оквир у којем се смешта „сама радња“ у овом прилогу.

Лексички слојеви у овом тексту показују доследну употребу стандардног језика.

Поред домаће лексике, користи се и понеки варваризам, који је неопходан с обзиром на тему која доминира у анализираном тексту „*Еколошка држава гуши се у смећу*“. Употребљеном персонификацијом наглашена је важност проблема.

У антрфилеу под називом „Од Пљеваља направиле Чернобил“ даје се изјава М. Митровића, директора НВО „Брезница“. Овде треба истаћи да се интерпункцијским знацима, конкретно наводницима, синтагми *еколошка држава* (дата је под наводницима) даје друга семантичка вредност, а именицом — топонимом Чернобил сугерише се на стилистички начин поређење са градом који је доживео једну од највећих еколошких катастрофа. Анализа са лингвистичке стране је овде важна јер је у тексту дата изворна изјава саговорника. Саговорник је из области екологије, а то је и тема текста. Природно је очекивати стручну терминологију. Међутим, лексика у овој изјави то не потврђује. Саговорник помиње „*еколошке избјеглице*“. Тиме сугерише да поједине животне зоне у Црној Гори нису пожељне за здрав — еколошки живот. Ако пођемо од претпоставке да је читалац очекивао стручну изјаву, долазимо до закључка да она то није. Изјавом саговорник, уз употребу неодговарајуће терминологије, доводи у питање кредибилитет порука које је желео послати читалачкој јавности. Тиме што је изјава дата у антрфилеу, желео се постићи и посебан ефекат којим би се заокружила тема која је дата у наслову.

В) Модел Теуна ван Дајка

Више аутора бавило се схематском организацијом новинских чланака. Теун ван Дајк у моделу организације новинских чланака издваја 10 делова:

1. Наслов
2. Лид
3. Главни догађај
4. Позадина догађаја
5. Историја
6. Контекст
7. Последице
8. Вербалне реакције
9. Евалуација
10. Очекивања (Теун ван Дајк, 1988 а: 92-93)

Пример:

ТВ Будва, Емисија „Полис“, 21. 09. 2015.

Аутор: Непознат (непотписан)

Тема: Друштво

„Екологија“

Најава: „Црна Гора обиљежила је јуче 24 године од проглашења за еколошку државу“

Текст репортера, тзв. оф: „Црна Гора обиљежила је јуче 24 године од проглашења за еколошку државу. Количина произведеног отпада је већа од количине сакупљеног и ускладиштеног, док је опасни индустријски отпад у сталном порасту. Наша екипа је истраживала шта смо то урадили за пуне двије деценије“?

Документ о проглашењу Црне Горе за еколошку државу је већ давне 1991. године представљен на Конференцији УН о заштити животне средине. Екологија и заштита животне средине су теме о којима се у Црној Гори јако пуно говори, али на којима се конкретно пуно и не ради.

Усвајањем Декларације 20. септембра 1991. године на Жабљаку, Црна Гора је постала прва еколошка држава на свијету. Питали смо пролазнике — да ли Црна Гора заиста заслужује статус еколошке државе?

ГРАЂАНИН 1: „Не, уопште не водимо рачуна. Нажалост. Еколошка држава је добра замисао била, међутим, нико не води рачуна о томе.“

ГРАЂАНИН 2: „Има доста тога што би могло да се поправи, а треба да буде тако како су нам наменили да буде. Природа је дивна, све је лепо, само људски фактор још да уради своје.“

ГРАЂАНИН 3: „Не, зато што је таква каква је, прљава, запуштена.“

Иако је прошло тачно 24 године, Црна Гора се и даље суочава са истим проблемима. Ако кренемо од Комбината алуминијума, преко Жељезаре, до јаловишта олова и цинка Градац, еколошка држава на својој територији већ деценијама баштини црне тачке које су изузетно шкодљиве по животе и здравље грађана, казала је извршна директорица НВО Грин Хом Наташа Ковачевић.

НАТАША КОВАЧЕВИЋ, НВО ГРИН ХОМ: „Та одредница-еколошке државе- коју смо уградиле данас у два Устава, у првом члану наших устава, која каже да је Црна Гора демократска, социјална и еколошка држава, данас, нажалост, нема никаквог практичног смисла с обзиром на то да је већ достигнута велика и трајна девастација простора, да је квалитет животне средине у многим

сегментима и областима значајно деградиран и да су присутне огромне количине отпада и контаминирани велики простори који су, нажалост, и најчешће трајно изгубљени. Дакле, број вишедеценијских еколошких црних тачака се увећао, и поред оних најкритичнијих, као што су: Комбинат алуминијума у Подгорици са базенима црвеног муља, затим, одлагалиште грита у Бродоградилити Бијела, Термоелектране у Пљевљима са депонијом пепела и шљаке, сметлиште опасног отпада никшићке Жељезаре... На овој дугој листи се налазе и екстремно загађени канал Порт Милена, 320 нелегалних депонија широм Црне Горе укључујући и градска сметлишта као што су она у Добракову, односно Бијелом Пољу, на обали ријеке Таре, на обали Ибра, иако имају тај карактер привремених депонија који траје више од 25 година.

Интеграција животне средине у поједине секторе је на критично малом нивоу, а финансијска улагања из државног буџета у спровођењу европских тековина су никад мања. Мора се радити на јачању свијести и мобилизацији грађана за учешће у процесима доношења одлука и њихово активно ангажовање за заштиту животне средине“ (Телевизија Будва, емисија Полис, 21.09.2015.).

Анализирани телевизијски прилог је најављен: „Црна Гора обиљежила је јуче 24 године од проглашења за еколошку државу“.

Анализа: Ова најаву је неуобичајена за централну дневну информативну емисију. Поготово јер се ради о извештају који се емитује са даном закашњења у односу на датум који се желео обележити. Али, ако је већ тако, сматрамо да би боље решење за најаву овог прилога било: „Обиљежена годишњица еколошке државе“. У датој најави презентера на првом месту је субјекат чиме се скреће пажња гледаоцу на догађај. На последњем месту је синтагма „еколошка држава“ чиме је обухваћена и тема самога прилога. Треба рећи да се није показало као добра новинарска пракса да се у презентерској најави наводе бројеви као и одреднице: јуче, данас, сутра...

У првој најави репортера стоје три реченице: „Црна Гора обиљежила је јуче 24 године од проглашења за еколошку државу. Количина произведеног отпада је већа од количине сакупљеног и ускладиштеног, док је опасни индустријски отпад у сталном порасту. Наша екипа истраживала је шта смо то урадили за пуне двије деценије?“

У наведеном репортерском тексту понавља се најава, али се из осталих делова текста не може прецизно закључити како је Црна Гора обележила ову годишњицу. Наиме, трећа реченица је семантички непрецизна јер гледалац може закључити шта је то екипа која је истраживала ову тему урадила а не држава, односно црногорско друштво.

Главни догађај који је наговештен у најави, обележаваће проглашења Црне Горе за еколошку државу, није садржан у самом тексту. Наиме, гледалац очекује да је та годишњица обележена неком академијом, округлим столом, трибином, манифестацијом...Међутим, у тексту се то не спомиње. Тежиште текста је стављено на изјаве грађана и активисткињу НВО сектора. Намеће се закључак да је аутор текста припремио прилог без конкретног догађаја већ поводом годишњице.

Позадина догађаја у анализираном тексту је у првом плану. Ради се о томе да је аутор позадину догађаја претворио у главни догађај, чиме је гледалац доведен у недоумицу да ли се ради о ауторском коментару у прилогу репортера или о извештају са терена.

Када се ради о **историји догађаја**, гледаоцу је јасно када је Црна Гора усвојила Декларацију о проглашењу за еколошку државу. Гледалац је, међутим, остао ускраћен за информације о ранијим јубиларним обележавањима годишњице проглашења и о томе шта је урађено. Реч је о посебној манипулацији оствареној техником „минус — поступка“. (Јуриј Лотман, „Структура уметања текста“)

Прилог је емитован у оквиру информативне емисије Полис — односно дневника и, то, у првом делу емисије. Тиме је рубрика стављена у **контекст** важнијих догађаја, али без неопходних детаља којима би се покренула било каква акција.

Последице за медијску јавност су непотпуно информисање о догађају јер су изостављена мишљења релевантних представника државних институција из области заштите животне средине. На тај начин је промашен ефекат.

Емитован прилог не укључује могућност да се о њему, након емитовања, обезбеди **вербална реакција**. Ово се може закључити на основу прочитаног текста репортера и емитованих изјава саговорника. Прилог није покретачки. Доминира дискурс свечаних говора.

Евалуација — оцена прилога, самим тим не задовољава ни просечне критеријуме јер се речју и сликом није издвојило ништа што би јавности одмах привукло пажњу. Евалуација је, дакле, изостала.

Након емитованог прилога **очекивања** су да ће надлежне институције из области заштите животне средине интензивније спроводити потребне мере у тој области, а од грађана — гледалаца да чувају своју животну средину. Међутим, очекивања нису поткрепљена мотивационим дискурсом.

Пример: 4 „Побједа“, 20. септембра 2015. доноси текст у рубрици: Друштво, Екологија, НВО активности, аутора: Р. П

Наслов: Животна средина у Црној Гори деградирана

ПОДГОРИЦА: Одредница еколошка држава коју смо уградили у два Устава до данас нема никаквог смисла, јер је већ достигнута велика и трајна девастација простора, саопштили су из НВО Грин хом.

Квалитет животне средине у многим сегментима и областима, сматрају у овој НВО, знатно је деградиран, јер су ту огромне количине отпада и контаминирани велики простори и најчешће трајно изгубљени. Извршна директорица НВО Грин хом Наташа Ковачевић у саопштењу наводи да је проблематично што се број вишедеценијских еколошких црних тачака увећао. Поред, до сада најкритичнијих, а које обухватају: Комбинат алуминијума у Подгорици са базенима црвеног муља, одлагалиште грита у бродоградилшту Бијела, термоелектране у Пљевљима са депонијом пепела и шљаке, сметлишта опасног отпада никшићке Жељезаре, на попису су, како истиче Ковачевић, и екстремно загађени канал Порт Милена, 320 нелегалних депонија широм Црне Горе, укључујући и градска сметлишта.

-Власт и надлежне институције се морају хитно и коначно сконцентрисати на примјену закона и стратегија заштите биодиверзитета и животне средине. Потребно је што прије пројектовати финансије, капацитете и ући у неселективну примјену законских одредби и кажњавање починилаца који нелегално депонују отпад, наводи Ковачевић у саопштењу. Р.П.

Текст који је предмет наше анализе садржи наднаслов текста: „НВО Грин хом сматра да одредница „еколошка држава“ губи смисао“, дат је у форми неких

успешних поднаслова. Самим насловом: „Животна средина у Црној Гори деградирана“, читаоца наводи на размишљање о узроцима проблема.

Поднаслов: „Одредница еколошка држава коју смо уградили у два устава до данас нема никаквог смисла, јер је већ достигнута велика и трајна девастација простора, саопштили су из НВО Грин хом“. Поднасловом се разоткрива узрок деградације, односно проблема наведеног у наслову.

Главни догађај у овом тексту је мишљење НВО-а која се бави проблемима заштите животне средине те стога имамо у тексту прецизне информације о црним еколошким тачкама и предложеним мерама за њихово санирање.

У **позадини** овог текста стоји недовољна свест грађана о неопходности заштите животне средине, али и недовољна ефикасност надлежних институција о значају очувања здраве животне средине.

Историјски је важно подсећати на датум проглашења Црне Горе за еколошку државу, али и стално едуковати јавност и указивати на могуће проблеме и последице нарушавања природне и здраве животне средине.

Текст је дат на страници Друштво у временском **контексту** обележавања једне од годишњица усвајања декларације Црна Гора еколошка држава.

Из анализираног текста произилазе и **последице** како по јавност тако и по надлежне институције, државне и невладин сектор. Упозорења која долазе из садржине текста су и пут за решавање проблема у тој области.

Вербална реакција се може наслутити јер је текст објављен у контексту обележавања годишњице проглашења Црне Горе еколошком државом.

Еволуација анализираног текста је садржана у јасном и прецизном језику и стилу изражавања новинара и коректну структуру текста, са наглашеним вредносним ставом.

Очекивања после објављеног текста иду у правцу бољег поимања еколошких проблема и вредновања здраве животне средине. Овакви текстови могу утицати на даљи развој еколошке свести укупне јавности.

1. *Сажетак/Увод*

1.1 Наслови (главни наслов, наднаслов, поднаслов): У ову категорију убраја се наслов: Животна средина у Црној Гори деградирана.

1.2. *Лид*: Одредница еколошка држава коју смо уградили у два Устава до данас нема никаквог смисла, јер је већ достигнута велика и трајна девастација простора, саопштили су из НВО Грин хом.

2. *Епизода(е)*

2.1. *Догађаји* 2.1.1. Претходне информације, овде спада и прва информација дата у самом лиду: одредница еколошка држава коју смо уградили у два Устава до данас нема никаквог смисла.

2.1.2. *Актуелни догађаји*: Ова информација се, узимајући у обзир природу вести којом се саопштава нова информација налази по правилу у лиду: достигнута велика и трајна девастација простора. Затим у првом пасусу текста: Квалитет животне средине у многим сегментима и областима, знатно је деградиран, јер су ту огромне количине отпада и контаминирани велики простори и најчешће трајно изгубљени.

2.1.3. *Објашњење* 2.1.3.1. *Контекст*: Контекстом се објашњава ситуација у држави Црној Гори када је у питању стање животне средине. У Лиду се препознаје контекст: Одредница еколошка држава коју смо уградили у два Устава до данас нема никаквог смисла, јер је већ достигнута велика и трајна девастација простора, саопштили су из НВО Грин хом. Контекст налазимо и од трећег реда првог пасуса: Извршна директорица НВО Грин хом Наташа Ковачевић у саопштењу наводи да је проблематично што се број вишедеценијских еколошких црних тачака увећао. Поред до сада најкритичнијих, а које обухватају Комбинат алуминијума у Подгорици са базенима црвеног муља, одлагалиште грита у бродоградилушту Бијела, термоелектране у Пљевљима са депонијом пепела и шљаке, сметлишта опасног отпада никшићке Жељезаре, на попису су, како истиче Ковачевић, и екстремно загађени канал Порт Милена, 320 нелегалних депонија широм Црне Горе, укључујући и градска сметлишта.

2.1.3.2. *Бекграунд* се појављује већ у самом лиду: *већ достигнута велика и трајна девастација простора, саопштили су из НВО Грин хом*. Бекграунд имамо и у првом пасусу: *Квалитет животне средине у многим сегментима и областима, сматрају у овој НВО, знатно је деградиран, јер су ту огромне количине отпада и контаминирани велики простори и најчешће трајно изгубљени*.

2.2. *Последице/реакције*, 2.2.1. *Догађаји*: Већ у Лиду имамо последице у делу текста: ... јер је већ достигнута велика и трајна девастација простора. У првом пасусу такође издвајамо последице и реакције: Квалитет животне средине у многим сегментима и областима, сматрају у овој НВО, знатно је деградиран, јер су ту огромне количине отпада и контаминирани велики простори и најчешће трајно изгубљени. Извршна директорица НВО Грин хом Наташа Ковачевић у саопштењу наводи да је проблематично што се број вишедеценијских еколошких црних тачака увећао. Поред до сада најкритичнијих, а које обухватају Комбинат алуминијума у Подгорици са базенима црвеног муља, одлагалиште грита у бродоградилушту Бијела, термоелектране у Пљевљима са депонијом пепела и шљаке, сметлишта опасног отпада никшићке Жељезаре, на попису су, како истиче Ковачевић, и екстремно загађени канал Порт Милена, 320 нелегалних депонија широм Црне Горе, укључујући и градска сметлишта. У делу текста у коме се преноси изјава саговорнице такође се препознају *последице/реакције*: - Власт и надлежне институције се морају хитно и коначно сконцентрисати на примјену закона и стратегија заштите биодиверзитета и животне средине. Потребно је што прије пројектовати финансије, капацитете и ући у неселективну примјену законских одредби и кажњавање починилаца који нелегално депонују отпад.

2.2.2 *Изјаве*: Већ у Лиду је саопштена изјава: *Одредница еколошка држава коју смо уградиле у два Устава до данас нема никаквог смисла, јер је већ достигнута велика и трајна девастација простора*, саопштили су из НВО Грин хом.

Изјава се налази и у првом пасусу текста: Квалитет животне средине у многим сегментима и областима, сматрају у овој НВО, знатно је деградиран, јер су ту огромне количине отпада и контаминирани велики простори и најчешће трајно изгубљени. Извршна директорица НВО Грин хом Наташа Ковачевић у саопштењу наводи да је проблематично што се број вишедеценијских еколошких црних тачака увећао. Поред до сада најкритичнијих, а које обухватају Комбинат алуминијума у Подгорици са базенима црвеног муља, одлагалиште грита у бродоградилушту Бијела, термоелектране у Пљевљима са депонијом пепела и шљаке, сметлишта опасног отпада никшићке Жељезаре, на попису су, како

истиче Ковачевић, и екстремно загађени канал Порт Милена, 320 нелегалних депонија широм Црне Горе, укључујући и градска сметлишта.

У трећем пасусу текста новинар такође преноси цитирану из саопштења изјаву саговорника:- *Власт и надлежне институције се морају хитно и коначно сконцентрисати на примјену закона и стратегија заштите биодиверзитета и животне средине. Потребно је што прије пројектовати финансије, капацитете и ући у неселективну примјену законских одредби и кажњавање починилаца који нелегално депонују отпад* наводи Ковачевић у саопштењу.

3. *Коментари новинара у пласирању вести нису пожељни. Препоручују се и дозвољени су коментари стручњака из области која је предмет извештавања. Коментар стручњака из НВО имамо већ у Лиду: Одредница еколошка држава коју смо уградили у два Устава до данас нема никаквог смисла, јер је већ достигнута велика и трајна девастација простора,* саопштили су из НВО Грин хом. У првом пасусу који се односи на квалитет животне средине имамо *коментар стручњака: Квалитет животне средине у многим сегментима и областима, сматрају у овој НВО, знатно је деградиран, јер су ту огромне количине отпада и контаминирани велики простори и најчешће трајно изгубљени. Извршна директорица НВО Грин хом Наташа Ковачевић у саопштењу наводи да је проблематично што се број вишедеценијских еколошких црних тачака увећао.*

Коментар се налази и у пренетој изјави стручњака у издатом саопштењу: - Власт и надлежне институције се морају хитно и коначно сконцентрисати на примјену закона и стратегија заштите биодиверзитета и животне средине. Потребно је што прије пројектовати финансије, капацитете и ући у неселективну примјену законских одредби и кажњавање починилаца који нелегално депонују отпад наводи Ковачевић у саопштењу.

5.2 Анализа текста по Беловом моделу

„Модел новинских извештаја који је установио Ален Бел изгледа овако и састоји се од шест делова:

1. Наслов
2. Лид

3. Оријентација

4. Радња

5. Евалуација

6. Резултат радње” (Бел, 1948: 148)

1. *Наслов:* У ову категорију убраја се наслов: Животна средина у Црној Гори деградирана

2. *Лид:* И по моделу који у анализу текста уводи Бел лид садржи нову информацију која се пласира корисницима. У анализираном тексту то је: Одредница еколошка држава коју смо уградили у два Устава до данас нема никаквог смисла, јер је већ достигнута велика и трајна девастација простора, саопштили су из НВО Грин хом.

Бел у методологији анализе иде корак даље. Наиме, у раду “New stories as Narratives”, 1999. год. када су у питању наслов и лид, сврстава их у „апстракт“.

3. Под *оријентацијом* Бел подразумева оно што се у методологији анализе текста Теуна ван Дијка налази у категоријама контекст, позадина догађаја и историја. Оријентација у анализираном тексту је у делу у коме се објашњава ситуација у држави Црној Гори када је у питању стање животне средине. У Лиду се препознаје оријентација: Одредница еколошка држава коју смо уградили у два Устава до данас нема никаквог смисла, јер је већ достигнута велика и трајна девастација простора, саопштили су из НВО Грин хом. Оријентацију налазимо и од трећег реда првог пасуса: Извршна директорица НВО Грин хом Наташа Ковачевић у саопштењу наводи да је проблематично што се број вишедеценијских еколошких црних тачака увећао. Поред до сада најкритичнијих, а које обухватају Комбинат алуминијума у Подгорици са базенима црвеног муља, одлагалиште грита у бродоградилишту Бијела, термоелектране у Пљевљима са депонијом пепела и шљаке, сметлишта опасног отпада никшићке Железаре, на попису су, како истиче Ковачевић, и екстремно загађени канал Порт Милена, 320 нелегалних депонија широм Црне Горе, укључујући и градска сметлишта.

4. Када је у питању *радња* Бел под том анализом подразумева оно што Ван Дајк у његовим анализама назива *главни догађај и вербалне реакције*.

Овде спада и прва информација дата у самом лиду: *одредница еколошка држава коју смо уградили у два Устава до данас нема никаквог смисла*. Под радњом Бел

наводи да се саопштава нова информација и она је по правилу у лиду: *достигнута велика и трајна девастација простора*. И у првом пасусу текста имамо радњу: *Квалитет животне средине у многим сегментима и областима, знатно је деградиран, јер су ту огромне количине отпада и контаминирани велики простори и најчешће трајно изгубљени*.

5. *Евалуација* у анализираном тексту представља оцену да се у тексту само констатује да је *већ достигнута велика и трајна девастација простора*. Речју се није издвојило било шта што би јавности значајније привукло пажњу, новинарским жаргоном речено, нешто што би „одјекнуло”.

6. *Резултати радње* виде се одмах у лиду у делу текста: *јер је већ достигнута велика и трајна девастација простора*. У првом пасусу такође проналазимо резултате радње: *Квалитет животне средине у многим сегментима и областима, сматрају у овој НВО, знатно је деградиран, јер су ту огромне количине отпада и контаминирани велики простори и најчешће трајно изгубљени. Извршна директорица НВО Грин хом Наташа Ковачевић у саопштењу наводи да је проблематично што се број вишедеценијских еколошких црних тачака увећао. Поред до сада најкритичнијих, а које обухватају Комбинат алуминијума у Подгорици са базенима црвеног муља, одлагалиште грита у бродоградилу Бијела, термоелектране у Пљевљима са депонијом пепела и шљаке, сметлишта опасног отпада никшићке Жељезаре, на попису су, како истиче Ковачевић, и екстремно загађени канал Порт Милена, 320 нелегалних депонија широм Црне Горе, укључујући и градска сметлишта*. Занимљиво је то што у Беловом моделу нема посебне анализе коју је Ван Дајк назвао изјава. Треба напоменути да се резултати радње по Белу налазе и у делу текста у коме се преноси изјава саговорнице: *- Власт и надлежне институције се морају хитно и коначно сконцентрисати на примјену закона и стратегија заштите биодиверзитета и животне средине. Потребно је што прије пројектовати финансије, капацитете и ући у неселективну примјену законских одредби и кажњавање починилаца који нелегално депонују отпад*.

6. Медијски систем

Информисање може да се дефинише као „процес преношења менталних садржаја...с циљем да се реципијенти обавесте о друштвеним збивањима релевантним за живот дате заједнице и на бази информација заузму ставови и организују своја понашања“ (Ђорђевић, 1974: 6). „Комунистички систем несумњиво је оставио приметљив траг на менталну структуру становништва који су под њиме живели скоро пола века. Наиме, сматра се да су нека институционална обележја социјалистичког система (као што су доминација државног, тј. друштвеног власништва над својином, доминација политичке над свим осталим сферама друштвеног живота, непостојање правне државе и сл.) утицала на формирање специфичног синдрома вредности, ставова и уверења, што представља огромну и тешку савладиву препреку учвршћивању демократије. Поред непревазиђеног традиционализма, карактера групних идентификација (чија је окосница етнички и пароксијални идентитет) и генералног неповерења грађана у демократске институције, ауторитарност се често наводи као једна од највећих препрека развоју демократије. Међутим, крах комунистичке идеологије није значио само крај једног друштвеног и политичког система, већ и крај легитимитета некада доминантног система вредности. Снажан талас дезидеологизације који је уследио после коначне пропасти социјалистичког пројекта поспешио је процес ретрадиционализације“ (Васовић, 1998). „Свођење парламента на „канцеларију за ударање печата на одлуке владе“ (Васовић, 2006), чини да се закони све више доносе кроз скупштину, али не и од стране скупштине. Такође, лабава правила парламентарног живота која су неретко кршена како од стране оних који су на власти, тако и од стране опозиције, за последицу има опструкцију рада парламента. Уколико свему овоме придодемо честу промену страначког састава, трговину мандатима, фалсификовање гласова, куповину посланика, потискивање опозиционог мишљења, као и слабу парламентарну контролу владе чини се да је процес урушавања парламентаризма започет пре него што је он уистину и успостављен. А уколико парламентаризам стоји на стакленим ногама, демократији прети опасност да постане само мртво слово на папиру“ (Васовић, 2009: 240).

„Најважнији „канал“ комуникације између грађана и државе чине — медији. Зато медији и јесу суштински део сваког демократског друштва.

Да бисмо размотрили и појаснили пожељан однос државе и медија, неопходно је да дамо одговоре на питања ко представља јавност и ко јавност чини?

- Држава представља јавност — путем владе и парламента, као и путем других независних регулаторних и надзорних тела.
- Јавност коју чине публика и грађани као учесници.
- Јавност коју представљају групе цивилног друштва и шире интересне заједнице“ (Зборник одабраних правних инструмената Савета Европе у вези са медијима, 2007-2014, 2015:125).

„Свако уређено друштво према медијима има посебан однос. Искуства земаља показују да уколико је степен уређености тих односа заснован на демократским и развијеним принципима и држава је са више демократских потенцијала. Самим тим, у таквој држави су и медији развијенији. Државе треба да обезбеде довољно широк спектар медија који треба да буду у различитој власничкој структури и то по правилима и прописима који ће ограничити утицај појединаца, компанија на медијски сектор. Независност је кључан захтев за сваку организацију јавног медијског сервиса. Без јасно исказане независности не могу сачувати веродостојност и изгубиће (или неће ни задобити) подршку јавности у деловању као форум за вођење расправе на националном нивоу и позивање власти на одговорност“ (Зборник одабраних правних инструмената Савета Европе у вези са медијима, 2007-2014, 2015: 124).

„Држава, која настоји да има уређене односе са медијима, треба да осигура развој јавних сервиса и да на неки начин омогуће широку јавну консултацију која би, осим што би омогућила да се жеље јавности претворе у програмску политику, на неки начин сачувала механизам контроле медија. Држава мора да активно подстиче развој свих медија који доприносе плурализму, разноврсности и, најважније, дијалогу. То се односи и на локалне медије.

Веома важно питање је како се држава односи према медијима када је у питању уређивачка политика неког медија, поготово, са становишта медијске независности. Држава мора да охрабрује медије да се јавности понуде разноврсни медијски садржаји којима се промовише критичка расправа, интеркултурални

дијалог, узајамно поштовање“ (Зборник одабраних правних инструмената Савета Европе у вези са медијима, 2007-2014, 2015:13).

„Пожељан однос државе и медија огледа се и у обезбеђивању континуиране обуке медијских професионалаца, али, и кроз транспарентност медија и доступним информацијама о особама или телима која учествују у структури медија, мерама подршке додељене одређеном медију, и на крају, држава треба да подстиче медије да предузимају мере које ће јавности да омогући да самостално анализира информације, идеје и мишљења изражене у медијима“ (Зборник одабраних правних инструмената Савета Европе у вези са медијима, 2007-2014, 2015: 15).

Правилног односа државе и медија нема без одговорности. Слободни смо да овде кажемо, обостране одговорности. Јавни медијски сервиси треба да буду у стању да позивају на одговорност власт у име публике, чијим интересима служе без политичког уплитања делујући по највишим уредничким и новинарским стандардима.

„Медијски систем је нормативно одређени, динамички и међузависни сплет различитих друштвених субјеката (институција, организација, асоцијација), медијских организација са деловима (мас)медија у себи – тзв. медијски комплекс, и рецепијената медијских садржаја, чије је интеракцијско исходиште јавно комуницирање, у савремености највећим делом артикулисано у форми масовног комуницирања» (Радојковић и Милетић, 2006:1).

„Медијски систем је скуп организованих облика масовних комуницирања, институција и делатности, којима се обезбеђује слободан проток информација и задовољавају комуникационе потребе грађана“ (Вељановски, 2012: 14).

„Структуру сваког медијског система чине:

- друштвене норме различитог степена обавезности, које регулишу функционисање медијског система;
- друштвени субјекти са највећим потенцијалима утицаја на функционисање медијског система (агенси медијског система);
- продукциони подсистем медијског система (медијски комплекс), тј. целина делујућих медијских предузећа у њему;
- рецепцијски подсистем медијског система: припадници медијске публике у различитим социјалним улогама; и исходишно

- јавно комуницирање као динамичка и развојна интеракција између продукционог (медијски комплекс) и рецепцијског подсистема, која се непрестано остварује унутар одређеног нормативног оквира и под утицајем друштвених субјеката различитих комуникационих потенцијала.

Тако схваћен медијски систем непосредни је друштвени контекст у којем функционишу сви масмедији и компјутерска мрежа, као потпуно нови медиј, односно у којем делују медијске организације. Оне се, наиме, оформљују око појединачних медија, који су незаобилазна функционална претпоставка њиховог постојања, али не лебде «у ваздуху», нису и не могу бити изоловане у социјалном амбијенту, будући да све „организације постоје у сложеном окружењу састављеном од економских, друштвених и политичких фактора. Под „окружењем“ мислимо на оне догађаје, институције и друге силе друштвене, привредне, технолошке и политичке природе који су изван *директне* контроле менаџмента“ (Wren, Voich, 2000: 66-72) у медијским организацијама» (Милетић, 2009: 4).

Вељановски сматра да је „степен демократичности регулативе, усклађености са европском правном тековином, али и имплементација, јасан показатељ функционисања медија у некој држави“ (Рабреновић, Кларић, 2015: 94).

Више је функција развијеног медијског система једног друштва. Најважнија је да се демократизација и њен процес никада не зауставља. Процес демократске транзиције отвара питања постојања политичких и законских мера који треба да обезбеде слободу и независност медија. Медији имају важну улогу у одржавању и неговању демократије. У основи преклапају се две улоге медија. Прва је та да се информације размењују, а друга, да се влада позива на одговорност.

Тако дефинисан медијски систем може да се посматра и као подсистем глобалног (друштвеног) система.

Основни циљ медијског система јесте слободан проток информација и правовремено и објективно обавештавање свих група и појединаца без икакве дискриминације (тј. затворености). Медијски системи у земљама у транзицији тешко су се прилагођавали. Медијски закони су се мењали а у медијској реторици ништа није недостајало од медијског плурализма, власничке трансформације,

политичку независност. „Прогласити дојучерашње „сужње“ грађанима и дати им сва грађанска права и слободе, не значи нужно да ће они тај грађански потенцијал користити. Омогућити слободу медија не значи да ће медији уистину бити слободни. Ослободити културу идеолошких стега, не значи да ће културни посленици стварати без оптерећења која су социјалистичка, или нека ранија прошлост, наметале. Друштвено понашање је комплексно и оно се не може механички произвести владиним уредбама, законима, идеолошким притисцима и деловањем политичких елита“ (Бешић, 2015:16).

Јавни сервис држава насталих на просторима некадашње Југославије деле готово исту судбину. Остали су под патронатом државе јер се држава, бар на овим просторима никада неће одрећи „права на јавни сервис — телевизију. „Јавни сервис који је настао из монопола државних радио-телевизија био је реализација идеје да се на деловање веома значајног медијског система оствари друштвени утицај, а касније у тренутку појаве и ширења приватних радија и телевизија, општи интерес заштити, очува и обезбеди довољна конкурентност јавне радиодифузије. Некадашње државне радио-телевизије, које су деценијама биле саставни део идеолошко-пропагандне матрице једнопартијског система, показују тенденцију да се трансформишу у јавни сервис. Разлике у успешности трансформације осцилирају од таворења на ивици егзистенције, до сврставања у ред развијенијих јавних сервиса у Европи“ (Вељановски, 2005: 8).

„У Црној Гори од 2002. усклађује се и реформише медијско законодавство. За кратко време урађено је доста када се ради о медијској реформи. Закон о медијима у Црној Гори под медијима сматра: штампу, радио и телевизију, сервис информативних агенција, телетекст и друге облике периодичног објављивања обликованих програмских садржаја са преносом записа звука или слике на начин који је доступан јавности“ (Закон о медијима, 2002).

Медији у Црној Гори оснивају се актом о оснивању слободно и без одобрења и уписују у Евиденцију медија коју води надлежни републички орган.

У члану један Основних одредби Закона о медијима у Црној Гори каже се да су медији у Црној Гори слободни. Посебно се истиче да је забрањена цензура медија. Такође, Република Црна Гора обезбеђује и јамчи слободу информисања на нивоу

стандарда који су садржани у међународним документима о људским правима и слободама.

Медији у Црној Гори чине неодвојиви део не само њене културне историје, него и укупних цивилизацијских тековина, остварених на овом простору. Допринели су формирању идентитета, књижевности, културе, посебности средине у којој су настали, и локалну препознатљивост учинили ближом и другим срединама. Црногорски медији афирмисали су локалне вредности, успостављали међукултурну комуникацију и значајно допринели да тај део Југозападног Балкана нађе своје место у заједници европских народа. Историјат локалних штампаних медија у Црној Гори, уз све мане које прате сваки друштвени ангажман, добар је пример како треба да делује друштвено одговорно новинарство. Затим, каква улога штампе треба да буде у развоју локалне средине, друштва у коме медији испуњавају своју одговорну мисију, па и у заштити и унапређењу човекове животне средине.

Развој радио-дифузије у Црној Гори је у вези са изградњом прве радио-телеграфске станице на Волујици код Бара 1904. договором Владе, књаза Николе и италијанског проналазача бежичне радиотелеграфије Ђулијема Марконија.

Први радио-телеграфски сигнали са простора данашње Црне Горе отишли су у свет 3. августа 1904. са Волујице код Бара. Наиме, тада је на основу уговору са проналазачем бежичне телеграфије Гуљелмом Марконијем, који је био и финансијер станице са правом коришћења за десет година, Влада књаза Николе имала стално право да контролише оно што се емитује.

Двадесет седмог новембра 1944. године, у тек ослобођеном Цетињу, огласило се Радио Цетиње. Радио Цетиње се чуло од 100 до 150 километара, а у почетку је емитовало једносатни програм (од 18,30 до 19,30)

Почетком 1949. Радио се сели у Титоград, па се 30. априла те године свечано огласио Радио Титоград. Проширује се програм од 16,55 до 23 сата, уводи се и јутарњи од 7,30. Као и на Цетињу, Радио Титоград тих година читав програм изводи уживо. Радио Титоград, од 1990. године Радио Црне Горе, програм емитује на два канала и путем сателита.

Као званичан почетак рада Телевизије Црне Горе, тада Телевизије Титоград у оснивању, узима се 4. мај 1964. године, када је, у централном дневнику Телевизије

Београд емитована прва репортажа припремљена у црногорској редакцији, на чијем челу је био др Радослав Ротковић.

6.1 Медији и екологија

„Еколошке културе не би било, или би тај систем усвојених вредности егзистирао код далеко мањег броја посвећеника, љубитеља природе и оних који имају натпросечна знања о природном окружењу, да није било огромне дисеминације порука о еколошким питањима, што су масовни медији били једини у стању да учине.

Улога медија у стварању еколошке културе, као и сам однос медија према животной средини, није статичан. Динамика тих односа огледа се у сталном актуелизовању угрожености животне средине, сталних редефинисања усвојених концепата за заштиту те средине, свакодневно подсећање на опасности, редовно извештавање о новим научним, теоријским и практичним сазнањима из области екологије. На тај начин, употпуњујући друштвени оквир који смо назначили еколошком културом, медији, а самим тим и еколошка култура, доприносе усвајању ефикасне еколошке политике, као скуп мера, планова и поступака, који се на нивоу одређене заједнице, било да је то град, регија, држава или међудржавни договор, усвајају у циљу очувања животне средине, природних ресурса, заштите река, ваздуха, мора, или приобаља. Тамо где је еколошка култура развијенија, тамо где су дубљи и шири увиди у стање животне средине и еколошке опасности, тамо ће и еколошка политика бити утврђена на време, и бавиће се превенцијом, а не само санирањем последица неодговорних поступака који угрожавају животну средину и изазивају еколошке инциденте“ (Јаковљевић, 2015: 86).

„Медији су веома значајан агенс који доприноси да се појединци и групе активирају и укључе у еколошке акције, да исправно делују у складу са усвојеним еколошким знањима и из утврђених еколошких вредности. Деловање медија може бити превентивно, у смислу упознавања примаоца порука са потенцијалним загађивачима, стањем у локалној, регионалној и глобалној еколошкој средини, опасностима од еколошких загађења и нарушавања природне равнотеже.

Посебан значај медија је у време еколошких криза, када је правовремено, тачно и садржајно емитовање порука од непроцењиве важности. Када је еколошка свест у питању, медији имају и улогу мобилизатора, али и катализатора одређених друштвених процеса у вези еколошке ситуације, на тај начин што подстичу грађане да критички промишљају своје еколошко окружење, активно учествују у његовом вредновању, критички оцењују степен угрожености средине и потенцијалне опасности које прете њиховој животној средини. Уз то, медији омогућају «јавну дебату», сучељавањем мишљења о конкретним и потенцијалним еколошким проблемима. На крају, што је веома важно, медији могу бити успешни катализатори друштвених акција и процеса у виду мобилизације јавног мњења, дефинисању њихових интереса и захтева, и испостављању захтева грађана центрима одлучивања и доношења одлука. Поред притисака на политичке представнике друштвене заједнице на плану заштите животне средине, улога медија је значајна и због чињенице да представљају комуникациони канал путем кога врше притисак на потенцијалне или стварне загађиваче природе, или на корпорације које уништавају или недوماћински искоришћавају природне ресурсе, посебно необновљиве изворе енергије, или уништавају биљни и животињски свет. Масовни медији имају задатак да допроне развоју еколошке свести, не због стварања свести по себи, или за себе, већ због стварања услова за изградњу бољег света од овога у коме се свакодневно суочавамо са опасним размерама угрожавања животне средине. Јер, само еколошка свест може допринети да се човек покрене и заштити своје станиште, себе самог, али и друге око себе и поред себе. У том смислу, у праву су они теоретичари који негирају учинак револуција, политичких, научних или било којих других, у очувању и изградњи бољег света. Промене су могуће, само, ако човек промени свест и своја убеђења, и праксу доведе у склад са "реалношћу" коју жели да доживи. Ако желимо чистије градове, морамо се побринути за њихову чистоћу, конкретно, допринети својим понашањем, произашлим из нашег убеђења» (Продановић, 1987: 396).

6.2 Пројектована будућност: одржив живот

„Појам одрживог развоја нераскидиво је повезан са заштитом животне средине. Подразумева планирање друштвеног развоја узимајући у обзир еколошка, економска и политичка питања. Концепт одрживог развоја представља нову стратегију и философију друштвеног развоја. Одрживи развој подразумева бригу за живи свет на планети Земљи и за очување капацитета природних система (природних ресурса) са друштвеним и еколошким изазовима који стоје пред сваким друштвом, државом и уопште човечанством као целином.

Одржив живот огледа се у очувању и унапређивању животне средине, једном речју, у одрживој животној средини. Таквој средини масовни медији, али и високо развијена еколошка свест, којој, опет, доприносе масовни медији, имају, и морају доста тога да омогуће и дају.

Како решавати еколошке проблеме, односно како изградити одрживу животну средину? Општи закључак је да се мора изградити такав модел друштва који неће почивати на сукобу економије и екологије. Логика профитног начина производње, где је остваривање добити био најважнији, или једини, параметар, којим су се руководили власници капитала, због опстанка планете Земље, мора бити преиспитан. На тај корак, иако на први поглед изгледа утопијски, власници капитала морају пристати, јер је угрожена сама природна основа на којој почивају те компаније и које све теже долазе до природних ресурса, које су у протеклом периоду неконтролисано трошиле, стављајући профит испред одговорности према необновљивим изворима енергије и ограниченим природним богатствима.

Улога медија у усвајању нових правила производње и реструктурирању досадашњег начина производње, од великог је значаја, мада у себи садржи и велику опасност, да неадекватним приступо оправдавају досадашњим загађивачима, да под фирмом одустајања од производње буду награђивани зато што су загађивали животну средину. Из тих разлога неопходно је редефинисање односа медија и великих корпорација, које су, због чињенице да су одвајале велика средства за рекламе, на индиректни начин утицале, односно креирале уређивачку политику таквих масмедија.

Почетком педесетих година утицај капитала моћних америчких компанија (Форд, Вестингхаус, Крајслер и Шевролет) био је толики да је могао да мења не само форму, већ и суштину ТВ програма. Примера ради, реч „ford“, која на енглеском значи прегазити, није се могла користити за оначавање прелаза реке у вестерну који је спонзорисао Шевролет. За Форд се везује прича да је наредио да се избаци снимак панораме Њујорка зато што се видела и Крајслерова зграда. Киплингова приповетка „Светлост која се угласила“ морала је да иде под измењеним насловом „Вече окупљања“, пошто је спонзор програма био Вестингхаус, произвођач сијалица. Када је америчка асоцијација за гас спонзорисала „Пресуду у Нирнбергу“ избачено је спомињање гасних комора из приче о холокаусту“ (Јаковљевић, 2015: 59).

„Системски прилаз омогућује да се разумеју различити аспекти медија. Тржиште медија се односи на бројне компаније које теже да остваре економски интерес поштујући тржишне принципе. Зато је битно да су људи, укључени у овај бизнис, образовани, да поседују финансијску интелигенцију и да схватају зашто менаџери доносе одређене одлуке и да оцене алтернативне стратегије и правце деловања. Чињеница је да грађанска природа медија треба да буде неспорна, и да произилази из једне од основних медијских функција – потпуног и благовременог информисања грађана“ (В. Драшковић, Лакић, Јововић, Рутовић, М. Драшковић, 2010: 257-261).

У конципирању нове еколошке политике медији имају огромну улогу, као средства која ће до најширих слојева становништва послати поруке о еколошком стању и опасностима. Али, и отворити дебату о плановима који се нуде ради превазилажења еколошких изазова. Пред јавност треба изнети све чињенице у вези убрзаног индустријског раста. Не скривати истину да националне економије под изговором убрзаног раста, стварања „бољег живота“, „богатог друштва једнаких шанси“, све мање поштују етику, а више законе профита. Произвести више, квалитетније и што јефтиније — начела су модерне економије. Размишљање о последицама убрзаног раста долази на последње место, или изостаје, појављујући се у облику непотпуног одговора у случајевима када се десе велике еколошке катастрофе, или када, услед искоришћавања, природа буде толико девастирана да заувек са неких делова планете нестају и читаве

животињске и биљне врсте, а самом човеку је онемогућен одржив живот у таквим крајевима“ (Јаковљевић, 2015:91-92).

„Пред сваку друштвену заједницу, суочену са енормним угрожавањем животне средине, забринутом због свакодневних нарастајућих опасности услед поремећених односа човека и природе, опасностима од могућих акцидентних апокалиптичких размера, као императив и неодложна обавеза нове околности су ставиле потребу доношења низа мера. Тај скуп мера означава се као еколошка политика. Као део политике, еколошка политика условљена је општим стањем политике у конкретном друштву. Јасно конципирање еколошке политике својствено је за крај прошлог и почетак овог века, макар, у манифестационом облику. Састављена од пет основних елемената (усмеравање, циљ, субјект, делатност и средства) еколошка политика има задатак да, као свесна и усмеравајућа делатност, уз помоћ одговорних друштвених чинилаца, на основу постигнуте друштвене сагласности, уз помоћ државе, друштвених, а посебно политичких организација, усмерава укупне активности датог друштва у пожељном правцу, посебно оних активности које се тичу екосистема и њиховог међусобног односа. Еколошка политика, као скуп мера које треба предузети на плану очувања животне средине и створити превентивне претпоставке ради спречавања могућих изазова, тесно је везана са стањем еколошке свести. Десио се парадокс, упркос енормном повећању техничке моћи, упркос повећању човекових могућности, нису остварена цивилизацијска очекивања од најкреативнијег бића на планети Земљи. Успостављени систем вредности, у чијем је центру трка за профитом а не хумани однос према животној средини, уместо обједињавања снага и умножавања креативних потенцијала, човек се сукобио са околином, другим људима, на крају и са самим собом.

Ако еколошку политику схватамо као компромис око тога да је животна средина прихваћена од стране политике као природни ресурс, можемо одредити и то да тај компромис настаје у тренутку и када политика прихвата алармантна сазнања науке о животној угрожености планете, искоришћености природних ресурса, поремећеној равнотежи, што све, у крајњем случају, угрожава и социјални мир“ (Надић, 2012: 72). У суштини, еколошка политика не би смела да почива на принципима ауторитарности, већ на једној врсти политичке симбиозе.

Актуелности појма одрживог развоја нарочито доприносе изазови који долазе са угроженошћу животне средине. Неки од тих изазова су: глобално загревање, смањивање озонског омотача, „ефекат стаклене баште“, нестанак шума, претварање плодног земљишта у пустиње, појава киселих киша, изумирање животињских и биљних врста...

Екстремни догађаји, попут: великих пожара, поплава, ерозија земљишта, олуја и таласа тропских врућина привлаче пажњу медија и свеопште јавности. Статистичке анализе показују да је настанак ових појава повећан због климатских промена.

6.3 Дефинисање одговорности: држава, медији, еколошка заштита

„Први пројекат, у историји, који се позабавио последицама убрзаног развоја индустрије, назван "Границе раста", урадио је Римски клуб, 1972. године. У изради овог документа учествовале су групе експерата, научника, економиста, технолошких стручњака из развијених, али и земаља у развоју. Тај пројекат имао је задатак да проучи међузависност али и међудејство економских, научних и политичких чинилаца у свету, на пољу економије и екологије. Пројекат се фокусирао на природне изворе, пољопривредну производњу, индустријску производњу, глобални раст становништва и загађивања. Закључци овог пројекта нису оптимистички: ако се настави садашњи раст становништва, индустријализација, производња хране и искоришћавање природних извора, односно ако њихови трендови остану непромењени, границе раста на планети Земљи биће достигнуте у наредних стотину година. Аутори, у том случају, предвиђају неконтролисани пад становништва и колапс производне способности“ (Група аутора, 1972).

„Улога еколошке свести од пресудног је значаја за изналажење путева и модела, како би се избегле потенцијалне грешке и опасности у будућности. Зато је питање одговорности као и дефинисање одговорности битних чинилаца учесника процеса у заштити животне средине од пресудне важности. На првом месту, с правом се поставља питање одговорности државе. Држава мора да има уређен и изграђен систем вредности када је заштита и унапређење човекове животне средине у

питању. Законодавни органи власти морају да донесу читав сет закона, прописа и мера који се морају примењивати и пре свега поштовати. Одговорност државе мора да се потврди и кроз казнену политику за непримењивање донетих закона. Једино тако, могуће је рећи да се држава одговорно односи према својим грађанима када је у питању очување, а самим тим и унапређење животне средине. Не мање важну улогу у процесу очувања здраве животне средине и утицаја на развијање еколошке свести имају медији. Њихов утицај је велики а самим тим и одговорност. Медији су веома значајан агенс који доприноси да се појединци и групе активирају и укључе у еколошке акције, да исправно делују, у складу са усвојеним еколошким знањима и из утврђених еколошких вредности. Деловање медија може бити превентивно, у смислу упознавања примаоца порука са потенцијалним загађивачима, стањем у локалној, регионалној и глобалној еколошкој средини, опасностима од еколошких загађења и нарушавања природне равнотеже.

Питањима еколошке заштите треба посветити посебну пажњу. Све су присутнији еколошки проблеми и процеси. Раст еколошких криза је у експоненцијалном расту, а утицај таквих акцидентата на човечанство је огroman. Истраживања показују, упркос апокалиптичним најавама могућих инцидентата, да је просечан човек недовољно упознат са могућношћу избијања и размерама еколошких криза. Ако би, у најкраћем, дефинисали проблем са данашњим еколошким кризама, он не би био у томе што не постоји, већ у чињеници како се односимо према еколошким кризама, чије последице на локалном и на глобалном плану још нису утврђене“ (Стајић, 2013:118).

Мишљење Данила Ж. Марковића је да се, на основу принципа еколошке политике, проблеми очувања животне средине морају решавати интегрално, јер „решавањем еколошких проблема у оквиру једног медијума, као што је нпр. вода или ваздух, није могуће доћи до жељених резултата“ (Марковић, 2001:385-424).

„Законодавно-правна регулатива у области заштите животне средине у Европи почела је да се успоставља почетком 70-тих година 20. века. У корелацији са појачаном еколошком свешћу и брзим развојем информационих технологија успоставља се мониторинг система и формира се мрежа заштићених подручја. Нужно је прећи са модела формално-правне заштите на менаџментски модел

активне заштите који подразумева и заштиту на терену, али и системско смањење негативних антропогених притисака на животну средину уопште“ (Д. М. Кићовић, Јакшић, Д. Т. Кићовић, 2012: 134)

6.4 Историјат медија у Црној Гори: од Октоиха до Фејсбука и Твитера...

„Штампани медији су у Црној Гори, од самог почетка, имали локалну особеност. На то је утицала како бурна историја, оличена у преламању интереса великих сила баш на овим просторима, али и материјални и технички услови. А почело је одмах пошто је Гутемберг 1455. у Мајнцу штампао прву Библију. Четири деценије после Гутемберговог изума, модерна штампарска вештина стигла је у Црну Гору. Владар Зете Ђурађ Црнојевић, набавио је у Венецији штампарску машину и пренео је у Цетињски манастир. Штампарија је радила у Ободу под руководством монаха Макарија. Почетком 1493. године, из Ободске штампарије изашла је прва књига Октоиха. Четврта књига изаћи ће 4. јануара 1494. Те године, у јесен, биће штампан и Псалтир. Божидар Вуковић Подгоричанин, 1538. штампа Празнични минеј, на пергаменту, ликовно украшен и позлаћен, ремек-дело старе штампарске вештине.

Прва периодична публикација у Црној Гори, угледала је светло дана 1835. године. Била је то „Грлица“, календар црногорски за 1895. Годину, као издавач је потписан Димитрије Милаковић, а штампан је у Митрополитској књигопечатњи на Цетињу.

Модерна црногорска штампа почиње првим недељником „Црногорац“ који је излазио на Цетињу од 23. јануара 1871. до 15. фебруара 1873. Године. Преносио је текстове из „Раденика“ којег је уређивао социјалиста Светозар Марковић. „Црногорац“ је наставио да излази од 31. априла 1873. под именом „Глас Црногорца“. После међународног признања Црне Горе, на Берлинском конгресу 1878, Црна Гора је снажније утврдила положај, али и улогу у ослободилачким тежњама народа у Аустро-угарској и Турској. У том циљу је у Никшићу, покренут 1898. лист „Невесиње“ чији је уредник био Стево Врчевић.

На Цетињу, 28. јуна 1908. током процеса због бомбашке афере, покренут је полувластични орган црногорске владе „Цетињски вјесник“. Излазио је два пута

недељно до 27. децембра 1915. После Сарајевског атентата 1914. године, „Глас Црногорца“ и „Цетињски вјесник“ излазили су свакодневно. У то време, у црногорској престоници, која једва да је имала три хиљаде становника, појављују се и „Дневни лист“, „Дневне новине“ и, чак, још три дневна билтена. У Боки Которској, која је до 1918. била у саставу Аустро — Угарске, 1908. почиње да излази „Бока“, која ће после годину дана бити угашена, и појавиће се поново тек 1933. Године. У Котору, 1912. године неколико месеци излази „Дневни вјесник“, патриотски лист који објављује козерије на рачун Турске и Аустрије.

Локални медији између два светска рата у Црној Гори доживљавају пун размах. Излази „Зетски гласник“ Зетске бановине, „Народни лист“, „Соколски вјесник“, „Зидне новине“ и „Гласник Соколске жупе на Цетињу“, али и левичарске новине „Ново доба“, „Зета“, „Епоха“, „Наше село“, „Цетињски одјек“, „Заједница“, „Народна штампа“, „Ловћенски одјек“. Излазе гласила Српске радикалне странке: „Црна Гора“, „Народни лист“, „Црногорски радикал“, „Брђанин“, „Цетињски гласник“. Демократска страка се обраћала преко „Уједињења“, „Народне ријечи“, „Подгоричког гласника“, „Гласа Зете“, „Прегледа“, док је Земљорадничка странка имала „Слободну мисао“ и „Глас народа“. Црногорска федералистичка странка издавала је од 1924. до 1927. недељни политички лист „Црногорац“. Југословенска републиканска странка покренула је 1925. године „Републиканац“, а Самостална демократска странка Светозара Прибићевића — „Јединство“. Наравно, било је и хумористичке штампе: „Сељачки одјек“, „Узнички гласник“, „Карампана“, „Петегола“, „Алапача“ и „Мали Радојица“.

Поред илегалних, Комунистичка партија је у међуратном периоду, повремено издавала и легалне листове, међу којима „Радни народ“, лист радника и сељака, који је излазио у Никшићу, 1927. и 1928. године али и „Глас Црне Горе“, чија је три броја 1939, издао Будимир Томовић, адвокатски приправник у Подгорици.

Тешке економске прилике и политичке околности учиниле су да се велики број Црногораца иселио у суседне, али и у далеке европске и прекоморске земље. Духовне везе са завичајем нису прекидане, као ни интересовање за дешавања у родној груди. Отуда и неколико емигрантских листова: у Београду 1908. излази „Црна Гора“, а америчком Питсбургу од 1906. до 1911. „Србобран“, који уређује књижевник Чедомир Павић, родом из Никшића, који је као добровољац погинуо

1914. у Србији. У Бјут Монтани, САД, Јован Ђоновић издаје, од 1910. до 1912, „Народну мисао“, а у Чикагу, Тодор Божовић, издаје и уређује „Ослобођење“. После одласка краља Николе и владе у емиграцију, присталице Марка Даковића у Женеви 1917. до 1918. издају „Уједињење“, а присталице краља Николе „Српски лист“, који уређује Борислав Сл. Минић. У Канади, у Принц-Руперту од 1. маја 1911. излази „Отаџбина“. У време Октобарске револуције, 1918-1919. у Москви је др Вукашин Марковић издавао „Свјетску револуцију“ на руском, бугарском, српском и совеначком. Од 1917. до 1931. у Детроиту у САД Миро Митровић, родом из Куча, уређивао је „Црногорски гласник“, а у Питсбургу од 1935. до 1948. Јошо Рајковић и Мирко Марковић, Црногорац из Пипера, уређују „Слободну реч“.

После Другог светског рата, локална штампа добија значајну улогу у изградњи новог друштвено-политичког система. Идеолошка одредница карактерише свако гласило. Поред „Побједи“, која се појавила 24. октобра 1944. и која се као дневни лист читала у Црној Гори, али и широм ондашње заједничке државе, посебно у крајевима где живе иселјени Црногорци, свакако треба посебно поменути „Пљеваљске новине“, које излазе од 1960. године, „Слободу“ из Берана, које је изашла наредне године, „Никшићке новине“ које се појављују на читалачком тржишту 13. марта 1961. Бјелопољска „Комуна“ појављује се 15. фебруара 1961. да би наставила да излази под именом „Бјелопољске новине“ од 1. јуна 1976. „Титоградска трибина“, локални недељник који се у главном граду Црне Горе обраћао читаоцима од 19. децембра 1960.

Лист „Бока“, излазио је од 1952. до 1962. а, потом, непрестано од 1971. И улцињска општина покренула је 26. новембра 1982. „Улцињске новине“, а „Барске новости“ угледале су светло дана половином септембра 1981. године. „Приморске новине“ у Будви, излазе 17. јула 1972. Цетиње, од 15. марта 1976. има „Цетињски лист“. Јачање приватне иницијативе и разноликости у медијској сфери учинило је да се у Црној Гори појави и више сталних и повремених, локалних и републичких штампаних медија“ (Локални штампани медији у Црној Гори-културолошке консеквенце, документарни филм, 2013).

Развој радио-дифузије и информационих технологија донео је покретање бројних радио-телевизијских станица. А савремено, „дигитално“ доба условило је да се

развијају и савремени информациони електронски медији засновани на интернет платформама. Тако су заживели интернет портали, сајтови. Неизбежна дигитална појава у комуникацији постале су друштвене мреже оличене у фејсбуку, твитеру, инстанграму.

6.5 Радиодифузија у Црној Гори

Радио-дифузни центар је прво основан као део Радио Телевизије Црне Горе, под називом “Емисиона техника и везе” и пословао је у склопу националне радио телевизије до 1995. када прелази у састав тадашњег ЈП ПТТ Црне Горе, као посебни сектор.

Од 2005. Радио-дифузни центар се по одлуци Владе, која је и оснивач, одваја од Телекома и формира као посебно предузеће.

Радио-дифузни центар врши:

- Изнајмљивање капацитета инфраструктуре за потребе електронских комуникационих оператора, емитера и других корисника у Црној Гори;
- Пренос и емитовање радио и телевизијских програма као и услуге интерконекције свим категоријама корисника путем радио-релејних дистрибуционих система;
- Пренос и емитовање програма националног јавног сервиса РТВ Црне Горе;

У саставу РДЦ-а су два емисиона центра- Ловћен и Бјеласица, са сталним специјализованим екипама. Радио-дифузни систем обухвата 131 објекат и подразумијева сложену и квалитетну организацију. Обезбеђује покривеност 98% становништва сигнаlima Јавног сервиса (РТЦГ 1 и РТЦГ 2).

Радио-дифузни центар поседује савремени дигитални систем преноса заснован на СДХ и ПДХ микроталасним радио- релејним везама , који је у функцији од средине 2008.

Систем омогућава:

- Повезивање великог броја емисионих локација по читавој Црној Гори;
- Пренос дигитализованог сигнала радио и ТВ програма, дигиталних сервиса(ДВБ-Т2 и ДАБ), интернет сервиса као и преноса других типова података;

- Реализацију централизованог система за надзор и даљинско управљање елементима мреже;
- Обезбеђивање неопходног капацитета мреже за тренутне и будуће потребе РДЦ-а, као и за уступање дијела капацитета система преноса другим корисницима по комерцијалним условима;
- Могућност једноставног проширења, повећања капацитета.

Прва телевизијска слика у Црној Гори виђена је 1956. на Језерском врху на Ловћену - програм италијанске телевизије.

Као званичан почетак рада Телевизије Црне Горе, тада Телевизије Титоград у оснивању, узима се 4. мај 1964. године. Већ 1968. године почиње редовна недељна хроника „Кроз Црну Гору“, која 1971. прераста у дневну емисију „Новости дана“. Законом о радиодифузији надлежности из те области Влада је пренела на Агенцију за радиодифузију, чиме је та област деполитизована (Телевизија у Европи, 2008: 21-24).

6.6 ТВ станице са националним фреквенцијама

Програм са националном фреквенцијом емитују Телевизија Црне Горе, ТВ Пинк М, Вијести и ТВ Прва.

Почетак рада **Телевизије Црне Горе**, сматра се 4. мај 1964. када је, у централном дневнику Телевизије Београд, емитована прва репортажа припремљена у црногорској редакцији, на чијем челу је био др Радослав Ротковић. Већ 1968. године почиње редовна недељна хроника „Кроз Црну Гору“, која 1971. прераста у дневну емисију „Новости дана“. Први телевизијски дневник емитован је 1975. године. Телевизија Титоград 1979. године укључује се у Евровизију са отварања ТВ Фестивала несврстаних земаља у Бару.

Пресељењем у нови дом 1984. године Радио-телевизија добија одговарајуће професионалне услове за рад. Уз јачање програмског, кадровског и техничког потенцијала. Почетком 90-их широк програмски спектар обогаћен је викенд и новогодшњим програмима, емисијама забавног и музичког карактера. Игрране серије „Бекна“ и „Ориђинали“ побудиле су интересовање гледалаца не само у Црној Гори, већ и на простору тадашње Југославије. И редакција програма на

албанском језику, основана 1992. Године, проширила је своје програмске садржаје, свакодневно емитује информативну емисију. Од 2002. године Радио Црне Горе и Телевизија Црне Гору су јавни радио-дифузни сервиси грађана Црне Горе.

У мају 2004. године Телевизија Црне Горе почиње емитовање образовног програма, који кроз кратке форме обрађује занимљиве теме из света науке, националне историје, културе и уметности, као и најзначајнија достигнућа људског духа и стваралаштва. Исте године покренута је емисија за Роме, као и редован циклус емисија посвећених особама са посебним потребама.

Трансформацију у јавни сервис прате и промене у информативно-политичком програму, који је од постанка црногорске Телевизије био њен најзначајнији сегмент. Другачији су критеријуми при избору тема, предност у свим програмским садржајима имају свакодневни животни проблеми грађана, теме од јавног интереса, афирмација људских права, неговање мултинационалног карактера црногорског друштва... Последњих година програмски садржај ТВЦГ обogaћен је низом нових емисија различитог профила: Отворено, магазин Печат, Оквир, У центар...

Од децембра 2002. године сигнал **Пинк М** телевизије покрива 16 црногорских општина. Седиште телевизије која је члан Пинк Медиа Групе, највећег приватног комерцијалног емитера забавног програма и медијске групе за Југоисточну Европу се налази у Подгорици где продукција, свакодневно припрема информативно–политичку емисију Инфомонте а информативни програм употпуњен је и емисијом “МИНУТ, ДВА...” која се емитује на сваких сат времена, од поднева до поноћи уз кратке и јасне вести. Пинк М свакодневно реализује забавну емисију “CITY”.

Статистике јасно указују да Пинк М има публику у свим демографским скупинама (од млађих до старијих генерација), те у свим географским деловима земље (јужни, централни и северни део Црне Горе). Пинк М је члан Пинк Медиа Групе, највећег приватног комерцијалног емитера забавног програма и медијске групе за Југоисточну Европу.

Телевизија Вијести је национални емитер у Црној Гори са седиштем у Подгорици. Телевизија Вијести (ТВ Вијести) имала је за циљ да постане лидер у

информативном програму у Црној Гори и то полако успева ако се узме у обзир да јој окосница програма и представљају информативни садржаји пласирани у емисијама који се и управо одликују такозваним „радом у информативи“. Такође, ТВ Вијести запошљавају стотинак радника, укључујући стручне и специјализоване новинаре и техничке експерте који успешно користе најновија достигнућа савремених технолошких достигнућа у производњи телевизијског програма. Информативни програм препознатљив је по емисијама „Вијести“, магазину „Без граница“ , политичким ток шоом „Начисто са Петром Комненићем“.

ТВ Вијести емитује јутарњи програм „Боје јутра“ и емисије документарног садржаја које успешно испуњавају програмску шему у данима викенда. Посебно треба истаћи емисију „Метео Центар“, временску прогнозу која је међу најгледанијим емисијама те врсте програмског садржаја захваљујући оригиналним презентерима.

Прва телевизија са седиштем у Подгорици за кратко време постала је телевизија чији је програм намењен свим узрастима. Захваљујући модерно осмишљеној сценографији, актуелним емисијама и програмској шеми која се допуњује емисијама које се емитују из централне режије београдског студија програм је „прошаран“ занимљивостима које привлаће пажњу гледалаца. Таква је, рецимо емисија „Вече са Иваном Ивановићем“ и музички шоу програм „Никад није касно“. Узимајући све наведено у обзир програм Прве телевизије заслужује епитет гледане телевизије.

Телевизијски програми који се производе и емитују у Црној Гори деле судбину електронских медија у земљама региона па и Европе. Телевизија као масовни медиј налази се у фази интензивних промена на свим нивоима када се ради о даљем развоју. Велики утицај има процес преласка на дигиталну производњу и емитовања програма као услов опстанка телевизијског програма на тржиштима европских земаља. „Имајући у виду површину коју захвата Црна Гора, број електронских медија у тој држави је изузетно велики. Усвајање медијске регулативе је за сваку похвалу, али тиме се не могу решити сви проблеми. Проблем реформе је, свакако, најозбиљнији. Још увек постоје интересне групе које датирају из прошлих времена и који успоравају нов начин размишљања.

Дошло је до суочавања са проблемом квалитета рада новинара и медија уопште који се није значајније садржајно променио. Испоставило се да је лакше створити нови програм него променити свест и начин размишљања новинара. Такође, дошло је до јасног профилисања медија. Када се ради о, рецимо, телевизијама, већина извештава о истом догађају слично“ (Телевизија у Европи: законодавство, политика и независност, 2008: 15, 17, 20, 57).

6.7 Регионалне и локалне телевизијске станице

Подручје Бококоторског залива покрива сигнал телевизије која се назива **Нови тв**. Наиме, ради се о телевизији Херцег Нови која емитује регионални телевизијски програм. У центру пажње уређивачке политике су теме из укупног друштвеног живота Боке Которске. Посебни нагласак је на туристичким потенцијалима тог дела Црне Горе.

За територију општине Никшић основан је локални јавни емитер „**Радио и телевизија Никшић**“ настао као правни следбеник Локалних јавних радиодифузних сервиса „РТВ Никшић“. Производи, преноси и емитује радијски и телевизијски програм са информативним, културним, уметничким, образовним, научним, дечјим, забавним, спортским и другим садржајима од интереса за грађане Никшића. Делатност Радио-телевизије Никшић је од јавног интереса.

Једна од телевизија која у свом програму емитује највише прилога када је заштита и очување животне средине у питању је **ТВ Пљевља**. То је и логично јер се на подручју те општине налазе Термоелектрана и рудници угља. То су и највећи загађивачи животне средине, поготово ваздуха. Зато је веома битно да ТВ Пљевља опстане и ради „пуним капацитетом“, како би програмом, чији су део еколошки садржаји, утицала на правилан развој еколошке свести грађана и њено свакодневно јачање. Треба рећи да се дужна пажња посвећује и осталим садржајима из свих области друштвеног живота, поготово политици, али и спортским садржајима.

Телевизија Будва богат, садржајан програм емитује из старог града, туристичког драгуља Црне Горе. Окосницу програмске шеме чини информативни програм кроз емисије-вести и дневник, али и студијске емисије из привредног и спортског

живота града. ТВ Будва посебну пажњу посвећује забавним садржајима кроз форме кратких емисија поготово у току летње туристичке сезоне, јер Будву у летњем периоду походе познати естрадни уметници који учествују на бројним музичким фестивалима од којих је најпознатији Сунчане скале, а када се ради о књижевним вечерима и глумачким остварењима, ту је престижни Град театар.

ТВ МБЦ је прва приватна телевизија основана у Црној Гори. Постављена на професионалним принципима новинарске професије извештавала је о свим дешавањима у Црној Гори. Вероватно утицај економске кризе, недостатак новчаних средстава, мењање седишта учинили су да екипа новинарских зналаца процени у датом тренутку да је за даљи опстанак једино решење преузимање програма и копродукција са јаким и стабилним партнером ван граница Црне Горе. Тако је, већ неколико година, успостављена сарадња са телевизијом Ал цазира чији се део програма реемитује на фреквенцији телевизије МБЦ која је преко кабловских емитера задржала добру регионалну видљивост.

ТВ САН са седиштем у Бијелом Пољу једина је телевизија чији сигнал покрива питому котлину Жупу, вишенационалну средину. Зато је у програмима ТВ Сан заступљен и програмски садржај на језицима мањина: бошњачком и црногорском језику. Потенцијална гледаност бијелопољске телевизије је преко 46 000 гледалаца, а како се емитује у систему кабловских дистрибутера је и већа. Окосницу програмске шеме чине ауторске емисије из живота града, али и пољопривреде и емисије које се баве привредним темама са циљем да се опорави данас „посрнули“ север Црне Горе. Када је у питању посао у области дрвопрераде и даљи развој туристичких садржаја, значајан је утицај ТВ Сан на развој еколошке свести. Како је Бијело Поље град са богатом прошлошћу, традицијом и културом, треба рећи да програм те телевизије, са том тематиком, представља право освежење на медијском хоризонту.

ТВ Улцињ емитује програмске садржаје намењене вишенационалној средини у којој се на прави начин негују суживот и толеранција. Природна богатства оличена у прелепим пешчаним плажама и град ушушкан на јединственом приобаљу јужне обале Јадранског мора, представљају изазове за новинарске прегаоце. Простор некадашње Солане који је данас девастиран, али где постоје решења да се то јединствено станиште ретких птица спасе од уништења,

непресушни су извор емисија из области заштите животне средине. Овде свакако треба поменути столетне маслињаке и маслинару који производе на традиционални начин надалеко чувено квалитетно, еколошки здраво маслиново уље. Мултиетничка средина носи и новинарске изазове када су политичке теме у питању, али и обнављање бројних туристичких хотелских комплекса некадашњих привредних гиганата у време претходне Југославије.

ТВ Корона програм емитује из Бара. Садржаји се презентују у кратким формама и по принципу „no comment“. Заступљене су емисије информативног карактера где се издвајају-вести, затим извештаји са берзи, курсних разлика, спортских садржаја и изузетно богатог музичког програма. Програм се кроз систем кабловских оператера може пратити на читавој територији Црне Горе. Ипак, емисије из области привреде, посвећене дешавањима у луци Бар и железничком саобраћају, могу да буду магнет за гледаоце. Како је Бар препознат и по дворцу краља Николе и као град где је постао један од најпрестижнијих филмских фестивала, то је додатна обавеза запослених у тој медијској кући да више емисија раде у сопственој продукцији.

Српска телевизија програм емитује из Подгорице. Садржаји су засновани на производњи вести и емитовању прилога у централним информативним емисијама Дневник. Иако се ради о телевизији која има разноврстан програм, посебно треба истаћи емисије из културе и емисије које негују традиционалне обичаје српског народа и манифестације које организује Митрополија црногорско приморска. Српска телевизија се финансира од средстава добијених са конкурса, донација и од сопственог рада маркетиншког тима што у време хроничног недостатка средстава може представљати проблем у неком будућем периоду. Треба рећи да су новинари Српске телевизије за неколико година постојања успели да се наметну гледаоцима, али и стручној јавности па су многи од новинара већ добили значајна признања домаћих и међународних новинарских удружења.

РТВ Атлас је медијска кућа заснована на дигиталним технолошким решењима која омогућавају велики степен продуктивности и програмске разноликости, уз поштовање највиших стандарда продукције.

Позиционирана је на медијском тржишту Црне Горе као модерна, објективна и независна мрежа.

РТВ Атлас је комерцијална медијска мрежа чији програм у Црној Гори и региону може да се прати путем кабловских оператера и ТОТАЛ ТВ-а, а у Европи путем сателита (Еутелсат).

РТВ Атлас има снажан и сталан ослонац у Атлас групи и Атлас систему, што значи да има програмску базу која у себи садржи глобални банкарско-пословни систем (Подгорица - Београд - Кипар - Москва - Дубаи - Лондон). Осим интерактивности главна карактеристика ударних програма на РТВ Атлас је и опредељење ка квалитетном информативном и политичком програму, информацијама из света бизниса, финансија и забаве - кроз које се гледаоци на редовној, дневној основи укључују у најактуелнија збивања у пословном и привредном свету, свету индустрије забаве, музичке индустрије, науке, уметности и културе.

Кроз упечатљив серијски, документарни, музички, дечји и филмски програм Атлас телевизија наметнула се као свежа и оригинална медијска платформа. Публика је Атлас телевизију прогласила свежом, иновативном, модерном и непристрасном тв кућом. (www.rtvatlas.tv)

ТВ Балкан је једна од најмлађих кабловских телевизија у Црној Гори. За кратко време постала је препознатљива по оригиналној програмској шеми која је искључиво посвећена афирмисању природних богатстава Црне Горе, здравог начина живота, неговању свих спортских а нарочито екстремних спортских садржаја, планинарењу, вожњи бициклом и репортажама из живота људи са планинских катуна које карактерише издиг стокe и производња здраве и еколошке хране, млека, скорупа, пршуте, сира и домаћих пића вина и ракија. Занимљиве су и успешно урађене и емисије које промовишу Црну Гору под слоганом **WILD BEUTE**.

ТВ 777 још једна је кабловска телевизија са седиштем у Подгорици. Како се производња програма финансира од средстава Лутрије Црне Горе, разумљиво да је програм „ишаран“ рекламним садржајима који за тематiku имају игре на срећу. Уредништво је међутим увело јутарњи програм, емисије из спорта, културни магазин и оригиналну емисију „Гуштерање“ која афирмише обичаје, туристичке дестинације, манифестације које се организују по читавој Црној Гори и емисију „Град који волим“ где о градовима говоре афирмисани људи из разних професија.

Овде треба поменути и телевизије које емитују сигнал, али још не емитују тв програм. На њиховим каналима у етар се емитује радијски програм испод тзв. Телопа са ознакама фреквенцијских канала. Ради се о **ТВ Цетиње и ТВ Теута**.

Регионалне и локалне телевизијске станице упркос великој жељи оснивача и запослених новинара и техничког особља у садашњим условима пословања немају велике шансе за опстанак на тржишту. Осим лошег тренутка када је реч о економском амбијенту у коме се налази Црна Гора проблем локалним телевизијским емитерима представља и прелазак на дигитално емитовање програма. Додатне потешкоће представљају и високе новчане надокнаде које локални емитери морају да издвоје надлежним институцијама у области радиодифузије.

6.8 Радио-станице са националним фреквенцијама и локалне радио-станице

Први радио-телеграфски сигнали са простора данашње Црне Горе отишли су у свет 3. августа 1904. са Вољујице код Бара. Та вест о отварању Вољујице послата је у четири ондашње европске престонице: Београд, Петроград, Рим и Беч, одакле су честитке црногорском суверену упутили владари Србије, Русије, Италије и Аустрије.

Станица, по националној припадности "црногорска", регистрована код Савезне канцеларије за међународни саобраћај у Берну, радила је на таласној дужини од 500 м, са дометом од 200 км. Осмог августа 1914. године топовњача аустро-угарске флоте разрушила је станицу на Вољујици да би 13. новембра 1944. године борци Народноослободилачке војске Југославије, Десета црногорска бригада, ослободили град под Орловим кршом и тада је дат налог за обнављање радио станице која је делимично била уништена.

Двадесет седмог новембра 1944. године, у тек ослобођеном Цетињу, огласило се Радио Цетиње, вестима и изештајима са ратишта, на коме су вођене жестоке борбе за коначно ослобођење земље.

Почетком 1949. радио се сели у Титоград, па се 30. априла те године свечано огласио Радио Титоград. Проширује се програм од 16,55 до 23 сата, уводи се и

јутарњи од 7,30. Као и на Цетињу, Радио Титоград тих година читав програм изводи уживо.

Радио Титоград, од 1990. године Радио Црне Горе, програм емитује на два канала и путем сателита. Расте и развија се у складу са укупним економским, политичким и културним животом, информише, али и едукује у области науке, културе, уметности, забаве и спорта.

У Црној Гори бројне општине оснивале су радио станице као локалне јавне сервисе. Тако су у етар сигнал слали радио Бијело Поље, радио Беране, радио Будва, радио Бар, радио Мојковац и др. да би се приватне радио станице појавиле средином деведесетих година. Најутицајнија и данас је Антена М, Радио Тиват, затим комерцијалне станице поменимо Атлас радио, више програма, Радија Д, Студентски радио Крш, Радио Мир, Скала, Панорама, Глас Плава, Озон, Фокус, Елита, Кул радио, а треба рећи да су се некада слушане станице угасиле. Такав је, поменимо Радио Елмаг, затим Радио Озон Колашин.

6.9 Дневни и недељни листови

Јачање приватне иницијативе и разноликости у медијској сфери учинило је да се у Црној Гори појави и више сталних и повремених, локалних и републичких штампаних медија. Дневни листови „Вијести“, „Дан“, и „Дневне новине“ свакако, да, као гласила која су профилисала своје место у укупном информисању, заслужују нашу пажњу.

„Побједа“ су црногорске новине које излазе од 1944. године. Први број је одштампан за време Другог светског рата у Никшићу. Након само три броја „Побједа“ је са штампаним издањем почела да излази на Цетињу. Од 1954. седиште „Побједе“ постаје тадашњи Титоград. Све до 1975. су биле двонедељник, а отада су прешле на дневна издања. До 1990-их „Побједа“ је једино штампано гласило, дневна новина у Црној Гори. Побједа до 2010. се штампа на ћириличном писму да би, након анкете читалачке публике, било одлучено да се почне са штампом на латиници.

Уз „Побједу“ се издаје једини црногорски спортски дневни лист „Арена“, а од 2010. и часопис „Магазин“.

Двехиљадите године појављују се прве дневне новине којима је структура приватно власништво. Појављују се приватне новине „Дан“ и „Вијести“. „Побједа“ тиме добија конкурентска издања која јој узимају и читаоце. Медијска слика на штампаном небу поприма карактеристике медијског плурализма и међу читалачку публику уноси дозу демократичности, истраживачког а понекад и недовољно провереног а објављеног чињеничног стања.

Најновије штампано „медијско чедо“ су „Дневне новине“. Тај медиј је понудио нови формат, другачији прелом текстова, ослањац на колумне и репортаже својих аутора, преузимање текстова других медија и оно што је занимљиво у данима викенда се не издају и самим тим не могу се наћи на киосцима.

Од недељних листова треба издвојити најутицајнији „Монитор“, основан 1990. као први приватни лист. Иако се не могу сврстати у недељне штампане медије, ипак, морамо поменути да је употпуњавању медијске слике Црне Горе доприносило и мноштво периодичних гласила која су се бавила културом, књижевношћу, уметношћу, науком, статистиком, медицином, техником, високим школством, образовањем, управом... Да поменемо само „Универзитетску ријеч“, „Матицу црногорску“, часопис „Овдје“, беранске „Токове“, одавно „Планинске новине Црне Горе“, „Медијске дијалоге“, бјелопољске „Одзиве“...

6.10 Локални писани медији

„У Црној Гори редовно, или повремено, излази преко двадесет локалних новина, међу којима су неке које су старије од пола века. Најдужи стаж имају „Пљеваљске новине“. Опстале су „Мозаик“ из Бијелог Поља, „Глас Берана“, „Новске новине“ из Херцег Новог, „Колашинске новости“, „Мојковачке новине“, „Цетињске новине“, „Даниловградске новине“, подгоричка „Комуна“, „Новине Сјевера“, „Глас Вранеша“, „Глас Жабљака“, „Никшићке“ и „Барске новине“, „Море“. Излази и „Алав“, гласило Рома, „Ашкалија“ и Египћана из Подгорице...

Занимљиво да је у периоду, након Другог светског рата, свака значајнија радна организација издавала стално, или повремено, своје гласило. Ређају се: „Агрокомбинат“, лист Агрокомбината "13. јул" у Подгорици, „Алуминијум“, „Барска лука“, Билтен електроиндустрије Обод, Билтен радника термоелектране

Пљевља, Билтен Хотелско-туристичког предузећа Монтенегротурист, „Бродоградитељ“, Лист бродоградилишта Бијела, „Велетрговина“, из Колашина, Глас бродоградилишта "Вељко Влаховић" у Херцег Новом, „Глас рудара“ рудника угља у Пљевљима, Горњи Ибар, из Рожаја, Дувански комбинат из Подгорице, „Електропривреда“, лист електропривреде Црне Горе, „Железничка трибина“, лист ЖТО Титоград, „Зета“, лист грађевинског комбината из Подгорице, „Зетатранс“, „ИЛК“ из Котора, „Импекс“, „Индустријаимпорт“, „Индустријски радник“, лист радника индустрије Обод на Цетињу, „Информатор“, лист Индустрије грађевинских машина Радоје Дакић у Подгорици, „Информације“, лист Далековеда из Титограда, Информације радног колектива рудника боксита, „Јадран“, лист модне конфекције из Пераста, Јадрански сајам из Будве, Југопетрол из Котора, Комуналац - Цетиње, Кошута, лист Индустрије модне обуће на Цетињу, Ловћенивест, Машинпромет Црна Гора, Монтенегротурист, Наш Лист, заједнички лист фирми Бока, Мјешовито и Винопромет, Наше новине, лист Југословенске океанске пловидбе из Котора, Наше новине, пољопривредно-трговинског комбината у Пљевљима, Ободин са Цетиња, Опште грађевинско, Титоград, Памко, лист Памучног комбината, Полимка, Иванград, Првоборац, Херцег Нови, Пружни гласник, ПТК Никшић, ПТТ гласник, Путар, Соа небеска, лист Националног парка Дурмитор-Жабљак, Срећно, лист рудника боксита Никшић, Текстилац, Бијело Поље, ТЕП, лист термоелектране Пљевља, Титекс, Титоград, Требјеса, Никшић, Целулоза, Иванград, Црнагорапут, Титоград.

Суноврат локалних штампаних медија почиње оног тренутка када су били на врхунцу своје друштвене и културолошке мисије. Узроци су у систему који их је пројектовао, и у слому и кризи друштвених вредности који је тај систем деценијама градио“ (Локални штампани медији у Црној Гори-културолошке консеквенце, документарни филм, 2013).

7. Екологија у јавном дискурсу Црне Горе

Екологија као и заштита и очување човекове животне средине присутна је у јавном дискурсу Црне Горе. Та присутност огледа се путем медија и то у

извештавању о активностима у области заштите и унапређења животне средине надлежних у ресорним министарствима, члановима политичких странака, јавних културних посленика, волонтера у невладиним организацијама, те активистима бројних удружења. Питања из области заштите и унапређења животне средине „провлаче“ се и кроз нормативна и законодавна акта, али и кроз стручну, књижевну и популарну литературу. Могу се наћи и у музичким композицијама а предмет су пажње и филмских и позоришних стваралаца.

7.1. Књижевност и екологија

Веза књижевности и стварности је нераскидива. Она је видљива а опет невидљива, саткана од ауторових животних, осећајних нити пренесених на папир. И то је тако још од проналаска штампарске пресе па до данашњих дана. Питање очувања животне средине а самим тим и развој еколошке свести видљиво је и у књижевности у Црној Гори. Свесно или, пак, несвесно, тек, аутори са тих простора описују природу која се једноставно издваја од осталог крајолика балканског простора. Море, камен, шумска пространства, столетни градови и тргови инспиришу ауторе у свим временским периодима у којима су писали. Надахнућа су, можда, долазила и из вечне борбе људи са тих простора да у суровим условима преживљавања опстају а с друге стране и из саме тежње за слободом у окружењу које је, како се и испоставило, нестабилно и несигурно за живот у сваком смислу. Комад плавог неба, грумен соли, парче пршуте, сира и скорупа и других традиционалних али и моралних вредности и чојства-испевани су у стиховима и исписани у романима и причама.

Никола I Петровић Његош у песми „Искрице о човеку“ поручује :

„ ...Када крилом по **бистру језеру**

При полету дирне *ластавица*,

Тихе воде смрси површину,

Таласића начини стотину,

Те се један бори са другијем,

Тако ми се узмућује душа...“ (Никола I Петровић Његош, 2009: 27).

Песничка слика дочарала је каква је душа ратника црногорскога пред бој, пред одлучујући поход у победу или пораз. Искрен попут ластавице а упоран попут морских таласа. И још пева у песми „На том сретном положају“:

„... Као **лабуд** кад ишета

Из **језера** на **ливаду**,

Ил краљица **мајским јутром**

У **зеленом** своме **стаду**,

Е тако се, **танка куло**,

На том сретном положају

Гледаш, таман **онђе ће се**

Два простора веља стају“ (Никола I Петровић Његош, 2009: 37).

И ту се види каква је од „бога“ природа на просторима и ондашње и данашње Црне Горе — богата нетакнутим језерима и прошарана травнатим, зеленим пашњацима и ливадама. Песникова очараност природном лепотом Црне Горе посебно се види и у песми „Сећаш ли се“:

„...Сећаш ли се оне паре

Којом **Ловћен** гром замеће,

И **лахора** који лишћем

Његовијех гора шеће?...“ (Никола I Петровић Његош, 2009: 45).

Скадарско језеро, Зета, али и соко птица...увек су инспирација за песнике, а Његош каже:

„...Тад ми очи засузише

Ухвати ме мрак и тама

Трже из њих **бистра вода**

Ка с **извора** да је сама

У два млаза к земљи пада

Међу горе те се стаче,

Док **Језеро Скадарско** се

Од тих мојих суза заче.

...Изнад **Зете** очи моје

Непрестано сузе лише

А природа сачува их

Као **бисер** у кутију,

Да се изван дивне Зете

Моје сузе не пролију...“ (Никола I Петровић Његош, 2009: 58).

„На руку сив ми **соко** бијаше,

Са мога длана хљеба ијаше,

По крилима ја га миловах лако...“ (Никола I Петровић Његош, 2009, стр. 60).

Црногорци о Ловћену вековима са посебним пијететом и патриотским поносом говоре. Петар Петровић Његош пева Ловћену:

„Удар грома **хиљадниж** вјекова

У њедра си своја сасипао

Каж дјевојка даровне јабуке.“

О незаборавном погледу са Ловћена Његош каже: „Одатле се види даље и више. Помјере се међе људске и временске. Свијет се отвори као књига“. Записано је да су и последње Његошеве речи, пред смрт, биле: „Ево ме на ждријелу вјечног дома...Копајте ме на Ловћен!“ (Радојичић, 1996: 204).

Радмила Војводић у драми „Принцеза Ксенија од Црне Горе“ (Изгнаничка тугованка дома Петровића) преноси размишљања црногорске принцезе у француском изгнанству док прилази орману, као олтару „... С пуно сам љубави и солидном вјештином правила те фотографије. Цетиње, Иванова Корита, Ријека, Вир, Скадарско језеро, Бар, Улцињ... **Дивна пазаришта...! Мириси опојни...** Имам ћилибар свјетла, кад се облак једном нагнуо на Ловћен. Ухватила сам га! Има, онда једна кућа с малим **цардином**, врата су отворена да можеш портиком да уђеш... има морских вила, јарболи с вјетром колико у замах... велике трпезе и познатог и непознатог лика... моји драги, родитељски дом у светковине... Ту су ти све преше и све нужде ове принцезе невољнице. Њено голо парче љеба овђе у туђину... Ништа ми више не треба! Никакав бољи караван од тога ја не желим... Црна Гора, Цетиње, ђе бијеше то под капу небеску? Под коју звијезду? Ево их ту. Са мном! Не, преварила сам вас, мало ваздуха ми не би било на одмет“ (Војводић, 1995: 28).

Вук Стефановић Караџић пише: „Ваздух је у Црној Гори врло здрав; а клима је сасма различита нп. У нахији Катунској готово је свуда дивљачно и бива јака зима (по Ловћену, који нахију ову раздваја од приморја, стоји снијег до по љета, а по

јамама и доловима нигда и не копни) а у Црмници и по њекојим мјестима нахије Ријечке и Љешанске, особито око језера, тако је жупно, као и у приморју: онда бива вино, каквога у нашијем крајевима нема, расту смокве и шипци, а и маслине би могле бити, кад би се око њих порадило. И у Бјелопавлићима је доста жупно, али се Црмница како у том, тако и с многијем иворима и потоћићима одликује од остале Црне Горе (Вук С. Караџић, 1972: 135).

Милован Ђилас у роману „Бесудна земља” пише: „Издиг у планину, међутим, остане неокрњене љепоте у сјећању. Планина примакне човјека себи, па небу, па човјеку... Небеса намећу и остављају питања: ко смо? откуда? куда? Гђе су почеци у времену и простору? ... Љепота планине није само у чистом ваздуху и леденим бисер — водама које изнутра испирају тијело...

... „Бјеласица је особита по томе што се истурила травом и водом до у врх својих највиших висова, сва од облина и широких платна. Она је топла у својој студи и питома у врлетности. Њен ваздух је хладан као на глечерским висовима, а сунце врело као у жупским долинама-под небом цвјетњак као планинско пасиште и одмориште (Ракочевић, Булатовић, 2014: 52).

Ђилас такође пише: „Увијек жалим за планином, за њеном снагом и чистотом, и за непрегледном љепотом с њених врхова, која се у боји за бојом подастире све док не потоне у **плавичасту** измаглицу. Планина ми је пробудила многа нова сазнања и слутње“ (Ракочевић, Булатовић, 2014: 56).

И књижевник и један од зачетника црногорске књижевне критике Божо Булатовић у приповеци „Свекрва“ пише о природним лепотама Црне Горе. „На Пржишту, као велика Шубара: букве, јеле, борови, јасенови, јавори, смреке...Од сланог мора вјетар иде преко Лутова, па преко Липова, до изнад куће у Кипровини. Југо иде са облацима препуним веље кише, али проспе воде гдје је казао бог...Од куће ка брдима, али ипак ближе кући бијаше бор. Њега је бог казнио! Грмљавина, муња — од врха па до земље-рупчага, дубока бразготина! Он стоји и дуго ће трајати, а на њему — нити зелени, нити суви, жути лист! (Ракочевић, Булатовић: 2014: 71).

Црну Гору карактеришу планине, пашњаци и бистре реке, богате каменом. Камен је описан у бројним причама, али је један заузео посебно место, управо у Булатовићевом књижевном остварењу. То је камен убојтак. „Није ни облукат, ни излизани кречњак. Није ни крхак, већ стамен, тврд. Не дај боже да га неко на зуб

проба...По правилу је црвен, понекад и са пјегицама од воденог биља. Гладак је, избрушен у плочице, налик на медаљоне. Дјеца са њим радо започињу игру „пловкање...Убојтак има натприродну моћ...“ (Ракочевић, Булатовић, 2014: 83).

О тајнама камена писао је и Радован Зоговић. У песми „Инструкција маслини“ каже: „Жилама за камен! За сув, подловћенски камен опак, на самом споју висова увис и висова наопачке. Изубијано, скрутнуто коријење испреплети и закопај, покучи прсте, раскљуни и закљуни као мачке...У сами камен! У завичајне, од мора слане љуте коре бушачем коријена, хиљаду и једном радном жилом!“ (Вуковић, Берански трагови, 2012: 29).

ИНСТРУКЦИЈА МАСЛИНИ

Жилама за камен! За сив, подловћенски камен опак
на самом споју висова увис и висова наопачке.
Изубијано, скрутнуто коријење испреплети и закопај,
покучи прсте, раскљуни и закљуни као мачке.
У сами камен! У завичајне, од мора слане љуте коре
бушачем коријена, хиљаду и једном радном жилом!
И сваку израчвај у клијеште, наивичи и набриси као борер,
продужуј, секунд по секунд, једва видљиво живо шило!
И пипај. У пуклине уђи. Принеси борере кишној оспи
по камену. И стежи клијештима жила – мељи петит.
Петит брашна. И не нађеш ли дамар воде, знојем поспи
и скаши брашно, храни се каменом — камен једи!
И постај камен. Камено-уљаном и сланом штавом своју кожу
уштави, осиви, окори, наквргај. Камен једи!
Вриједи — за шкољке цвјетова, ноћу морске, за лист дожуд,
за капи маслинки, с петелкама капи — да, вриједи!
Мириши, с припеке, на камен отучен каменом који прска,
мириши, у киши зимској, на мемлу и мамурлук као туљан.
Штити се од жеге – нек лист твој, што гушћи, буде хрскав,
и оздо сиво — зелен, а озго и зелен и науљан.
И пчеле цвјетова — у зрак, низ вјетар пчеле, да на маље

накупе земље и саспу на крш, у шкрапе издубен и изгребен.
 И густом мрежом сјенке, к вечери, што касније то све даље,
 хватај сјенку земље. И навуци је, у подне, око себе.
 Вриједи! Макар хлад под тобом не постао чак ни трескот,
 макар жиле, макар коријен био и преморен и изгуљен —
 вриједи – за глас грања, шкољке цвјетова, за лист просто,
 за виске маслинки, зелене, модре – кристал с уљем!
 А устреба ли, испрошупљуј се до у рачве. Буди седра,
 буди распета, стојећа мрежа од рудаче и оксида.
 Испрошупљуј се — да наперене пнеуматичке пушке вјетра,
 промашујући кроз шупљине, не свале испод зида!
 А кад уз море, скрђени бесконачно, потискивани с југа југом,
 гојазни, црни, космати, нагрцају нилски коњи
 таласа, и празнећи ноздре, тискајући се, зајахују један другог,
 запљускују — да се разједеш у соли и у тоњи, —
 Ти се укрути, ти се напрегни, изувијај се у грч смртан
 и изној се уљем, изној се од жила па до тучка.
 Вриједи — за ноћ једну, ноћ ишчекивања, кад ти се, иза брда,
 свјетионик, играјући се, час јавља, а час чучка.
 Вриједи — да бар једном, кад мрак обезличи, згужва копно, —
 рибару над свијећом, што жар разгрће рукама, будеш: своји.
 Вриједи — за цигла три цвијета, за три капљице уља с опном;
 Вриједи — да се, усправно, просто стоји! (1958. Радован Зоговић (Извор: Радован
 Зоговић: 2007).

Књижевни критичари сагласни су да је роман „Невидбог“ Риста Ратковића један
 од првих, ако не и први савремени роман у Црној Гори. У том роману Ратковић
 описује како реагује Обрад један од јунака на упозорење шапатом да му нема
 више главе и да су „они“ наговорени да га убију: „Обрад погледа око себе. Цијела
 величанствена природа затвараше се око њега, као крлетка, без иједног излаза.
 Куда би год пошао, изгубио би главу и од самог неба, које се већ спустило и хара
 по цијелом пространству својим огромним бичевима“ (Ратковић, 2003: 34).
 Такође, у истој књизи у одломку „Раја“ Ратковић описује: „... мјесец изађе из села,

и упути се у поља, житом тамно жута. Са десна, мало удаљена шума, пуна мрачног зеленила. Цвијеће по ливадама сања. Свуда полегли мириси траве и лишћа. И мириси спавају, али их на сваком кораку будиш. Из даљине, пред њима, хуји ријека. То хујање бјеше познато Васку, као сестрин глас. Хујање Лима, то је цијело његово детињство...“ (Ратковић, 2003: 122).

Последњих година појављују се текстови који ауторски оригиналним језиком и стилем пишу о простору који данас обухвата еколошка држава Црна Гора. Један од књижевника који је инспирисан лепотама Бококоторског залива Милета Продановић пише: „Планине обрасле четинарима и макијом твориле су високи зид изнад мора а испред њих, на невеликим зарављеним платоима, биле су начичкане камене куће чији су мрки кровови провиривали из сребрних крошњи маслина и торњеви окружени чемпресима и дрволиким цвастима агава“ (Продановић, 2013: 23).

И као песник Божо Булатовић у стиховима посвећеним синовима под називом „Црногорци“ каже: „Камени вали изнад неба, **плитка** земља, **дубока** мора, више уста него хљеба: постојбина Црна Гора“ (Булатовић, 2014: 108).

Песник за децу из Берана Велимир Ралевић стиховима у песми „Созина” истиче предности изградње бржих саобраћајница које повезују и које ће повезати еколошку државу Црну Гору са земљама у региону.

„Некада сам с деда Тозом,
путовао у Бар возом,
сад уз сендвич и уз ђус,
користимо бус.

Нови тунел па се стиже,
и на том пробитку,
И Бар су и море ближе,
Сви су на добитку.

Слушао сам **мнозину**,
Како хвали Созину,

Цару Бару сад сви иду,

Тиду лиду диду” (Ралевић, 2014: 11).

7.1.1 Анализа дискурса

Књижевно — уметнички стил је препознатљив у ауторским текстовима. Стилске фигуре: компарације, метафоре, епитети, персонификације, налазе се и у прозним и у поетским текстовима: *као лабуд, узмућује душа, зелено стадо, мириси опојни, капа небеска, бисер вода, топла у својој студи и питома у врлетности, плитка земља и дубока мора (контраст), плавичаста измаглица, бразготина, жилама за камен, дамар воде, шкољке цвјетова, пчеле цвјетова, цвијеће сања, хуји ријека, камени вали.*

Лирски дискурс уметнички текстови посвећени екологији имају за циљ да читаоци интимније доживе природу. Описи река, планина, језера, мора, ситног и крупног растиња, цвећа, птица, једном речју биљног и животињског света уклапају се у еколошки дискурс и препоруке и програмске садржаје институција које се баве заштитом животне средине. Неке од реченица, на пример „*љепота планине није само у чистом ваздуху и леденим бисер-водама које изнутра испирају тијело.*“, „*Планина ми је пробудила многа нова сазнања и слутње*“, „*Цвијеће по ливадама сања*“, „*Свуда полегли мириси траве и лишћа*“, „*И мириси спавају, али их на сваком кораку будиш.*“, *могле би бити и посебни специјални чланови неког правилника који уређује заштиту животне средине, упућују читаоце на буђење чула којима би се осетила природа.*

Лирски дискурс препознаје се и у: мајско јутро, зелено стадо, танкаула, бистра вода

С обзиром на, то, да су уметнички текстови из различитих књижевних врста и жанрова, као и из различитих временских епоха, у неким доминира савремени дискурс, а у оним старијим као и у оним који се баве темама из далеке прошлости, заступљени су **архаизми**: *онђе, ђе, љеб, овђе, нигда, ђекојим, многијем, мнозина, веље.*

Топоними: *Црна Гора, Ловћен, Скадарско језеро, Зета, Цетиње, Иванова корита, ријека, вир, језеро, ливада, Бар, Улцињ, Црмница, Ријечка нахија, Љешанска нахија, Бјелопавлићи, Лутово, Липово, Кипровина, Лим, Созина.*

Учесталим топонимима се ствара утисак непосредности.

Занимљив је топоним *кипровина* јер је то заправо фитоним.

Еколошки дискурс у стиховима је у *бистро језеро, таласићи, језеро, ливада*.

Њиме се шири афективна скала читалаца. Колики је утицај таквог дискурса може се закључити ако се у обзир узме да се под афектом дефинише „ментална функција коју чине осећања, емоције, мотивација, темперамент. Савремени теоретичари у психологији, а и у дискурс анализи, сматрају да не постоји засебно стање афекта, већ само афективни или осећајни аспект једног когнитивног стања или процеса. У свакодневној конверзацији се ова реч користи да означи нарочит случај реакције на неки предмет или идеју“ (Савић, 1993: 153)

7.2 Филмска и видео продукција, биоскопи и филмски дистрибутери

„Филмска порука готово интравенски улази у нас, за разлику од пута који су скицирали философи (од осећаја до ума). Искуство је данас углавном виртуално. Људска се историја ускоро неће моћи упоредити с пуно интересантнијом историјом филма, спорта или музичке индустрије“ (Алић, 2016: 31).

„Филм као медиј масовне куминикације имао је буран, садржајан и снажан развој (Линдгрен, 1966:24). Кинематограф, изум браће Лимијер (Огист и Луј), омогућио је прву филмску пројекцију 28. децембра 1895. у Индијском салону Велике кафане (Grand caffe) на булевару Капуцина, у Паризу. Из Европе овај медиј пренет је у Америку, где је филм као мас-медиј, али и грана уметности, доживео звездане тренутке, али и услед трке за профитом, страшну тривијализацију, повлађивање укусу широких маса, чиме је себе свео на забаву“ (Љубојевић, 1996: 63). „Мишљења о будућности филма, крећу се од оних да ће нови електронски медији у потпуности потиснути овај медиј, до тврдњи да ће филм као организована и свесно произведена творевина опстати, пошто код човека постоји потреба за илузијом, а филм то управо пружа. Подстицајна је мисао Мартина Хајдегера, који је суштину новог времена видео у спознаји да је свет постао слика и да се савремени човек обогаћује неизоставном визијом стварности у којој се свет поима као слика“ (Heidegger, 1963: 69- 104).

Почеци филмске и видео продукције у Црној Гори јављају се у периоду када је краљ Никола са владом био у изгнанству. До 1921. снимљена су документарна сведочења „Једна јутарња шетња краља Николе“, „Смрт краља Николе у Антибу“.

Када је реч о првим филмским записима који за тему имају природна богатства Црне Горе, треба посебно истаћи да је тадашња филмска служба Америчког црвеног крста 1921. снимила филм под називом „У планинама Црне Горе“.

Први црногорски дугометражни играни филм је „Воскресење не бива без смрти“. Снимала га је, и то у Италији 1922. године италијанска филмска кућа „Sangro“ која је имала седиште у Риму.

Три године касније, 1925, снимљен је документарни запис о боравку краља Александра у Црној Гори.

Историјат филмске продукције у Црној Гори забележио је да је година 1928. изузетно успешна када је филм у питању. Наиме, на Цетињу је снимљено обележавање годишњице битке на Грахову, а те 1928. снимљен је и први играни филм у Црној Гори, фолклорна мелодрама под називом „Закон црних брда“. Тема филма била је крвна освета. Филм, кога је снимала немачка филмска екипа, урађен је по синопсису Мирка Драговића који ће остати упамћен као први црногорски школовани филмски редитељ.

Треба посебно истаћи чињеницу да је наслов првог дугометражног документарног филма у непосредној вези са природним наслеђем у Црној Гори. Реч је о документарном остварењу под називом „Дурмитор“, снимљеном 1930. на иницијативу и потребе данас истраживачима непознатог хрватског туристичког друштва.

Све до почетка Другог светског рата снимани су документарни филмови. Бавили су се народним обичајима и играма, обележавању значајних датума и јубилеја, али и посетама државника (Андријашевић, Растодер, 2006:358).

Филмско стваралаштво у Црној Гори у периоду након Другог светског рата у нераскидивој је вези са стварањем и развојем школе Југословенске кинематографије. Филмски радници и глумци са црногорског поднебља оставили су значајан траг у капиталним филмским остварењима. Осим у филмовима која се бавила одлобођењем од немачке окупације треба рећи да су значајна остварења остала и у области са социјалном тематиком у бројним драмама и телевизијским серијама.

Радио-телевизија 1984. године добија одговарајуће професионалне услове за рад. Уз јачање програмског, кадровског и техничког потенцијала, ту декаду

обиљежавају нове форме тв стваралаштва и велики пројекти - драме „Јаков грли трње“, „МВ“, „Да капо“, „Виљушка“, „То кад у'вати не пушта“, „Старе границе очевог имања"... Тих година Телевизија Црне Горе снимила је два филма: „Которски морнари“ и „13. јул“, као и истоимену серију о устанку народа Црне Горе. Почетком 90-их широк програмски спектар обogaћен је викенд и новогодшњим програмима, емисијама забавног и музичког карактера. Игрane серије „Бекна“ и „Ориђинали“ побудиле су интересовање гледалаца не само у Црној Гори, већ и на простору тадашње Југославије.

До Првог светског рата у Црној Гори су постојала два биоскопа. Један на Цетињу а други у Никшићу. У граду под Требјесом још 1910. гостовао је путујући биоскоп, да би први стални биоскоп покренуо Бранко Шобајић. Биоскоп је у адаптираном простору његове куће, осветљеном лампама петролејкама, почео са емитовањем филмова након Балканских ратова и радио до 1914. године.

Пример:

Цетињске новине, бр 52 (11. фебруар 1917) објављују под наднасловом Допис из Никшића :

Бојни кино

Никшић ће кад то коначно допусти довоз материјала и до нас упркос злом времену и тегобама транспорта имати свој стални бојни кино. За представе уређена је дворана једног бившег друштва и има у њој мјеста за 150 сједала, а и потребне улазе и излазе како је то прописано ради сигурности. Досад је давано четири представе, једна је од њих бесплатно за школску ђецу грчко-источне вјере на њихов Божић.

Слике за ове кино-вечери дао је овдашњи фотограф С. Шобајић, који посједује још из доба мира читав уређај за кино.

Може се јавити, да је досадашње вечери добро посјетило и цивилно пучанство и војништво и да су сваки пут сва сједала била распродана.

Несумњиво је да је аутор овог текста под С. Шобајић мислио на Бранка Шобајића, који је заиста био тада „овдашњи“ фотограф... и “који посједује још из доба мира читав уређај за кино”.

Бранко Шобајић је преминуо те 1917. године, за вријеме аустроугарске окупације Никшића, а о даљој судбини поменутог „Бојног кина“ у Никшићу немамо података.

Никшићки трговци, браћа Тодор и Ристо Бошковић купили су 25. априла 1923. године модеран апарат за биоскоп. Биоскопско позориште (тадашњи назив за кино салу) било је смјештено у кафани Ђурашевића. Биоскоп је имао двијестотине педесет сједишта, а филмове је приказивао Ристов син Бошко.

Перо Беркуљан (1885-1954), кафеџија, према сјећању неких чланова његове породице приказивао је филмове у улици, данас с именом Јосипа Сладеа, до 1925. године, када је изграђен Дом занатлијско-радничког удружења са салом која је имала четиристо сједишта у партеру, ложе и галерију. Беркуљан је тамо отворио биоскоп и кафану. Од 1938. године, кад је Дому реновиран кров, Беркуљан је приказивао филмове у згради Захумља, а потом до 1941. године опет у Дому. (www.povineniksica.me)

„Посебно место заузима циклус филмова редитеља Живка Николића. Из богатог опуса поменућемо само филм Лепота порока. Ада Бојана се успешно „окушала“ и на великом платну. Велемајстор режије Живко Николић је овде снимио култни филм „Лепота порока“, у којем су маестрално играли француски глумац Ален Нури, Мира Фурлан, Петар Божовић, Мима Карацић и други. Једна ТВ кућа из Норвешке снимила је документарца који се „вртео“ и на ондашњим југословенским каналима. Бројне друге ТВ екипе из света начиниле су репортаже о нетакнутој природи улцињске Аде. Она и данас, због своје одвојености од урбаних простора, јединствене климе, плажа, мора и реке који се овде сударају, плени ствараоце. И радозналце аматере“ (извор: Новости, 14.06. 2013, Б92).

„Професионални новинар ретко кад се бави стручном критиком намењеном стручним публикацијама и невезаном за актуелни тренутак. Критичар је културни борац који је најчешће аниматор, наставник или професионалац запослен у једном од сектора дистрибуције или експлоатације филма. Критичар у стручним месечним часописима има незахвалан и стално исти задатак да пружи што више информација о непознатим кинематографијама и говори о филмовима намењеним

уском кругу гледалаца, веома тешким за разумевање, а о којима дневни критичари ретко кад говоре. Развојем стручне штампе и правилима у дистрибуцији филмова истраживачког и иновативног карактера често је много хитнији задатак исписати више страница у корист неког филма који доноси неке новине, а прети му опасност од брзог нестанка с бископских екрана, него развити детаљну студију неког великог ауторског филма који се те године појавио и већ освојио публику. У поступку анализе филма критеријум актуелности нема никакву улогу; аутор може бирати дело које му одговара из било којег периода историје филма, јер он никад непосредно не подлеже случајностима дистрибуције филмова. За критичара, од одлучујуће важности јесте вредносни суд.

Његов избор одређују критеријуми подложни „објективизацији“ зависно од дате својствености (естетске, социолошке, историјске, итд.). Наравно да је таква научна неутралност сасвим илузорна. Од њега се очекује да што је мање могуће описује предмет свог проучавања, да растави дело на само њему својствене елементе, да у свој коментар укључи највећи могући број његових аспеката и на тај начин пружи одређено тумачење“ (Омон, Жак и Мари, Мишел: 2007, 11-19)

„Оно што су нам донели филм и посебно телевизија (да не стигнемо трепнути између два кадра, а данас између два филма — сели се у подручја у којима не доминира телевизија. Брзина комуникације, умреженост, снага медија и употребљивост техника завођења и манипулације створили су већ видљиве таласе на земљиној кугли. Натерани смо на стампедо комуникације без обзира на жељу за отпором“ (Алић, 2016: 42).

Промишљање француског филозофа Алана Бађуа (Alan Badju) упућује нас на размишљање када је филмски дискурс у области екологије у Црној Гори у питању. Наиме, он сматра да „ми живимо у огромној биоскопској дворани. У прочељу, платно, које се простире скроз до плафона, а гледаоци заточеници седишта на којима седе очију фиксираних у платно, глава учвршћених слушалицама које им покривају уши. Замислимо да смо једног од тих гледалаца одвезали да погледа светлост која куља из пројеката и да га избацимо кроз прљави тунел који води ка чистом ваздуху, према осветљеној страни пролећне планине. Он успева да разлучи обресе сенке стабла, црни одсечак листа, који га подсећа на екран његовог пређашњег света. У бари под стеном успева да види одсјај цвећа и

трава. Очаран је жбуњем, јелком, усамљеном козом. Најзад, једног јутра, ту је и сунце. На свом месту. Коначно, анонимус примењује своје мишљење на оно што види да је сунце врховни владар свих објеката и радује се што му се десило да буде истеран из сале и да сажаљева све који су остали закуцани на седиштима слепих визионара“ (Бадју, Вадју, 2015: 186-187).

7.3 Музичка продукција

„Музика је медиј — огледало у коме се огледа наше поимање универзума или наша душа, медиј којим сазнајемо и откривамо хармоничност света, односно, медиј којим продубљујемо (или) смањујемо универзум наших душевних способности. Сваки говор о музици сам је говор медија језика о језичким могућностима говора о музици уопште. Реч и тон паралелни су свемири који се могу огледати један у другом, али који један другога не могу свести на своје димензије“ (Алић, 2016: 154- 155).

Још „су и Спенсер и Дарвин конструисали дискурс о томе како је музика имала улогу експресивног испољавања афеката. Дарвин је музику тумачио као оруђе у селекцији и као претходницу језика. Спенсеријанско еволуционистичко тумачење музике било је утицајније јер је подразумевало приступ музици као историјском феномену.

О „очигледним везама“ између језика и музике, али и развоја музике и супериорности „расе“, аутор је јасно истакао нагласивши да разлике постоје између говора и музике различитих нација и класа, што се види из чињенице да господин и клоун стоје у јасном контрасту по различитим интонацијама. Слушајте начин говора једне слушкиње и једне префињене даме и уочићете више деликатне и сложеније промене гласа код друге“ (Спенсер 1891 б: 304, наведено према Петров, 2012: 259).

„Спенсер је, коначно, закључио и да је функција музике у томе да „олакша развој овог емотивног језика“, јер музика је „средство за постизање узвишене среће“ због чега она „мора бити рангирана као најузвишенија од лепих уметности“ и као она која уистину доприноси „општој људској добробити“. Аутор, стога, истиче да „не можемо довољно аплаудирати“ због тога што „музичка култура“ постаје једна

од „карактеристика нашег доба“ (Спенсер, 1891 б: 306, наведено према Петров, 2012: 266).

„Људски глас је медиј који повезује оно унутрашње и оно спољашње. Он сведочи о људској храни, световима који су настањени у људској души. Глас је глас душе и сведочанство о пређеном путу и траговима. Песма гласом отпевана, мелодијом окићена, откад човек постоји била је и молитва и ритуал, и лепота и симбол препознавања“ (Алић, 2016: 159).

У Црној Гори, Радио — телевизија је током више деценија била и један од носилаца музичког живота у Републици. У саставу те медијске куће неколико деценија деловао је Симфонијски оркестар, као и друга мања оркестарска тела. Када је у питању музичко стваралаштво, бројни аутори, користили су текстове који су за тему имали природне лепоте и компоновали музику. У текстовима преовладава нераскидива веза човека и природе која се стапа у бескрајну љубав према држави.

Пример:

Популарна рок-група „Перпер“ испевала је хит у коме стоји:

„Не тугуј ноћас, горе главу

сад кад смо једно ја и ти

обриши с' лица сузу плаву

Црна Горо, љубави

Јер твоја брда и долине

не, нису саме остале

сви горски вуци из планине

испод твоје заставе

И немој, не, туговати

ново јутро ће сванути

нови дан у хиљаду боја

горо моја (извор: Youtube)

Пример:

Једна од најчешће коришћених музичких нумера је композиција испевана на стихове Микија Драгићевића и музику Леа Ђокаја.

„Кад суза крене често, некад и остане гдје је најљепше, некад остане гдје је најљепше

Тад теку оне, чаробне, и сијају у свитање, купе росе, росе јутарње...

Ооо Црна Гора, Црна Гора

Док небо плаво грли те планине у висине, те планине у висине,

а море прича приче тако чудесне и вјековне, прича приче тако чудесне...

Ооо Црна Гора, Црна Гора

Нек' Бог чува, кроз вјекове, твоје љепоте, тако нестварне, љепоте тако нестварне

А виле нек' плету приче за оне које, које долазе, за оне које долазе“...(извор: Youtube).

7.3.1 Анализа дискурса

„Музика је део нашег говора, она је садржана у нашем дисању. Мислимо хармонично или оскудно“ (Алић, 2016: 161-162).

У стиховима анализираних композиција заступљен је и наглашен *лирски дискурс*. Његова карактеристика је рима и то унакрсна. То је и разумљиво, јер се ради о музичкој композицији која мора бити певљива.

Ту су и стилске фигуре: *плава суза, купе росе, небо плаво, море прича*. Једна од порука је да и Бог чува лепоте Црне Горе које су описане као нестварне.

Наглашеним епитетима и персонификацијом ствара се утисак бајковитости.

Уметнички ствараоци, у које између осталих убрајамо и песнике, не ретко у стиховима наглашавају епитете, речи које најчешће стоје уз именицу и ближе је одређују „намећући слушаоцу запис музике и речи директно на чула слуха“ како би означили неку њену посебну или општу особину. Епитети су и именице и прилози уз глаголе (*море прича, купе росе...*). Ипак, у музичкој индустрији која дневно избацује на тржиште како музичке хитове тако и неке друге врсте композиција, најважније је да се испева „оригинални епитет“ који у датом

тренутку ауторске инспирације у складу са његовим осећањима напише, односно компоује, музику која ће код слушалаца изазвати снажну емоцију и утисак а испевана лица и описани предмети постану уметнички конкретнији.

Персонификација у свим стиховима, па и оним посвећеним природним лепотама Црне Горе, намењеним за компоновање на одређену музику има циљ да „музичке слике“ утичу и снажно делују на емоцију слушалаца. Тиме се истовремено постиже и сликовитост уметничког израза.

7.4 Позоришта

„Производња идеја, представа, свести у први мах је непосредно уплетена у материјалну делатност и материјално општење људи — језика стварног живота. За интелектуалну производњу, како се она испољава у језику политике, закона, морала, религије, метафизике једног народа, људи су произвођачи својих представа, идеја. Не одређује свест живот него живот одређује свест“ (Маркс, Енгелс, 1964: 9,10).

„Позоришна уметност је несумњиво једина уметност која мора, да би довршила властиту непролазност, да посегне за средствима пролазности. Тела, гласови, светла... сви ови елементи служе да испуне идеју, а публика је део који завршно комплетира идеју. У свако време позориште се увек односи према држави. Која је модерна форма те зависности?! Морамо се издвојити из полемичких позиција које театар гурају у сектор уобичајено плаћених професија, гунђави сектор јавног мњења, културни цивилни сервис. Ако имамо општу идеју морамо се одвојити од бављења једноставном представом да моћни принц поставља лоби куртизана у театар као сервилне следбенике његових политичких флукуација“ (Бадју, 2015: 181-183).

Позоришна активност у Црној Гори почиње оснивањем позоришта Зетски дом 1884. То је најстарије позориште а његову традицију наставило је Краљевско позориште Зетски дом. Иако су током историје ратови и политичке неприлике повремено прекидале рад, позориште је увек обнављано под именом Зетски дом.

Краљевско позориште Зетски дом и Црногорско народно позориште су једина државна позоришта. Репертоар Краљевског позоришта посебно је усмерен на неговање црногорске културне баштине.

Црногорско народно позориште основано је у тадашњем Титограду под називом Градско народно позориште премијерном представом 1. новембра 1953. године. Од 1956. мења назив у Народно позориште. До краја педесетих година у Црној Гори је обављена трансформација готово свих професионалних позоришта у Никшићу, Котору, Цетињу и Пљевљима у полупрофесионална. Назив Црногорско народно позориште тај театар добија тек 1969.

Значајан искорак Црногорског народног позоришта био је премијера представе **Горски вијенац**, по драмском спеву највећег црногорског песника романтизма Петра II Петровића Његоша, у адаптацији и режији редитеља Николе Вавића, у Загребу, децембра 1960, а у част стогодишњице Хрватског народног казалишта.

Од средине седамдесетих, промовисана је програмска концепција по којој је нужно театар ослободити “круте љуштуре институционализма”.. 1989. године, зграда Црногорског народног позоришта нестала је у пожару.

Усељењем у обновљено здање, маја 1997. године, Црногорско народно позориште доживљава своју пуну реафирмацију (www.cnr.me).

Никшићко позориште почетке позоришног живота везује за фебруар 1884. годину, када је изведена прва позоришна представа „Слободарка“, Манојла Ђорђевића Призренца. У Никшићу је, у децембру 1886.године, премијерно изведена „Балканска царица“, Николе I Петровића Његоша.

Гледано кроз призму театарске историје, посебно плодносан рад Никшићког позоришта био је од 1928. до 1938., када је егзистирало као Градско позориште. Одмах по ослобођењу, 1949. године, у Никшићу је основано Народно позориште, које је као такво радило све до гашења 1965. године.

Са статусом продуцентског позоришта, а имајући у виду чињеницу да у Црној Гори постоје два национална театра и Градско позориште у Подгорици, Никшићко позориште је своју продукцију последњих година највећим делом темељило на новим драмским текстовима, чиме је дало импулс средњој и младој генерацији драмских уметника (<http://niksickopozoriste.me>).

Почеци позоришног живота у Црној Гори забележени су и и на сеоском подручју. Често су пробе биле у природном окружењу, у еколошки очуваној и здравој животној средини. Јединствени простор гувна, сцена обасјана месечином уз шум поветарца у крошњама столетних храстова. Амбијент је подсећао на античке позорнице.

Пример:

„Новине сјевера“, март, 2016.

Аутор: Радомир Перишић

Надаслов: Културни трагови

Наслов: „Балканска царица“ у Грнчареву

„Гледао сам ту бујицу снаге, колоплет бистрине и полета и родила ми се идеја да са овим људима припремим позоришну представу— приредбу како се то онда у селима говорило. Имали су овдје људи искуства у извођењу драмских слика, скечева, али мени се мотало по глави да одиграмо „Балканску царицу“ Николе Првог Петровића. Идеја је прихваћена са одушевљењем, тим више што су становништво чинили потомци досељеника из Старе Црне Горе и Седморо брда, присјећао се, много година касније учитељ Војимир Јовановић који је био и редитељ, и сценариста, и костимограф. - Увјежбавали смо из ноћи у ноћ. Трудили смо се да поред витештва и прегнућа Црногораца, дочарамо психолошке ломове који настају мотивисани љубавном трагедијом Данице, буром на Ивановом двору кад Станко одлучује да тјескобу Зете замијени обећаном царском круном од стране турских ухода. Прво приказивање смо имали у Грнчареву. Аплаузи и похвале потврдили су да смо урадили ваљан посао, записао је у својим сећањима Светислав Перишић који је тумачио Станка, сина Ивана Црнојевића који прелази у Ислам...“ (Новине сјевера, 2016: 16).

7.4.1. Анализа дискурса

У делу текста који анализирамо а који је објавио колашински локални штампани медиј „Новине сјевера“ преноси се како је донета одлука да једна екипа глумаца аматера у годинама после другог светског рата увежба и одигра захтевну представу у селу, десетак километара од Бијелог Поља.

У тексту су заступљени **топоними**: Гранчарево, Иванов двор, Зета, Стара Црна Гора, Седморо брда;

Употребљене су **именице**: бујица, бистрине, полета, људима, селима, људи, искуства, слика, скечева, глави, идеја, потомци, досељеника, година, учитељ, редитељ, сценариста, костимограф, ноћи, ноћ, витештва, Црногораца, ломове, љубавном, трагедијом, буром, тјескоба, круном, ухода, приказивање, аплаузи, похвале, посао, сећањима, сина;

Властите именице су: *Војимир Јовановић, Данице, Станко, Светислав Першић, Иван Црнојевић*;

Заменице у тексту су: ми, мени, се, и;

Придеви у тексту су: *позоришну, старе, царском, турских, приказивање, ваљан, својим*;

Текст садржи и **присвојне придеве**: Балканска, Старе, психолошке, обећаном, царском, ваљан.

У тексту се издваја **епитет** у речи *колоплет*. Та реч спада у оригиналне епитете и „затрепери“ и оне танане нити осећања из душе читалаца.

Употребљени **глаголски облици** у тексту су: гледао, припремим, извођењу, одиграмо, одушевљење, увежбавали, трудили, прегнућа, дочарамо, одлучује, урадили, записао, тумачио;

Текст карактерише **лирски дискурс**: *бујица снаге, колоплет бистрине, љубавном трагедијом*;

Употребљен је и **свечарски дискурс**, *аплаузи и похвале*, као и *стваралачки дискурс* у језичком исказу „*родила ми се идеја*“;

Наднаслов текста који је предмет наше анализе је: „*Културни трагови*“ дат је у форми успешних и атрактивних наднасловова који привлаче пажњу читалаца. Такође, спадају у ред оних наднасловова који могу да буду и назив специјализоване рубрике, у овом случају рубрике посвећеној култури.

Наслов текста „Балканска царица“ у Гранчареву читаоца наводи на познати текст Николе Првог Петровића и актере описаног трагичног љубавног догађаја што текст одмах препоручује за читање.

Главни догађај у тексту је одлука да се припреми и одигра позоришна представа и тиме дочарају поред витештва и прегнућа Црногораца и психолошки ломови

који настају мотивисаном љубавном трагедијом Данице и Станка на Ивановом двору.

У позадини догађаја је намера „аутора саме идеје“ да се људима на селу прикажу трагична љубавна дешавања на црногорском двору.

Историјски је и у то време, а и данас неопходно подсећати и указивати на важне догађаје из даље и ближе прошлости како би млади добијали знања о дешавањима из прошлости, а старији да их не забораве. Тиме се чувају и духовни корени једног друштва.

Текст је објављен у **контексту** сећања на један догађај који је за то време имао велики афирмативан утицај како на јавност у градовима тако и на сеоском подручју.

Последице које произилазе из објављеног текста су да и данашњи посленици позоришне јавности и јавне речи учествују у раду позоришних ансамбала на селу и обнове некадашњи успешан рад тих малих глумачких радионица.

Вербалну реакцију можемо само да претпоставимо јер је текст објављен без актуелног повода попут неке годишњице, већ жељом аутора да текст буде интересантан и читаоцима привуче пажњу.

Евалуација анализираног текста садржана је кроз јасан стил изражавања новинара са истакнутим ставом о самом важности описаног догађаја.

Очекивања после текста објављеног у локалном листу су да се активније ради на оснивању малих позоришних ансамбала који ће превасходно изводити представе за људе који живе на селу и који у данашње време немају често, или уопште, прилику да учествују на оваквим културним догађајима.

7.5 Политичке странке и екологија

„Партије имају значајну улогу у политичком управљању и чине везивне карике између бирача и органа власти са разрађеним унутрашњим механизмима за избор кандидата који вршењем власти доносе одлуке и тако утичу на развој друштва“ (Квал, Мелби, Транеј, 2007: 45). Политичке странке у Црној Гори дужну пажњу у програмским начелима посвећују заштити и унапређењу животне средине.

Демократска партија социјалиста у програму приоритета има и питања заштите и очувања животне средине. Природни потенцијали Црне Горе у енергетици, туризму, пољопривреди и производњи здраве хране могу да буду у функцији економског развоја њиховом валоризацијом на тржишним основама. Велика развојна шанса је у енергетици где је један од водећих пројеката повезивање путем поморског кабла. Одржив енергетски развој темељи се на рационалном коришћењу ресурса уз уважавање принципа заштите животне средине. Интензиван развој туризма и циљ да Црна Гора буде квалитетна туристичка дестинација са престижним летњим центрима али и зимским ски дестинацијама за Демократску партију социјалиста је императив. Туристичка промоција, амбијент за домаћа и страна улагања у црногорске националне паркове приоритет су уз строго вођење рачуна о начелима газдовања заштићених подручја (Програм приоритета ДПС, 2014:25).

У **Социјалистичкој народној партији Црне Горе** у одељку под насловом „Штитимо животну средину, бринемо о будућности“ истичу: „*Желимо да развијамо свест да је заштита уставног принципа Црне Горе као еколошке државе и њених изузетних природних лепота стратешки интерес црногорског друштва. Црна Гора је 1991. године проглашена за еколошку државу и та чињеница мора бити пресудна у стварању позитивног и препознатљивог имиџа, што мора бити поткрепљено конкретним акцијама на плану достизања највиших стандарда у позитивном односу према потреби чувања животне средине.*

Управо промена нашег досадашњег односа према животној средини, систематска едукација о потреби бриге за своју околину и то од најранијег животног узраста, планирање еколошки одрживих пројеката, координација државних политика и стратегија које не смеју бити оствариване без дефинисане еколошке одрживости, израда применљиве законске регулативе са строгим санкцијама за девастацију животне средине, ургентни су задаци државе.

У држави не смеју постојати тзв. еколошке „црне тачке“ попут Пљеваља, Никшића или ширег подручја Подгорице, односно Скадарског језера, и у том смислу је потребно утврдити приоритете за хитну санацију постојећег стања. Црна Гора мора пратити нове трендове и сазнања у овој области, мора водити

рачуна о глобалним климатским променама, мора прилагођавати своју енергетску политику и непрестано тражити баланс између економских и еколошких захтева. Црна Гора мора своју еколошку политику базирати на међународним принципима и највишим еколошким стандардима“.

СНП ЦГ сматра да искуство које имају специјализоване међународне организације за заштиту животне средине, намеће потребу интензивне сарадње државе са њима, нарочито у погледу превентивне еколошке заштите али и правилне, односно одрживе валоризације појединих ресурса, попут, простора, који у Црној Гори није неограничен ресурс. Држава мора подстицати и награђивати еколошки одговорне грађане и предузетнике и строго кажњавати неодговорне.

Сарадња на партнерским основама са локалним самоуправама и цивилним сектором је значајна за ефикасно планирање и имплементацију еколошких политика, нарочито у секторима енергетике, саобраћаја, туризма и уређења простора.

Посебно важну улогу у ширењу еколошке свести у Црној Гори, СНП ЦГ вреднује код младих, високообразованих људи који су имали прилике да се упознају са начином заштите природне средине у земљама развијене еколошке свести. У тој партији желе да пронађу начин да се то њихово искуство искористи у сврху убрзане еколошке едукације и формирања еколошке културе код грађана (www.snpr.co.me).

Посебан део програмских начела **Демократског фронта** разрађен је под називом ЗЕЛЕНА ПОЛИТИКА. „Уставна одредница да је Црна Гора еколошка држава у реалном животу претворила се у своју сурову супротност. „Прљавом приватизацијом“ Црна Гора, уистину, је постала прљава. Људска похлепа и примитивизам су трајно уништили многе ресурсе, а многи су девастирани. За еколошку санацију „црних еколошких тачака“, елиминацију „еколошког геноцида“ и постизање стандарда ЕУ, те за затварање поглавља о екологији требаће и милијарде евра, а и времена. Призора примитивизма има премного: од отворених контејнера у „урбаним“ срединама, сметлишта крај водотока, смећа и отпада покрај магистралних саобраћајница и угоститељских објеката, уништених туристичких дестинација, посечене шуме, до интензивне експлоатације песка из

река, „дивље градње“, одвода фекалија на самим купалиштима и много чега што не приличи цивилизованом друштву. Црној Гори треба, када је екологија у питању, велико спремање и чишћење. У Демократском фронту предлажу да се донесу следеће мере:

- Усвојити нови Закон о животној средини.
- Усвојити нови Закон о мору.
- Усвојити нови Закон о морском добру.
- Усвојити нови Закон о заштити природе.
- Усвојити нови Закон о одржавању чистоће, припремању и коришћењу отпада.
- Усвојити нови Закон о процени утицаја на животну средину.
- Усвојити нови Закон о комуналним делатностима.
- Усвојити нови Закон о инспекцијском надзору.
- Усвојити нови Закон о прекршајима.
- Усвојити нови Закон о националним парковима.
- Иновирати Националну стратегију одрживог развоја.
- Унапредити институционалну, организациону сарадњу и ефикасност рада Министарства за одрживи развој и туризам и Агенције за заштиту животне средине са другим надлежним институцијама на државном и локалном нивоу.
- Успоставити детаљан регистар загађивача.
- Повећати удео из Буџета који се издваја за заштиту животне средине.
- Подржати едукацију и оспособљавање младих људи за квалитетан мониторинг у оквиру постојећих студијских програма о заштити животне средине на високошколским установама у Црној Гори.
- Остварити партнерски однос државе са цивилним сектором и уз подстицање приватно-јавног партнерства у реализацији пројеката из подручја заштите животне средине, посебно у делу збрињавања отпада и отпадних вода.
- Увести у економску и развојну политику проактиван приступ тзв. зеленој политици.
- Подстицати развој обновљивих извора енергије са уделом већим од 20% укупне потрошње енергије.

- Хитно унапредити систем управљања комуналним отпадом, а такође и успоставити систем контроле и збрињавања опасног, токсичног и радиокативног отпада.
- Иновирати Студију и Акциони план изградње регионалних отпадних и рециклажних центара.
- Знатно повећати проценат покривености становништва обухваћеног организованим комуналним отпадом.
- Унапредити учешће јавности и доступност информацијама о животној средини.
- Пореским олакшицама стимулирати произвођаче који употребљавају „зелене технологије“, енергетску ефикасност.
- Подстаћи развој еколошке пољопривреде и еколошког туризма“ (www.demokraskifront.me).

У **Покрету за промјене** сматрају да екологија, односно концепт одрживог развоја и очување и заштита животне средине и здравља људи чине основна програмска одређења ПзП-а. „Привредни развој је предуслов напредовања једног друштва, али он собом носи одређени ризик у погледу девастације животне средине.

С обзиром на постојеће водене ресурсе, изворе питке воде, као и чињеницу да значајан део црногорске територије чини Јадранско море, квалитет ваздуха, земљишта, богат биљни и животињски свет, шуме, ПзП се залаже за очување постојећих ресурса и њихово рационално искоришћавање, уз стриктно поштовање принципа превенције и принципа „загађивач плаћа“.

Залажемо се за свеобухватну и ефикасну заштиту права на здраву животну средину као људског права, као и других са њим повезаних права, у складу са међународним уговорима и другим међународним изворима права, Уставом и законима Црне Горе.

Инсистирамо на стварању услова за примјену важећих прописа из области заштите животне средине као и на наставку активности на усаглашавању наших прописа са правом Европске уније. С обзиром на обим и сложеност обавеза у овој области по основу Стратегије придруживања Европској унији, неопходно је организационо, материјално и кадровско јачање институција које се баве заштитом животне средине на свим нивоима, у циљу стварања ефикасног и координисаног система који ће бити усклађен са стандардима Европске уније.

ПзП ће посебну пажњу посветити проблему мониторинга стања животне средине, у циљу примене решења Закона о животној средини која се односе на обавезе загађивача, као и обавезе државних органа и успостављање Катастра загађивача. ПзП се залаже за доследно спровођење казнене политике на основу важећих прописа, али и давање пореских и других олакшица произвођачима који употребљавају „зелене технологије“, односно европске стандарде.

ПзП се залаже за јачање свести о потреби очувања животне средине. Еколошка едукација треба да обухвати цело друштво, у чему посебну улогу морају имати васпитне и образовне установе, НВО и медији.

ПзП се посебно залаже за пуну имплементацију Уставног права на слободан приступ информацијама о стању животне средине, као и на ефективно учествовање јавности у доношењу одлука везаних за животну средину.

Приоритетне активности на плану заштите животне средине односе се на:

- Иницирање поступка приступања међународним уговорима чија је потписница била СФРЈ, односно СРЈ и стварање услова за њихову пуну имплементацију.
- Успостављање Регистра загађивача животне средине у складу са ПРТР Протоколом
- Измене и допуне Закона о животној средини.

Програмска одређења Покрета за промјене јасно су дефинисана у следећим начелима:

- Стварање услова за примену Закона о процени утицаја на животну средину, Закона о стратешкој процени утицаја на животну средину и Закона о интегрисаној контроли и спречавању загађења.
- Доношење Закона о територијалним водама.
- Увећање издвајања из Буџета по основу заштите животне средине.
- Успостављање информационог система животне средине.
- Утврђивање надлежности Агенције за заштиту животне средине, као централне институције у систему заштите животне средине.
- Кадровско јачање државних органа који се баве заштитом животне средине и повећање броја и овлашћења еколошких инспектора.

- Подршка школовању и оспособљавању младих људи за квалитетан мониторинг у оквиру постојећих студијских програма на Универзитету Црне Горе“ (www.promjene.org).

У програму **Социјалдемократске партије** у поглављу посвећеном одрживом развоју стоји да “... убрзани економски развој неминовно узрокује нарушавање равнотеже животне средине. Томе значајно доприноси и потреба да развој буде оптерећен са што мање трошкова, односно да се у што краћем року оствари што већи профит. Црна Гора је, у претходном периоду, донела читав низ квалитетних прописа из ове области, али социјалдемократе не могу бити задовољни резултатима оствареним у пракси. Социјалдемократска партија је, у потпуности, посвећена реализацији уставне одредбе о Црној Гори као еколошкој држави. Потреба глобалног осмишљавања и локланог деловања у циљу заштите животне средине представља обавезу за све чланице међународне заједнице, а Црна Гора, управо због уставне одреднице да је и еколошка држава, има обавезу више. По њима здрава животна средина основни је предуслов очувања здравља становништва, па и стабилног економског развоја. Зато је нарочито важно очувати питке воде и шуме, које све више постају стратешки ресурс и њихово очување мора бити приоритет. Поред хитног решавања постојећих еколошких проблема и примене најстрожијих правила приликом одобравања будућих инвестиција, сматрамо да је од пресудне важности још упорније и агресивније радити на подизању еколошке свијести наших грађана, јер је то једина гаранција да ће Црна Гора заиста и постати еколошка држава“ (www.sdp.me).

Када је реч о екологији, у **Бошњачкој странци** подржавају развој еколошке културе и рад на унапређењу еколошке свести. Потребна је, сматрају, „већа примене еколошких мера и активности за заштиту човекове околине и очувања здраве животне средине. Симпатизери и припадници Бошњачке странке у Црној Гори ће у својој средини бити активни чланови еколошког покрета и подржати његове акције и настојања у циљу очувања и заштите флоре и фауне, воде и ваздуха као и здраве хране“ (www.bscg.me).

Једна од најмлађих политичких странака **Позитивна Црна Гора** уводи у политички речник појам „Зелена“ вредност. „Позитивна Црна Гора баштини вредности утемељене на екоцентризму и холистичком приступу човека као дела

природе са којом мора одржавати складан однос, наводи се у програму, и посебно истиче да треба полазити од принципа да човек мора да рачуна на будућност и да створени свет, који називају природа, не сме бити предмет његове самовоље.

Како је Црна Гора, сматрају у Позитивној, Уставом одређена као еколошка држава, и политика ће у потпуности баштинити то одређење.

„Зелена вриједност” је заправо разумевање природе као основног ресурса опстанка свих генерација, те се, стога, са њом мора поступати на крајње одговоран начин“ (www.pozitivnacrnagora.me).

Једна од значајнијих политичких странака у Црној Гори, **Нова српска демократија**, која је и једна од оснивача Демократског фронта, програмским начелима поставља као „приоритет и један од темељних интереса и програмских циљева динамични друштвено — економски развој Црне Горе. Тај развој мора бити одржив и неодвојив од заштите и очувања животне средине. Тржиште, које планирају да изграде, у будућем периоду ће омогућити одрживост система, утемељеног на географски балансираном економском просперитету с конкурентном тржишном економијом која ће тежити пуној запослености и друштвеном напретку. Посебна пажња посвећена је, управо, заштити и унапређењу квалитета животне средине. Тај циљ је, сматрају у Новој српској демократији остварљив кроз економску, социјалну и територијалну кохезију” (www.nova.org.me)

Симбол странке која носи назив **Црногорска демократска унија** је брест и маслина. Тако су у самом знаку партије руководство и чланови те партије издвојили животну средину и саму екологију као нераскидиви део политичког деловања и као један од приоритета у раду. Као основу политичке платформе узели су описе бреста из истоимене поеме Мирка Бањевића и маслине из песме Радована Зоговића “Инструкција маслини”, али и брест краља Николе, племенито дрво црногорског Континента, и маслину црногорског Приморја. Све то треба да промовише основне стубове друштва за који се залажу и то за правду и правичност, мир и разумевање, раст и благостање” (www.cdu.org.me).

Имајући у виду чињеницу да је Црна Гора држава неисцрпних природних лепота **Либерална партија Црне Горе** сматра да је еколошко питање морална одговорност свих грађана Црне Горе. „На основу програмских одређења

либерали полазе од неспорне чињенице да успех еколошке политике зависи у првом реду од учешћа целокупне државне управе, на челу са Владом у остварењу преузетих обавеза, са једне стране, и подршци свих грађана у преузимању тих обавеза, са друге стране. Успешна еколошка политика подразумева постојање консензуса свих и јединствен приступ мерама заштите животне средине. Програм предвиђа рад чланова странке на стварању друштва које је одрживо у свим условима где под одрживошћу подразумевају могућност избора и решења која не угрожавају животне услове будућим генерацијама. Одржив развој представља равнотежу између прогреса, развоја и социјалног аспекта, са једне стране, и квалитета животне средине, с друге стране. Концепт одрживог развоја је замишљен као компромисна формула која треба да омогућава еластичније реаговање на еколошке проблеме и диференцијалан приступ њиховом решавању. ЛПЦГ ће се залагати за:

- повећање свести и одговорности за питања одрживог развоја и екологије;
- идентификовање еколошких проблема у Црној Гори;
- утврђивање приоритета у односу на људско здравље, еко — системе и квалитет живота уопште;
- рационално усмеравање ограничених средстава на приоритетне проблеме и на менаџмент који укључује техничка, политичка и управљачка решења за проблеме заштите животне средине.

Либерали у Црној Гори сматрају да рад у еколошком друштву није више само питање културе, већ и свести и савести сваког грађанина. Човек јесте корисник природних лепота, али мора бити и њихов заштитник. Несумњиво, велики значај у решавању ових питања либерали дају самом учешћу јавности у процесу доношења одлука које се тичу животне средине“ (www.lpcg.me).

Еколошки садржаји у програмима политичких партија у Црној Гори су углавном заступљени. Приметно је, међутим, само на декларативним основама. Програми су, очигледно предвиђени да буду актуелни и да послуже као порука и позив грађанима да на изборима дају свој глас одређеној политичкој опцији. У суштини, примена и реализација планова који у основи имају заштиту и унапређење животне средине је препуштена од случаја до случаја. Имајући у виду

такву ситуацију може се констатовати да се овде ради о *дискурсу обећања* за чију реализацију нема довољно воље, стручности па и новца.

7.6 Невладин сектор и еколошка питања

Грађани значајно утичу у развоју еколошке свести у Црној Гори и земљама њеног окружења. Посебно, ако су организовани у разне покрете и слободне невладине организације. Питања која се односе на заштиту животне средине и екологију уопште, готово да су заступљена у свим програмима невладиног сектора. У Црној Гори активно делују бројне невладине организације од којих су најорганизованije оне које у свом раду највишу пажњу посвећују екологији и заштити и очувању здраве животне средине. Постоји читава мрежа еколошких НВО из Црне Горе под називом „Натура 2000 инфо центар“. Тај неформални савез еколошких НВО, има за циљ активно учешће и преузимање улоге невладиних организација у припреми и имплементацији програма Натура 2000 за формирање и управљање европским заштићеним подручјима у Црној Гори. Развиле су се посебне радне групе које се специфичније баве одређеним тематикама: едукацијом и комуникацијом, научним истраживањима и групама лобирања и јавног заступања. Свака група је развила акциони план те су покренуте прве иницијативе на заштити подручја, тј. потенцијална подручја за будућу Натура 2000 мрежу у Црној Гори. (Прилог: 4)

Један од реализованих пројеката под називом „Јачање капацитета владиног и цивилног сектора у Србији и у Црној Гори за преузимање правних тековина ЕУ из подручја заштите природе“ почео је 2009. године а завршио се крајем 2011. Финансиран је од стране Министарства вањских послова Норвешке, а који су заједно спровеле Медитеранска канцеларија WWF, Млади истраживачи Србије и Грин Хом (Green Home) из Црне Горе.

Главни циљ био је да се ојачају капацитети владиног сектора, стручних институција те НВО-а у Црној Гори и у Србији, што се постигло кроз техничку подршку за имплементацију Директиве о стаништима у Црној Гори. Остали циљеви били су помоћ невладиним организацијама да створе и одрже мрежу која ће подржавати активности Натура 2000 у обе земље, помагање владином сектору у обе земље да разумеју политику Европске уније о заштити природе, доношење

информација и знања из Брисела у регион и обратно, те ширење информација о заштити природе унутар саме регије.

У јануару 2010. године почела је имплементација пројекта „Партнерске акције за заштиту биодиверзитета на Западном Балкану“, а спровели су га Млади истраживачи Србије с партнерима WWF Mediterranean, НВО Грин Хом из Црне Горе те НВО Сунце из Хрватске. Пројекат је трајао до краја 2011. године, а финансирао се из ИПА предприступних фондова ЕУ. Пројектни тим радио је на јачању капацитета еколошких невладиних организација за заштиту и очување биодиверзитета и природних богатстава у Црној Гори и у Србији промовишући и подржавајући имплементацију кључних законских основа Европске уније (Натура 2000) те регионалних иницијатива о свести о климатским промена (Earth Hour).

„Током деловања мреже „Натура 2000 инфо центар“ у Црној Гори окупило се 36 организација и направљен је договор да се организације поделе према интересовању у радне групе: едукација и комуникација, научна истраживања, лобирање и јавно заговарање, које ће се специјализовати за рад унутар своје групе. Данас су НВО усредсређене на планирање активности Мреже а развила се и дискусија о стратешком планирању.

Поред тренинга на умрежавању (Барселона, април 2010), тренингу са темом Политике биодиверзитета и вештине заговарања (Београд, јун 2010) и тренинга о комуникацији Натура 2000 са заинтересованим странама (Подгорица, децембар 2010) у оквиру пројекта је реализована студијска посета Хрватској за чланице мреже и отворен регионални програм локалних акција за активности на заштити природе и промоцији Натура 2000. Шест организација из Црне Горе имале су прилику да добију финансијску и стручну помоћ за локалне акције у својим заједницама.

Једна од најпознатијих НВО која делује у области заштите животне средине је Green Home. Организацију су основали студенти биологије, 14.2.2000. године, као невладину, непрофитну и нестраначку организацију из жеље за активним учешћем у очувању и унапређењу животне средине, као и преузимању активне улоге у развоју цивилног друштва кроз заштиту биодиверзитета и остварење концепта одрживог развоја Црне Горе у пракси. Циљ организације је заштита

животне средине, очување природних ресурса и имплементација концепта одрживог развоја.

Посвећени су заштити природе и унапређењу животне средине која ће оснажити одрживу будућност и водити ка социјалном и економском унапређењу друштвених заједница у Црној Гори.

Рад је подељен у два програма и то: у Програм за заштиту животне средине и Програм за енергију.

Програм за заштиту животне средине има за циљ промоцију, едукацију и пружање подршке у локалним и регионалним иницијативама у области заштите и очувања природе. Кроз програм за животну средину решавају се проблеми на пољу заштите и очувања животне средине и одрживе употребе природних ресурса. Програм за енергију има за циљ промоцију, едукацију и пружање подршке у локалним и регионалним иницијативама у области енергетске ефикасности и коришћења алтернативних извора енергије. Кроз програм се указује на важност примене мера енергетске ефикасности и позитивне ефекте који се на овај начин могу постићи, како у смислу очувања животне средине, тако и побољшања животног комфора.

Тематске области: биодиверзитет, воде, одржива пољопривреда, одрживо коришћење природних ресурса, енергија и зелене технологије, рециклажа, загађење и управљање отпадом, екотуризам и одрживи развој на локалном, националном и медитеранском нивоу“ (www.greenhome.co.me).

7.7 Еколошке теме у медијском систему Црне Горе

Медијски систем Црне Горе чине: како електронски, тако и штампани медији: локални, регионални и они са националном покривеношћу који у свом садржају обрађују и еколошке теме. Када говоримо о заступљености екологије и свим темама које прате област заштите животне средине, намеће се закључак да нису довољно заступљене, односно нису обрађене са довољно пажње. Самим тим и термин „еколошка држава“ Црна Гора који је, рецимо у периоду нашег истраживања у ударним, вечерњим сатима информативних емисија свега три пута био употребљен за период од шест месеци. Највише информација односи се на

проблем депонија у Црној Гори, било да се ради о уређеним, било о дивљим. Еколошким инцидентима посвећене су објаве које су указивале на проблеме до којих долази нарушавањем животне средине. Легислатива, бројна усвојена документа и манифестације које промовишу екологију заузимају значајан простор медијског система Црне Горе. Посебно треба издвојити Националне паркове, Црногорско приморје и шуме са зеленим површинама као подручја која треба заштити од уништавања. У Црној Гори велики је утицај Термоелектране Пљевља на животну средину па је том проблему, које са собом носи загађење ваздуха, посвећена дужна пажња. И питања заштита вода и заштита животиња, а посебно заштита птица — део су новинарских прилога и извештавања.

„Montenegro — all in on“ (Црна Гора — све у један) посвећене туризму које у садржају промовишу туризам и здраву природну животну средину. Занимљиво је да се појам „еколошка држава“ користи да се укаже на лоше стање у држави Црној Гори када је заштита животне средине у питању.

ТВ Вијести, која, такође, спада у електронске медије са националном покривеношћу екологији посвећује мање пажње. Изузев емитовања прилога, када је већ дошло до нарушавања и угрожавања животне средине, превентивног деловања на развој еколошке свести кроз снимање и емитовање тематских емисија са еколошким садржајима готово да нема. Остали електронски медији емитују еколошке садржаје у мери која је готово занемарљива када се има у виду значај очувања животне средине, одржив развој и уставно одређење Црне Горе као еколошке државе.

Еколошки проблеми Црне Горе предмет су интересовања и писаних медија. Попут електронских и штампани медији у „еколошкој држави“, рекло би се, да не сматрају еколошке садржаје за тему којој ће бити одвојено више простора. Ова констатација важи и за медије који излазе на републичком нивоу и на тзв. локалу. О еколошким проблемима највише је речи у насловима текстова и, то оних, који имају тзв. позитивни тон објаве. Са друге стране, о томе, да ли ће се вест — извештај из области заштите животне средине наћи на насловној, или на некој страни унутар штампаног медија, зависи од конкретног догађаја. Примећено је, међутим, да се у бројним текстовима упркос наслову који указује на неку од еколошких тема, у главном тексту „одлута“ па се пише и о другим тзв.

секундарним темама. Треба посебно нагласити да је највише објављених текстова било посвећено изградњи Другог блока термоелектране Пљевља, радовима на будућој траси аутопута Бар — Бољаре као и активностима које се спроводе за заштиту природних станишта флоре и фауне на подручју Црне Горе. Посебно треба истаћи да су новинари „Побједе“, „Дана“ и „Вијести“ о еколошким проблемима највише писали у рубрикама са културолошког становишта.

8. Од прокламације до манипулације: екологија и политичка пракса

Истраживање: Различито о истом — како комуникатори а како примаоци порука оцењују виде еколошке проблеме

За истраживање о ставовима грађана о еколошким проблемима учесницима су постављана следећа питања:

1. Како оцењујете еколошко стање у вашој средини? Понуђени одговори су били: (1) изузетно лоше, (2) лоше, (3) задовољавајуће, (4) добро, (5) изузетно добро.
2. Уз помоћ којих медија се највише информисете о стању животне средине и еколошким проблемима у својој средини, земљи и свету? Понуђени одговори су били: (1) ТВ, (2) Новине, (3) Радио, (4) остало.
3. Ваша оцена медијских прилога о еколошком стању? Понуђени одговори су били: 1 (незадовољавајуће), 2 (задовољавајуће), 3 (добро), 4 (врло добро) и 5 (одлично).
4. Колико вам медији помажу у сазнавању о еколошким проблемима? Понуђени одговори су били: 1 (незадовољавајуће), 2 (задовољавајуће), 3 (добро), 4 (врло добро) и 5 (одлично).
5. Које вас области еколошке заштите највише интересују? Понуђени одговори су се протезали од воде, хране, ваздуха, заштите шума, заштите животиња до других области.
6. Колико су еколошки проблеми из ваше непосредне животне средине заступљени у локалним медијима? Понуђени одговори су били: 1 (незадовољавајуће), 2 (задовољавајуће), 3 (добро), 4 (врло добро) и 5 (одлично).

7. Колико су еколошки проблеми из ваше животне средине заступљени у медијима са националном фреквенцијом? Понуђени одговори су били: 1 (незадовољавајуће), 2 (задовољавајуће), 3 (добро), 4 (врло добро) и 5 (одлично).
8. Којим еколошким питањима би медији у вашој средини требало да посвете више пажње? Понуђени одговори тицали су се воде, хране, ваздуха, заштите грађана од буке, локалних загађивача.
9. Колико политички функционери имају утицај на формирање мишљења грађана о еколошким проблемима у својој и широј околини? Понуђени одговори су били оцене од 1, као незадовољавајуће, до 5, као одличне.
10. Колико медији могу да утичу на Владу, надлежна министарства, агенције, инспекције и друге државне органе, како би грађане заштитили од постојећих и потенцијалних загађивача, односно заштитили животну средину? Понуђени одговори су били у облику оцењивања од 1 (незадовољавајуће) до 5 (одлично).

Анализа резултата: како грађани Црне Горе, примаоци порука виде животну средину кроз медијску призму;

Табела 1: Како оцењујете еколошко стање у вашој средини?

Одговор	Број испитаника	Процент
изузетно лоше	43	43,00
Лоше	15	15,00
Задовољавајуће	27	27,00
Добро	7	7,00
изузетно добро	8	8,00
Укупно	100	100

Истраживање које смо спровели путем анкете, од априла до септембра 2015. године, обухватило је скоро читаву територију Црне Горе. Истраживане су општине са специфичностима у којима постоје загађивачи, или потенцијални извори угрожавања животне средине.

Ти загађивачи могу бити термоелектране, топлане, али и висок степен издувних гасова, несносна бука и остали негативни утицаји на животну средину који прате живот у градовима.

Као што показују резултати наведени у **Табели 1**, грађани Црне Горе имају веома висок степен критичности према стању у којој се налази животна средина у местима у којима живе. Чак 43% испитаника оценило је еколошко стање у њиховим срединама као лоше и изузетно лоше. Само њих 7 % односно 8 % сматрају да је стање добро и изузетно добро. Ово показује да грађани желе да укажу на проблеме које осећају када је у питању еколошко стање у њиховој средини.

Табела 2: Уз помоћ којих медија се највише информисете о стању животне средине и еколошким проблемима у својој средини, земљи и свету?

Одговори	Број испитаника	Процент
ТВ	53	53,00
Новине	18	18,00
Остало	29	29,00
Укупно	100	100,00

Телевизија у Црној Гори и даље држи високи примат (видети **Табелу 2**).

Више од половине анкетираних, тачније 53 % о стању животне средине информисе се путем телевизијских програма. Очекивања да ће новине и медији, попут, интернета или школе сврстаних у категорију „остало“ бити значајно средство путем кога се становници и млађа популација информисе о еколошким питањима, нису се обистинили. Јер 29 % испитаника се изјашњава да се путем Интернета и у школи највише информисе о стању животне средине у својој средини, земљи и свету.

Табела 2. показује и драстичан пад информисања у штампаним медијима као извора информација о еколошким проблемима, што указује да се не прате савремена збивања, а она су на еколошком плану скоро дневна. Неопходно је да уређивачки тимови у медијима посвете више пажње еколошким садржајима. Да се

у редакцијама одреде новинари чија ће ужа специјалност бити екологија и који ће свакодневно указивати на проблеме у тој области. Они треба да информишу јавност о могућим проблемима и последицама које могу да се догоде а не само писати када се десе одређени еколошки проблеми и када обично „нема повратка на старо стање“.

„Комерцијални медији, где предњачи телевизија разарају стари и стварају нови медијски амбијент. Од телевизије се и не очекује да подржи различите видове спонтаних грађанских иницијатива и све форме критичког и алтернативног мишљења јер је алтернатива властима готово и невидљива. Телевизије које шире примитивизам, пропагирају нетолеранцију а комплетан програм заснивају на невредностима које вређају укус и памет не би требале да имају националну фреквенцију и оне служе себи самој и свом приземном интересу“ (наведено према Божовић, 2015: 145).

Табела 3: Ваша оцена медијских прилога о еколошком стању и проблемима?

Одговори	Број испитаника	Процент
1 (незадовољавајуће)	44	44,00
2 (задовољавајуће)	19	19,00
3 (добро)	24	24,00
4 (врло добро)	6	6,00
5 (одлично)	7	7,00
Укупно	100	100,00

Као што су грађани Црне Горе показали висок степен критичности према стању животне средине (Табела 1) исто тако резултати **Табеле 3.** говоре о високој критичности грађана према масовним медијима, где њих 44 % негативном оценом оцењује медијске прилоге о еколошком стању и проблемима. Задовољавајућом оценом медијске прилоге оцењује 19 процената, добром 24 %, а врло добром и одличном укупно њих 13 %. Медији би, из овакве слике о себи, могли да извуку закључак у виду предузимања акција и смислу отварања интерактивног комуникацијског канала медиј — конзумент, тим пре, што им данас на

располагању стоје саавремена средства за комуникацију у којима грађани могу да предлажу теме за израду медијских прилога. Такође, да иницирају јавне дебате, током које би о еколошким проблемима и плановима локалне средине одговарали функционери задужени за ту област или експерти за питања еколошке заштите, али не само новинарима, већ и читаоцима (слушаоцима) гледаоцима.

„Јавну дебату као вид менталног буђења ништа не може да замени. А кад не постоје стандарди објективне информације онда не постоји ни важна претпоставка за вођење јавне дебате. Неписменост у сваком погледу и даље игра важну улогу а округли столови, посебно на телевизији најчешће делују као унапред изрежиране представе. Ако би се на телевизији нашли најкреативнији ствараоци нације, сигурно би и телевизијски програм изгледао другачије, али под условом да је телевизија аутономна у политичком и финансијском погледу“ (наведено према Божовић, 2015: 89,141)

„Неговање јавне дебате треба да покаже и оцени одређене политике. Али, како мотивисати грађане за учешће у дебатама о важним друштвеним питањима? Ту је поново владајућа улога медија и НВО-а као дела јавне свести грађана. Да ли је то довољно, имајући у виду доста раширену појаву везаности неких медија и новинара за једну страну? Таквим понашањем ствара се збуњеност грађана, као најгоре стање за остварење надзора на влашћу“ (Николовски, 2014: 108).

Информисање јавности, када су у питању еколошке теме од велике је важности и у првом је плану и по одредбама Архуске конвенције. Наиме, када је реч о Закону о процени утицаја на животну средину „надлежни орган је дужан да обавести јавност путем најмање једног локалног или дневног листа који излази на подручју које ће бити заштићено утицајем планираног пројекта, као и путем електронског медија“ (Перовић, 2011: 7)

Табела 4: *Колико вам медији помажу у сазнавању о еколошким проблемима?*

Одговори	Број испитаника	Процент
1 (незадовољавајуће)	45	45,00
2 (задовољавајуће)	24	24,00
3 (добро)	16	16,00
4 (врло добро)	9	9,00
5 (одлично)	6	6,00
Укупно	100	100,00

Иако грађани са високом дозом критике оцењују медијске садржаје о еколошким питањима, **Табела 4** показује да њих 45 % најнижом оценом оцењује колико им медији помажу у сазнавању о еколошким проблемима. Са укупним процентом од 55 одсто, кореспондира и број оних који су медије оценили задовољавајуће 24%, добро 16%, врло добро 9 % и одличном оценом 6%. Ови резултати показују значај медија у едукацији грађана, пошто су медији у Црној Гори, упркос лошој оцени о квалитету њихових садржаја о медијским питањима, ипак најважнија средства за комуникацију и да управо они у највишем степену помажу да грађани сазнају о еколошким проблемима. Зато је неопходно да запослени у медијима на пословима производње програма уврсте више садржаја који се односе на заштиту животне средине како би очували и јачали еколошку свест о неопходном очувању животне средине, као и по политичку културу, која се манипулацијама у јавном дискурсу своди на све нижи ниво.

Табела 5: *Које вас области еколошке заштите највише интересују?*

Одговори	Број испитаника	Процент
заштита исправности хране	14	14,00
заштита исправности воде	17	17,00
заштита ваздуха од аерозагађења	32	32,00
заштита шума	18	18,00
заштита животиња	12	12,00
неке друге области	7	7,00
Укупно	100	100,00

Становнике 10 градова Црне Горе највише брине заштита исправности ваздуха (32 %), а, потом, заштита шума (18 %) показује **Табела 5**. Вероватно је евидентирани проблем загађености ваздуха у Пљевљима нека врста „црвене лампице“ грађанима Црне Горе. Еколошка свест анкетираних грађана ипак је приметна јер проблем са којим се сусрећу, нарочито у Пљевљима, грађани желе да реше. Ту су најактивније невладине организације које указују на неопходност примене донетих закона и превентивне активности како би се спречило или бар загађење ваздуха свело у дозвољене оквири. За похвалу је забринутост грађана за стање шума и њихову заштиту од неконтролисане сече у Црној Гори пошто је опште познато да су шуме „плућа“ човекове животне средине. Скоро подједнако грађани се интересују за исправност воде (17,00 %) и исправност хране (14,00).

Табела 6: Колико су еколошки проблеми из ваше непосредне животне средине заступљени у локалним медијима?

Одговори	Број испитаника	Процент
1 (незадовољавајуће)	52	52,00
2 (задовољавајуће)	18	18,00
3 (добро)	14	14,00
4 (врло добро)	13	13,00
5 (одлично)	3	3,00
Укупно	100	100,00

Лоше стање у којима се налази огромна већина локалних медија огледа се и у резултатима у **Табели 6**, где је чак 52,00 испитаника оценило најнижом оценом заступљеност еколошких проблема из непосредне животне средине у локалним медијима. Ако постоје области чијом медијском обрадом сваки локални медиј може за кратко време да изгради поверење код примаоца порука, то су еколошки проблеми. Проблеми локалних медија, када су еколошке теме у питању су двоструки: с једне стране, недостатак новинара специјалиста који би такве садржаје обрађивали са потребним нивоом професионалности, а с друге стране,

локални медији су махом немоћни да се одупру притисцима локалних центара моћи, а међу њима су, нимало ретко, управо локални загађивачи животне средине. Ту се, свакако, медији сусрећу и са проблемом финансирања опстајања на тржишту које готово да нема интересовања за локалне медије. Дешава се да медији зависе од средстава за рекламне садржаје управо од загађивача или пак потенцијалних загађивача човекове животне средине па се еколошки проблеми „гурају под тепих“. О неконтролисаној сечи шума готово да се и не извештава, као и о протестима незадовољних концесионара који не ретко блокирају магистралне путеве како би до надлежних стигла њихова протесна нота. Забрињавајућа је прећутна сагласност надлежних у туристичкој привреди који афирмишу возњу туриста циповима и четвороточкашима по планинским путевима не сагледавајући да се и на тај начин урушава еколошка равнотежа а природна средина угрожава. Локални политички функционери, када се ради о области заштите животне средине, једноставно користе локалне медије за једносмерни пласман информација, трансмисију порука које одговарају њима без обзира на „слух“ локалне јавности чиме пројектују јавни дискурс који урушава и темељне основе друштва.

Табела 7: Колико су еколошки проблеми из ваше животне средине заступљени у медијима са националном фреквенцијом?

Одговори	Број испитаника	Процент
1 (незадовољавајуће)	59	59,00
2 (задовољавајуће)	19	19,00
3 (добро)	9	9,00
4 (врло добро)	8	8,00
5 (одлично)	5	5,00
Укупно	100	100

Одговори на питање, о томе, како грађани оцењују заступљеност еколошких проблема из њихових средина у медијима са националном фреквенцијом, показују

велико незадовољство грађана, које је захватило чак и „озбиљне“ медије (Табела 7).

У трци да на насловну страну ставе стварне или од „спин доктора“ пројектоване „свађе“ политичара, најаве хапшења, измишљене оптужбе на адресу јавних личности, или „муке“ „естрадних уметника/ца“, медији су запоставили обавезе која произилази из разлога њиховог постојања: да информишу и едукују. Медији лоше информишу о многим другим областима, па и о еколошким питањима. Зато је 59,00 грађана оценило најнижом оценом (не)заступљеност еколошких проблема из њихове средине у медијима са националном покривеношћу. Ту је приметан и проблем неадекватног информисања јавности о резултатима научних истраживања у области еколошке заштите. Тиме су медији у Црној Гори запоставили и један од главних услова самог постојања. Образовну функцију. Специјализоване емисије из области екологије припрема само Јавни сервис РТЦГ снимајући школски час и предавање ученицима нижих разреда из изабраног предмета екологија. Надлежни државни органи који су прогласили Црну Гору еколошком и сви они који учествују у доношењу закона у тој области као и они који те законе спроводе у дело и они који живе у Црној Гори морају да посвете већу пажњу самој екологији и заштити човекове животне средине. Једно од решења које се само нуди је јачање одговорности појединца, али и друштва у целини када је у питању не само екологија и заштита животне средине, већ и сви други сегменти друштвеног бића. Тиме ће се створити услови за укупни развој и даљи напредак друштва и стваралачки потенцијал сваког појединца.

Табела 8: Којим еколошким питањима би медији у вашој средини требало да посвете више пажње?

Одговори	Број испитаника	Процент
исправности воде за пиће	23	23,00
исправности хране	17	17,00
исправности ваздуха	32	32,00
заштита грађана од буке	18	18,00
локалним загађивачима	10	10,00
Укупно	100	100,00

Истраживање које смо обавили за потребе израде овог рада имало је за циљ и да утврди које су то еколошке теме које би грађани желели да се нађу у црногорским медијима (Табела 8).

На првом месту је исправност ваздуха (32,00 %). Следе теме о исправности воде за пиће (23,00%), хране (17,00 %), а њих 18,00 %) сматра да би медији грађане требало да узму у заштиту од несносне буке, што због аутомобилског саобраћаја, а подједнако и због музике из ресторана који не поштују локалну одлуку о радном времену.

Десет одсто (10 %) испитаника сматра да би медији требало да се баве и локалним загађивачима, очекујући да би угрожавање животне средине престало, ако би се загађивачи нашли у медијима, а о њиховом неодговорном понашању покренула јавна дебата. Управо би подстицање дијалога помогло јавности да се заједнички пронађу решења а не само да се о проблемима и евентуално о последицама прича, да се стварност уобличава политичком, једносмерном, комуникацијом и властито решење нуди без алтернативе и као једино и исправно и могуће.

Ту, међутим, долазимо до занимљивог понашања креатора медијске слике и јавног мњења. Наиме, „за избор тема у медијима није пресудна њихова информативна вредност већ политички значај њиховог објављивања (или не објављивања) а такви критеријуми одабира служе за постизање одређеног пропагандног циља. Оне информације које нису одговарале дневно — политичкој сврси презентоване су (ако и нису потпуно изостављене) тек на крају информативних емисија, на периферији штампаних медија“ (Шћекић, 2012: 77). У оваквим случајевима препознаје се и (не)скривени утицај „политичке пропаганде“ која је постала део стратегије политичких структура. Управо се појам „политичка пропаганда“ дефинише као „планска и организована активност на обликовању, представљању, ширењу политичких садржаја за придобијање људи и обезбеђивање њихове подршке, одређеном политичком садржају и њиховим носиоцима“ (Славујевић, 1999: 12). Зато је неопходно да се власници и уредници медија изборе за слободно и независно информисање. „Постојање једног слободног и разнородног новинског тржишта даје читаоцима средства за одбрану од информативног манипулисања управљања вестима којима руководи „седма сила“ (Гоцини, 2001: 347).

Табела 9: Оцените колико политичари имају утицај на формирање мишљења грађана о еколошким проблемима у својој и широј околини?

Одговори	Број испитаника	Процент
1 (уопште не утичу)	34	34,00
2 (недовољно утичу)	41	41,00
3 (утичу)	13	13,00
4 (веома утичу)	10	10,00
5 (утичу у највишем степену)	2	2,00
Укупно	100	100,00

Иако нису задовољни утицајем политичара на решавање еколошких проблема у њиховим животним срединама, грађани имају очекивања од политичара, када је у питању утицај на формирање мишљења грађана о еколошким проблемима у ужој и широј околини (**Табела 9**).

Њих 34,00 % сматра да политичари не утичу на грађане, њих 41,00 % сматра да недовољно утичу, док 23,00 % испитаника сматра да утичу и веома утичу, а само 2,00 % сматра да утичу у највишем степену.

Постоје услови да се адекватним медијским продором и обрадом предмет медијске обраде и јавне дебате, поврати или додатно изрази углед медија и повећа њихов утицај када се ради о еколошким питањима.

„Камен спотицања свакако је и политички говор који је готово увек дискриминаторски и који је пропаганда узела под своје и уз диктат прикривеног интереса, ствара стерилан, наметљив и изопачен језик. То је језик очекиваног мишљења, пожељног и одобреног или говор о непостојећој стварности. Језик, у ствари, следи и подржава политички контекст“ (наведено према Божовић, 2015:87).

„Политичар ће тако подилазити маси не би ли у пресудном тренутку могао рачунати на њене гласове. Масовни медији ће се улагивати ниским нивоом квалитета програма како би дошли до што веће базе гледалаца. Ниједна политичка одлука не би се одржала без сагласности медија. И најбоље политичке

одлуке се не могу реализовати ако не наиђу на плодно тло актера у креирању јавног мњења па не чуде жеље политичара да управљају медијима директно преко својих људи, или бар посредством новинара или уредника утичу на њих“ (наведено према Алић, 2016: 145, 148, 149). Запослени у редакцијама, у опису посла, морају да сарађују и негују пословне контакте како у радно време тако и ван њега, са потенцијалним „произвођачима догађаја“ а самим тим и вести. „Новинари и извори вести развијају узајамно однос који све изразитије надјачава однос између штампе и публике. Пример је „цурење“ информација којим често управља обичан договор између новинара и извора. Ексклузива за новинара а политички маневар за другог“ (Гоцини, 2001:344).

„Медијска манипулација је аспект односа са јавношћу у којем учесници креирају неистините аргументе који доприносе њиховом интересу. Већина метода манипулације масовним медијима су типови одвлачења пажње, који се заснивају на претпоставци да јавност има ограничен опсег пажње“ (Шћекић, 2012: 73)

Табела 10: Оцените колико медији могу да утичу на Владу, надлежна министарства, агенције, инспекције и друге државне органе, како би грађане заштитили од постојећих и потенцијалних загађивача, односно заштитили животну средину?

Одговори	Број испитаника	Процент
1 (уопште не утичу)	20	20,00
2 (недовољно утичу)	33	33,00
3 (утичу)	26	26,00
4 (веома утичу)	14	14,00
5 (утичу у највишем степену)	7	7,00
Укупно	100	100,00

Као што грађани очекују да се медији позабаве локалним еколошким проблемима, тако сматрају да медији могу да утичу на Владу, министарства, агенције, инспекције и друге државне органе, како би грађане заштитили од потенцијалних загађивача, односно заштитили животну средину (**Табела 10**).

Као и у многим питањима друштво је и на овом питању подељено.

Док њих 26,00 % сматра да медији могу да утичу на државне органе, њих 20,00 % мисли да, уопште, не утичу, 33,00 процената изјављује да медији недовољно утичу на Владу и министарства.

Они који сматрају да медији веома утичу спадају у корпус од 14,00 % испитаника, док је 7,00 % испитаника мишљења да медији утичу на Владу у највишем степену. Ова табела показује да упркос високом проценту оних који су изгубили поверење у моћ медија, када је у питању утицај на Владу и њена министарства, 47,00 % сматра да медији могу да утичу на Владу и министарства, и друге државне органе, да се позабаве заштитом животне средине и заштитом грађана о постојећих и потенцијалних загађивача.

„Закони који су с времена на време усвајани били су мртво слово на папиру а долазили су преваходно због тога да би створили привид да се задовољавају европски захтеви“ (наведено према Божовић, 2015: 109).

Истраживање методом анализе случаја: Третман еколошких тема у медијском систему Црне Горе (на ТВ, у штампаним медијима).

Телевизија Црна Гора, ТВ Вијести, ТВ Будва, дневне новине „Побједа“, „ДАН“, „Вијести“).

Под мониторингом медија подразумева се детаљно праћење медијског садржаја на основу већ утврђених критеријума и циљева.

Мониторинг медијског садржаја могуће је спроводити у односу на институцију, личност, догађај, односно у односу на све оно што је одређено за предмет медијске пажње. Основна функција мониторинга медијског садржаја је унапређење медијске презентације одређеног субјекта (појаве), односно, одређивање реалне слике/позиције субјекта у целокупној медијској сцени.

Мониторингом нашег истраживања је обухваћен садржај следећих медија:

Дневни листови: „Вијести“, „Дан“ и „Побједа“

Вечерње информативне емисије телевизија: РТЦГ1, ТВ Вијести и (ТВ Будва- месец септембар).

Истраживање је обављено од 1. априла 2015 до 30. септембра 2015.

Тематски оквир на основу којих је урађена анализа садржаја

1. Број укупно заступљених текстова- тв прилога који садрже неке од „еколошких појмова”, у „Побједи“, у „Вијестима“, у „Дану“, на РТЦГ , на ТВ Вијести и на ТВ Будва,
2. Процентуални удео објава у укупно заступљеним текстовима објављених у анализираним медијима,
позитивно, негативно и неутрално
3. Број текстова-тв прилога по тону појединачно и укупно по анализираним медијима,
позитивно, негативно и неутрално
4. Број укупно заступљених текстова-тв прилога појединачно у анализираним медијима који садрже појам „еколошка држава“.
5. Број текстова-тв прилога који садрже појам „еколошка држава“ у односу на тон објаве,
позитиван, негативан, неутралан,
6. Број текстова са еколошком тематиком који су на насловним странама и емитовани у виду кратке форме вести,
7. Број наднаслова, наслова и поднаслова који садрже неки „еколошки појам“ или је појам дат у конотацији,
позитиван, негативан, неутралан
8. Преглед објављених текстова — тв рубрика по еколошким темама новинарског извештавања,
9. Преглед текстова са еколошким темама у односу на тон објаве,
позитиван, негативан, неутралан
10. Преглед главних „носилаца улога“ у афирмацији “Црне Горе као еколошке државе”.
11. Са ког новинарског становишта се обрађује — презентује одређена еколошка проблематика?
политичког, економског, културолошког
12. Преглед објављених текстова-тв рубрика по новинарским жанровима.
- *информативни* (фактографски) - интервју, вест, извештај, конференција за медије, саопштење и изјава као варијација извештаја

- *аналитички* - коментар, чланак, критика, колумна, уводник, осврт, белешка, друштвена хроника

- *белетристички* - репортажа, фељтон, цртица, белешка и текстови хумористичке природе (ангдоте, козерије и сл.)

Овим се указује на потребу да се са различитих страна осветли еколошка проблематика.

13. Да ли текст — тв снимак прилога „прати“ одговарајућа фотографија — видео снимак?

14. Ако текст — тв прилог прати фотографија- видео снимак да ли је он: -
из тзв. архиве,

- *рутински,*
- *већ рециклирани*
- *аутентичан*

15. Да ли текст — тв снимак прилога „прати“ одговарајућа фотографија — видео снимак?

- *ауторски*
- *архивски*

Посебно је истраживан програм ТВ Будва када су еколошки садржаји у питању. Дата је анализа по тематском оквиру:

1. Број текстова — тв прилога у односу на тон,

Позитиван, негативан, неутралан

2. Број објављених прилога са еколошким темама

3. Број објава у односу на носиоце улога

4. Број емитованих тв прилога у односу на објављен тв снимак

- *архивски*
- *рутински*
- *аутентичан*
- *рециклиран*

Стварност одсликана у медијима представља однос медија ка одређеној теми, али и став оних којима медији дају простор за изношење ставова. У циљу потврђивања или оповргавања постављених хипотеза провераван је начин на који

медији, који послују у Црној Гори, извештавају о појму „еколошка држава“, али и о самој екологији и то у периоду од пола године који је произвољно изабран.

За потребе анализе јавног дискурса, односно, у конкретном случају, начину извештавања медија о појму еколошке државе и екологије, посматране су све медијске објаве у којима се помињу појмови који указују на питања која се односе на екологију. Полазна хипотеза је да се појам „еколошка држава“ често користи у медијима. Затим, да се тај појам у јавном дискурсу користи декларативно, односно да помињање овог појма нема за циљ подстицање дијалога или проналажење могућих решења, деловања у правцу заштите животне средине.

Појам „еколошка држава“, као такав, може бити помињан у објавама које као основну тему немају екологију, са друге стране, екологија, тј. еколошка питања, могу бити предмет медијске објаве и без помињања овог појма. За комплетнију слику јавног дискурса о Црној Гори, као еколошкој држави, у медијима проверено је колико, и на који начин, медији извештавају о екологији, односно, наведене хипотезе проверене су и у односу на помињање екологије у медијима.

Квалитет медијских објава у вези са екологијом, али и појмом „еколошка држава“, проверен је уношењем јасних и мерљивих параметара.

Коришћени параметри су:

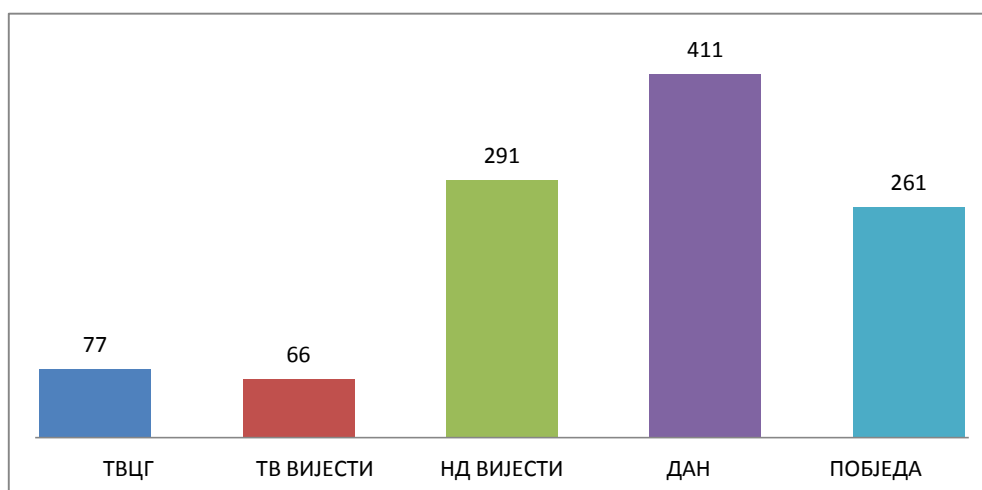
- Новинарско становиште
- Новинарски жанр
- Тон објаве надаслова, наслова и подаслова
- Фотографија/видео покривалица
- Теме
- Носиоци улога

1. Број укупно заступљених текстова- тв прилога који садрже појам „еколошка држава Црна Гора“, у „Побједи“, „Вијестима“, „Дану“, на „РТЦГ“, ТВ „Вијести“ и „ТВ Будва“.

У периоду од 1. априла до 30. септембра 2015. године у садржају дневних листова „Вијести“, „Дан“, „Побједа“ и „ТВЦГ“ и „ТВ Вијести“, евидентирано је **1106** објава које у већој или мањој мери третирају тему: заштита животне средине

(екологија). Може се рећи да је тема у садржају три наведена штампана медија и кумулативно и појединачно умерено присутна (око 5 објава дневно), док је у садржају телевизија, појединачно и кумулативно, публицитет теме низак. Тема је најзаступљенија у садржају дневног листа „Дан“.

Графикон 1-Број текстова-тв прилога који садрже неки од еколошких појмова (тема: заштита животне средине)-медији појединачно

2. Процентуални удео објава у укупно заступљеним текстовима објављених у анализираним медијима,

позитивно, негативно и неутрално

Код заузимања става да ли је конкретна објава позитивна, негативна или неутрална водили смо се следећим:

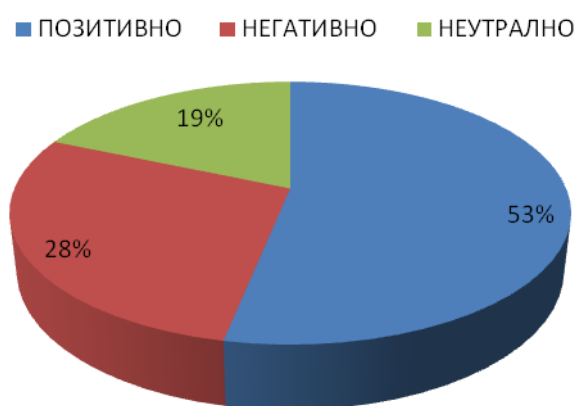
- ако објава садржи конкретне информације које указују на активности надлежних институција, организација и појединаца, а које су усмерене ка решавању еколошких проблема и очувању животне средине, објава је оцењена као **позитивна**.

- Као **негативне** оцењене су објаве које су садржале информације о конкретним случајевима нарушавања животне средине (еколошки инциденти) и лошем стању животне средине, и информације које указују на непоступање и инерцију надлежних институција, неодговорно понашање појединаца, привредних субјеката или група.

- **Неутралне** објаве су оне у којим фигуришу декларативна помињања еколошких појмова без заузимања конкретног става, односно, без указивања на конкретан проблем или позитивно деловање.

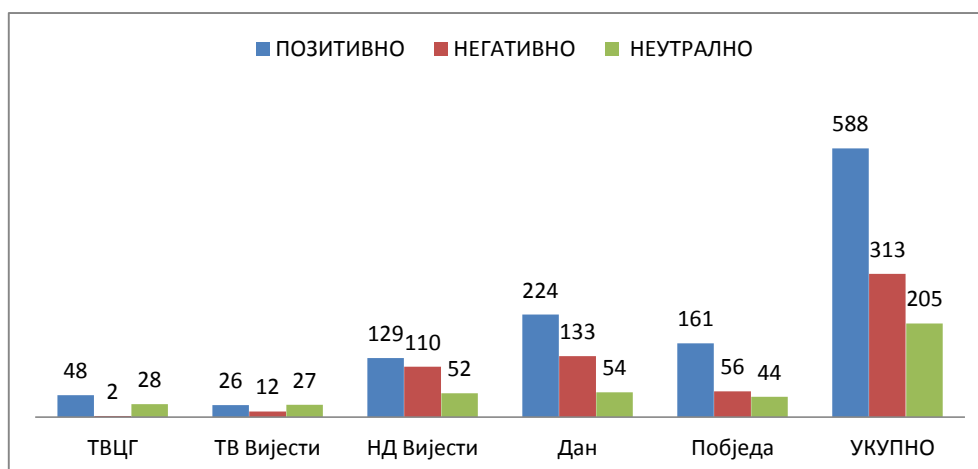
У посматраном периоду евидентирано је **588** објава које су укупном утиску позитивне у односу на посматрану тему (заштита животне средине - екологија), **313** негативних и **205** неутралних објава.

Графика 2-Процентуални удео објава различитог тона у укупном публицитету теме: заштити животне средине

1. Број текстова-тв прилога по тону појединачно и укупно по анализираном медију,
позитивно, негативно и неутрално

Графикон 3-Број текстова-тв прилога различитог тона

Када се говори о посматраној теми у медијима који су били део овог мониторинга углавном се саопштавају информације које за циљ имају унапређење стања животне средине. Наиме, ради се о манифестацијама, акцијама, кампањама, промоцијама, које су у највећем броју организовале невладине организације и локалне самоуправе (локална јавна предузећа). Међутим, велики број ових објава суштински не задире у срж проблема. На пример, у посматраном периоду су организоване бројне акција уклањања отпада са конкретних локација (паркови, речна корита и сл.), али те објаве, изузев позитивног примера и едукације, немају значајнију улогу о погледу препознавања и решавања суштински важних еколошких проблема у Црној Гори (решавање питања отпадних вода, чврстог отпада, загађења ваздуха и сл.). **Доминација оваквих објава позитивног тона указује на то да јавност може перципирати позитивне активности усмерене ка заштити животне средине, међутим, те позитивне активности о којима се у највећем броју извештавало (око 270 објава) су деклеративне и едукативне, тачније, нису усмерене ка решавању крупних еколошких проблема, на које, указују негативне објаве.** Такође, сам простор посвећен оваквим објавама је мали до средњи, а позиције објава су лошије (мање читане рубрике и позиције на новинској страници, односно, други блок информативних емисија телевизија).

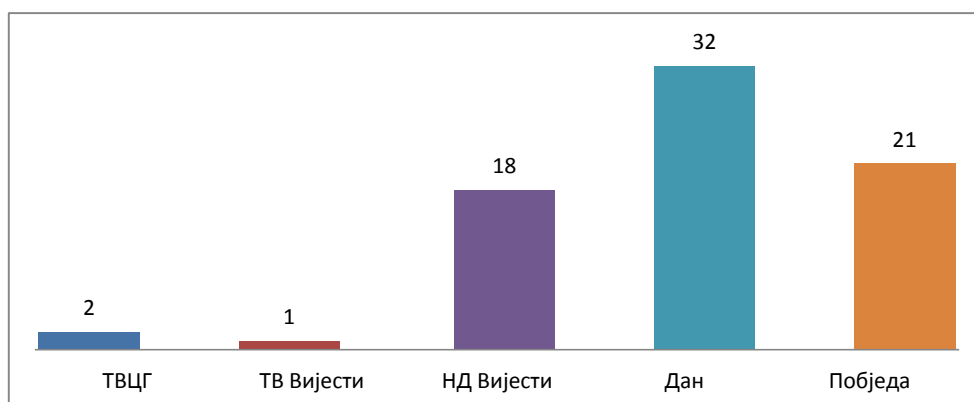
Када су у питању негативне објаве, може се рећи да и оне за циљ имају побољшање стања животне средине у Црној Гори. Наиме, само указивање на постојање проблема (негативна критика стања), без обзира ко је иницијатор објаве (сам медиј или остали субјекти), за циљ има притисак на надлежне институције. Шта више, негативне објаве у структури на какву смо наишли, много су делотворније од већине горе наведених позитивних објава. Наиме, негативним објавама, упркос честом изостанку информација о конкретном решењу, задире се у саму срж проблема. Често је то критика на рачун надлежних институција, а често и критика свести целокупног становништва. **Закључујемо да, негативне објаве препознају проблем и чврсто указују на потребу проналажења решења.** Готово ни у једној негативној објави, ако говоримо о конкретном еколошком проблему, није пропуштена прилика да сами медији или остали субјекти, искажу јасан негативан став поводом проблема о коме објава говори.

Из до сада наведеног, произилази да су најмање утицајне неутралне објаве које су, како смо навели, углавном, лишене концизних ставова у вези са посматраном темом, односно, у којима је тема често тек и спорадично (терцијално) присутна.

2. Број укупно заступљених текстова-тв прилога појединачно у анализираним медијима који садрже појам „еколошка држава“.

Од 1106 објава које третирају тему: заштита животне средине (екологија), у **74** је евидентирано присуство кључног термина **еколошка држава**. **Кључни термин је присутан у свега 7% од укупног броја које су посвећене животној средини (екологији)**. Посебно су проблематични електронски медији јер уочавамо да је термин „еколошка држава“ у вечерњим информативним емисијама свега три пута употребљен за период од пола године. Дакле, појам „еколошка држава“ остварио је ниску медијску присутност у посматраном периоду (сваког другог/трећег дана по једна објава).

Графика 4-Број текстова-тв прилога који садрже појам ЕКОЛОШКА ДРЖАВА-медији појединачно

Од 74 објаве у којима је евидентирано помињање кључног термина „еколошка држава“, **25** објава у укупном утиску су биле позитивне (говориле афирмативно о Црној Гори као еколошкој држави). Евидентирано је **8** неутралних објава и чак **41** негативна објава (негативне критике на рачун Црне Горе као еколошке државе).

Кад се у медијима говори о Црној Гори као еколошкој држави, тај појам се, како видимо, углавном, користи како би се указало на лоше стање у вези са екологијом

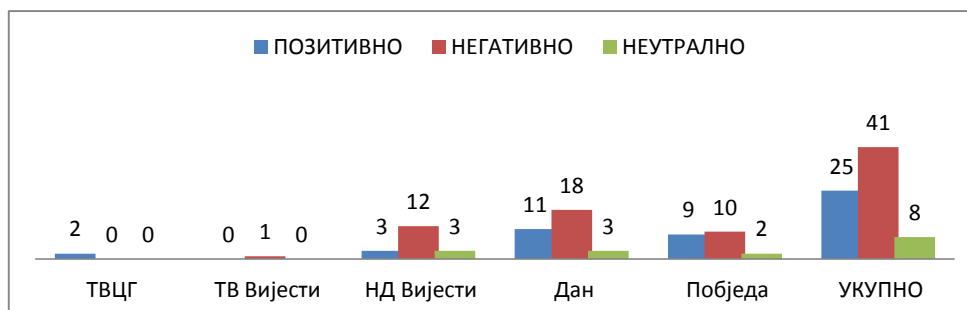
у Црној Гори, односно, **појам се користи као антагонизам**¹. Треба напоменути да би број позитивних објава био, вероватно, мањи да је мониторинг спроведен у неком другом временском периоду јер је у периоду у коме смо спровели мониторинг медијског садржаја одржана манифестација посвећена јубилеју проглашења Црне Горе за еколошку државу (24. годишњица проглашења), што је повећало укупну медијску присутност појма „еколошка држава“².

Увидом у садржај објава можемо рећи да се термин „еколошка држава“, углавном, користи декларативно, без обзира да ли се ради о позитивним или негативним објавама. Изузев неколико објава у којима је кључна реч била присутна а које су садржале суштинске информације и оцене о екологији у Црној Гори, у већини осталих објава термин „**еколошка држава**“ је употребљен декларативно.

3. Број текстова — тв прилога који садрже појам „**еколошка држава**“ у односу на тон објаве,

позитиван, негативан, неутралан,

Графикон 5-Број текстова-тв прилога који садрже појам ЕКОЛОШКА ДРЖАВА-тон објава

¹ Нпр: Подморје Боке велика депонија- НД Вијести, 30. септембар 2015. Друштво (9. страна)
 “У еколошкој држави деценијама се производе елаборати и пројекти о регулисању чврстог отпада, а истовремено настаје безброј илегалних депонија и канализационих излива поред наших ријека, језера, националних паркова, хотела, школа...” саопштио је члан Општинског одбора УРА Херцег Нови Драган Гачевић.

² Нпр: Црна Гора обиљежава 24 године од проглашења еколошком државом-Телевизија Црне Горе, први програм, 20. септембар 2015. Дневник 2 (19:38:38)
 Захваљујући природним богатствима Црна Гора обиљежава већ 24 године од кад је проглашена еколошком државом. Декларација о еколошкој држави усвојена на сједници Републичког Парламента на Жабљаку 20. септембра 1991. Визија развоја еколошке државе уграђена је у највиши политичко правни акт Устав, који садржи одредбе о посвећености Црне Горе заштити животне средине и развоју базираном на принципима одрживости.

Еколошка држава гуши се у смећу

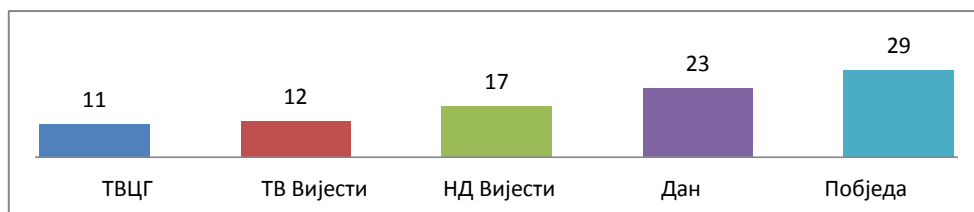
3

Наслов текста објављен у дневним новинама својеврстан је парадокс. Осим умећа уредника који осмишљава садржај наслова који ће привући читаоца да прочита цео текст свесно — несвесно остао је у новинарској архиви као јединствен пример ауторског наслова и текста који у датом тренутку сликовито објашњава стање у коме се налази еколошка држава Црна Гора.

4. Број текстова са еколошком тематиком који су на насловним странама и емитовани у виду кратке форме вести;

Од 1106 евидентираних објава које третирају тему: заштита животне средине — њих **92** су најављене на насловним странама дневних новина које су биле део мониторинга, односно, у краткој ТВ форми „вијести дана“ која се емитује на самом почетку информативних емисија. Иако је „Побједа“ укупно пласирала упола мање објава у односу на дневни лист „Дан“, број објава које је овај лист најавио на својој насловној страни, већи је од броја објава које је дневни лист „Дан“ најавио на насловној страни.

Графикон 6- Број текстова који су најављени на насловним странама и краткој тв форми „вести дана“

³ Еколошка држава гуши се у смећу-Дан, 20. септембар 2015. Друштво (странице: 1, 10)

Без обзира на све, исти људи и данас обављају најважније функције у Влади, у Скупштини спокојно сједе они који су аминвали и дали дозволу за уништавање највреднијих природних ресурса - каже Александар Перовић. Милорад Митровић сматра да је префикс еколошке државе изгубио смисао и служи да би странци о томе причали више.

Судећи по броју објава које су издвојене на насловним страницама и у краткој тв форми — вести дана, рекло би се да медији не сматрају екологију и заштиту животне средине битном медијском темом. Заправо, предуслов да ова тема добије пажњу (простор/вријеме и добру позицију) зависи искључиво од атрактивности конкретног догађаја, односно, информације.

4

Такође, у не тако малом броју случајева, у текстовима који су издвојени на горе поменути начин, екологија и није главна тема објаве (секундарно или терцијално присуство теме у објави).

5. Број надналова, наслова и подналова који садрже неки „еколошки појам“ или је појам дат у конотацији,

позитиван, негативан, неутралан

Не треба посебно наглашавати колико је важно да се основна порука објаве најави у самом наслову, наднаслову или поднаслову. Сваки такав чланак на конзументе информација оставља снажнији утисак у поређењу са објавама које имају нетематски наслов, тј. наслов у коме није евидентирано помињање посматране теме, у овом случају неког еколошког појма или указивање на еколошки проблем или ситуацију. У посматраном периоду евидентирано је **485** објава у чијим је

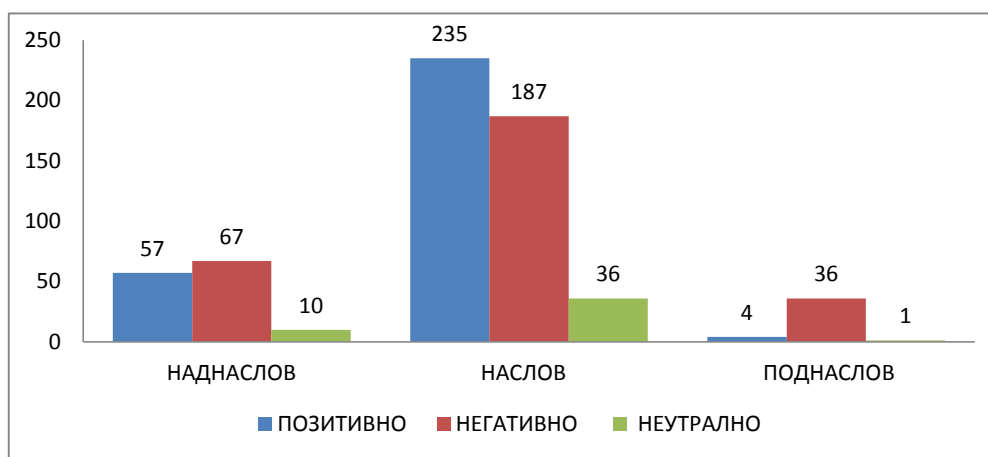
⁴ Каналом плута мртва риба смрад неподношљив-НД Вијести, 3. август 2015. Црна Гора (странице: 1, 29)

Некада атрактивним каналом сада плута мртва риба, са њега се шири несношљиви смрад док је вода скоро црвена и мутна.

Председник НВО “Зелени корак” Целал Хоџић казао је да помор има све обресе еколошке катастрофе. “Не можемо да имамо туризам са оваквом Порт Миленом. Одговорност носе ЈП Морско добро и локална власт који ништа не чине да се спријече овакве катастрофе”, казао је Хоџић.

насловима евидентирано помињање неког еколошког појма или је њима указивано на еколошки проблем или ситуацију. Евидентирано је и **134** таквих надналова, односно, **41** поднаслов. У следећем графикону видимо конотацију информација у односу на њихову позицију (наслов, наднаслов и поднаслов).

Графикон 7-Број надналова, наслова и подналова који садрже неки еколошки појам (конотација)

6. Преглед објављених текстова — тв рубрика по еколошким темама новинарског извештавања,

Објаве у којима је бележено помињање екологије или еколошких појмова, укључујући и појам Црна Гора као еколошка држава бавиле су се различитим темама односно различитим еколошким питањима. Анализом објава које су забележене у посматраном периоду издвојиле су се следеће теме:

Депоније - тема депоније додељивана је оним објавама у којима је као о основној теми говорено о уређеним или дивљим депонијама у Црној Гори, али и потребама градње или уређења депонија;

Еколошки инциденти - објаве које су говориле о дешавањима која имају негативну последицу на стање животне средине у Црној Гори. Забележени инциденти варирали су од лакших и спорадичних инцидената до проблема који озбиљно прете или су претили нарушавању стања животне средине у земљи и шире;

Легислатива - објаве у којима је реч о усвајању или коментарисању докумената различитог степена обавеза који се односе на питања екологије;

Манифестације - манифестацијом су сматрани сви догађаји који за циљ имају промоцију екологије или активности које су директно усмерене на уређење животне средине(пошумљавање, чишћење, квизови, предавања, коференције...);

Међународни празници - иако се и организоване активности које су за циљ имале промоцију одређених дана који се међународно обележавају, ове објаве издвојене су као посебна тема због своје специфичности;

Национални паркови - тема национални паркови широко је тумачена, односно у ову тему сврставане су све објаве које су се односиле на било који облик деловања или помињања националних, али и регионалних паркова),

Подморје - темом подморје оцењене су оне објаве које говоре о стању морског дна, али и морског стуба/воде, као и плажа на територији Црне Горе;

Шуме - објаве које су говориле о шумама у Црној Гори (зелене површине, паркови...);

Термоелектрана - тема термоелектрана додељивана је објавама које су говориле о утицају термоелектрана на стање животне средине. Наравно, у Црној Гори реч је о утицају Термоелектране Пљевља на животну средину у Пљевљима, али и Црној Гори уопште (овде се издвајају утицај постојећег постројења и изградња другог блока);

Третман отпадних вода - третман отпадних вода помињањем у медијима у посматраном периоду, завредио је посебну тему;

Воде - тема воде односила се на стање вода у Црној Гори;

Заштита птица – објаве у којима је говорено о потреби очувања птица, односно пре свега њиховог станишта. Највећи број објава у вези са овом темом односи се на улцињску Солану која је станиште великог броја различитих врста птица;

Аутопут – међу објавама забележеним у посматраном периоду нашле су се и оне које говоре о утицају изградње аутопута на животну средину у Црној Гори;

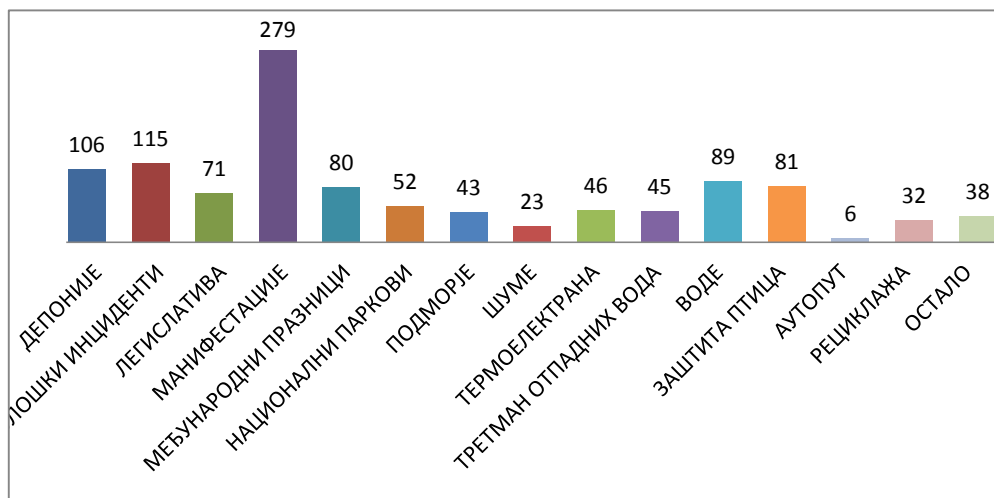
Рециклажа – препозната као тема у објавама у којима је говорено о конкретним акцијама и активностима усмереним на промоцију или спровођење рециклаже.

Остало - као остало окарактерисане су оне објаве које се нису могле сврстати ни у једну од наведених тема, а које по броју помињања нису завређивале одвојену

тему. У нешто већем броју међу овим темама издвајају се оне у којима основна тема није била из домена екологије већ рецимо политике и у којој је спорадично напомињано стање екологије у земљи.

Највећи број објава у којима се помиње екологија односио се на тему **манифестације**. Као основна тема објаве, тема манифестације појавила се у **279** објава. Од укупног броја објава 25% односи се на ову тему. Управо у вези са овом темом забележен је највећи број објава који о заштити животне средине говори афирмативно (од укупног броја забележених афирмативних објава 47% их се односи управо на тему манифестације). Забележене су 264 позитивне објаве, 13 их је било неутрално, док су 2 окарактерисане као негативне. Објаве о манифестацијама тј. активностима, готово увек, биле су позитивне зато што су извештавале о активностима које су одређена лица или субјекти преузимали у циљу заштите животне средине. Међутим, важно је напоменути да, упркос великом броју оваквих објава, њихов значај умањује чињеница да је најчешће била реч о акцијама чишћења или активности које се, тек, површно баве проблематиком екологије. Акције које су у посматраном периоду организоване и о којима су медији извештавали, најчешће су биле организоване од стране невладиних организација – НВО и локалне самоуправе. На активности које су организоване различите НВО различитог степена удруживања, односило се 115 забележених објава. Активности које је организовала локална самоуправа, забележене су у 89 објава. Активности које су преузимала оба носиоца најчешће су биле акције чишћења или уређења одређених простора, један део активности односио се на едукацију ученика основних школа о важности екологије. **Манифестације, тема која је генерисала највећи број афирмативних објава о екологији, уствари се односила на акције које се екологијом баве на нивоу уклањања већ постојеће штете. Готово ни једна објава о манифестацијама није се односила на активности које би указивале на системско решење проблема заштите животне средине.**

Графика 8-Тематски преглед објава

На другом месту по броју забележених објава нашла се тема о **еколошким инцидентима**. Ова тема завредила је 11% од укупног броја забележених објава, односно, о еколошким инцидентима било је речи у **115** објава. Супротно теми манифестације, код теме еколошки инциденти, највећи број објава је о екологији говорио негативно. У 96 објава забележено је негативно извештавање о екологији, 15 објава се могло окарактерисати неутралним, док се у 5 објава афирмативно извештава о екологији. Објаве о дешавањима или стањима која угрожавају животну средину у Црној Гори до медија су најчешће стизале од стране појединаца и невладиних организација. Медији су пренели 34 објаве у којима су појединци коментарисали неки проблем у вези са екологијом и 31 објаву у којој су то радиле НВО. Забележена је 21 објава у којој су представници локалне самоуправе извештавали о еколошким инцидентима. Код теме — еколошки инциденти — могле су се видети објаве које указују на озбиљне проблеме у заштити животне средине, али и у вези са овом темом највећи дио објава указивао је на проблеме који не указују на посебно развијену свест о проблематици заштите животне средине. Такође, у негативним објавама о еколошким инцидентима нису нуђена никаква решења или идеје за решавање проблема, већ је на проблеме само указивано. Проблеми варирају од оних који указују на неправилно одложен отпад, неселективно посечено дрво, до оних које указују на изливање необрађених канализационих вода у море(купалишта). **Код теме еколошки инциденти, иако се бележи постојање свести јавности о постојању**

проблема, такође се бележи недостатак свести и идеја о системском начину решавања проблема.

Висок број објава забележен је и у вези са темом **депоније** – **106** објава. Објаве које су говориле о депонијама чине 10% од укупног броја објава. У вези са темом депоније значајан број објава говорио је негативно о екологији. Забележене су 64 негативне објаве, 17 их је било афирмативно, а 25 неутралних. **Висок број негативних објава у вези са овом темом указује на то да су ретко и у вези са њом бележене објаве у којима се нуди решење проблема.** Објаве у којима се говори о депонијама најчешће су настајале на иницијативу појединаца представника грађана – 42 објаве. О депонијама су у медијима говорили често и представници локалне самоуправе. Они су одговорни за настанак 32 објаве. Представници НВО су о депонијама говорили у 20 објава. Објаве у којима је основна тема-депонија, овом темом се баве у смислу извештавања о начину рада одређених депонија или проблему постојања дивљих депонија. Готово да се ни у једној објави не говори о начинима селекције и поновом употребом отпада.

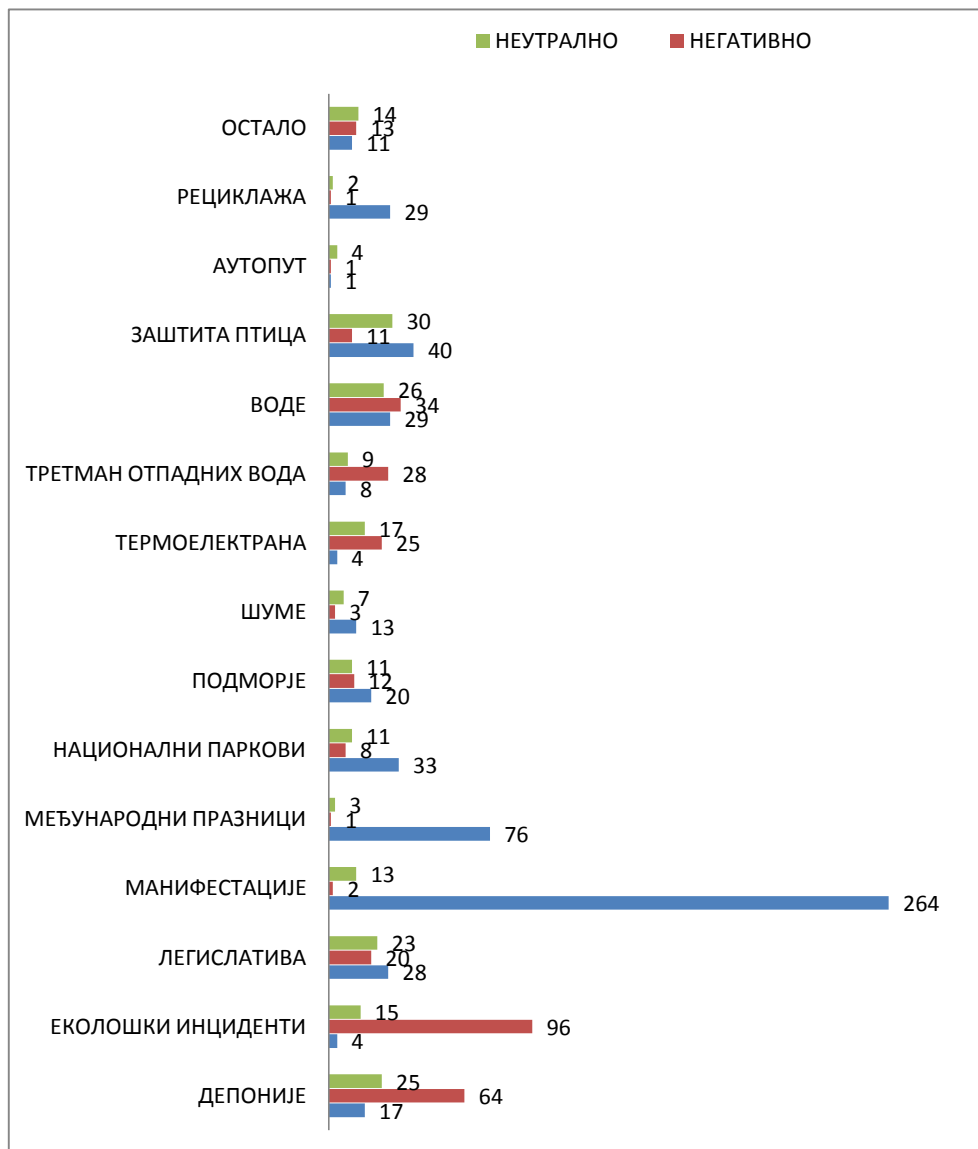
У садржају 8% од укупног броја забележених објава, тј. у **89** објава, доминантна тема биле су **воде**. Код теме вода забележен је значајан број негативних, али и афирмативних објава о теми екологија. У 29 објава афирмативно је говорено о теми, док је у 34 негативно говорено о њој. Такође, 26 објава неутрално је извештавало о овом питању. Иако у вези са овом темом бележе и позитивне објаве, у највећем делу објава реч је о бетонирању корита ријеке Рибнице у Подгорици. Објаве у вези са овим конкретним случају варирају од оних у којима је реч о петицијама да се то стање промени, до оних које најављују уклањање бетона из корита реке. Највећи број објава у којима се говори о квалитету вода, па и о кориту реке Рибнице, иницирале су НВО. Забележена је 31 објава која је настала на иницијативу невладиног сектора.

Заштита птица била је тема **81** објаве. Ове објаве чине 7% од укупног броја забележених објава. У вези са темом заштита птица забележено је 40 афирмативних објава и 30 објава које су биле неутралне, 11 објава о заштити птица било је негативно. Готово све објаве које говоре о овој теми односе се на очување Солане у Улцињу као станишта великог броја разних врста птица. Иако све објаве говоре о конкретном проблему заштите станишта птица, значајан је

број позитивних објава јер је у посматраном периоду забележен напор Владе Црне Горе у правцу очувања овог станишта. На иницијативу Владе Црне Горе забележено је 29 објава које говоре о овој теми. О теми потребе заштите птица и њиховог станишта у Улцињу говорили су и представници великих међународних организација – 11 објава.

7. Преглед текстова са еколошким темама у односу на тон објаве,
позитиван, негативан, неутралан

Графика 9-Тематски преглед објава-ТОН

У посматраних пола године (април - септембар) забележене су и објаве које говоре о обележавању датума који су на нивоу међународне заједнице одређени као датуми за обележавање неких еколошки значајних датума. Таквих је **80** објава које говоре о **међународним празницима**, што је 7% од укупног броја објава. Код те теме, као и код теме манифестације, постоји доминација објава које афирмативно извештавају о теми екологија. О међународним празницима забележено је 76 афирмативних објава, 1 негативна и 3 неутралне објаве. У обележавању међународно одређених датума предњаче НВО. Забележено је 35 објава које су настале на иницијативну представника НВО, 29 објава настало је на иницијативу локалне самоуправе. Као и код манифестација обележавање међународних празника, обично је вршено кроз едукацију деце из основних школа или спровођење акција уређења/чишћења одређених простора.

Нешто озбиљнији приступ теми екологија пружен је кроз објаве у којима се говори о **легислативи**, односно о доношењу одлука различите правне снаге у области екологије. Забележена је **71** објава о овој теми (7% од укупног броја објава). У вези са овом темом забележен је подједнак број афирмативних, негативних и неутралних објава (20 негативних, 23 неутралне и 28 афирмативних).

О националним и регионалним парковима било је речи у 52 објаве (5% од укупног броја објава). Већи дио објава говорио је афирмативно о екологији, тј забележене су 33 афирмативне објаве. У објавама је, уствари, говорено о стању у националним и регионалним парковима.

Подједнак број објава забележен је у вези са темама **термоелектрана** – 46 објава, **третман отпадних вода** – 45 објава, **подморје** – 43 објаве. Све три теме заузимају по 4% од укупног броја забиљежених објава. Реч је о релативно малом броју објава за посматрани период. Наиме, у овим темама реч је о конкретним проблемима загађања ваздуха и вода. Код тема термоелектрана и третман отпадних вода забележен је већи број негативних него афирмативних и неутралних објава, што указује да ни у вези ових тема нису нуђена решења проблемима.

Тема **подморје** завредила је нешто већи број позитивних објава. Конкретно, ради се о 20 позитивних објава. Ових 20 објава односи се на заштиту мора и његовог

природног богатства и могле би се сматрати, ретким, објавама које са понуђеним планом и решењем говоре о потреби заштите животне средине.

Рециклажа је као тема објаве забележена 32 пута у посматраних пола године. У укупном броју објава ова тема учествује са 3%. Објаве у вези са овом темом, иако ретке, најчешће су биле афирмативне, чак 29 афирмативних објава. **Због значаја рециклаже и чињенице да су објаве значиле обавештавање о њеном спровођењу или њеној промоцији, ова тема и тих 29 објава су оне које доприносе раду и развоју свести о потреби заштите животне средине.**

Тема **шуме** завредила је 1% од укупног броја забележених објава (23 објаве), док је тема **аутопут** завредила мање од 1% објава у којима је било речи о екологији у посматраном периоду (6 објава).

Кључни термин „еколошка држава“, тематски посматрано најчешће је забележена у објавама које су карактерисане као остало (16 објава) и у вези са темама манифестације (15 објава) и еколошки инциденти (13 објава).

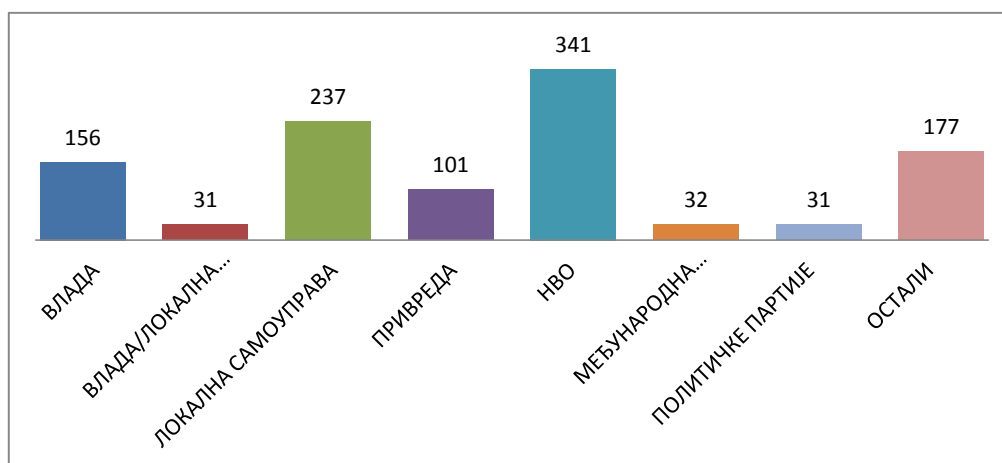
У објавама у којима је основна тема остало, а које се, како је већ објашњено, у свом највећем делу, уопште, не односе на екологију, кључни термин је употребљаван спорадично и декларативно, независно од тога да ли је коришћен у контексту афирмације или негације овог одређења Црне Горе. У објавама које се односе на манифестације, термин „еколошка држава“ је коришћен увек афирмативно, док је код еколошких инцидената указивао на парадокс који одређени инцидент значи за еколошко одређење Црне Горе. Дакле, могуће је закључити да се појам „еколошка држава“ најчешће користи само декларативно и да је чешћа његова употреба за негацију еколошког одређења Црне Горе. Употреба овог појма у јавном дискурсу најчешће са собом не носи посебну тежину.

8. Преглед главних „носилаца улога“ у афирмацији „Црне Горе као еколошке државе”.

За потребе анализе квалитета објава које за тему имају заштиту животне средине — екологију проверавано је и на чију иницијативу је ова тема помињана у медијима, тачније, чији се став појављује као доминантан у конкретној објави. Дакле, проверавано је-ко су носиоци објава и каква је улога у њима. Најчешће су

објаве, у којима је реч о екологији, настајале на иницијативу НВО и представника локалне самоуправе. Као што је из тематског приказа објава видљиво, ови носиоци најчешће су спроводили активности које за циљ имају допринос очивању животне средине, али и указују на постојање еколошких инцидената. Занимљиво је да је значајан број објава потекао и од самих грађана тј. појединаца, а оне су сврстане у поткатоорију „остали“. Управо, објаве у којима су главни носиоци улога грађани, чине највећи број објава у поткатоорији „остали“.

Графика 10- Број објава у односу на носиоце улога (субјект чији је став доминантан у објави)

НВО и њихови представници утицали су на настанак **341** објаве, што је 31% од укупног броја забележених објава. Објаве чији су настанак иницирале НВО највећим делом биле су негативне (197), али забележен је и значајан број афирмативних објава (119). Негативне објаве односе се на указивање постојања проблема, било да је реч о еколошком инциденту, дивљој депонији, потреби заштите птица или ма којој другој теми, док су позитивне готово увек резултат акције/манифестације коју НВО организује.

Локална самоуправа допринела је стварању **237** објава у којима се говори о екологији. Ове објаве чине 21% од укупног броја објава. Међутим у још 31 објави, 3% објава, бележи се локална самоуправа као један од носилаца улоге (уз Владу Црне Горе). Објаве у којима је носилац била само локална самоуправа најчешће су биле афирмативне – 161 афирмативна. Њихова афирмативност огледа се у

обавештавању о конкретном у раду органа локалне самоуправе на очувању животне средине.

Као **остали** карактерисани су и појединци било да је реч о људима из струке, обичним грађанима, или лицима која нису држављани Црне Горе. Како је у питању неорганизована група, можемо рећи да је 177 објава које су настале на њихову иницијативу изразито висок. Објаве настале на њихову иницијативу чине 16% од укупног броја забележених објава. Њихове објаве најчешће указују на незадовољство стањем у екологији – 123 негативних објава.

На иницијативу **Владе Црне Горе** односно њених министарства и представника настало је **156** објава у којима се помиње екологија – 14% од укупног броја објава. Ове објаве о екологији доминантно говоре афирмативно или неутрално. Објаве обавештавају о конкретним плановима, активностима, документима које Влада спроводи или планира да спроведе (легислатива).

На иницијативу оних облика удруживања који се могу сматрати **привредним** настала је 101 објава у посматраном периоду. 60 објава о екологији је говорило афирмативно и у њима је реч о деловању конкретних компанија у правцу заштите животне средине у склопу својих друштвено одговорних активности.

По 3% од укупног броја објава чине објаве које су настале на иницијативу **политичких партија** (31 објава) и **међународне заједнице** (32 објаве). У објавама насталим на иницијативу политичких партија најчешће се ради о коментарима који се тичу екологије (углавном негативне критике на рачун надлежних институција). Слично је и са објавама насталим на иницијативу међународне заједнице, са тим што се код ових објава проналазе и оне у којима су представници међународне заједнице учествовали у разним акцијама (углавном позитивно и неутрално у укупном утиску).

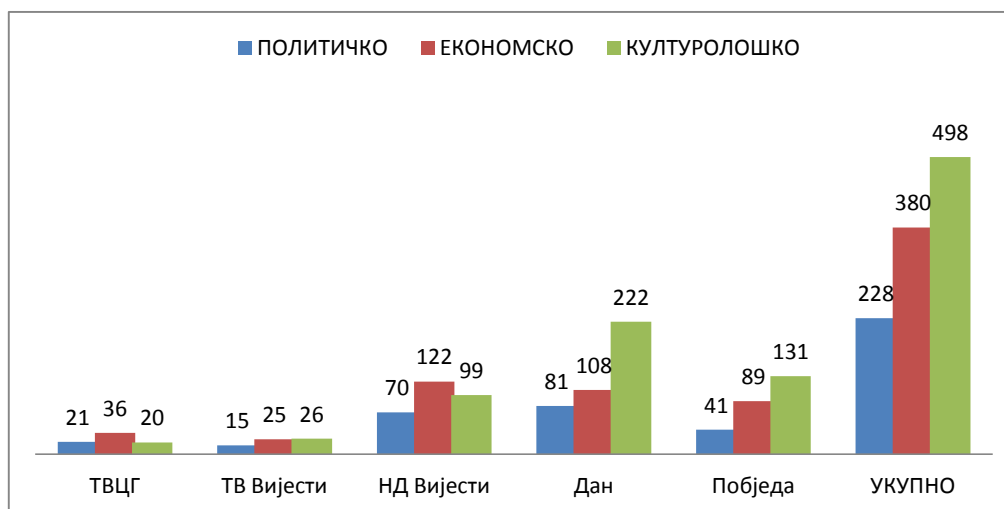
Кључни термин „еколошка држава“ најчешће је помињан у објавама које су настале на иницијативу „осталих“ – 32 објаве (43% од укупног броја објава у којима је поменуто „еколошка држава“). Према забележеним објавама грађани су ти који најчешће указују на еколошко одређење Црне Горе као државе, што још једном указује на мали значај који у јавном дискурсу овом одређењу дају јавни субјекти.

9. Са ког новинарског становишта се обрађује — презентује одређена еколошка проблематика?

политичког, економског, културолошког

Приликом обраде ове теме медији су се, углавном, користили културолошким становиштем, тј. информације су преношене тако да на јавност делују пре свега едукативно, односно, у циљу промоције конкретног догађаја или случаја. На овај начин, углавном, обрађивани су текстови који су сврстани у теме: манифестације, међународни празници, рециклажа и депоније. Од укупног броја објава (**1106**) у овом контексту обрађено их је **498**. Са економског становишта обрађивани су текстови који се тичу изградње Другог блока Термоелектране Пљевља, проблем са стаништем птица у Солани „Бајо Секулић“ у Улцињу, радова на изградњу аутопута, еколошки инциденти, односно, сви они случајеви који у основи имају привредну делатност а која се у мањем или већем обиму одражавају на екологију. Са овог становишта обрађено је **380** објава. Са политичког становишта медији су прилазили информацијама које су пласирале: политичке партије, Влада Црне Горе, међународна заједница, делом НВО и остали субјекти. Реч је о објавама које се, углавном, односе на легислативу, еколошке инциденте, третман отпадних вода и сл. Са политичког становишта обрађено је **228** објава.

Графика 11- Број објава у односу на новинарско становиште са кога се тема обрађује

10. Преглед објављених текстова — тв рубрика по новинарским жанровима

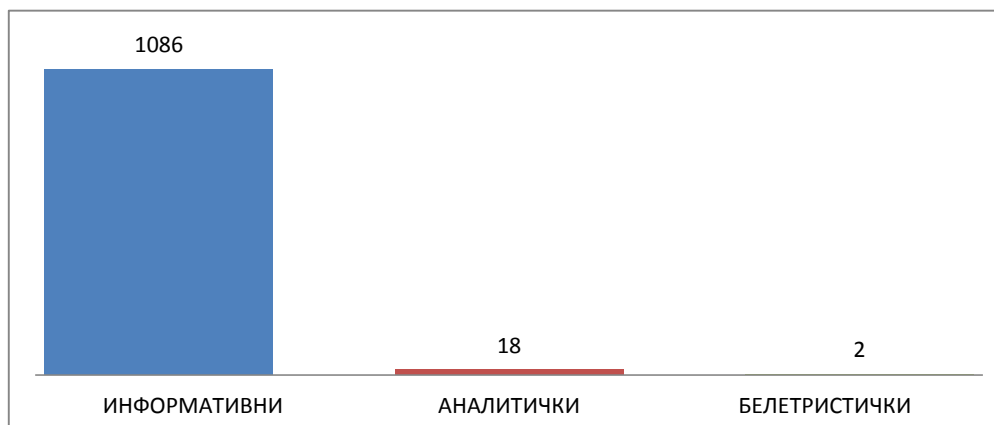
- *информативни* (фактографски) — интервју, вест, извештај, конференција за медије, саопштење и изјава као варијација извештаја
- *аналитички* - коментар, чланак, критика, колумна, уводник, осврт, белешка, друштвена хроника
- *белетристички* - репортажа, фељтон, цртица, белешка и текстови хумористичке природе

Будући да је мониторингом телевизијског садржаја обухваћен информативни програм у тзв. ударном термину, тј. вечерње информативне емисије, не чуди податак да је свака пласирана објава на телевизијама била у **информативном** жанру који се појављује као доминантан и код објава селектованих у садржају штампаних медија. Уређивачка политика, пре свих електронских медија, је ослоњена на уверењу да је у вечерњим терминима гледаност на највишем нивоу. Да је то тако потврђују и агенцијска истраживања гледаности и резултати мерења тзв. пиплметром. Период од осамнаест часова па надаље тзв. „прајм тајм“ резервисано је време за емисије као што је дневник односно централна информативна емисија када се ради о електронским медијима.

Евидентирано је свега 18 **аналитичких** текстова (углавном колумне и ставови читалаца), и свега две објаве у **белетристичком** жанру. Објаве посвећене екологији, углавном, настају као директан производ медија, без обзира што су значајан број догађаја, са којих су медији извештавали, иницирали остали друштвени субјекти (државне институције, НВО сектор, појединци и сл.)

Забрињава, међутим, сазнање да је објављен овако мали број текстова посвећених анализираној тематици у односу на постојећи узорак истраживања и то у периоду када се обележавала годишњица проглашења Црне Горе за еколошком државом. Претпоставка је да би истраживање са овом тематиком обављено у неком другом временском периоду имало и лошије резултате када се ради о области екологије и заштите животне средине.

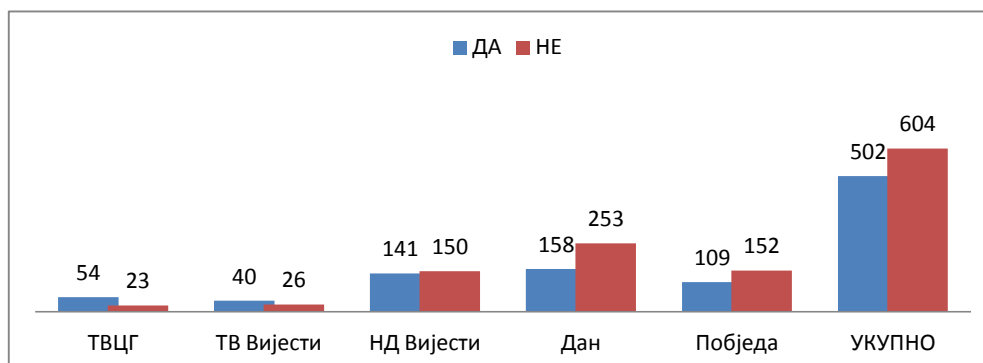
Графика 12-Број објава у односу на новинарски жанр

11. Да ли текст — тв снимак прилога „прати“ одговарајућа фотографија — видео снимак?

Под илустрацијом подразумева се потреба да текстови који се објављују, ради веродостојнијег доживљаја (потврде), односно, зарад већег утицаја на јавност, буду подржани одговарајућом фотографијом (графиком) или видео снимком. Када се говори о екологији, медији чији смо садржај истраживали, углавном, адекватно илуструју пласиране објаве. Адекватна фотографија или видео снимак примећени су код **604** објаве. Међутим, евидентиран је висок број објава у којима, или није присутна никаква илустрација (ни фотографија ни видео снимак), или је приложена илустрација неадекватна, тј. не односи се на тему (**502** објаве).

Графика 13-Број објава у односу на то да ли текст прати одговарајућа фотографија или видео снимак

Ако се зна да су „фотографије у ствари ухваћено искуство и да су моћно средство којим се преносе друштвено пожељни облици понашања необјашњиво је да је веома висок број објављених текстова без или са неадекватном фотографијом. То указује да се традиционални систем полако извргава руглу а „профана срећа“ остаје као обележје стила савременог живота. Тако се фотографија као медиј који треба да прошири наше представе о томе шта је вредно гледања и шта имамо право да посматрамо доводи у питање. Аутор фотографије мора да преузме одговорност за своје дело. Кад у стварности врши селекцију требало би да се определи за друштвено битно збивање, а не да снимљена фотографија тавори у општим местима, бесполном конформизму и клишеу готовог обрасца нудећи проверено виђење живота. Није без значаја што се проширио „простор“ политике у стварности и што се умножила *политичка фотографија*. А ко нам гарантује да је фотограф објективом видео управо оно што у стварности постоји (наведено према Божовић, 2015: 47-49).

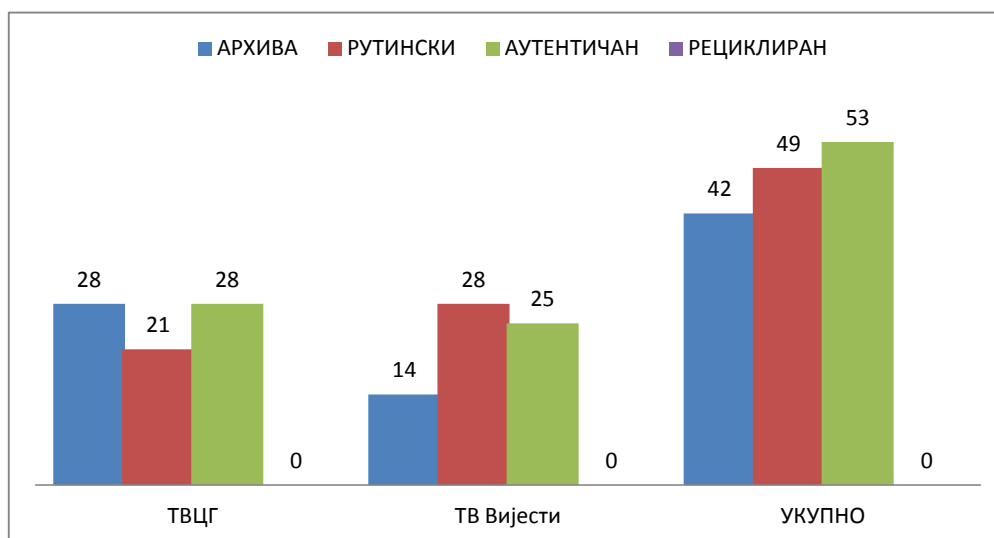
12. Ако текст- тв прилог прати фотографија- видео снимак да ли је он:

- *из тзв. архиве,*
- *рутински,*
- *већ рециклирани*
- *аутентичан*

Видео снимци које користе телевизије могу бити **аутентични**, односно, настали током извештавања са лица места. То су снимци којима гледаоци највише верују. Такви кадрови снимљени из атрактивних углова уз поштовање правила композиције кадра, правилног појављивања у кадру телевизијског репортера, правилног држања микрофона доприносе укупном утиску и поверењу у репортера и медиј који извештава са догађаја. **Архивски** снимци су они који су коришћени раније приликом обраде сличног случаја и служе за илустрацију актуелног догађаја. Таквим снимцима се у монтажи „покрива“ прочитани спикерски текст, у жаргону назван „оф“. Овакав начин пласирања вести прихватљив је само у изузетним случајевима када се ради о важним и хитним информацијама за јавност. Уређивачки тимови често такве „прилоге“ правдају финансијском уштедом изласка екипе на терен. Постоје и они **рутински**, неадекватни снимци —

опште покривалице природе или снимци са прес конференција и **рециклирани** односно прерађени, дорађени, измењени).

Графика 14-Број тв прилога у односу на квалитет видео покривалаца/снимака

Телевизије су у посматраном периоду пласирале највише прилога који су имали аутентичне снимке. Било је са лица места **53** тв прилога. Међутим, евидентиран је и висок број тв прилога који су садржали рутинска (неадекватна „покривања сликом“) и „покривања“ „са регала“ односно из архиве. Ако претпоставимо да су и архивски снимци мање утицајни, тј. осетно мање утицајни од снимака насталих на лицу места, можемо рећи да је укупно, број лоше илустрованих тв прилога значајно већи у односу на број оних који су адекватно илустровани.

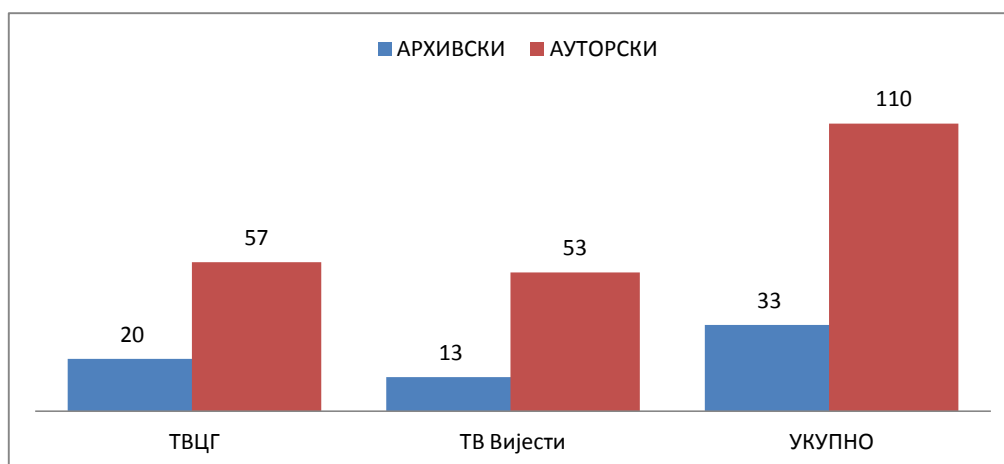
„Ако се прихвати да је телевизија *пустиња* површних слика у праву је Даглас Келнер (Daglas Kelner) када тврди да се она може гледати на различите начине и да јој се не може оспорити утицај на обликовање мишљења и понашања савременика. Опчињена сопственим светлудањем и не слути да се претворила у убицу човековог времена. Навикнута на дух површног живљења и његовог умртвљивања одбија да види стварност онакву каква јесте. Сликама, симболима, митовима, и веровањима обезбеђује процес идентификовања са владајућом идеологијом“ (наведено према Божовић, 2016: 24).

13. Да ли текст — тв снимак прилога „прати“ одговарајућа фотографија- видео снимак?

- *ауторски*
- *архивски*

Већина евидентираних тв прилога који су за тему имали заштиту животне средине/екологију, били су ауторски, тј. потпис аутора (новинара) је уочљив. Када ово кажемо, мислимо на тв прилоге који су настали у уобичајеном техничком поступку (одлазак на терен, снимање изјава, покривалица и монтажа). Оваквих тв прилога евидентирано је **110**. Број прилога који нису имали јасно уочљивог аутора, много је мањи и износи **33**. Реч је, углавном, о пласирању тзв. агенцијских вести и саопштења за јавност, а које у камеру (са или без покривалица) чита презентер информативне емисије. Овакве тв форме (видео вести), поред тога што су технички мање захтевне, осетно су мање утицајне од ауторских тв прилога.

Графика 15-Број тв прилога у односу на актуелност

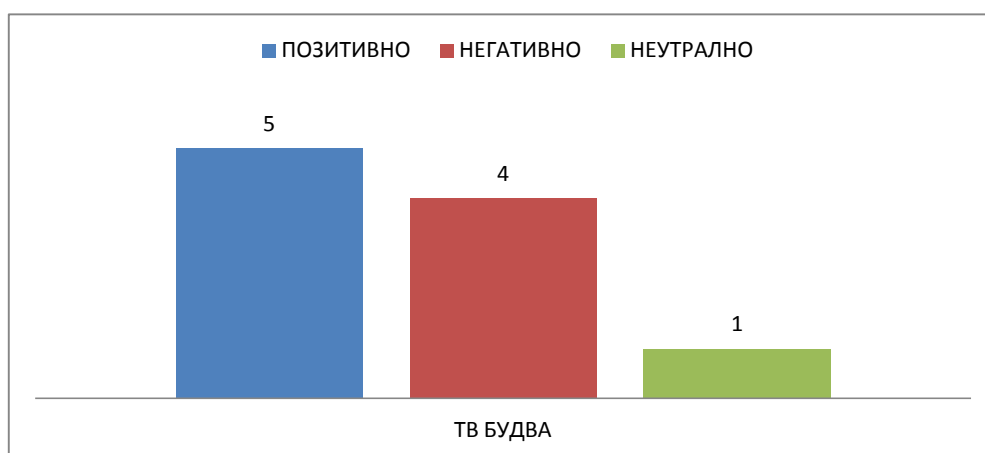
ТВ БУДВА

За потребе анализе јавног дискурса употребе појма еколошка држава и екологије уопште, било је потребно проверити и на који начин то раде локалне телевизије. Анализиран је информативни програм ТВ Будва у периоду од месец дана и то током септембра 2015.

1. Број текстова — тв прилога у односу на тон,
Позитиван, негативан, неутралан

За месец дана у информативном садржају ове телевизије забележено је **10** објава у којима се помиње неки од еколошких појмова. Као и у укупном садржају телевизијских програма забележен је мали број објава о екологији. Наиме, само једна (1) објава у три дана. У садржају информативног програма Телевизије Будва само једном је поменуто појам „еколошка држава“. Забележених 10 објава у 5 случајева афирмативно су говориле о екологији. У 4 објаве се о екологији говорило негативно, а једна објава је била неутрална.

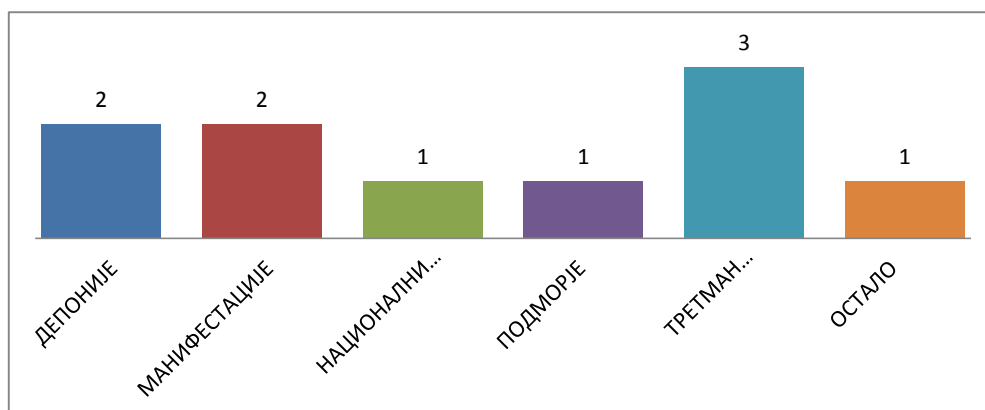
Графика 1-Број текстова-тв прилога различитог тона (ТВ Будва)

2. Број објављених прилога са еколошким темама

Тематски посматрано у садржају програма ове телевизије забележен је мали број објава о већем броју тема које су предмет овог истраживања. Три објаве говориле су о третману отпадних вода.

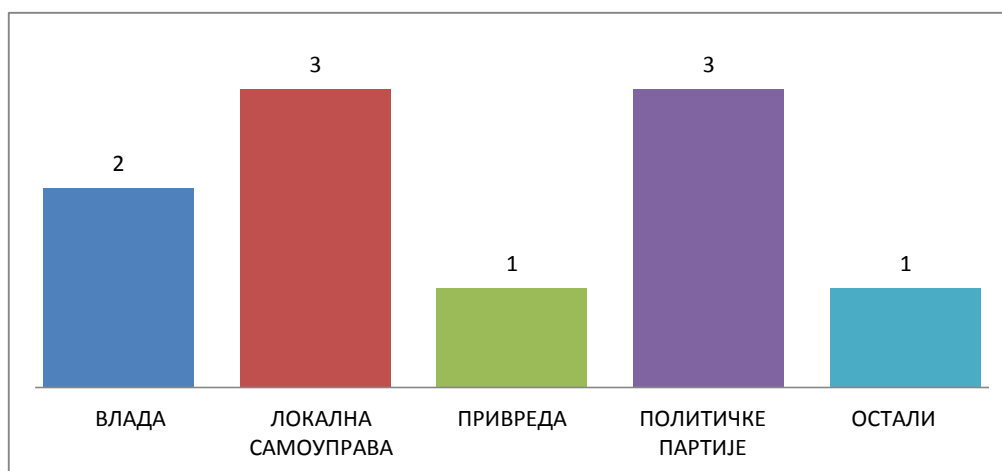
Графика 2-Тематски преглед објава (ТВ Будва)

3. Број објава у односу на носиоце улога

Када су у питању носиоци улога у садржају програма локалне телевизије Будва нешто „већи“ број објава настао је на иницијативу локалне самоуправе и политичких партија, по три објаве.

Графика 3- Број објава у односу на носиоце улога (subjekt чији је став доминантан у објави) (ТВ Будва)

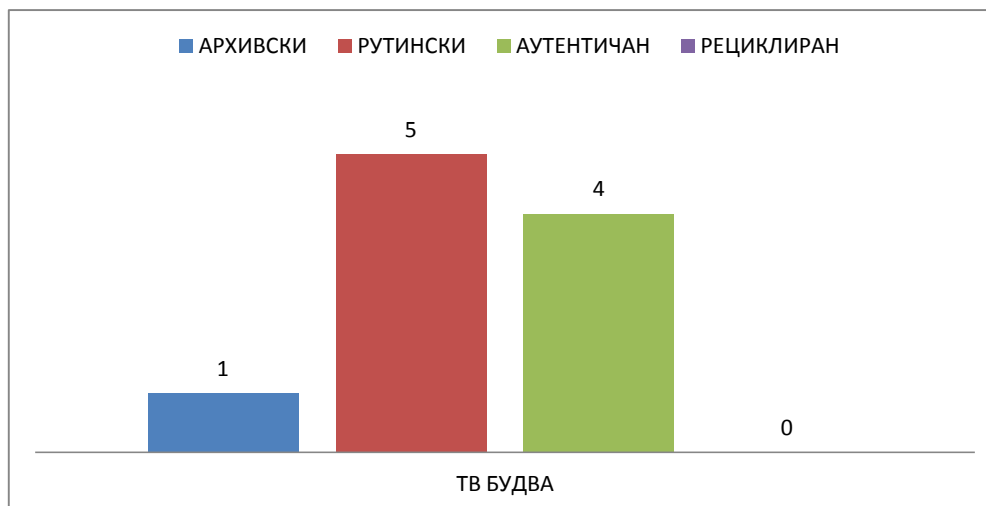

4. Број емитованих тв прилога у односу на објављен тв снимак

- *архивски*
- *рутински*
- *аутентичан*
- *рециклиран*

Свих 10 објава у садржају ове телевизије биле су ауторске објаве. Све објаве садржале су снимак који је пратио причу, међутим, 5 објава садржало је рутински снимак, док је у 1 објави забележен снимак из архиве, а 4 аутентична снимка.

Графика 4 -Број тв прилога у односу на квалитет видео покривалаца/снимака (ТВ Будва)

9. Ка пожељном јавном дискурсу

Време је када је све чешћа манипулација речима, употреба и злоупотреба јавнога говора. Укупна медијска слика, самим тим, доживљава и вербално насиље, остављајући по страни начела етике. Циљане вредности долазе у први план док се пожељне остављају по страни. Критичког духа готово да нема. Новинари, све чешће, говоре и пишу у своје име, а прилози са догађаја разликују се од редакције до редакције. Текстови се, у битноме, не поклапају са догађаја о којима се говори и пише. Догађаји, све мање, говоре сами за себе, док се, са друге стране, њима пласирају ставови власника медија, политичара, уредника, понекад-и новинара. У савременом црногорском новинарству, отуда, новинари под скривеним утицајем политичара и политичког дискурса неретко прекорачују реторичке границе својих овлашћења. Ширење глобалних медија, прихватање и некритичко истосмерно „иследничко“ непрофесионално иновирање медијских поетика великих медијских кућа (BBC, CNN) утиче, такође, и на обликовање јавног дискурса у Црној Гори. Политички говорник у нашем случају „еколошки активиста“ има на просторима Црне Горе готово неограничену слободу да се користи свим расположивим

разговорним стиловима и говорним жанровима постајући својеврсни уметник еколошко — политичког колажа.

Многим елементима помодности новог политичког дискурса уноси се све већи неред у савремену јавну комуникацију. Онда када је постао део прихваћеног говора у институцијама, дискурс може да постане интиман и део непоправљиве политичке патетике.

Овде се мора поставити етичко питање: Да ли се тежи „личном или општем добру?“

Грађани Црне Горе, показало се, живе у друштву високог степена критичности према стању животне средине и имају високу критичност према масовним медијима, где се и негативним оценама оцењују медијски прилози о еколошком стању и проблемима.

Медији би, из овакве слике о себи, могли да извуку закључак у виду предузимања акција и смислу отварања интерактивног комуникацијског канала — медиј — конзумент, тим пре, што им данас на располагању стоје савремена средства за комуникацију у којима грађани могу да предлажу теме за израду медијских прилога, иницирају јавне дебате, током које би о еколошким проблемима и плановима локалне средине, одговарали функционери, задужени за ту област, или експерти за питања еколошке заштите, али, не само новинарима, већ и читаоцима/слушаоцима/гледаоцима. Медији имају велики удео у едукацији грађана, пошто су медији, упркос лошој оцени о квалитету њихових садржаја о еколошким питањима, и даље означени да у највишем степену помажу да грађани сазнају о еколошким проблемима.

То говори да је црногорско друштво већ закорачило у постмодерно доба. У супротном већина грађана, макар о локалним еколошким проблемима, информисала би се путем непосредних разговора на пијацама, трговима, кафанама. Пожељни јавни дискурс у Црној Гори када је у питању и политички и еколошки аспект може да се изгради ако се о еколошким проблемима говори и ако се утиче на њихово решавање.

Становнике Црне Горе највише брине заштита исправности ваздуха а потом заштита шума, а скоро подједнако се интересују за исправност воде и исправност хране.

Када су еколошке теме у питању, пожељни јавни дискурс може да се изгради ангажовањем новинара специјализованих, који би такве садржаје обрађивали, а, с друге стране, медији ће морати да постану имуни на притиске из центара моћи, а међу којима су сигурно и загађивачи. Изградња пожељног јавног дискурса могућа је већом заступљеношћу тема из области екологије и заштите животне средине на програмима медија са националном покривеношћу.

Грађани Црне Горе нису задовољни утицајем политичара на решавање еколошких проблема у њиховим животним срединама, али ипак очекују од политичара да утичу на формирање мишљења грађана о еколошким проблемима у ужој и широј околини.

Високо мишљење да политичари не утичу на грађане, може бити добар показатељ да се значајније утиче адекватним медијским продором и обрадом тема које грађани стављају на списак питања која чекају да буду предмет медијске обраде и јавне дебате, поврати или додатно изрази углед медија и повећа њихов утицај када се ради о еколошким питањима, а, самим тим и да се изгради пожељни јавни, у овом случају политичко — еколошки дискурс.

9.1 Изградња модерне политичке комуникације и препознавање манипулације

У својој анализи Хана Арент (Hannah Arendt, 2002, наведено према Алић, 2016: 196) застала је пред временом савремених медијских манипулација. „Владавину човека над човеком (коју су Атињани сматрали погодном само за робове) заиста се формално заменило покорвањем закону. А закон су неретко доносиле и спроводиле различите интересне групе, појединци и њихови егзекутори, чија моћ, престаје када изгуби подршку у народу. Ако „све владе почивају на мњењу“, цитирајући Мадисона, онда је за одржање сваке власти креирање медијског— јавног мњења питање опстанка“.

„Модерна политичка комуникација мора да буде ефикасна политичка комуникација, са што мањим степеном манипулације садржајем порука. Једино тако може да доприноси развоју модерног друштва, стварајући услове за дијалог,

и активирање стваралачких потенцијала чланова друштва, као и јачање одговорности појединца и друштва у целини за развој целе заједнице и њених делова. Политика није само делатност државе и усмеравање друштва у одређеном правцу ради ефикаснијег задовољавања људских потреба и вишег квалитета живота, где квалитет живота подразумева не само одређени ниво животног стандарда, (схваћеног као потрошачко друштво) већ, и квалитет животне средине“. (Надић, 2005:470) „Политика се временом развијала па је данас готово све у додиру са њом. И, када се са одређеном науком, када је на пример, предмет проучавања у питању и разликује, као што је случај са екологијом, све указује на сложеност односа који постоје између природе и друштва. Еколошка криза данас је масовна опасност јер угрожава ваздух, земљу и воду. Угрожава човека, производног чиниоца чија је употребљивост смањена због честих физичких и менталних болести“ (Езенсбергер, Enzensberger, 1974:167).

„Савремени свет, као никада до сада, суочава се и са једним старим, али у постмодерном добу, до врхунца усавршеним „оружјем“ — манипулацијом свешћу.

Савремени човек, уз обиље информација које куљају из бројних информационих канала, са медијима, који су одавно преплавили континенте не хајући за националне границе, стоји пред најтежом одлуком: да се избори да буде субјект одлучивања, а не објект манипулације, да остане грађанин, а не да постане конзумент, да буде члан друштва, а не саставни део гомиле, чије психолошко-социолошке особености описује Ле Бон“ (Le Bon, 1920:12).

Трагајући за узроцима који доводе до одступања масовних медија од основних друштвених функција и стављања у функцију деструктивних процеса који угрожавају хармоничан развој људске заједнице, одржив опстанак животне средине, као и усвојених друштвених вредности које чине статистику сваког друштва које тежи стабилном развоју, долазимо до постулата на којима почива индустријско друштво. Са профитом као покретачком силом, која детерминише друштвену динамику а којој је капитал „погонско гориво“.

Уз тржишну утакмицу, уз непрекидну конкуренцију, уз опасне конфликте чији су непосредни узроци у тежњи за освајањем природних богатстава и нових

тржишта, индустријско друштво неминовно се изродило у „потрошачко друштво“ фетишизирајући мноштво вредности, али и односа.

Без помоћи медија, индустријско друштво не би успело да се трансформише у потрошачко друштво. Улога медија, уместо да образује, обавести, поучи, али и да укаже на негативне појаве, своди се, у таквом друштвеном моделу, на, то, да медији забаве, да убеди потенцијалног купца да купи баш ту, понуђену, односно рекламирану робу. Денис Мек Квејл, међутим, сматра да одговорност за манипулативну функцију у друштву, никако не може да лежи само на медијима. Јер, сматра Мек Квејл, „медији нису изоловано острво, већ делују у друштвеном раму у коме су и породица, и школа, и друге друштвене групе, остале организације, и читав низ подсистема и агенаса, тако да је немогуће измерити утицај медија на појаве које се испитују, а да се не измере и остали утицаји“ (Мек Квејл, 1991:251).

Манипулација као поступак спроводи се на два начина који заједно чине једну функционалну целину. „Први начин је кроз манипулацију масама помоћу вештог руковођења симболима (идејама) а које се емитују преко истих средстава масовног информисања, тачније масовног манипулисања. Други начин јесте у прикривању истине да се манипулација масама ради на овакав начин“ (Чарапић, 2012: 231). „Данас се масовно примењује манипулација мозгом без струје и без хемикалија...прање мозга без мучења — тако отмено није још нико прао мозак“ (Lausch, 1976: 236). Ендрју Бернис (Andrew Bernays) саветник у телевизијској мрежи CBS у књизи „Пропаганда“ сугерише: „Свесне и интелигентне манипулације организованих навика и мишљења маса важан су елемент демократског друштва. Они који манипулишу овим невидљивим механизмом друштва установљавају невидљиву владу која је стварна управљачка снага у нашој земљи. Са нама се управља, наши умови су обликовани, наши укуси формирани, наше идеје наметнуте углавном од људи за које никад нисмо чули...нама доминира релативно мали број особа које разумеју менталне процесе и друштвене обрасце маса“ (Е.Барнс, Е. Bernays, Пропаганда (1928) наведено према Чарапић, 2012: 231).

„Функција медија не може бити сведена само на забаву. Медији имају информативну, едукативну, политичку, функцију креирања јавног мњења, културну, економску, научну а тек онда забавну, рекреативну“ (Врег, 1991: 50).

Ако са теоријског пређемо на поље медијске праксе, запрепашћујуће делује монополизација медија у поседу мањег броја носилаца финансијске моћи, при чему власништво над медијима прелази националне границе, чак се протеже на неколико континената. „Интереси великих компанија, некада јавно, али чешће невидљиво, кроз огромна средства која се дају за рекламе, негативно утичу на основне функције медија, који су, из наведених разлога, приморани или да прећуткују еколошке проблеме у којима имају интересе оглашивачи, или да их минимизирају, а понекад и да директно дезинформишу јавност. У еколошким емисијама, или прилозима еколошке садржине, у не малом броју случајева, крију се и скривене политичке поруке: борба за политичку наклоност води се свим средствима, те није на одмет послати скривену поруку и кроз прилог о неком еколошком питању.

Последица стављања масовних медија у манипулативну функцију, води опасном циљу — манипулацији свешћу примаоца порука, наметању вредности које не воде одрживом развоју, већ доприносе дезоријентацији јавности, што ствара услове за њену фрагментацију на мање групе, често сукобљене, без услова за јавну дебату, пошто су медији одустали од те значајне друштвено важне функције и ставиле се у функцију манипулатора. Можда је најстрожу оцену таквог стања дао нобеловац Даг Хесен, биолог, да је загађење мозга највећи еколошки проблем нашег доба“ (Хилан, 2003:135).

Изградња медијског система у чијим темељима ће бити објективно информисање јавности не може се изградити брзо и лако. „Ниједан процес друштвене промене не дешава се на општем нивоу и у једном тренутку. Вишеструке промене остварују се различитим темпом у различитим групама, територијама и друштвеним доменима. Скуп свих промена чини срж друштвених трансформација“ (Кастелс, 2014: 95).

Пример:

Аутор: Вијести онлајн, 24.2.2015.

„Да ли је ДПС проблем или рјешење за Црну Гору, зашто СДП није за референдум о НАТО и ко је Черчил, а ко Стаљин црногорске политике? О томе за DW говори лидер социјалдемократа и предсједник парламента Ранко Кривокапић.

- *Они су се прикључили нама када је већ Милошевић падао и када је ситуација у међународној заједници била таква да су морали да се одлуче – или до краја са Милошевићем или да се врате Црној Гори. Тако да су прогонитељи дошли са својим жртвама, с нама, па смо отада ишли у њихову трансформацију ка проевропској и евроатланској партији. Ја сам увијек дефинисао СДП и Демократску партију социјалиста (ДПС) као Черчила и Стаљина. Черчил није имао другу солацију осим да Стаљина има као савезника за велике стратешке циљеве. Ово је побједа нашег програма. Највећи успјех је када ваши прогонитељи почну да слиједе ваше идеје те постају, ако не сљедбеници, онда извршиоци ваше идеје“.*

Аутор: Вијести онлајн, 24.2.2015

Демократска партија социјалиста реаговала је на наводе предсједника Скупштине Црне Горе и Социјалдемократске партије Ранка Кривокапића изнесене у интервјуу за Deutsche Welle.

"Ранко Кривокапић не само да је Черчил, него је и Њутн и Ањштајн црногорске политичке сцене, јер ове теорије релативитета и гравитације које је изнио у данашњем интервјуу за Дојче веле морају изазвати револуцију у свијету физике. Алхемичар свакако, јер једино њему полази за руком да ванпарламентарну партију без икаквог утицаја на црногорску политичку сцену представи као Сунце око кога се крећу све остале партије, било владајуће или опозиционе", наводи се у саопштењу ДПС-а.

Додају да је несумњиво да ће се једног дана Кривокапић "досјетити и да сам себе кандидује и за Нобелову награду, област није важна, ипак је ријеч о експерту за све".

3690 прегледа

Коментари

Лидери ДПС-а и СДП-а: Мило Ђукановић и Ранко Кривокапић

Аутор: Вијести онлине

Оцијени:

1 2 3 4 5

• *Контраш 24.2.2016 21:33*

истина о Рању...хахахаха

- 2
- 0
- 6

• *брооклун 24.2.2016 18:48*

Прочитао сам неђе једну анегдоту везану за В. Черчила која се наводно догодила у британском парламенту. Г-ђа се обраћа Черчилу и каже му: -" Г-дине Черчил, да сам ја ваша супруга сипала би вам отров у чај.Нашта Черчил одговара: - Г- ђо да сам ја ваш супруг, ја бих тај чај радо попио!" Али, ме заиста изненади ко је овај стручњак из ДуПс-а, који воли да помиње Черчила!

• *Цома 24.2.2016 17:07*

А ја што ћу, али са киме ћу? Мало руках, малена и снага, једна сламка међу вихорове, Рања тужни без нигђе никога.

Овакав говор у најмању руку треба да забрине како стручну тако и обичну јавност. То се међутим прећутно толерише. У конкретном примеру се коментарише и препричава као „симпатична“ анегдота из политичког дискурса.

„Ниска интелектуалност овога језика говори о губитку осећаја за меру и тренутак. О томе говори и чињеница да се политички противници „часте“ посебним именима. Ужасно се догађа пред нашим очима, а језик илуструје амбиваленцију тежње да се изгледа пристojно док се говори непристойно. Онај ко свадљиво беседи има потребу да се открије пред својим истомишљеницима као довитљиви свадљивац, а да пред очима света изиграва некога ко је упућен како се ваља понашати и говорити. Његова јавна реторичка стратегија усмерена је на то да се издигне више него што може. Реторичка тактика, међутим, указује на крупне небрижљивости. Ситним агресивним вербалним испадима открива се глобална неоствареност и унутрашња празнина. Такав говор, отуда готов никада није заиста целисходан. Уместо да се у наговештајима говори о подразумеваном, а конкретно о стварности, говори се конкретно о наговештајима, а увредљиво о противницима“ (Станојевић, 2007: 87).

Вратимо се политичкој комуникацији у области екологије. Примери прећуткивања еколошких инцидената указују на наличје медија, али и показује да се медији могу користити у манипулативне, па чак и у сврхе агресије против неког дефинисаног циља. Било да је то политичка групација, мировни или еколошки покрет или група, до тога да циљ може бити становнишво једне државе. НАТО агресија на СР Југославију, пример је како су, чак, и најугледнији западни медији прећуткивали да је услед разарања постројења и објеката, чак, у великим градовима изазивана еколошка катастрофа (примери Београда, Панчева, Прахова, Неготина, Крагујевца, Крушевца...).

9.2 Изградња одрживог еколошког система — допринос јавном дискурсу

„Промена начина понашања свих учесника јавног дискурса један је од главних услова изградње одрживог еколошког система. Агресивно понашање људи према животној средини захтева нову димензију понашања. Сваком појединцу мора да постане јасно да сваком акцијом коју покреће у животној средини ремете неки однос а да се за сваки производ који прави или користи, троше енергија и ресурси. Промена понашања је повезана са преносом информација и ширењем знања из области наука о животној средини и заштити животне средине, као и осталих фактора који утичу на формирање еколошке свести“ (Ђукановић, 1996: 187).

На примеру употребе појма „еколошке државе“ у јавном дискурсу Црне Горе, читава се однос јавног дискурса и савремене политичке праксе. „Политичари мноштвом порука, којима дају управо значења којима желе да произведу код реципијената очекивани ефекат, наглашеном реториком појачавају подразумевани смисао, што комуникацијску праксу доводи на ивично, па, чак и централно поље фразерства“. Екологија је, из напред наведених нормативних и комуникацијских разлога, у Црној Гори већ, више од две деценије, постала извесни реторички топос, пошто се показала као „идеалан повод за непрестано истицање проблема и последица, чиме се смишљено уобличава стварност и сугерише властито решење као једино могуће“ (Станојевић, 2013:104).

„Појам дискурса, као део јавног дискурса друштвене стварности постао је део реторичке и комуникацијске пажње. Поруке (па и еколошке) су изгубиле обележје

једнозначности и истовремено значе много тога у зависности од рецепције. Ако је рецепција повољна, елементи јавног (у који спада и еколошки, прим. аут.) дискурса теже једнозначности, сужавању контекста у успостављању односа еквиваленције. Уколико, пак, постоје критичка мишљења, односно, негативна реаговања јавности, дискурс заузима необавезнију позицију „варијабилног реторичког елемента са широким контекстом“ (Станојевић, 2013:104).

Сви учесници јавног дискурса, када је заштита животне средине у питању, треба да буду „на висини задатка“ и да непрестано креирају нове поруке. Посебно „носиоци улога“, односно, они који директно утичу на јавно мњење и на чију иницијативу се та тема помиње у медијима, тачније, чији се став појављује као доминантан у конкретној објави. Истраживање у овом раду је показало да су најчешће објаве у којима је реч о екологији настајале на иницијативу НВО и представника локалне самоуправе. Зато је одговорност на члановима тих организација и њихов рад на плану заштите и унапређења животне средине велика и када се ради о изградњи пожељног еколошког јавног дискурса. Спровођењем активности које за циљ имају допринос очувању животне средине, али и указивањем на постојање еколошких инцидената, изграђује се пожељни јавни дискурс када је у питању еколошки аспект једног друштва. Активности локалних самоуправа, потврђено је, бројне су када је реч о екологији и читавом спектру тема које прате област заштите животне средине. Те активности пропраћене су у медијима, најчешће, афирмативним текстовима који обавештавају о конкретном у раду органа локалне самоуправе на очувању животне средине. Пожељни дискурс у овој области морао би да садржи и, мишљења и предлоге засноване на ставовима критичке јавности. Изостанком јавних дебата, аргументованих критика за одређене „еколошке инциденте“, не може се говорити о пожељном јавном дискурсу.

И грађани, појединци било да је реч о људима из струке или су то „обични“ грађани, или, пак, лица која нису држављани Црне Горе, значајно утичу на креирање слике пожељног јавног дискурса „еколошке државе“. Бројни су текстови који су настали и објављени на њихову иницијативу у којима се најчешће указује на незадовољство стањем у области очувања животне средине и промовисање одрживог живота на планети.

Велики допринос стварању јавног дискурса у овој области имају иницијативе Владе Црне Горе, њених министарства и представника. Правовремено и тачно обавештавање јавности о стању животне средине и конкретним плановима, активностима, документима које Влада спроводи или планира да спроведе (легислатива) — изазов је сваког друштва које претендује да буде утемељено на еколошким стандардима.

За процес изградње правилног еколошког јавног дискурса веома је важан утицај и активности привредних организација, компанија и малих предузећа и њиховом деловању у правцу заштите животне средине у склопу својих друштвено одговорних активности.

Иницијативе активиста политичких партија, поготово оних у опозиционом корпусу које се тичу екологије, значајно утичу на формирање еколошког јавног дискурса. Како се ради о, углавном, негативним критикама на рачун надлежних институција то је и еколошки дискурс садржајно стилски разноврстан.

Кључни термин „еколошка држава“ најчешће помињу грађани. Они су ти који указују на еколошко одређење Црне Горе као државе, што још једном указује на мали значај који у јавном дискурсу овом одређењу дају јавни субјекти.

Еколошке теме у медијима најчешће се разматрају са културолошког становишта, тј. информације се преносе тако да на јавност делују пре свега едукативно, односно, у циљу промоције конкретног догађаја или случаја. Пожељан јавни дискурс у областима које карактерише еколошка димензија мора да указује и обрађује текстове који се односе на еколошке проблеме. Када се анализира Црна Гора, то су могући проблеми са стањем ваздуха у Пљвљима или са стаништем птица у Солани „Бајо Секулић“ у Улцињу, проблеми нарушавања животне средине радовима на изградњу будућег аутопута, еколошки инциденти, односно, сви они случајеви који у основи имају привредну делатност а који се у мањем или већем обиму одражавају на екологију.

Изградња пожељног еколошког дискурса огледа се и у томе да се о еколошким проблемима разговара да се о њима говори са критичког и хумористичког гледишта и да се они решавају.

Међутим, говор о проблемима не сме да постане проблем како се реципијент не би доводио у стање неспокоја и одсуства правога живота, иако се слоганима стално понавља да је држава еколошка.

Јавним дискурсом у савременој комуникативној пракси Црне Горе треба да се именују и решавају проблеми, а не да се ствари прећуткују. Одсуство праве комуникације, укључујући и политичку, не води ка пожељном еколошком јавном дискурсу.

Одлагањем искреног говорног чина реципијенти се окрећу наличју, а не лицу збивања, Отуда именовање различитих ствари сродним језичким матрицама, доводи до оспоравања потреба за разликовањем.

Комуникација се, тако, своди на „обичан разговор“ без икаквих развојних вредности. „Причама на тему“, уместо да се именује тема, долази се до избегавања суштине и покреће се пожељни модел тумачења стварности и активира, упркос очекивањима, модел сталне непроменљивости. Тако се упада у клише за будуће еколошко понашање.

Упорним понављањем фраза распричани, политикански „еколошки стручњаци“ језик јавности често представљају као приватну беседу којом се манипулише у комуникацији. Све функционише одлично или уопште не функционише кад је „еколошка држава“ у питању (хваљење и самопредстављање о поносу због постојања „прве еколошке државе“).

Савремени еколошки дискурс у Црној Гори има препознатљиви стил. Он се, међутим, не креће према стилском самообличавању. Његови реторички манири попримају обресе недовољно образованог просека.

Пример:

Директор еколошког покрета „Озон“ А. П каже: - Имали смо скандалозно управљање простором, нарочито изражено у приморском подручју, где је нелегална и непланска градња направила трајну непроцењиву еколошку и економску штету. Без обзира на све, исти људи и данас обављају најважније функције у Влади, у Скупштини спокојно седе они који су аминовали и дали дозволу за уништавање највреднијих природних ресурса, што је апсурд над

апсурдима. Законски оквир о ком се говори као о неком "чуду невиђеном" је заправо и најбољи доказ да систем не функционише онако како би требало.

Директор НВО "Брезница" М. М каже за "Дан" да је све њихове еколошке активности власт "еколошке државе" често знала да окарактерише као криминалне, те да су због тога осуђивали НВО активисте због заштите природе. Он истиче да док Сирија и друге земље имају економске избеглице, еколошка Црна Гора има еколошке избеглице, посебно из Пљеваља која су постала црногорски Чернобил.

*- Већ 24 године апелујемо и **тупимо зубе** позивајући надлежне да нешто ураде, али се и даље ништа се не дешава - истиче М.М.*

Он сматра да је префикс еколошке државе изгубио смисао и служи да би странци о томе причали вицеве.

*Овакав говор почива на моделима који се позивају на етику тек када се осети властита угроженост. Тада исправност, потреба и дужност долазе до правог изражаја. У том случају се могу приметити колоквијалне фраземе („**тупимо зубе**“) којима се приближава тематика обичном читаоцу и приказује афективна снага говорног субјекта.*

9.2.1 Анализа дискурса

Еколошки дискурс постепено раздваја човека и природни ред ствари. Као да се свесно учесници еколошког јавног дискурса поигравају догађајима и премештају тежиште језика у простор језичког стереотипа и реторичке комбинаторике општих места.

Карактеристичан је јавни дискурс директора невладиних организација и удружења који се баве екологијом у датом тексту. Уводи се у јавну комуникацију нова синтагма „еколошке избјеглице“ за оне људе који напуштају места (села, градове) који су означена као еколошке црне тачке. У наведеним текстовима Црна Гора се означава као еколошка држава, с тим, што се ова синтагма ставља под наводнике, чиме се шаље порука да Црна Гора, по њиховом виђењу, није еколошка држава. Текстовете карактерише научна терминологија, као и административни стил. У везу се доводе еколошка и економска штета. Законски

оквир из области екологије се назива „чудом невиђеним“. Пљевља, један од црногорских градова се изједначава са Чернобилем, иако су различити извори и интензитет загађења и уништавања животне средине.

Приметно је настојање да се јавност упозори на озбиљност ситуације. У ту сврху се често користи сугестивна синтагма „чудо невиђено“ из филма Живка Николића.

10. Закључак

Бројни чиниоци утичу на еколошку свест и њен развој. Један од најзначајнијих су средства јавног информисања. Медији могу деловати превентивно ако информишу јавност о еколошком стању у локалној, регионалној или глобалној еколошкој заједници а посебно важну улогу и значај имају у време криза када је благовремено и истинито информисање од кључне важности. Масовни медији на различите начине утичу на креирање еколошке свести „не због стварања свести по себи, или за себе, већ због стварања услова за изградњу бољег света од овога у коме се, свакодневно, суочавамо са опасним размерама угрожавања животне средине» (Продановић, 1987: 396). Значај ове теме у свету је евидентан и еколошке теме су предмет бројних истраживања у оквиру различитих научних дисциплина а посебна пажња се посвећује развијању еколошке свести укупне јавности. То свакако укључује проучавање дискурса на различитим нивоима и у различитим контекстима. Зато и овај рад сматрамо покушајем научне интерпретације јавног дискурса спрам еколошких тема проучаван кроз случај еколошке државе Црне Горе. Истраживање у овом раду показало је да је тема рада „Црна Гора као еколошка држава у јавном дискурсу“ неодвојива од специфичних правила употребе говора и комуникације свих учесника дискурса. У раду је анализиран утицај објављених еколошких садржаја у јавном дискурсу електронских и штампаних медија у Црној Гори и то ТВ „Црне Горе“ „ТВ Вијести“, Дневних листова „Побједа“, „Дан“, „Вијести“ и ТВ „Будва“ те дискурс јавности у односу на еколошке садржаје и еколошке теме уопште.

У првом делу рада дефинисани су предмет, циљеви и задаци истраживања и утврђен хипотетички и методолошки оквир за истраживање које је једно од пионирских истраживања дискурса када је реч о еколошким темама у Црној Гори.

У другом делу рада дата су одређења појма јавног дискурса, нивои анализе и критичка анализа дискурса. У трећем делу рада, након кратког историјата државе Црне Горе, указује се на природне карактеристике, еколошке изазове, утврђује еколошка одговорност и еколошка безбедност Црне Горе са међународног и унутар политичког аспекта.

Еколошки систем Црне Горе и његова изградња Црне Горе обрађен је у четвртом делу рада. Анализиран је еколошки јавни дискурс кроз законску регулативу. Издвајамо одредбу да лице које претрпи штету због загађивања животне средине има право на накнаду, у складу са општим правилима о накнади штете. Поступак за накнаду штете је хитан.

Еколошки систем Црне Горе заснован је и утемељен у Уставу као највишем правном акту. Зато је важно поменути да је нормативна делатност, донета законска регулатива као и усвојени подзаконски прописи, одличан темељ да се Црна Гора, и у будућем периоду, развија као еколошка држава на постулатима здравог начина живота и у условима еколошки здраве природне и животне средине.

Посебна пажња посвећена је изградњи пожељне еколошке свести кроз школске програме и медије као подсистеме за спровођење усвојених регулација. Анализа јавног дискурса новинских чланака отвара пето поглавље рада. Дата је анализа језичког аспекта текстова на тему еколошког дискурса методом макроанализе и микроанализе по Теуну ван Дајку и по Беловој анализи текста. Овим анализама у раду је указано на посебности јавног дискурса у истраживаној области. Шести део рада обрађује медијски систем Црне Горе. Посебна пажња посвећена је односу медија и екологије, одређењу одговорности — како државе и медија тако и у области еколошке заштите и односу државе и медија. Држава мора да активно подстиче развој свих медија који доприносе плурализму, разноврсности и, најважније, дијалогу. То се односи и на локалне медије.

У Црној Гори медији чине неодвојиви део, не само њене културне историје него и укупних цивилизацијских тековина, остварених на овом простору. Допринели су

формирању идентитета, књижевности, културе, посебности средине у којој су настали, и у којој више од век и по успешно делују, локалну препознатљивост учинили ближом и другим срединама. Управо зато, било је важно дати историјат најзначајнијих штампаних и електронских медија.

Екологија у јавном дискурсу Црне Горе обрађена је и у седмом делу рада кроз заступљеност екологије у програмима политичких партија, као и у невладином сектору. Питања која се односе на заштиту животне средине, и екологију уопште, готово да су заступљена у свим програмима невладиног сектора. У Црној Гори активно делују бројне невладине организације од којих су најорганизованије оне које у свом раду највише пажњу посвећују екологији, заштити и очувању здраве животне средине. Еколошки садржаји различито се третирају у медијима. Легислатива, бројна усвојена документа и манифестације које промовишу екологију заузимају значајан простор медијског система Црне Горе. Посебно треба издвојити Националне паркове, Црногорско приморје и шуме са зеленим површинама као подручја која треба заштити од уништавања.

Кроз призму језика еколошког аспекта јавног дискурса, анализиран је однос музике и књижевности према екологији. Свесно, или несвесно, аутори са тих простора описују природу која се издваја од осталог крајолика балканског простора. Море, камен, шумска пространства, столетни градови и тргови инспирисали су ауторе у свим временским периодима у којима су писали, па и дан — данас. Анализа резултата истраживања у осмом делу рада показала је да су потврђене основна и посебне хипотезе.

а) **Основна хипотеза** која је проверавана у раду да се појам еколошке државе, упркос томе што се заснива првенствено на декларативности носилаца политичке власти, користи у јавном дискурсу политичке комуникације у Црној Гори. Та употреба најчешће нема за циљ подстицање дијалога, изналажење могућих нових решења, активирање постојећих потенцијала, усаглашавање око заједнички дефинисаних циљева на плану заштите и очувања животне средине. Напротив, екологија, односно појам „еколошка држава“, као својеврсни реторички топос, употребљава се за непрестано причање о проблемима и последицама. Таква политичка комуникација има циљ да уобличи стварност а примаоцима порука да се властито решење нуди као једино могуће.

Тиме је потврђено да се комуникатор удаљује, како од основног појма екологије и еколошке државе, тако и од етичких норми неопходних за постојање делотворне политичке комуникације. Таква врста манипулативности, као својеврсна преовладавајућа политичка пракса, снажно прожима политички живот, удаљујући политичку комуникацију од своје основне сврхе. Јавни дискурс претвара се у својеврсну карикатуру одговорног друштвеног понашања. Истраживање је показало да изузев неколико објава у којима је термин „еколошка држава“ био присутан а које су садржале суштинске информације и оцене о екологији у Црној Гори, у већини осталих објава термин „еколошка држава“ је употребљен декларативно. Кад се у медијима говори о Црној Гори као еколошкој држави, тај појам се, углавном, користи како би се указало на лоше стање у вези са екологијом у Црној Гори, односно, појам се користи као антагонизам.

Појам „**екологија**“ је у забележеним објавама најчешће помињан афирмативно (**588** афирмативних објава). Међутим, велики број ових објава суштински не задире у срж проблема. Те објаве, изузев позитивног примера и едукације, немају значајнију улогу о погледу препознавања и решавања битних и важних еколошких проблема у Црној Гори.

Појам „**еколошка држава**“ је у анализираном периоду поменут **74** пута у посматраним медијима (свега 7% укупног броја објава посвећених екологији).

Од **74** објаве у којима је евидентирано помињање кључног термина „**еколошка држава**“, **25** објава, у укупном утиску, биле су позитивне (говориле афирмативно о Црној Гори као еколошкој држави). Евидентирано је **8** неутралних објава и чак **41** негативна објава (негативне критике на рачун Црне Горе као еколошке државе).

б) Прва посебна хипотеза да су масовни медији у Црној Гори један од најефикаснијих комуникацијских канала креирања јавног дискурса у области еколошких тема доказана је испитивањем ставова јавности о начину информисања о стању животне средине. О тој теми 53% грађана информисе се путем телевизијских програма. Штампани медији, интернет или школе сврстане у категорију „остало“ могу да постану значајнији комуникацијски канали ако се становници и млађа популација о еколошким питањима, буде информисало у већем броју од 29 % испитаника.

в) Друга посебна хипотеза да реципијенти, због манипулативне политичке праксе комуникатора, бивају уобличавани у групу која би требало да прихвати пројектовану реалност, пожељну за комуникаторе доказана је анализом медијске ситуације као и анализом ставова јавности о нивоу и начинима информисаности. Драстичан пад информисања у штампаним медијима као извора информација о еколошким проблемима, указује да се не прате готово дневна савремена збивања у еколошкој области. Неопходно је да уређивачки тимови у медијима посвете више пажње еколошким садржајима. То је могуће урадити ако се у редакцијама одреде новинари уже еколошке специјалности. Они треба да информишу јавност о могућим проблемима и последицама које могу да се догоде а не само да извештавају када се десе одређени еколошки проблеми.

г) Трећа посебна хипотеза односила се на претпоставку да наведена пракса комуникатора у јавном дискурсу изазива низ негативних последица, како по саму идеју о „еколошкој држави“, тако и о јачању свести о неопходном очувању животне средине, као и по политичку културу, која се описаним манипулацијама у јавном дискурсу своди на све нижи ниво. Тиме се изостављају предуслови за укупан развој и напредовање друштва и појединачних стваралачких потенцијала сваког његовог члана. Ова хипотеза доказана је анализом истраживања ставова јавности која је показала да иако нису задовољни, грађани имају очекивања од политичара, када је у питању утицај на формирање мишљења грађана о еколошким проблемима у ужој и широј околини. Упркос подацима из истраживања да 34,00 одсто сматра да ставови политичара не утичу на грађане а њих 41,00 одсто сматра да недовољно утичу и да постоје услови за адекватни медијски продор. Обрадом тема и питања грађана, јавним дебатама, повратио би се или, додатно изградио углед медија. На крају, и повећао њихов утицај када се ради о еколошким питањима.

д) Четврта посебна хипотеза гласила је: „научним сагледавањем употребе појма екологије у јавном дискурсу и манипулативних техника комуникатора, при чему се медији масовних комуникација користе као пука једносмерна трансмисија порука, одређењем проблема, и пројектовањем пожељне комуникације у јавном дискурсу, доприноси се не само изградњи савремене политичке комуникације већ и темељних вредности на којима почива свако модерно демократско друштво”.

Ова хипотеза доказана је анализом медијског извештавања и испитивањем ставова јавности о медијском и јавном дискурсу о темама које обрађују еколошке садржаје. Приметан је проблем информисања јавности о резултатима научних истраживања када је реч о еколошким питањима. Медији су углавном користили информације објављене са културолошког становишта (забележено укупно 498 таквих објава од 1196), које су јавности преношене тако да делују едукативно. Испитаници, њих 29% изјаснило се да се о стању животне средине информише у школи и путем интернета што указује да је неопходно да се свакодневно информише јавност о могућим последицама по животну средину а не само када се догоде еколошки проблеми.

е) Пета посебна хипотеза почивала је на ставу да примерена политичка комуникација, са што мањим степеном манипулације садржајем порука, доприноси развоју модерног друштва, пре свега стварајући услове за дијалог, слободну утакмицу идеја, и активирање стваралачких потенцијала чланова друштва. Допринос је у јачање одговорности појединца и друштва у целини за развој целе заједнице и њених делова. Ова хипотеза доказана је анализом ставова јавности која је показала да десет одсто (10 %) испитаника сматра да би медији требало да се баве и локалним загађивачима. Очекују да би угрожавање животне средине престало, ако би се загађивачи нашли у медијима, а о њиховом неодговорном понашању покренула јавна дебата. По њима медији могу да утичу на Владу, министарства, агенције, инспекције и друге државне органе, како би грађане заштитили од потенцијалних загађивача, односно заштитили животну средину. Као и у многим питањима друштво је и на овом питању подељено. Упркос високом проценту оних који су изгубили поверење у моћ медија, када је у питању утицај на Владу и њена министарства, 47,00 % сматра да медији могу да утичу на Владу и министарства, и друге државне органе, да се позабаве заштитом животне средине и заштитом грађана о постојећих и потенцијалних загађивача.

Девети део рада посвећен је изградњи модерне политичке комуникације, препознавању манипулације, и утврђивању доприноса јавног дискурса изградњи одрживог еколошког система. Важност развијања еколошког дискурса у савременој комуникативној пракси Црне Горе од суштинског је значаја за развој

високе еколошке свести одговорних структура, али и свих грађана као темеља одрживости и развоја у правцу савремених друштвено одговорних заједница.

11. Литература

1. Аврамовић, С. (2008). *Rhetorike techne: Вештина беседништва и јавни наступ*. Београд: Правни факултет: Службени гласник;
2. Алић, С (2016), *Медиј језика, филозофија разумјевања*, Никшић, Медијска култура, Цивилни форум;
3. Андријашевић, М. Ж, Растодер,Ш. *Историја Црне Горе од најстаријих времена до 2003*, Центар за иселјенике Црне Горе, Подгорица,2006;
4. Abeles,Mark,2001, *Antropologija države, biblioteka XX vek*, Beograd, Ћигоја штампа;
5. Барбуловић, С., Јевтовић, З., Лакићевић, Р., Поповић, М. (2004).*Амнезија јавности - од пропаганде до тероризма*. Београд:Графо комерц;
6. Bart, R. (1982). *Uvod u strukturalnu analizu pripovjednog teksta*. Zagreb:Republika, 7-8/1982;
7. Баук, С. (2012). Причам ти причу или Како моћ идеолошки конструише јавни дискурс Српски језик, књижевност, уметност: зборник радова са ВИ међународног научног скупа одржаног на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу, (28-29. X 2011). Књ. 1, Структурне карактеристике српског језика.- Стр. 501-505;
8. Бадурина, Лада. (2008) *Између редака: студије о тексту и дискурсу/* Загреб: Хрватска свеучилишна наклада; Издавачки центар Ријека, Ријека
9. Бадурина, Лада. (2011) *Од синтаксе према супрасинтакси и даље*, Зборник радова са 39. Семинара загребачке славистичке школе, Филозофски факултет Загреб, Загреб
10. Вашић – Hrvatин, S. Tompson, M. Jusić, T. (2008): *Razjedinjeni propadaju, javni radio-televizijski servisi u multietničkim državama*, Sarajevo:Mediacentar;
11. Вадју, А, *Žudnja filozofije*, 2015, Никшић, Медијска култура, Цивилни форум;

12. Божовић, П. (2015) Парадокси медијске слободе, Никшић, Медијска култура, Цивилни форум;
13. Berberović, L.J., L.J. Hanjalić, K., Šarić, T. (1984). Univerzitet i ekološki izazov. Zbornik radova 32. sesije Međunarodnog seminara "Univerzitet danas", Dubrovnik;
14. Бертран, Ж.К. (2007): Медијска етика и системи медијске одговорности, Београд: ОЕБС;
15. Bertrand, Claude-Jean (2007). Deontologija medija. Zagreb: ICEJ;
16. Bell, A. (1994) The Language of News Media, Oxford: Blackwell.
17. Бешић, М. (2015), Транзиционе траума и промене вредносних оријентација- генерацијски приступ, Монографија у оквиру научно-истраживачког пројекта Универзитета у Београду – Факултета политичких наука, Политички идентитет Србије у регионалном и глобалном контексту, (евиденциони број: 179076), који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије;
18. Благојевић, М. (2008). Радио и држава. Нови Сад: Media Art Service International;
19. Бретон, Ф. (2000). Изманипулисана реч. Београд: Клио;
20. Булатовић, М. (1996). Црна Гора еколошка држава. Подгорица: Унирекс;
21. Бурдије, П. (1999). Сигнална светла. Прилози за отпор неолибералној инвазији. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства;
22. Вук Стефановић Караџић, 1972, О Црној Гори, разни списи, Београд: ИП Просвета
23. Van Dijk, T. A. (1988a) News Analysis, Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum.
24. Van Dijk, T. A. (1988b) News as Discourse, Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum.
25. Васовић, В. (2006) Савремене демократије I, Службени гласник, Београд.
26. Васовић, М. (2009) Пад Берлинског зида- крај ауторитета или почетак

- „нове“ ауторитарности, Зборник радова, Консолидација демократије 20 година након пада Берлинског зида, Београд, ФПН, Konrad Adenauer Stiftung;
27. Васовић, М. (1998) „Вредносне претпоставке демократске трансформације“, Београд
 28. Самарџић, С., Накарада, Р., Ковачевић, Ђ., Лавиринти кризе (предуслови демократске трансформације СР Југославије), Институт за европске студије,
 29. Васовић, М, Петровић, Ј, Пејовић, Б. Гарашанин, Црна Гора, (1976). Београд, Књижевне новине;
 30. Вељановски, Р. (2005): Јавни РТВ сервис у служби грађана. Београд:Клио;
 31. Вељановски, Р. (2009): Медијски систем Србије. Београд:Чигоја;
 32. Вељановски, Р. (2012). Медијски систем Србије. ФПН, Београд:Чигоја;
 33. Врег, Ф. (1991). Демократско комуницирање. Прилог плуралистичкој парадигми у комуниколошкој науци. Сарајево:НУБ БиХ;
 34. Вујашковић, М. (2012). Улога медија у процесу европских интеграција и анализа извјештавања црногорских медија о процесу придруживања Европској унији, Магистарски рад. Београд: Факултет политичких наука;
 35. Војводић, Р. (1995): Принцеза Ксенија од Црне Горе, Цетиње,Графос
 36. Вуковић М. Б. (2012) Берански трагови, антологија, Беране, ЈУ Центар за културу Беране, Токови
 37. Гиденс, Е. (2007). Социологија. Београд: Економски факултет;
 38. Гортз, А. (1984). Екологија и политика. Београд:Просвета;
 39. Гоцини, Ђ. (2001). Историја новинарства. Београд:Клио;
 40. Gramsci, A. (1979). "The Concept of Ideology". Mattelart Armand and Siegelau Seth (eds), Communication and Class Struggle, Information General, New York;
 41. Група аутора. (1972). Извештај Римском клубу о стању човечанства. Лондон;

42. Дебре, Р. (2000). Увод у медиологију, Београд:Клио;
43. Декларација о еколошког држави (1991). Црна Гора:Жабљак;
44. Делор, Ж. (1996): образовање скривена ризница. Београд:Министарство просвете Републике Србије;
45. Драгићевић Шешић, М., Стојковић, Б. (2000). Култура-менаџмент, анимација, маркетинг. Београд:Клио;
46. Ђорђевић,Т (1974), Информисање и јавност рада у удрженом раду, Београд, Школа самоуправљача Милентије Поповић
47. Ђорђевић, Т. (1989). Теорија масовних комуникација. Београд: Савез инжењера и техничара Југославије;
48. Ђорђевић, Т. (1990). Комуникативни модел алтернативне дистанце. Новинарство, бр.3-4, стр. 69-72;
49. Ђорђевић, Т. (2008). Политичко јавно мњење. Београд: Институт за политичке студије;
50. Ђукановић, Мара (1996). Животна средина и одрживи развој, Београд: Елит
51. Еколошко образовање политиколога. Зборник радова "Заштита радне и животне средине у систему националног и европског образовања", XIII научни скуп Човек и радна средина, Ниш:Факултет заштите на раду;
52. EFJ (2003). Eastern Empires. Foreign Ownership in Central and Eastern European Media: Ownership, Policy Issues and Strategies. Brussels: European Federation of Journalists;
53. Enzensberger,Hans Magnus, Критика политичке екологије, Марксизам у свету, бр. 9/1974
54. Животић, Р. (1981). Изражавање новинара. Београд:Савремена администрација;
55. Животић,Р. Станојевић Д. „Реторика и политика“. (2013) Београд, Јасен.
56. Јевтовић, З. (2000). Тотализаризам и медији. Неготин-Београд: Студио Рас;

57. Јевтовић, З. (2008). Политички спектакл и јавно мњење. СМ/Часопис за управљање комуницирањем/Communication Management Quarterly, број 7/2008, стр. 5 – 26;
58. Јонас, Х. (1990). Принцип одговорности-покушај једне етике за технолошку цивилизацију. Сарајево:Веселин Маслеша;
59. Konrad Adenauer, Савремена држава структура и социјалне функције, Факултет политичких наука Универзитет у Београду, Центар за демократију, 2010, Београд
60. Канцеларија за демократске институције и људска права, Референдум о државном статусу Републике Црне Горе, Коначни извештај OSCE/ODHR, 4. август 2006, Варшава;
61. Кастелс, М. (2014). Моћ комуникација. Београд:Клио;
62. Кин, Ц. (1995): Медији и демократија. Београд:Филип Вишњић;
63. Корни, Д. (1999). Етика информисања. Београд:Клио;
64. Coates, Jennifer. Women, Men and Language. London: Longman, 2004 (3 Rd edition)
65. Кундачина, М. (2006). Чиниоци еколошког васпитања и образовања ученика. Ужице: Учитељски факултет;
66. Лаловић, Драгутин, (1995) Државе на кушњи, Zagreb:NZCH,DISPUT MARSH, David and Stoker, Gevri, Ttheory and Methods in Political Science, London: Macmillan Press
67. Лакић Игор, (2009), Ријеч, нова серија,бр.2, Никшић,
68. Lakić, I. (2004a) „Media Discourse and Manipulation“, u Perović S. i Bulatović V. (ur.) Lingvističke analize, Podgorica: Institut za strane jezike, 125.
69. Lakić, I. (2004b) Diskurs, mediji, rat, Podgorica: Institut za strane jezike
70. Lausch, Erwin, (1976) Manipuliranje mozgom, Zagreb, Stvarnost
71. Le Bon, G. (1920). Psihologija gomila. Zagreb:Kraljevska zemaljska tiskara;
72. Ле Кодиак, И. Ф. (2005). Наука о информацијама. Београд:Клио;
73. Лемиш, Д. (2008). Деца и телевизија. Београд:Клио;
74. Лоример, Р. (1988). Масовне комуникације. Београд:Клио;

75. Љубојев, П. (1996). Масовне комуникације-штампа, филм, радио, телевизија. Нови Сад:Позорница уметности;
76. Малтус, Томас (1798): Есеј о принципима становништва (Malthus, 1976). Београд;
77. Марковић, Д. Ж. (1994): Социјална екологија, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства;
78. Марковић, Д. Ж. (1990). Социологија. Београд: Нова Просвета;
79. Марковић, Д. Ж. (2000): Социологија и глобализација, Београд:CURO;
80. Марковић, Д. Ж. (2001). Социјална екологија. Ниш: Нова Просвета; Београд: Савремена администрација;
81. Марковић, Д. Ж. (2005). Социјална екологија. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства;
82. Мек Квин, Д. (2000). Телевизија. Београд:Клио;
83. Мек Квејл, Д. (2007). Улога медија у друштву. СМ/Часопис за управљање комуницирањем/Communication Management Quarterly бр. 3, стр. 5-6;
84. Маклуан, М. (1971). Познавање општила – човекових продужетака. Београд:Просвета;
85. Mikulić, В. (2005). Glasovi iz kante, McLuhan, digitalni apsolut i problem regresivnog napretka (Prilog materijalističkoј epistemologiji medijskog diskursa). Filozofija i društvo, br. 3/2005, str. 9 – 69;
86. Милетић, М. (1998). Комуницирање у новим медијским условима. Јагодина:Учитељски факултет;
87. Милетић, М. (2009). Медијски систем Србије, Хрестоматија изабраних радова, Нови Сад;
88. Милтојевић Д.В. (2004). Еколошка култура. Ниш: Факултет заштите на раду;
89. McQuail (1983). Mass Communication Theory: An Introduction, Sage Publications, Beverly Hills;
90. Надић, Д. (1994). Социјална екологија и друштвене промене. Београд:Нова Мисао;
91. Надић, Д. (2005). Партије зелених у Европи. Београд:Д. Надић;

92. Надић, Д. (2007). Екологизам и еколошке странке. Београд:Службени гласник;
93. Надић, Д. (2010). Анализа медијске заступљености теме осиромашеног уранијума у српској и америчкој штампи после 2000. Косово и Метохија у цивилизацијским токовима. Косовска Митровица: Филозофски факултет;
94. Неш, Кејт, 2006, Савремена политичка социологија, Београд: Службени гласник
95. Никола I Петровић Његош, (2009), Рат црногорски, Загреб, Национална заједница Црногораца Хрватске, Матица црногорска
96. Омон, Жак и Мари, Мишел, (2007) Анализа филм(ов)а. Београд, Клио,
97. O'Donnell, James J. (1998). Avatars of the Word. From Papyrus to Cyberspace, Introduction, Cambridge (MA), London (UK): Harvard UP;
98. Продановић, М. (2013), Аркадија, Београд, Архипелаг
99. Павловић, В. (1987). Поредак и алтернатива. Подгорица: Универзитетска ријеч
100. Павловић, В. (2003). Друштвени покрети и промене. Београд: Политика;
101. Павићевић, Б, Сздање црногорске националне државе 1796-1878, (2004) Историјски институт Црне Горе, Побједа књига 4, том 1
102. Paletz, L.D. Jakubowicz, K (2003): Business as Usual, Hampton Press, New Jersey
103. Перовић, А. (2011): Анализа за унапређење имплементације Архуске конвенције у Црној Гори, Еколошки покрет Озон, ОЕБС Црна Гора, Подгорица
104. Пешић, М. (2012). Медијске манипулације и јавни политички дискурс. Политичка ревија = Political review ревиу : часопис за политикологију, политичку социологију, комунологију и примењену политику ИССН: 1451-4281.- Год. 11(24), бр. 4 (2012), стр. 161-184;
105. Петров, А. 2012. Концепт еволуције музике у теоријама Херберта Спенсера и Чарлса Дарвина, Београд, Филозофија и друштво XXIII(3)
106. Прајс, М. Круг, П. (2001): Повољно окружење за слободне и независне медије. Београд: Б92;

107. Прајс, М. Ребој, М. (2002): Радио-дифузија јавног сервиса у транзицији. Београд:Б92;
108. Рабреновић, Д. Кларић, Д. (2015), Локални јавни емитери- значајан чинилац медијског система Црне Горе, Медији и комуникација, Академија друштвених наука, Бијело Поље;
109. Радојковић, М. (1984). Савремени информационо-комуникациони системи. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства;
110. Радојковић, М. (1987). Међународно комуницирање. Београд:Завод за уџбенике и наставна средства;
111. Радојковић, М. (2004). Кодекси професионалне етике у новинарству. Етика јавне речи у медијима и политици. Београд:Центар за либерално-демократске студије;
112. Радојковић, М.,Милетић, М. (2005). Комуницирање, медији и друштво. Нови Сад:Стилос;
113. Радојковић, М. и Милетић, М. (2006): Комуницирање, медији и друштво (друго издање), Стилос, Нови Сад.
114. Радојковић, М.,Ђорђевић, Т. (2005). Основи комуникологије. Београд: Факултет политичких наука:Чигоја штампа;
115. Радојковић, М., Стојковић, Б. (2003). Новинари као професионална група. Социолошки преглед, бр, 3-4;
116. Радојковић, М., Стојковић, Б. (2004). Информационо-комуникациони системи. Београд:Клио;
117. Ралевић, В. (2014), Кроз живот јуришај, Бијело Поље, Пегаз.
118. Reah, D. (1998) The Language of Newspapers, London: Routledge.
119. Reports from the Broadcasting Corporations of Central and Eastern Europe, Wien:Euromedia;
120. Рот, Н. (2004). Знакови и значења-вербална и невербална комуникација. Београд:Плато;
121. Радовић,М.,Бакић,Р., Шекуларец, Б., Фолић,З., Пајовић,Р., Радоњић,Р.,Делетић,З.,Радуновић,М.,Дошљак,Д.,Беране,Општа монографија, (2012). Општина Беране

122. Радојичић,Б. (1996). Географија Црне Горе,природна основа,Никшић,Универзитет
123. Стратегија за Црну Гору 2010-2012, Европска банка за обнову и развој, 14.09.2010;
124. Силашки, Н., Ђуровић, Т., & Радић-Бојанић, Б. (2009). Јавни дискурс Србије: когнитивистичко-критичка студија. Београд: ЦИД Економског факултета;
125. Силашки, Н., Ђуровић, Т., & Радић-Бојанић, Б. (2009). Јавни дискурс Србије: когнитивистичко-критичка студија. Београд: ЦИД Економског факултета;
126. Славујевић, З. (1999). Политички маркетинг. Београд:Факултет политичких наука;
127. Савић Свенка, Дискурс анализа, Филозофски факултет, Нови Сад, 1993.)
128. Spencer, Herbert (1891 a), *Essays, Scientific, Political and Speculative* (Vol. 1), London: Williams and Norgate.
129. Spencer, Herbert (1891 b), *Essays, Scientific, Political and Speculative* (Vol. 2), London: Williams and Norgate.
130. Smith, A. (ed) (1998). *Television: An International History*, Oxford Univerzitet Press, Oxford;
131. Skocckpol, Theda,1985, *Bringing The state*
132. Стајић, Љ. (2013). Основи теорије управљања еколошким кризама. Зборник радова Правног факултета у Новом Саду, број 1/2013, стр. 117–131;
133. Станојевић, Д. (2004). Реторика јавне комуникације. (Зборник „Етика јавне речи у медијима и политици“). Центар за либерално-демократске студије, Београд, 2004, стр. 91-115;
134. Станојевић, Д. (2007). „Језичка агресивност и масовни медији“, *СМ/Часопис за управљање комуницирањем/Communication Management Quarterly*, Нови Сад: Protocol, Београд:ФПН, бр. 2/2007, стр. 85-95; 87)
135. Станојевић, Д. (2007). Демократија, политика и медији. Београд: Истраживачко-издавачки центар, стр. 282-292;

136. Станојевић, Д. (2007). Политичка еристика и медији у Србији. Језик, књижевност, политика (Зборник радова са Научног скупа), Филозофски факултет, Ниш, 2007, стр. 69-79;
137. Станојевић, Д. (2009). Медијска еристика и јавни дискурс. Београд:Сербика;
138. Станојевић, Д. (2009). Језик и моћ медија. СМ/Часопис за управљање комуницирањем/Communication Management Quarterly бр. 13/2009, Београд: ФПН, Нови Сад:Protocol, стр. 81-97, УДК 070.41:80856:316.772.4;
139. Станојевић, Д. (2009). Реторички топоси и говор у скупштини, Годишњак ФПН, 3/2009, 391-399, ISSN. 1820-6700, COBISS.SR-ID 145774604, UDC 808. 5:342.533 (497.11);
140. Станојевић, Д. (2011). Јавни дискурс и савремено новинарство. Култура, Београд, бр. 132, стр. 157-168, UDK 070 41(497.11);
141. Станојевић, Д. (2012). Нови медији и истина: Од филозофије апсурда ка филозофији 'нове медијске просвећености'. Медијски дијалози, Истраживачки медијски центар, Подгорица, бр.11, фебруар 2012, стр. 261-269, ISSN 1800-7074, COBISS.CG-ID 12734480;
142. Станојевић, Д. (2013). Језик медија и нове вредности. Зборник „Језик, књижевност, вредности“, Филозофски факултет Ниш, ур. Биљана Мишић Илић / Весна Лопичић, Ниш 2013, стр. 497-503. UDK 070.41:81'38, ISBN 978-86-7379-278-1, COBISS.SR-ID 198116620;
143. Станојевић, Д. (2013). Јавни дискурс и савремена политичка комуникација, Годишњак ФПН, бр. 10, Београд, 2013, стр. 99-111, ISSN 1820-6700;
144. Станојевић, Д. (2013). Паланачки клишеи и штампа у Србији. Зборник Медијски дијалози, Истраживачки медијски центар Подгорица, Црна Гора, Подгорица, 2013, стр. 31-45, UDK: 070:316.77(497.11), ISSN 1800-7074, COBISS.CG-ID 12734480;
145. Станојевић, Д. (2014). Језик маргине и електронски медији. Култура полиса, Нови Сад, бр. 24/2014, 245-253, ISSN 1820 – 4589, COBISS.SR – ID 199568391, UDK 81' 27: 316. 77;

146. Станојевић, Г. Васић, М., Историја Црне Горе (1975), Титоград, Историјски институт Црне Горе, Побједа, књига 3, том 1
147. Stott, P., Sullivan, S. (Eds.) (2000). *Political Ecology: Science, Myth and Power*, Arnold, London;
148. Тадић, Љ. (2007). Реторика. Увод у вештину беседништва, у: Љубомир Тадић, *Изабрана дела*, Београд: Службени гласник, том 5 (Јавност и реторика);
149. Телевизија у Европи: регулатива, политика и независност, Budapest: Open Society Institute, Београд: Медија центар;
150. Телевизија у Европи: законодавство, политика и независност, Црна Гора, Budapest: Open Society Institute, Podgorica: 2008
151. Тарске струне, (2014), Зборник писаца мојковачког краја, Подгорица, издавач Драгољуб Булатовић
152. Ћаловић, Д., Јевтовић, З. (2010). Криза демократије у глобалном медијаполису. *Филозофска истраживања*. Загреб. бр. 120, Год. 30, Св. 4 (605–615);
153. Ћирковић, С, Богдановић, Д, Кораћ, В, Максимовић, Ј, Мијовић, П, (1970), *Историја Црне Горе*, Титоград, Историјски институт Црне Горе, Побједа, књига 2, том 1
154. Ћирковић, С, Богдановић, Божић, И, Ђурић, В (1970), *Историја Црне Горе*, Титоград, Историјски институт Црне Горе, Побједа, књига 2, том 2
155. Устав Републике Црне Горе;
156. Хабермас, Ј. (1969). *Јавно мњење*. Београд: Култура;
157. Хабермас, Ј. (2007): *Политичко комуницирање у медијском друштву*, у СМ/ Часопис за управљање комуницирањем, Нови Сад: Protocol, Београд: ФПН;
158. Халаши, Т, Ј., Каламковић, С.С., Гегић, А. А., Каламковић, М., Халаши, Р. Ј. (2009). Улога модерних медија у еколошком образовању и васпитању. *Европске димензије промена образовног система у Србији*, зборник радова, књ. 5, стр. 273-298, Нови Сад: Филозофски факултет, Одсек за педагогију;

159. Heidegger, M. (1963). Holzwege, Vittorio Klostermann, Frankfurt am Mein, Vierte Auflage (69-104);
160. Halliday, M. A. K., (2004). An Introduction to Functional Grammar, 3(rd) edition, revised by Christian M. I. M. Matthiessen, Arnold Publishers
161. Halliday, M. A. K., Hasan, Ruqaiya, (1976) Cohesion in English, Longman, Pearson Education Limited, Edinburgh Gate, Harlow, UK
162. Humphreys, P. J. (1996). Mass media policy in Western Europe. Manchester and New York;
163. Cifrić, I. (1989). Socijalna ekologija: prilozi zasnivanju discipline. Zagreb:Globus;
164. Cifrić, I. (1990). Ekološka adaptacija i socijalna pobuna. Zagreb: Radničke novine;
165. Cifrić, I., Čulig, B. (1987). Ekološka svijest mladih. Zagreb:Centar za društvene djelatnosti;
- Чомски, Н. (2013). Моћ и терор. Београд:Вулкан издаваштво;
166. Шкиљан, Д. (1998). Јавни језик, Београд: XX века;
167. Штамбук, В. (2007). Информација - шта је то? СМ/Часопис за управљање комуницирањем/Communication Management Quarterly, број 3, јун 2007.стр. 17 – 38;
168. Sara Mills, *Michel Foucault*, Routledge, 2003, str. 52-66, Prevod: Dejan Aničić
169. M. Fuko, *Arheologija znanja*, prev. M. Kozomara, Beograd: Plato, 1998, str. 88.
170. M. Fuko, *Istorija seksualnosti I*, prev. J. Stakić, Loznica: Karpos, 2006, str. 114-115.
171. M. Fuko, *Poredak diskursa*, prev. D. Aničić, Loznica: Karpos, 2007, , str. 8.
172. M. Fuko, *Poredak diskursa*, prev. D. Aničić, Loznica: Karpos, 2007,, str. 20.
173. Fairclough, N. (1995 a) Media Discourse, London: Edward Arnold
174. Fairclough, N. (1995 b) Critical Discourse Analysis, the Critical Study of Language, New York: Longman.

175. Fairclough, N (1996) „Critical Analysis of Media Discourse“, in Marris, P and Thorntam, S. (eds.) Media Studies: A Reader, Edinburgh: Edinburgh University Press, pp.308-325.

12. Посећени веб сајтови

1. www.dps.me
2. www.sdp.me
3. www.snp.co.me
4. www.lpcg.me
5. www.promjene.org
6. www.bscg.me
7. www.demokratskifront.me
8. www.cdu.org.me
9. www.greenhome.co.me
10. www.natura2000infocentar.wordpress.com
11. www.zetskidom.me
12. www.cnp.me
13. <http://niksickopozoriste.me>
14. www.novineniksica.me

13. Прилози:

Прилог 1: „Декларација о заштити реке Таре“

Развој Црне Горе мора бити еколошки условљен.

Изградња хидроелектране Бук — Бијела, као и евентуални други захвати дуж читавог тока реке Таре представљали би реметилачки фактор, не само у делу кањона предвиђеном за потапање, већ у целом региону развојно наслоњеном на кањон.

Извори електричне енергије који неће нарушивати природну равнотежу, уз драстично смањење комерцијалних губитака, представља решење за будућност.

Скупштина Републике Црне Горе, поштујући наведене принципе, одбацује било какве захвате у кањону реке Таре. Као грађани, свесни смо да је Тара наша будућност и препознатљивост. Било какав покушај да се Тара мења захтева слободно изјашњавање свих грађана Црне Горе и једино праведно доношење одлуке о судбини реке би било на референдуму, како данас, тако и у будућности.

Апелујемо на Владу Републике Црне Горе, Владу Босне и Херцеговине, Владу Републике Српске и Високог представника за БиХ да учине све што је у њиховој надлежности да спрече девастацију ријеке Таре.

Образложење

1. Уставни основ за доношење Декларације о заштити реке Таре

У надлежности Скупштине Републике Црне Горе је доношење закона, других прописа и општих аката (чл. 81 ст. 2), као и расписивање републичког референдума (чл. 81 ст.6), а Уставом је прокламовано да је у Црној Гори слободно све што Уставом и законом није забрањено (чл. 13).

Устав Републике Црне Горе прописује да грађани остварују власт непосредно и преко слободно изабраних представника (чл. 2), а гарантује им се и право предлагања закона, другог прописа или општег акта уз постојање минимум 6000 валидних потписа бирача (чл. 85).

2. Разлози за доношење Декларације о заштити реке Таре

Доношење Декларације мотивисано је остваривањем уставних права на здраву животну средину и на благовремено и потпуно обавештавање о њеном стању, као

и обавезе чувања и унапређења животне средине (чл. 19). Такође, жели се подсетити на обавезу државе да штити животну средину и ограничавање Уставом слобода привређивања и предузетништва у циљу заштите животне средине (чл. 65). Доношење Декларације има за циљ и обезбеђивање поштовања Декларације о еколошкој држави Црној Гори и прописа из области заштите животне средине, посебно чланова 4, 7(4), 7(5), и 9(4) Закона о животној средини.

Иницијатива за усвајање Декларације о заштити реке Таре потекла је од групе невладиних организација и појединаца непосредно заинтересованих за очување реке Таре. Акција је превазишла локалне размере и укључила најшире јавно мњење из целе Црне Горе и иностранства. Посебан квалитет представља постизање, по први пут, консензуса грађана о питању које је првенствено развојно, као и исказан интерес да се да лични допринос у подржавању ове акције. Обезбеђивање значајне улоге јавности у одлучивању, нарочито у области животне средине, од посебног је значаја, с обзиром на специфичности Црне Горе и њено опредељење за концепт “еколошке државе”. Ово тим пре, што прописи и пракса у развијеним земљама, али и у земљама које теже регионалним економским и политичким интеграцијама, омогућавају и охрабрују грађанску иницијативу кроз концепт „учешћа јавности у одлучивању“. У области животне средине од посебног значаја је Конвенција о доступности информација, учешћу јавности у доношењу одлука и доступности правосуђа у вези са питањима која се тичу животне средине (Архуска конвенција из 1998), а основна правила овог међународног уговора постала су и део права Европске уније, у виду директива (Директива Савета 97/11/ЕС о процени утицаја одређених јавних и приватних пројеката на животну средину, Директива Европског парламента и Савета 2003/35/ЕС којом се омогућује учешће јавности у изради нацрта одређених планова и програма који се односе на животну средину и којом се директиве Савета 85/337/ЕЕС и 96/61/ЕС мењају и допуњују у погледу учешћа јавности и права на правну заштиту и Директива Европског Парламента и Савета 2003/4/ЕС о јавном приступу информацијама о животној средини и укидању Директиве Савета 90/313/ЕЕС. Ове директиве садрже одредбе о учешћу јавности у свим фазама поступка процене утицаја, као и одредбе о обавештавању и

консултацијама са другом државом у случају кад планирани пројекат може имати значајан прекогранични утицај на животну средину.

Тадашња, Државна заједница Србија и Црна Гора није била потписница Архуске конвенције, као ни Конвенције Уједињених нација о процени утицаја на животну средину преко државних граница, али је укључена у ове процесе и на нивоу држава чланица: у изради прописа који су усклађени са међународним стандардима, као и системским и институционалним реформама, а на међународном плану, припремама за закључивање двостраних и вишестраних међународних уговора и стварањем услова за њихову примену“.

Прилог: 2 Законска регулатива

Црна Гора донела је законе и прописала уредбе када је у питању

изградња еколошког система које спроводи еколошка инспекција.

Донети су:

1.	Закон о животној средини (“Сл.лист ЦГ”, бр. 48/08).
	Уређује принципе заштите животне средине и одрживог развоја, субјекте и инструменте заштите животне средине, документа одрживог развоја и заштите животне средине, праћење стања животне средине, информациони систем, учешће јавности о питањима животне средине и друга питања од значаја за животну средину.
	На основу тог закона примењују се и подзаконски акти: <ul style="list-style-type: none"><li data-bbox="379 1668 1358 1816">- Уредба о висини накнада, начину обрачуна и плаћања накнада због загађивања животне средине („Сл.лист РЦГ“ бр. 26/97, 9/00, 52/00, „Сл.лист ЦГ“, бр.33/08, 05/09, 64/09);<li data-bbox="379 1870 1270 1960">- Правилник о облику, садржају, начину штампања и употребе вињете („Сл.лист ЦГ“, бр.81/08, 5/10);

	<ul style="list-style-type: none"> - Правилник о емисији загађујућих материја у ваздух („Сл.лист РЦГ“, бр.25/01); - Одлука о оснивању Јавне установе "Центар за екотоксиколошка испитивања Црне Горе" („Сл. лист РЦГ", бр. 40/96); - Правилник о ближем садржају и начину вођења катастра загађивача животне средине („Сл. лист Црне Горе", бр. 43/Уредба о попису врста опасних материја, дозвољеним количинама и критеријумима за категоризацију опасних материја („Сл. лист Црне Горе", бр. 05/11).
2.	<p>Закон о процјени утицаја на животну средину („Сл.лист РЦГ“, бр 80/05);</p> <p>Уређује поступак процјене утицаја за пројекте који могу имати значајан утицај на животну средину, садржај елабората о процјени утицаја, учешће заинтересованих органа и организација и јавности, поступак оцене и издавања сагласности, обавештавање о пројектима који могу имати значајан утицај на животну средину друге државе, надзор и друга питања од значаја за процјену утицаја на животну средину.</p> <p>На основу овог закона примењују се следећи подзаконски акти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Уредба о пројектима за које се врши процјена утицаја на животну средину („Сл.лист РЦГ”, бр.20/07); - Правилник о садржају документације која се подноси уз захтјев за одлучивање о потреби процјене утицаја на животну средину („Сл.лист ЦГ”, бр. 14/07); - Правилник о садржају, облику и начину вођења јавне књиге о поступцима и одлукама о процени утицаја на животну средину („Сл.лист ЦГ”, бр. 14/07); - Правилник о садржини елабората о процјени утицаја на животну

	средину („Сл.лист ЦГ”, бр. 14/07);
3.	<p>Закон о стратешкој процјени утицаја на животну средину („Сл.лист РЦГ”, бр 80/05);</p> <p>Тим законом утврђују се услови, начин и поступак вршења процјене утицаја одређених планова или програма на животну средину, кроз интегрисање принципа заштите животне средине у поступак припреме, усвајања и реализације планова или програма који имају значајан утицај на животну средину;</p>
4.	<p>Закон о интегрисаном спрјечавању и контроли загађивања животне средине („Сл.лист РЦГ”, бр 80/05, „Сл.лист ЦГ”, бр. 54/09);</p> <p>Законом се уређују услови и поступак издавања интегрисане дозволе за постројења и активности које могу имати негативне утицаје на здравље људи, животну средину или материјална добра, врсте активности и постројења, надзор и друга питања од значаја за спречавање и контролу загађивања животне средине.</p> <p>Законом се примењују следећи подзаконски акти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Уредба о критеријумима за одређивање најбољих доступних техника, за примјену стандарда квалитета, као и за одређивање граничних вриједности емисија у интегрисаној дозволи („Сл.лист ЦГ”, бр. 7/08); - Уредба о садржини програма мјера прилагођавања рада постојећег постројења или активности прописаним условима („Сл.лист ЦГ”, бр. 7/08); - Уредба о врстама активности и постројења за које се издаје интегрисана дозвола („Сл.лист ЦГ”, бр. 7/08); - Правилник о садржини, облику и начину попуњавања захтјева за

	<p>издавање интегрисане дозволе („Сл.лист ЦГ”, бр. 3/08);</p> <ul style="list-style-type: none"> - Правилник о садржини и начину вођења регистра издатих интегрисаних дозвола („Сл.лист ЦГ”, бр. 3/08); - Правилник о садржини и облику интегрисане дозволе („Сл.лист ЦГ”, бр. 3/08).
5.	<p>Закон о заштити ваздуха („Сл. лист Црне Горе”, бр. 25/10)</p> <p>Уређује начин праћења квалитета ваздуха, мјере заштите, оцјењивање и побољшање квалитета ваздуха, информисање и извештавање о квалитету ваздуха, као и планирање и управљање квалитетом ваздуха.</p> <p>Законом се примењују следећи подзаконски акти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Правилник о методологији испитивања, роковима и начину обавештавања о резултатима праћења и утврђивања штетних материја у ваздуху на изворима загађивања (“Сл. лист СРЦГ”, бр. 4/82); - Уредба о граничним вриједностима садржаја загађујућих материја у течним горивима нафтног поријекла (“Сл. лист Црне Горе”, бр. 39/10, 43/10); - Програм праћења квалитета течних горива нафтног поријекла за 2012. годину (“Сл. лист ЦГ”, бр.23/12); - Уредба о успостављању мреже мјерних мјеста за праћење квалитета ваздуха (“Сл. лист Црне Горе”, бр. 44/10); - Уредба о супстанцама које оштећују озонски омотач и алтернативним супстанцама (“Сл. лист Црне Горе”, бр. 05/11 од 21.01.2011); - Уредба о граничним вриједностима емисија загађујућих материја у

	<p>ваздух из стационарних извора (“Сл. лист Црне Горе”, бр. 10/11);</p> <ul style="list-style-type: none"> - Уредба о максималним националним емисијама одређених загађујућих материја (“Сл. лист Црне Горе”, бр. 3/12) - Уредба о утврђивању врста загађујућих материја, граничних вриједности и других стандарда квалитета ваздуха (“Сл.лист ЦГ”, бр. 25/12);
6.	<p>Закон о заштити природе („Сл.лист ЦГ“, бр. 51/08, 21/09);</p> <p>Уређује заштиту и очување природе, еколошку мрежу (Натура 2000), заштићена природна добра, категоризацију и режиме заштите у заштићеним природним добрима, поступак проглашавања заштићених природних добара, управљање и коришћење заштићених природних добара, као и мјере заштите и очувања природе.</p> <p>На основу закона примјењују се следећи подзаконски акти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Одлука о оснивању Завода за заштиту природе Црне Горе (“Сл.лист ЦГ”, бр. 15/09); - Правилник о врстама и критеријумима за одређивање станишних типова, начину израде карте станишта, начину праћења стања и угрожености станишта, садржају годишњег извјештаја, мерама заштите и очувања станишних типова (“Сл.лист ЦГ”, бр. 80/08); - Правилник о ближем садржају и начину вођења регистра заштићених природних добара (“Сл. лист Црне Горе”, бр. 79/09); - Рјешење о стављању под заштиту појединих биљних и животињских врста (“Сл.лист РЦГ”, бр. 76/06); - Рјешење о упису у Централни регистар заштићених објеката природе за Црну Гору („Сл. лист Црне Горе”, бр. 70/08);

- Рјешење о упису у Централни регистар заштићених објеката природе за Републику Црну Гору-Арборетум („Сл. лист РЦГ”, бр. 36/00);
- Рјешење о упису у Централни регистар заштићених објеката природе за Републику Црну Гору-Требјеса („Сл. лист РЦГ”, бр. 21/01);
- Рјешење о упису у Централни регистар заштићених објеката природе за Републику Црну Гору-Савинска дубрава („Сл. лист РЦГ”, бр. 36/00); Рјешење о упису у Централни регистар заштићених објеката природе за Републику Црну Гору („Сл. лист РЦГ”, бр. 8/07);
- Рјешење о заштити објеката природе (“Сл. листу СРЦГ”, бр. 30/68);
- Рјешење о упису у Централни регистар заштићених објеката природе (“Сл. лист РЦГ”, бр. 20/94). (Ботанички врт);
- Рјешење о упису у Централни регистар заштићених објеката природе (“Сл. лист РЦГ”, бр. 20/94). (Маслина – *Olea europaеа* L.);
- Правилник о ближим условима које мора да испуњава управљач заштићеног природног добра (“Сл. лист Црне Горе”, бр. 35/10);
- Правилник о ближем садржају годишњег програма мониторинга стања очуваности природе и условима које мора да испуњава правно лице које врши мониторинг (“Сл. лист Црне Горе”, бр. 35/10);
- Правилник о начину израде и процене ризика за уношење страних дивљих врста биљака, животиња и гљива (“Сл. лист Црне Горе”, бр. 46/10);
- Правилник о ближим условима које мора да испуњава правно и

	<p>физичко лице за чување привремено одузетих заштићених дивљих врста биљака, животиња и гљива (“Сл. лист Црне Горе”, бр. 46/10);</p> <ul style="list-style-type: none"> - Правилник о ближем начину и условима сакупљања, коришћења и промета незаштићених дивљих врста животиња, биљака и гљива које се користе у комерцијалне сврхе (“Сл. лист Црне Горе”, бр. 62/10); - Правилник о ближим условима држања и узгоја заштићених дивљих врста животиња (“Сл. лист Црне Горе”, бр. 67/10); - Правилник о ближим условима које мора да испуњава правно или физичко лице за оснивање банке гена (“Сл. Лист Црне Горе”, бр. 77/10); - Правилник о мјерама заштите и начину одржавања прелаза за дивље животиње (“Сл. лист Црне Горе”, бр. 80/10); - Правилник о начину праћења бројности и стања популација заштићених дивљих птица (“Сл. лист Црне Горе”, бр.62/10); - Правилник о условима за промет и начину поступања са заштићеним дивљим врстама приликом транспорта („Сл. лист Црне Горе“, бр. 67/10);
7.	<p>Закон о националним парковима („Сл.лист ЦГ“, бр 56/09);</p> <p>Законом о националним парковима уређене су границе националних паркова, мере заштите, развоја и унапређивања националних паркова, коришћење добара националних паркова, као и управљање националним парковима.</p> <p>Законом се примењује подзаконски акт:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Одлука о организовању Јавног предузећа за националне паркове (“Сл. лист ЦГ”, бр. 20/11)

8.	<p data-bbox="331 264 1066 297">Закон о хемикалијама (“Сл.лист ЦГ”, бр 11/07, 18/12)</p> <p data-bbox="331 353 1369 607">Уређује се поступак пријављивања и стављања у промет нових и постојећих хемикалија, поступак оцјењивања и процене ризика од хемикалија, класификација, паковање и означавање хемикалија, увоз и извоз, и друга питања од значаја за заштиту живота и здравља људи и животне средине.</p> <p data-bbox="331 663 900 696">Законом се примењују подзаконски акти:</p> <ul data-bbox="379 752 1369 981" style="list-style-type: none"> - Правилник о критеријумима и начину класификације, паковања и означавања хемикалија и одређеног производа у класе опасности (Сл.Лист ЦГ, бр.53/12); - Листа класификованих супстанци (Сл.Лист ЦГ, бр.58/12)
9.	<p data-bbox="331 1039 1337 1072">Закон о заштити од буке у животној средини (“Сл. лист РЦГ”, бр. 28/11);</p> <p data-bbox="331 1128 1369 1543">Утврђује мјере за спрјечавање или смањивање штетног утицаја буке у животној средини и друга питања од значаја за заштиту животне средине и здравља људи од утицаја буке. Закон се примјењује на буку у животној средини, нарочито у изграђеним подручјима, градским парковима и другим тихим зонама у агломерацијама, тихим зонама у природи, поред школа, болница и других објеката, у којима је штетном утицају буке изложено становништво, а посебно осјетљиве групе (дјеца, старији, болесници и други).</p> <p data-bbox="331 1599 1145 1632">На основу закона примењују се следећи подзаконски акти:</p> <ul data-bbox="379 1688 1369 1975" style="list-style-type: none"> - Правилник о методама и инструментима мерења буке и условима које морају да испуњавају организације за мерење буке (“Сл. лист РЦГ”, бр. 37/03); - Правилник о граничним вриједностима буке у животној средини, начину утврђивања индикатора буке и акустичких зона и методама

	оцењивања штетних ефеката буке (“Сл. лист Црне Горе”, бр. 60/11);
10.	<p>Закон о заштити од јонизујућег зрачења и радијационој сигурности („Сл.лист ЦГ“, бр. 56/09, 58/09);</p> <p>Уређује се заштита живота и здравља људи и заштита животне средине од штетног деловања јонизујућег зрачења, обављање радијационе делатности, промет извора јонизујућег зрачења и радиоактивних материјала, управљање радиоактивним отпадом, поступање у случају радијационог удеса, као и друга питања од значаја за заштиту од јонизујућег зрачења и радијациону сигурност.</p> <p>На основу овог закона примењују се следећи подзаконски акти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Одлука о евиденцијама о изворима јонизујућих зрачења и о озрачености становништва, пацијената и лица која су при раду изложена дејству јонизујућих зрачења („Сл. лист СРЈ“, бр. 45/97); - Одлука о систематском испитивању садржаја радионуклида у животној средини („Сл. листу СРЈ“, бр. 45/97); - Одлука о условима које морају испуњавати правна лица за вршење мјерења ради процјене степена изложености јонизујућим зрачењима лица која раде са изворима зрачења, пацијената и становништва (“Сл. лист СРЈ”, бр. 45/97); - Одлука о стручној спреми и здравственим условима лица која раде са изворима јонизујућих зрачења („Сл. лист СРЈ“, бр. 45/97); Правилник о условима које морају испуњавати правна лица за вршење систематског испитивања садржаја радионуклида у животној средини (“Сл. лист СРЈ”, бр. 32/98, 67/02, 70/02); - Правилник о условима за промет и коришћење радиоактивних материјала, рендген-апарата и других уређаја који производе јонизујућа зрачења (“Сл. лист СРЈ”, бр. 32/98);

- Правилник о начину примјене извора јонизујућих зрачења у медицини („Сл. лист СРЈ“, бр. 32/98,33/98);
- Правилник о границама излагања јонизујућим зрачењима („Сл. лист СРЈ“, бр. 32/98); Правилник о условима које морају испуњавати правна лица за вршење деконтаминације (“Сл. лист СРЈ”, бр. 9/99);
- Одлука о начину и условима систематског испитивања присуства радионуклида у животној средини у околини нуклеарног објекта („Сл. лист СРЈ“, бр. 42/97);
- Одлука о условима за промет и коришћење нуклеарних материјала и начину вођења евиденције о нуклеарним материјалима по зонама материјалних биланса („Сл. лист СРЈ“, бр. 42/97);
- Одлука о условима за локацију, изградњу, пробни рад, пуштање у рад, коришћење и трајан престанак рада нуклеарног објекта („Сл. лист СРЈ“, бр. 42/97);
- Одлука о условима које морају испуњавати лица која раде на пословима и задацима управљања производним процесом у нуклеарном објекту и на пословима и задацима надзора над тим процесом („Сл. лист СРЈ“, бр. 2/98);
- Правилник о границама радиоактивне контаминације животне средине и начину спровођења деконтаминације (“Сл.лист СРЈ”, бр.9/99);
- Правилник о интервентним и изведеним интервентним нивоима и мерама за заштиту становништва, домаћих животиња и пољопривреде (ветеринарство, биљна производња и водопривреда) у ванредном догађају (“Сл. лист СРЈ”, бр. 18/92 и “Сл. лист СЦГ”, бр. 1/03);

	<ul style="list-style-type: none"> - Правилник о ближим условима за добијање дозволе за управљање складиштем радиоактивног отпада (“Сл. лист Црне Горе”, бр. 56/11); - Правилник о начину сакупљања, чувања, обраде и складиштења радиоактивног отпада (“Сл. лист Црне Горе”, бр. 58/11);
11.	<p>Закон о управљању отпадом („Сл.лист ЦГ“,бр. 64/11)</p> <p>Уређују се врсте и класификација отпада, планирање управљања отпадом, обезбјеђење услова за поступање са отпадом, права, обавезе и одговорности правних и физичких лица у управљању отпадом, услови и поступак издавања дозвола, надзор и друга питања од значаја за управљање отпадом.</p> <p>Законом се примењују и подзаконски акти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Уредбе о ближим критеријумима, висини и начину плаћања накнаде за управљање отпадом („Сл. Лист ЦГ”, бр. 39/12); - Уредба о начину и поступку оснивања система преузимања, сакупљања и обраде отпадних возила и рада тог система (“Сл. лист ЦГ”, бр. 28/12); - Уредба о начину и поступку оснивања система преузимања, сакупљања и обраде отпадне амбалаже и рада тог система (“Сл. лист ЦГ”, бр. 42/12); - Уредба о начину и поступку оснивања система преузимања, сакупљања и обраде отпадних гума и рада тог система (“Сл. лист ЦГ”, бр. 39/12); - Уредба о начину и поступку оснивања система преузимања, сакупљања и обраде од електричних и електронских производа и рада тог система („Сл. лист ЦГ“, бр. 24/12);

- Уредба о начину и поступку оснивања система преузимања, сакупљања и обраде отпадних батерија и акумулатора и рада тог система (“Сл. лист ЦГ”, бр. 39/12);
- Правилник о ближим карактеристикама локације, условима изградње, санитарно-техничким условима, начину рада и затварања депонија за отпад, стручној спреми, квалификацијама руководиоца депоније и врстама отпада и условима за прихватање отпада на депонији („Сл. лист Црне Горе”, бр. 84/09);
- Правилник о ближим условима које треба да испуњава комунални канализациони муљ, количине, обим, учесталост и методе анализе комуналног канализационог муља за дозвољене намјене и условима које треба да испуњава земљиште планирано за његову примјену („Сл. лист Црне Горе”, бр. 89/09);
- Правилник о класификацији отпада и каталогу отпада („Сл. Лист ЦГ”, бр. 35/12);
- Правилник о поступању са отпадним уљима („Сл. Лист ЦГ”, бр. 48/12);
- Правилник о поступању са опремом и отпадом који садржи ПЦБ („Сл. Лист ЦГ”, бр. 48/12);
- Одлука о оснивању друштва са ограниченом одговорношћу "Пројект - Консалтинг" – Подгорица („Сл. Лист Црне Горе”, бр. 07/08, 86/09);
- Правилник о ближем садржају документације која се подноси уз захтјев за издавање дозволе за увоз, извоз и транзит отпада, као и листи класификације отпада („Сл. лист Црне Горе”, бр. 71/10);
- Правилник о садржају, облику и начину вођења регистра издатих

	<p>дозвола за прекогранично кретање отпада („Сл. лист Црне Горе”, бр. 71/10);</p> <ul style="list-style-type: none"> - Правилник о условима које треба да испуњава привредно друштво односно предузетник за прераду и/или одстрањивање отпада („Сл. Лист ЦГ”, бр. 47/12); - Правилник о ближем садржају и начину подношења годишњих извештаја о спровођењу планова управљања отпадом („Сл. Лист ЦГ”, бр. 53/12); - Исправка Уредбе о начину и поступку оснивања система праузимања, сакупљања и обраде отпадних батерија и акумулатора и рада тог система („Сл. Лист ЦГ”, бр. 47/12); - Правилник о вођењу евиденције отпада и садржају формулара о транспорту отпада („Сл. Лист ЦГ”, бр. 50/12); - Правилник о поступању са грађевинским отпадом, начину и поступку прераде грађевинског отпада, условима и начину одлагања семент – азбестног грађевинског отпада („Сл. Лист ЦГ”, бр. 50/12);
--	--

Прилог: 3

Погодности које могу да се остваре У Црној Гори, ако се поштују прописи Европске уније када је заштита животне средине у питању, у тексту који је објавио подгорички дневни лист „Побједа“.

28. септембар 2015. Друштво (9. страна)

ПОДГОРИЦА Тренутна свјетска економска криза, у контексту климатских промјена, енергетске кризе, недостатка воде и хране, представља јединствену прилику за корјените друштвено-економске промјене у правцу подстицања „зелене економије”. У ту сврху Европска унија у облику грантова подстиче

земље Балкана у њиховим постепеним прилагођавањима на регулативу и норме ЕУ, а у овом конкретном случају, везано за поље економије, запошљавања и животне средине. За Међународну организацију рада појам зеленог запошљавања у себи садржи трансформацију привреда, предузећа, радних мјеста и тржишта рада у одрживу привреду која уз ниске емисије угљеника обезбјеђује достојанствен рад. Зелена радна мјеста, како је за Побједу објаснила национални пројект координатор МОП-а за Црну Гору Јасна Почек могу се отворити у свим секторима и свим врстама предузећа, у урбаним и руралним подручјима и у државама свих нивоа привредне развијености широм свијета.

Послови

- Зелени послови могу да створе производе и обезбиједи услуге корисне за заштиту животне средине, као што су зелене зграде или чист саобраћај. Ипак, важно је имати у виду да ти зелени производи и услуге нијесу увијек засновани на зеленим производним процесима и технологији. Зато се, поред поменутог, зелени послови препознају и по њиховом доприносу производним процесима који нијесу штетни по животну средину. На примјер, зелени послови могу да смање потрошњу воде и унаприједи системе за рециклажу тврди Почек.

У посљедњих пар година, како она наглашава, потребе земаља Западног Балкана за масовнијим и квалитетнијим запошљавањем и унапређењем квалитета животне средине утицале су на подршку коју им пружају канцеларије Међународне организације рада у региону, и довеле су до увођења циљева који се односе на зелено запошљавање у Програме достојанственог рада МОП-а на националном нивоу.

- Анализе које је МОП спровела са партнерским организацијама у неким од држава у региону указале су да постоји велики потенцијал за стварање зелених радних мјеста у неколико сектора привреде. Само једна студија МОП-а и Програма за животну средину Уједињених нација УНЕП указала је на потенцијал за отварање 8.000 нових радних мјеста у сектору рециклаже у Србији током наредних неколико година, под условом да се томе приступи на одговарајући начин казала је Почек. Међународна организација рада примјењује програм зеленог запошљавања од 2009. године, као одговор на захтјеве држава чланица да им се олакша да боље разумију прилагођавање привреде еколошким обавезама

ниских емисија штетних гасова и загађења и пружи техничка подршка са циљем да се избјегну ефекти неповратних климатских промјена на друштва и привреде.

- Неопходност да се смање глобалне емисије тзв. „гасова стаклене баште“ и избјегне негативни утицај климатских промјена захтијева да се у тај процес укључе милиони предузећа и радника како би енергетска ефикасност била драстично унапријеђена и како би енергија могла да се добије из чистих и обновљивих извора. Слични изазови постоје и када се покушава смањити неодржива употреба природних ресурса, умањити количина отпада, спријечити загађење и очувати одржива производња хране за потребе растућег свјетског становништва - казала је Почек.

У посљедње вријеме, додаје она, државе су почеле да захтијевају унапређење капацитета и заједничке иницијативе за промоцију зеленог запошљавања, јер у њима у посљедњих неколико година константно расте свијест о потреби за новим видовима запошљавања са једне и изазовима очувања животне средине са друге стране.

- Недавне катастрофалне поплаве у државама у региону указале су веома нагло на рањивост овог региона у односу на климатске промјене и на могућност негативних утицаја посљедица климатских промјена на привредни раст и отварање радних мјеста у региону. У протеклих неколико година готово све државе које су дио ове иницијативе постале су кандидати за пуноправно чланство у Европској унији, при чему ће процес придруживања ЕУ поставити бројне изазове у смислу друштвено-економског развоја и достизања еколошких стандарда ЕУ пред ове државе казала је Почек.

Финансирање

Улога Европске уније је да подржи земље Балкана у њиховим постепеним прилагођавањима на регулативу и норме Европске уније, а у овом конкретном случају, везане за поље економије, запошљавања и животне средине, како би на крају земље биле у складу са политичким и економским циљевима ЕУ, као њени пуноправни чланови.

- ЕУ има неколико модалитета за финансирање како би подржали овај процес, један од них је на примјер инструмент Европске комисије за техничку помоћ и размјену информација (ТАИЕХ). Он пружа подршку јавним органима у вези са

хармонизацијом, примјеном и спровођењем ЕУ законодавства и такође олакшава размјену најбољих пракси на нивоу Европске уније. Типична ТАИЕХ помоћ путем Регионалне мреже за придруживање ЕУ у области животне средине и климатских промјена огледа се у подршци у свим областима које су обухваћене законодавством из поља животне средине (квалитет ваздуха, управљање отпадом, заштита природе, хемикалије, индустријско загађење и климатске промјене) наводи Почек.

Животна средина и енергија су, како објашњава наша саговорница, кључне политике које су тјесно повезане јер производња енергије утиче на животну средину и на климу. Теме које су везане за ову област се крећу од обновљивих извора енергије и енергетске уштеде до либерализације тржишта у секторима нафте, гаса и електричне енергије.

- Твининг пројекти су још једна врста подршке која удружује експертизу јавног сектора из земаља чланица ЕУ и земаља корисница ца циљем јачања веза и сарадње. Они такође морају да дају конкретне оперативне резултате за земље кориснице. Европска комисија такође даје директне финансијске доприносе у облику грантова за подршку пројектима или организацијама које доприносе имплементацији ЕУ програма или политика казала је Почек.

Како она закључује независно од подршке Европске уније, појединачне земље, чланице ЕУ, финансирају пројекте у земљама Западног Балкана који доприносе њиховим процесима прилагођавања у областима као што су енергетика и развој тржишта. Н. КОВАЧЕВИЋ

Прилог: 4

У зависности од наставних планова и одређених подручја рада у средњим стручним школама и гимназијама, изучавају се следећи предмети:

„Планирање и уређење предела“, „Екологија и заштита животне средине“, „Просторно планирање“, „Просторно и урбанистичко планирање“, „Екологија“ и „Заштита животне средине“.

На Универзитету Црне Горе изучавају се следећи предмети:

- на Металуршко - технолошком факултету:

„Испитивање загађивача у животној средини“, „Управљање отпадом“, „Загађивање и деградација животне средине“ и „Заштита околине у процесној индустрији“.

Студијски програм: Хемијска технологија: „Пречишћавање отпадних вода“, „Органски отпад у производњи као секундарна сировина“ и „Неоргански индустријски отпад“.

Постдипломски магистарски студијски програм: Хемијска технологија; „Принципи заштите животне средине“, „Биолошки процеси у животној средини“, „Физичко-хемијски процеси у заштити животне средине“, „Инжењеринг заштите вода“, „Енергетски и минерални ресурси као извори загађења“, „Екотоксикологија“, „Технологије као извори загађења“, „Катастар загађивача“, „Управљање отпадом“, „Индустријски отпад“, „Процена утицаја на животну средину“, „Заштита земљишта и ваздуха“, „Санација и ревитализација простора“, „Управљање водама“, „Урбана екологија“, „Алтернативни извори енергије“, „Мониторинг у заштити животне средине“, „Третман гасова“, „Пројектовање у животној средини“, „Биотехнологије заштите животне средине“ и изборни предмети „Заштита од зрачења и буке“, „Депоније отпада“, „Извори загађења у пољопривреди“, „Чистије технологије“, „Загађивачи хране“, „Технологије рециклаже“ и „Геохемија и загађивачи земљишта“.

Студијски програм: Заштита животне средине.

- на Грађевинском факултету:

„Енергетска ефикасност зграда“, „Заштита и квалитет вода“, „Еколошко планирање и грађење“ и „Управљање отпадом“.

Студијски програм: Грађевинарство; „Саобраћај и заштита животне средине“, „Технологија третмана отпада“, „Енергетска ефикасност зграда“ и „Урбана екологија“;

Постдипломски магистарски студијски програм: Грађевинарство; „Управљање и технологија чврстог отпада“.

Студијски програм: Менаџмент у грађевинарству;

- на Архитектонском факултету:

„Пејзажна архитектура“, „Екологија урбаних средина“, „Урбанизам Црне Горе“, „Просторно и урбанистичко планирање и пројектовање“, „Планирање сеоских насеља“, „Урбани дизајн“ и „Урбана обнова“.

Студијски програм: Архитектура; „Еколошка заштита и климатологија“

Постдипломски магистарски студијски програм: Еколошка заштита и климатологија;

- на Медицинском факултету:

„Заштита животне и радне средине“;

- на Факултету за поморство:

„Заштита мора и животне средине“ и „Превоз опасних и специјалних терета морем“.

Студијски програм: Бродомашинство, Наутика, Поморске науке; „Еколошки менаџмент“

Студијски програм: Менаџмент у поморству;

- на Факултету за туризам и хотелијерство:

<p>„Туристичко уређење простора“ (студијски програм:Туризам);</p>
<p>- на Фармацеутском факултету:</p>
<p>„Лековите биљке и животна средина“</p>
<p>- на Природно - математичком факултету:</p>
<p>„Заштита животне средине“ Студијски програм: Биологија; „Одабрана поглавља екологије“ и „Екологија популација“ (као изборни предмети у оквиру постдипломског магистарског студијског програма: Принципи одрживог развоја на Биолошком факултету); „Екологија водених екосистема“ и „Биодиверзитет водених екосистема“ (докторске студије на Биолошком факултету);</p>
<p>- на Машинском факултету:</p>
<p>„Друмски саобраћај и екологија“</p> <p>Студијски програм: Друмски саобраћај; „Друмски саобраћај и животна средина“, постдипломски магистарски студијски програм: Друмски саобраћај „Заштита животне средине“.</p> <p>Студијски програм: Машинство; „Заштита вода и ваздуха“ , постдипломски магистарски студијски програм: Енергетска ефикасност;</p>
<p>- на Биотехничком факултету:</p>
<p>„Сортимент за еколошке системе гајења континенталног воћа“,</p> <p>Студијски програм: Биљна производња;</p>
<p>„Одрживи развој природних ресурса лековитог и ароматичног биља“</p> <p>Студијски програм: Континентално воћарство и лековито биље; „Еколошки системи производње воћа“ и „Биологија и екологија винове лозе“ (студијски програм Воћарство, виноградарство и винарство); „Производња хране и животна средина“,</p>

Постдипломски магистарски студијски програм:

Ратарство и повртарство; „Екологија инсеката“ (постдипломски магистарски студијски програм: Заштита биља);

- на Филозофском факултету:

„Животна средина“ и „Менаџмент у животној средини“ (студијски програм Географија); „Еколошки потенцијали и ризици у просторном планирању“ (постдипломски магистарски студијски програм Географија).

На осталим универзитетима изучавају се следећи предмети:

- на Универзитету Доња Горица:

на Факултету за међународну економију, финансије и бизнис реализује се постдипломски магистарски студијски програм: „Еколошки менаџмент“. У оквиру студијског програма Политехника изучавају се предмети „Економија: развој, екологија, Информатика“ и „Environmental Economics and Sustainable Development for Non-Economists“ а у оквиру студијског програма Прехрамбена технологија, безбедност хране и екологија „Основи заштите животне средине“.

- на Универзитету Медитеран:

на Факултету за пословне студије (МБС) изучавају се предмети: „Управљање заштићеним подручјима природе“, „Еколошко право, ЕУ и Црна Гора“, „Одрживи развој“, „Извори финансирања заштићених подручја и европски фондови“, „Процена утицаја на животну средину“, „Информациони системи у екологији“ и „Туризам у заштићеним подручјима“;

Студијски програм: Менаџмент заштићених области.

На Факултету за бизнис и туризам изучава се „Одрживи и еко туризам“, у оквиру студијског програма Менаџмент у туризму и угоститељству.

На Факултету за медитеранске пословне студије у оквиру студијског програма „Менаџмент и безбедност марина и јахти“, изучава се „Екологија и одржавање јахти“.

Прилог: 5

Натура 2000 Инфо Центра Црне Горе и њихови представници/це:

1.	НВО Брезница – Пљевља
2.	НВО Бонум – Пљевља
3.	НВО Годиње – Бар
4.	НВО Вива Вита – Пљевља
5.	НВО Трешњевик – Беране
6.	НВО Тритон – Плав
7.	НВО Форс Монтенегро – Никшић
8.	НВО Млади еколози НК – Никшић
9.	НВО Озон – Никшић
10.	НВО Хидроекологика – Подгорица
11.	НВО Центар за заштиту и проучавање птица – Подгорица
12.	НВО Зелени Корак – Улцињ
13.	НВО Планинар – Мојковац
14.	НВО Природа – Никшић
15.	НВО Грeен.мe/Озелени.мe – Будва
16.	НВО Екофест – Херцег Нови
17.	НВО Грeен Хоме – Подгорица
18.	НВО Зелени Црне Горе – Подгорица

19.	НВО Есо Вита – Улцињ
20.	Центар за иницијативе из области одрживог туризма – Подгорица
21.	НВО Скадарско Језеро – Подгорица
22.	НВО Невидио – Шавник
23.	НВО Опстанак – Шавник
24.	НВО Зелена Акција – Херцег Нови
25.	НВО Производња здраве хране – Никшић
26.	НВО Зелена Гора – Подгорица
27.	НВО Експедитио – Котор
28.	НВО Еко Покрет Бијело Поље
29.	НВО Еко центар Делфин – Котор
30.	НВО Натура – Колашин
31.	НВО Медитерански центар за еколошки мониторинг (МедЦЕМ) – Петровац
32.	НВО Центар за едукацију и мониторинг – за животну средину – Подгорица
33.	НВО Еуромост – Бијело Поље
34.	НВО Да заживи село – Пљевља
35.	НВО Зелени Гај – Рожаје
36.	НВО Посидонија – Петровац
37.	НВО Сјеверна земља – Беране

BOGAT PROGRAM: Sa prošlogodišnjeg karnevala

Večeras počinje 15. ljetnji kotorski karneval

KOTOR - Četrnaesti internacionalni ljetnji kotorski karneval biće svečano otvoren večeras na Trgu od oružja, u 20.30 sati. Prema programu, u 21.30 na Ljetnjoj pozornici biće održan 14. samostalni koncert mažoretke „Fešta“, a od 22 sata na Trgu od oružja počće „Veče klapa“. Organizatori, udruženje „Fe-

šta“, kažu da će Karneval ugostiti brojne grupe iz regiona i inostranstva. Prvi put stiže grupa karnevalista iz Bolivije, tradicionalno u Kotoru je i Riječki karneval, dvije karnevalske grupe iz Italije, prijatelji iz Makedonije – Strumice, zatim grupe iz Pančeva i Vrnjačke Banje, mažoretke iz Mostara i

Korčulanke. U četvrtak, od 20.30, na Pjaci od muzeja planiran „Dječji maskarani program“, a u isto vrijeme na platou ispred šoping centra „Kamelijina palada alla maka“. „Ribarska fešta“ na Muljanskoj rivi počinje u 21.30, u organizaciji Mjesne zajednice Muo, a u 22.30 na Trgu od

oružja je „Karnevalski koncert“. U petak, u 19 sati na Ljetnjem bazenu su „Karnevalske igre bez granica na vodi“ i predstavljanje inostranih karnevalskih grupa. Iste večeri na Trgu od oružja u 22 sata biće održan koncert „30 godina Muzičke radionice“. Manifestacija se završava u subotu velikom karnevalskom povorkom glavnog gradskom saobraćajnicom od 21 sat, nakon čega je planirana karnevalska noć u Starom gradu. **CG**

NVO Grin houm o tvrdnji inspekcije povodom pomora ribe

Prvo da utvrde ko u Port Milenu ispušta fekalije

PODGORICA - Uprava za inspekcijske poslove pristupa ekološkoj situaciji u Port Milenu površno i neozbiljno - ocijenila je nevladina organizacija Grin houm.

Uprava za inspekcijske poslove saspštila je Pobjedi u ponedjeljak da je za pomor ribe u tom kanalu kriva klima, odnosno visoke temperature koje su dovele do isparavanja vode i povećane koncentracije zagađujućih materija, kao i povećan broj turista.

Uzod

U Grin houmu ističu kako su to razlozi sa kojima se u Ulcinju suočavaju godinama unazad, te da uzrok za tešku ekološku situaciju ne treba tražiti u njima.

- Za ovako ozbiljnu situaciju, koja se ne rješava godinama, odgovorne su sve nadležne institucije koje su omogućile takav tretman kanala koji je imao veliki potencijal za mriještrība, kao i ekološku vrijednost - ocjenjuju u Grin houmu. Oni smatraju kako upravo Uprava za inspekcijske poslove treba da utvrdi na koji se način i iz kojih objekata fekalne vode ispuštaju u Port Milenu i da se nesavjesni pojedinci koji godinama iscrpljuju prirodne resurse tako što iz svojih objekata nerijetko direktno otpuštaju otpadne vode u kanal, budu adekvatno kažnjeni.

VODA IZ SOLANE PRIVREMENO RJEŠAVA PROBLEM: Port Milena

- Sa druge strane, opština treba konačno da riješi pitanje otpadnih voda na teritoriji Ulcinja izgradnjom kanalizacionih sistema i sistema za prečišćavanje voda, kako bi se umanjio pritisak na životnu sredinu i stvorili uslovi za nesmetanu realizaciju turističke sezone, ali i poboljšalo stanje voda u toj opštini. Da bi sve ovo bilo moguće, neophodno je donijeti planske dokumente koji će jasno pokazati što je i gdje potrebno raditi. Sama činjenica da izrada planskih dokumenata kasni više godina, otvara prostor za zloupotrebu u procesu dobijanja dozvola za

izgradnju objekata, a jako često ih i nelegalno izgrađuju, bez neophodne prateće komunalne infrastrukture, što dovede do ovakvih posljedica.

Planovi

Proces donošenja prostorno-urbanističkog plana za Ulcinj do 2020, kao i prostornog plana posebne namjene za obalno područje, dugo se rade i još nisu usvojeni. Ovakvo neozbiljan pristup obesmišljava i proces izrade procjene uticaja na životnu sredinu - kaže Grin houm u saopštenju.

Oni na kraju smatraju da problem Port Milene ne treba rje-

šavati ad hok, tako što će se po potrebi puštati voda iz solane koja će smanjiti koncentraciju zagađujućih materija.

- Upravo suprotno, Ministarstvo održivog razvoja i turizma, zajedno sa opštinom Ulcinj, Morskim dobrom i svim relevantnim institucijama, treba što prije da ozbiljno pristupi rješavanju problema zagađenja u Port Milenu tako što će otkloniti prave uzroke i spriječiti da otpadne vode uopšte dolaze do kanala - objašnjavaju iz te NVO. Pomor ribe u Port Milenu uočili su tokom vikenda mještani. **D.Š.**

Više komunalnog reda u Herceg Novom

Kaznama do čistijeg grada

VIŠE REDA: Novi korijepni

HERCEGNOVI - Kaznenom politikom prema javnim preduzećima, privatnim firmama i pojedincima, zbog propusta u radu ili nepoštovanja komunalnog reda, nadležni u hercegnovskoj lokalnoj upravi nastoje da uvedu više reda u ovu oblast tokom turističke sezone, kada je broj stanovnika u gradu udvostručen.

Prvo se na udaru ovakvih mjera našlo preduzeće „Cistoća“ koje je Komunalna policija, po nalogu predsjednika opštine Dragana Jankovića, kaznila sa 500 eura, a direktora Borivoja Bonića, kao odgovorno lice, sa 50.

Načelnik Komunalne policije Zoran Bijelić naglašava da nikomije povlašćen kada je ugrožavanje čistoće grada u pitanju. - „Cistoća“ je kažnjena zbog vozila koje nije adekvatno opremljeno. Prilikom uklanjanja smeća sa šetališta, iz vozila curi tečnost, što je prapraćeno prljavštinom i neugodnim mirisom - kazao je Bijelić. On je objasnio da ovo preduzeće ima vozilo koje je hermetički zatvoreno, ali je havarijska, a otežana je nabavka

rezervnih djelova. Bijelić ističe da će Komunalno-stambenom preduzeću biti prosljeđeni i dodatni nalози zbog toga što još nijesu počeli čišćenje rigola, kanala i potoka uoči septembra i prvih kiša. - Opravdanja za neizvršenje posla ne mogu biti finansijska situacija ili nespремnost. Svako preduzeće mora kroz svoj plan i program da predvidi neke situacije, pogotovo one zbog kojih su i osnovana - kazao je Bijelić, uz napomenu da je zbog prekršaja koji se odnose na način i vrijeme odlaganja otpada do sada kažnjeno deset privrednika. Kaznena politika uticala je na smanjenje neovlašćenog ljepljenja reklamnih plakata na autobuskim stajalištima, drveću i uličnom mobilijaru, zbog čega je Komunalna policija izdala 30 prekršajnih naloga.

Bijelić ističe da, uprkos svim problemima i velikoj frekvenciji turista, uspjevaju da sa čuri tečnosti, što je prapraćeno prljavštinom i neugodnim mirisom - kazao je Bijelić. On je objasnio da ovo preduzeće ima vozilo koje je hermetički zatvoreno, ali je havarijska, a otežana je nabavka

Rezulatni anketiranja gostiju o ponudi Tivta

Za ljubaznost skoro petica, za čistoću jaka trojka

Organizatori „Lejk festa“ pokrenuli kampanju „Kad pijem, ne vozim“

Željezbinski depozit

ВИКЕНДАШИ СА УТЈЕХЕ АПЕЛУЈУ НА НАДЛЕЖНЕ ДА САНКЦИОНИШУ ПОЧИНИОЦЕ КРАЂА НА ТОМ ПОДРУЧЈУ

Лопови носе све што им падне шака

Лопови краду готово све, вадили су чак моторе из фрижидера и веш-машина. Породици Рашновић однијели су и металну капију испред куће – каже Предраг Хаџић

БАР – Власници викендица на подручју насеља Утјежа у Мјесној заједници Мркоњевић апелују на надлежне да их заштите јер су, како истичу, већ годинама њихови објекти на мети лопова. Из објеката викендица, често тврде власници, лопови однесу све што им се паде под руку. Овакв два на мети лопова била је и викендица Предрага Хаџића из Пачина.

Хаџић тврди да већ треће лето збрком клинцима кућа у Утјежи Жарка Зрењанина на Утјежи, кад дођу на одмор затекну своје куће опустошене. Прозори су поломљени, а из кућа одијето све што се могло одијети, посуђе, осуши, одјећа, обућа, савице са зглова, кућанско апарати. Према његовом рјечнику, он и његове комшије сваки пут крађе пријаве полицији чији службеници дођу, савице заплене, а онда се на томе све и заврши.

Лоповима на грива, а нешто су већ отворили Хаџић, истичући да у насељу Утјежа има још викендица чије су куће буквално опустошене.

Лопови краду готово све, вадили су чак моторе из фрижидера и веш-машина. Породици Рашновић однијели су и металну капију испред куће – каже Хаџић, и додаје да је насеље њима готово пусто јер су његови становници већином са стране па лопови то заједнички користе.

Насеља Утјежа на мети лопова

– Како ми дођемо и приморјемо крађу већ је касно. Сматрам да је неопходно да тим овдје полиција чешће изврши и утврди ко су лопови који нам већ савицама краду ствари. Иначе, међу житељима насеља завладао је страх од лопова на кога тачно марак дојави и живи се плаше шта ће из кућа. Куће само једног изјави

и није су сви готово напустили. Некада се боље живело па се и зграда лопови надокнађивали, а данас је сваку, а највише ствар која се краде, тешко надокнађити. Стога апелујемо на надлежне да нас заштите од оваквих неважних гостију – поручује Хаџић у име свих њихових комшија из насеља Утјежа. ДС

ИЗ ИНСТИТУТА ЗА БИОЛОГИЈУ МОРА НАГЛАШАВАЈУ ДА ЈЕ БОКОТОРСКИ ЗАЛИВ ПУН ПАЛАСТУРА

Почиње мјерење заштићених шкољки

Паластура има љуштуре велику и преко једног метра, а живи уопана у пјешчано дно, најчешће међу морском травом. Једна трећина љуштуре је уопана, а двије се виде. Она није јестива, а с обзиром да је и заштићена врста забрањено да се вади из мора, каже др Весна Мачић

КОТОР – На локацији Света Недеља између Клановара и Бијелих, Институт за биологију мора из Котора лансираће мјерење димензија паластура, најчешћег шкољки Средоземља, који је пуно БОКОТОРСКИ ЗАЛИВ.

Ово је те „Дан“ издавања др Весне Мачић, која изучава тина који ће вршити мјерење променљивости да је шта да се одрази о порасту, плурасту и одрживости тих шкољки, због

реде од оних добијених лоповима. Мјерења се изврши и у трешља подина у овој области, која ће бити најзначајнија са тим, а неопходно је извршити мјерења и онекоје тачке. Према њеном мишљењу за упоредно са подинама на другим дјелима Медитерана укључено до дана добијено – речено је Мачић, додавши да институт на регионалном нивоу да је пољска на ивицу Медитерана

Мачић

Истичући да је тина пуна паластура, Мачићева подицава да је на локацији Света Недеља грешке лопови забележили постојећу шкољку, најчешће на сплату метара квадратних налазило се преко 200 милиона паластура.

Иако другим мјестима у заливу такође има доста, Паластура има и љуштуре велику и преко једног метра, а живи уопана у пјешчано дно, најчешће међу морском травом. Једна трећина љу-

штуре јој је уопана, а двије се виде. Она није јестива, а с обзиром да је и заштићена врста забрањено је да се вади из мора. Појаснава да се створи бисер, који није комерцијалне вриједности. Она се често у биологији састоје као примери симбиозе бујати да у њој порасту живи једна врста риба – нарочито др Мачић. Такође, речено је да из мора за ресторани и кафе где служе као украс што, упозорава, неби требало да се ради јер је паластура заштићена врста шкољки на домаћој територији, али и на европској територији.

Пошто та шкољка има бисерне влакна која се учвршћује за морско дно, у даљој будућности се на домаћинским острвима и у Италији користила за израђивање посебне врсте чина, која је била јавно скупа, јер је ретка и тешко се налази. Она је сав заштићена врста и то јаче не може да се ради – напомене др Мачић, додајући да је докторки Институт за биологију „Принц Адама“ у Котору који се односи на реполупу паластура. ЕМ

ДРАГАН ЈАНКОВИЋ ИЗРЕКО МЈЕРЕ ХЕРЦЕГНОВСКОМ ЈАВНОМ ПРЕДУЗЕЋУ ЈЕР НИЈЕ БИЛО НА ВИСИНИ ЗАДАТКА

Чистоћа кажњена 500, директор 50 еура

Комунална полиција кажњаваће ако треба и друга јавна предузећа, једнако као и приватне компаније и појединце, уколико не поштују прописе о комуналном реду и не обављају свој посао како треба – поручио је вршилац дужности предсједника општине

ХЕРЦЕГ НОВИ – Јавно предузеће „Чистоћа“ ДОО Херцег Нови и директор предузећа Боривоје Бошвић кажњени су јавном казном јер, како је објавио Драган Јанковић, вршилац дужности предсједника општине, нису били на висини задатка.

Уколико не поштују прописе о комуналном реду и не обављају свој посао како треба – поручио је Јанковић.

Иначе, ситуација са комуналном грађом сада је уопштено боља јер што се тиче одлагања отпада крај општинери, по њему је и даље чекају грађани.

Предсједником да су се издано Новина али и њихови гости калени на плаве тротине, неопходно је, посебно Шеталица мет Динара, свеје и премаћи из контејнера, али буде пречесто остављено крај њих. Највише пружајући било је да амале тротине уда по Шеталицу и утишма, које се пречесто из копади Чистоће док одговара сљеде.

Из ДОО Чистоћа саопштавају да су уопштено одио отпад на главну депонију на Утишма на 77 тона дневно, што је уопштено пречесто ју. Трече да су пожељна одио комуналног отпада у јавне складиште. Из Чистоће апелују на грађане да поштују вржење за одлагање отпада са 23 на јавне часове ујутро и на приватне субјекте, посебно трговинске објекте да одлажу амале, издргове куће на приватни начин, а не комалише поред контејнера. КМ

Поручио је вршилац дужности предсједника општине Драган Јанковић да се створи бисер, који није комерцијалне вриједности. Она се често у биологији састоје као примери симбиозе бујати да у њој порасту живи једна врста риба – нарочито др Мачић. Такође, речено је да из мора за ресторани и кафе где служе као украс што, упозорава, неби требало да се ради јер је паластура заштићена врста шкољки на домаћој територији, али и на европској територији.

Пошто та шкољка има бисерне влакна која се учвршћује за морско дно, у даљој будућности се на домаћинским острвима и у Италији користила за израђивање посебне врсте чина, која је била јавно скупа, јер је ретка и тешко се налази. Она је сав заштићена врста и то јаче не може да се ради – напомене др Мачић, додајући да је докторки Институт за биологију „Принц Адама“ у Котору који се односи на реполупу паластура. ЕМ

Комунална полиција кажњаваће ако треба и друга јавна предузећа, једнако као и приватне компаније и појединце

ЗА ПРЕДСЈЕДНИКА УДРУЖЕЊА БОРАЦА И АНТИФАШИСТА БАРА

Изабран Ђуро Марковић

БАР – Организационо одбор Удружења Бораци НОР-а и антифашиста Бара јединствено је за предсједника изабрао Ђуро Марковић, дискорпори председника јавног предузећа Примица.

Наставио је да се бори за одржавање историје и спомена на родно-породно-обласној рати и који интитуу Ђуро Марковић је у овоме и постојећем у раду Удружења и антифашистичког одбора за прошлу, али и у овоме приреду рати и финансирање плана за ову годину.

Према ријечима Марковића, Удружење Бораци и антифа-

шиста Бара и даље ће радити на одржању и попуњавању меморијалних и на меморијалних организација.

Сва година су ови спроводили пречесто и спомена на родно-породно-обласној рати и који интитуу Ђуро Марковић је у овоме и постојећем у раду Удружења и антифашистичког одбора за прошлу, али и у овоме приреду рати и финансирање плана за ову годину.

Према ријечима Марковића, Удружење Бораци и антифа-

Детаљније истражити и морске жежеве

Када су морски јенеши у пјешку, не може се са сигурношћу рећи да ли се њихов број у Бокоторском заливу повећао или не, каже др Мачић, наглашавајући да само детаљан и дугорочан мониторинг може обезбједити прецизно утврђивање фактора који утичу на промјене морских организаца. Уколико се дешавају велике промјене биодиверзитата услед високих температура, а није рађено мјерења у посљедних 20 до 50 година, онда се не може знати шта се дешавало, јер за то не постоје подаци – казала је она.

Očekuju isporuku za 14 dana: Apoteka "Montefarma" u centru

FOTOFELJELIĆ

NESTAŠICA U DOMOVIMA ZDRAVLJA I APOTEKAMA

Nema vakcine MMR za bebe

Iako je nedavno UNICEF pozvao nadležne, zdravstvene radnike, roditelje i staratelje da ocah pojačaju vakcinaciju protiv malih boginja, domovi zdravlja, ali i apoteke "Montefarma" ostali su bez zalih vakcina protiv malih boginja, zaušaka i rubeole (MMR).

Iz "Montefarma" su potvrdili "Vijestima" da trenutno nema MMR vakcine, jer su, iako tvrde, potrošene primljene količine.

Istakli su da novu isporuku očekuju za najkasnije 14 dana i da, osim MMR-a, ne nedostaje nijedna obavezna vakcina.

Pomenutu vakcinu primaju bebe uzrasta od 12 do 15 mjeseci, dok se druga doza prima pred upis u osnovnu školu ili kasnije, ako revakcinacija nije sprovedena.

I dok u Institutu za javno zdravlje (IJZ) tvrde da in-

formacije sa terena govore da značajan broj malih rođenih 2012. nije vakcinisanih, postavlja se pitanje kako to učiniti kada se ponavlja nestašica MMR-a.

Podaci IJZ pokazuju i da obuhvat djece rođene tokom 2012. godine sa MMR vakcinom nikada nije dostigao minimum od 95 odsto, koji je potreban da se spriječi epidemija, kakva u Bosni i Hercegovini traje od

prošle godine.

I regionalna direktorica UNICEF-a Mari Pjer Poarje je povodom Evropske nedjelje imunizacije za 2015. godinu upozorila da su postojeće epidemije malih boginja i visok rizik od dječje paralize u nekim zemljama regiona očigledan primjer nedovršenog posla i da ne bi trebalo da postoje u 21. vijeku. U drugoj polovini marta nakon višemjesečne nestašice konačno su isporučene bez vakcine protiv tuberkuloze, a vrlo brzo je "Montefarm" podgoričkom Domu zdravlja poslao dodatne doze.

Krajem aprila u crnogorske zdravstvene ustanove stigle su i petovalentne vakcine kojima se djeca vakcinišu protiv difterije, velikog kašlja, dječje paralize, bolesti izazvane hemofilus influencem tipa B. A.K.

"Dosta je bilo sječe, vrijeme je da sadimo": Ivanović i Stijepović

FOTOFELJELIĆ

110 SADNICA KOD UNIVERZITETA, VUJOŠEVIĆ TVRDI:

Radović će morati da plati za sječu u parku

Sportisti, glumci, profesori, političari i druge poznate ličnosti posadili su ište ispred Univerziteta 110 sadnica raznovrsnog drveća i mediteranskog voća.

Gradsko preduzeće "Zelenilo" obezbijedilo je 88 sadnica, od kojih su 42 posadene umjesto posječenog drveća u Ulici Vasa Raičkovića preko puta Građevinske škole.

Na parceli preko puta Građevinske škole 27. aprila radnici "Zelenila" posjegli su 14 stabala, zbog izgradnje višespratnice "Zetograd-

nie". Direktorica "Zelenila" Radmila Vujošević kazala je da prema zakonu za svako posječeno stablo investitor mora posaditi tri nova.

"Zelenilo" čv direktoru "Zetogradnje" Blagoti Radoviću tokom nedjelje dostavi fakturu, koliko su koštale 42 sadnice, koje su ovdje usadene, što će morati da plati", tvrdi Vujošević.

Akciju "Akademski park" organizovao je Rektorat u saradnji sa studentskim parlamentom, Biotehničkim, Arhitektonskim i Građevinskim fakultetom. Ministar poljoprivrede i

ruralnog razvoja Petar Ivanović kazao je da je "dosta sječe, a da je vrijeme da počnemo sa sadnjom."

Gradonačelnik Slavoljub Stijepović smatra da je ova akcija najbolji primjer kako treba razvijati i ozelenjivati grad. Akciji su se, između ostalih, priključili i ministar održivog razvoja i turizma Branislav Gvozdenović, rukometnašice "Budućnosti" Katarina Bulatović i Suzana Lazović, košarkaši "Budućnost Volija" Saša Šehović i Omar Kuk i njihov trener Igor Jovović. I.Č.

Nije bitna greška, već razvoj grada

Iz PG biroa tvrde da Ulicu Georgi Dimitrova koriste osnovci obije škole na Korniku kao i svi ostali građani tog dijela grada.

"Čudi da pojedini predstavnici građana u lokalnom parlamentu, koji treba da vode računa o potrebama građana, nijesu upoznati sa tom činjenicom", navodi se u reagovanju na tekst "Promašili naziv u saopštenju", objavljenom preključu u "Vijestima".

Nedopustivo je, kako navode, praviti greške prema građanima, gradu i državi, a to pojedini odbornici svakodnevno čine.

"Očigledno je da pojedini odbornicima najviše smeta razvoj grada i poboljšanje kvaliteta života građana, pa im jedino preostaje da u sopstvenom ministru, neorganizovanom, karikirano i neodmjereno reaguju", navode iz PG biroa.

Iz Glavnog grada je prije tri dana saopšteno da će "unapređenje kanalizacione i putne infrastrukture u Ulici Georgi Dimitrova povećati bezbjednost daka škole "Božidar Vuković Podgoričanin". Nijesu ni pomenuli školu "Marko Miljanov", tako se ona naziva do te ulice. I.Č.

PODGORICA

podgorica@vijesti.me
vijesti

SEKRETARIJAT ZA RAZVOJ PREDUZETNIŠTVA
Konkurs za kredite i za zanate koji nedostaju

Sekretarijat za razvoj preduzetništva Glavnog grada raspisao je konkurs za docijelu kredita za stimulisanje preduzetništva i poljoprivrede. Namjena kredita je, kako je objavljeno na sajtu Glavnog grada, za proizvodnju i preradu proizvoda, zanatske djelatnosti, posebno zanata koji nedostaju i poljoprivrednu proizvodnju. Za.V.

POVODOM DANA PORJEDE NAD FAŠIZMOM
Delegacija OB NOR-a poloziće vijence na Gorici

Organizacija boraca NOR-a 1941-45. Podgorica sutra će položiti vijence na Spomenik partizanskoj borbi na Gorici.

"Položanje vijenaca povodom Dana pobjede nad fašizmom biće u 9.30 časova. Odaćemo počast našim junacima i podjucima, koji su živote dali za slobodu", saopšteno je iz OB NOR-a. Ne saopu će, kaže se, najaviti, govornik sekretar Saveza organizacija boraca Narodnooslobodilačkog rata Črne Gore i potpredsjednik OB NOR-a Podgorica Milorad Knežević. V.F.

30 METARA NOVOG CJEVOVODA JUČE SU RADNICI "VODOVODA" POLOŽILI U KOMANIMA. "NAPRAVLJENA SU I DVA NOVA ČVORA U KOMANIMA. DOK JE U GO TUZI SEDAM POTROŠAČA PRESPOJENO SA STABROG NA NOVI CJEVOVOD. NA ZAHTEV GRAĐANINA ODDLUČENA JE KANALIZACIJA U ULICI VOJVODE MIRKA PETROVIĆA, SAOPŠTENO JE IZ "VODOVODA". V.F.

KIC "BUDO TOMOVIĆ"
Takmičenje daka osnovnih škola u recitovanju

Takmičenje učenika osnovnih škola Podgorice, Tuzi i Golubovaca u recitovanju održaće se sutra u KIC-u "Budo Tomović". U prvom grupi takmičenje se učeni od I do III razreda, drugoj od IV do VI i trećoj od VII do IX razreda. Ocjenjivače profesor književnosti, pisci za djecu i dramski umjetnici, saopšteno je iz KIC-a. Takmičenje organizuje "Dječiji savez". Za.V.

ФЛЕШ

Поклонили
букваре

Национални савет Албанија (НСА) у Црној Гори примио је донацију коју је у име Министарства образовања, науке и технологије (МОНТ) Косова уручио директор Одјела за развој основног образовања при овом министарству Агим Бердина.

МОНТ је поконио буквар свим албанским јазима првих разреда основних школа, да би на тај начин сви Албанци учили из једног унифицираног буквара. НСА ће у сарадњи са надлежним институцијама образовања у Црној Гори вршити дистрибуцију буквара свим ученицима првог разреда основних школа који наставу похађају на албанском језику – саопштено је из НСА.

Обука новинара

Бритни канал позвао је новинаре у Црној Гори, који прате процес европских интеграција, да се пријаве на обуку коју организују од 5. до 9. октобра у Подгорици. Како је појашњено, обука је дио пројекта који Бритни канал спроводи у партнерству са Министарством ванредних послова и европских интеграција (МВПЕИ), а који финансирају Делегација ЕУ, Британска амбасада и МВПЕИ.

Циљ је унаприједити извјештавање медија у Црној Гори о ЕУ и процесу европских интеграција и упознати се са најбољом праксом и стандардима новинарства у Европској унији. Обука ће обухватити: новинарство, комуникациону стратегију и извјештавање о темама које се тичу ЕУ – појаснили су из Бритни канала.

Садржај обуке обухватат ће теме: како развојити савремено извјештавање, како идентификовати извор и добити од њега максимум, како обезбедити избалансирано извјештавање, као и универзалне технике преношења прича.

Реформа управе

Кључни приоритети реформе јавне управе и правног развоја до 2020. године, као и циљева и разлози за доношење нове стратегије реформе јавне управе биле су представљени на округлом столу који ће се одржати у понедељак, 21. септембра. Уводна излагања ће имати државна секретарка у Министарству унутрашњих послова Јадранка Војиновић и Грегор Вирант, експерт СИМЕ – заједничке иницијативе Организације за економску сарадњу и развој (ОЕЦД) и Европске уније.

Јавна расправа о нацрту стратегије реформе јавне управе за период 2016–2020. године почела се спроводити 3. августа ове године, а организовање најваљеног округлог стола дио је активности које МУП у сарадњи са институцијама и ЕУ планирају у ту сврху реализовати.

Заштита жртава

Канцеларија Владе Црне Горе за борбу против трговине људима и Канцеларија Уједињених нација за дрогу и криминал (УНОДЦ) из Беча, уз финансијску подршку Канцеларије за правне и борбу против трговине људима владе САД организоваће обуку на тему „Заштита жртава трговине људима у кривичном поступку“.

Вишесатна обука намјенијена је представницима судства, тужилаштва и полиције, а такође ће окупити и представнике међународних као и организација цивилног друштва.

И ПОСЛИЈЕ ВИШЕ ОД ДВИЈЕ ДЕЦЕНИЈЕ ОД ДОНОШЕЊА ДЕКЛАРАЦИЈЕ
НА ЖАБЉАКУ ЦРНА ГОРА СА СТАРИМ ПРОБЛЕМИМА

Еколошка држава гуши се у смећу

■ Без обзира на све, исти људи и данас обављају најважније функције у Влади, у Скупштини спокојно сједи они који су аминовали и дали дозволу за уништавање највреднијих природних ресурса – каже Александар Перовић
■ Милорад Митровић сматра да је префикс еколошке државе изгубио смисао и служи да би странци о томе причали вицеве

„Ми, посланици Скупштине Републике Црне Горе, сјасени смо да је због угрожавања природе заштита идентитета простора на коме живимо и дјелујемо постала наш неодољан и правовремени посао. Без обзира на наша национална, вјерска, политичка и друга убјеђења и осјећања, знамо и прихватамо да су достојанство и свјетлина људског бића органиски повезани са свјетлосном и чистотом природе“.

Ово је кратак извод из Декларације о еколошкој држави Црне Горе, која је на данашњи дан усвојена прије 24 године на Жабљаку. Колико се држало до „свјетлости и чистоте природе“ свједочи и чињеница да проблеми које смо имали прије двије и по деценије нијесу ријешени ни данас, чак су се увећали. Тодило о неодољеном послу.

Писане су стратегије, најваљивани пројекти, а у пракси – ништа. На територији наше државе евидентирано је 350 дивљих депонија, отпад плива рифама, на дну мора су олућине и разни отпад, првени муља „краси“ Подгорицу, пенеко гуши Пљевља, обала Јадрана и корито Рибнице се бетонирају, подижу

У Црној Гори 350 дивљих депонија

хотели и пробијају путеве у заштитним зонама...

И док на јави имамо суморну слику, у владиним документима стање није такво. У Информацији о стању животне средине за 2014. коју смо добили тек

прије три дана, Министарство одржног развоја и Агенција за заштиту животне средине нас обавјештавају да је квалитет животне средине релативно добар. Запућује да су еколошке власти објавиле овај документ малтене на крају 2015. године и да њих стање животне средине није брине.

Све су прилике да је релативно добро имати преко 350 дивљих депонија, међу којима се налазе Васоје Воје у Бранима, смећнице у Доброку код Бијелог Поља, Баковићи на обали Таре код Мојковаца или код Ибра у Рожајама. Црне еколошке тачке – Комбинат алуминијума Подгорица, Термоелектрана Пљевља, Бродоградилница Бијела, Жељезара Никшић и флотацијски јаловиште олова и цинка Градац и даље нијесу саниране.

Најзагађенији водотоци су, као и претходних година били око велик насеља Везувашице и Токотина на подручју Пљевља, Морава у Подгорици, Ибар код

Баћа, Лим код Бијелог Поља. Посебан вид загађења представља присуство остатака разних врста чврстог отпада, а углавном пластичне и металне амбалаже на плажама и то посебно на локацијама Стари Ушњи и Жутокотина, у периодима мило љетње сезоне – наводи се у извјештају о животној средини.

Током 2014. године, у Црној Гори је генерисано 330.433 тона комуналног отпада, што је 3,4 одсто више у односу на претходну годину, а још увијек имамо само двије санитарне депоније и то у Подгорици и Бару. Уколико жели у ЕУ, Црна Гора мора у наредних четири до пет година ријешити проблем отпада.

– О укупних 424.147,09 тона генерисаног јаловиште отпада, највећи дио припада Сектору снабдијевања електричном енергијом, гасом и паром и то 90,74 одсто. На националном нивоу, и даље постоји потреба за рјешавањем проблема збињавања индустријског отпада

Постали предмет подсмјеха

Директорка НВО Грин хом Наташа Новачевић изјавила је за „Дан“ да нашу стварност карактерише грубо занемаривање природних вредности и ресурса који се све више обезбављују у односу на мегадоманске планове и инвестиције, најчешће привредних јединица и привредних субјеката.

– Посебно у енергетике и градње које отворено претвуду да униште прокламовани концепт еколошке државе. Неодрживе инвестиције занемарују биодиверзитет, здравље људи, као и социјалне и економске категорије. Тако у једној тзв. еколошкој држави не може ниједно заштитиљено морско подручје или активне планирање изградње у подручју и то на површини од 3,19 хиљада хектара, километара. Влада интензивно трага за инвеститорима за реализацију хидроелектрана на Морами, узводно од најважнијег слатководног биодиверзитетског подручја за цијели Динарски ланц. Са ованим недржим пројектима, укључујући план изградње другог блана ТЕ Пљевља, није ни чудо да је епитет еколошке државе постао, нажалост, предмет подсмјеха домаће и међународне јавности – истакла је Новачевић.

ПРЕДСТАВНИЦИ МЦП ПОСЈЕТИЛИ ИНСТИТУЦИЈЕ У БРИСЕЛУ

Представници Митрополије црногорско-приморске (МЦП) и Епархије будимљанско-никшићке, архимандрит Никшић Миловић и протојереј-ставрофор Гојко Перовић боравили су протеклих дана у Бриселу у посјети институцијама Европске

остваривања, а посебно у односу на слободу вјероисповијести или увјерења.

Сви учесници разговора су сагласни у оцјени да је у складу са чланом 17 Лисабонског споразума неопходно водити отворен, транспарентан и стални дијалог између представника Европске уније и црква и вјерских заједница у духу поштовања њиховог идентитета и специјалног доприноса у процесу интеграција. У том смислу, потребно је унаприједити и дијалог између држава попут Црне Горе која је кандидат за чланство ЕУ са црквама и вјерским заједницама, а који би требало да почива на принципима међусобног поштовања и био у складу са опште-

прихваћеним цивилизацијским вредностима. Представници Митрополије и Епархије су изразили посебно интересовање у односима између црква и државе у Црној Гори кроз очување уставног начела одвојености вјерских заједница од државе и примјену регулативе која би спрјечила најбоље примјере из законодавства европских држава у интересу општег добра државе и њених грађана, а у складу са обавезујућим одредбама међународно-правних аката у овој веома важној области – саопштено је из Митрополије.

Током радног боравка Миловић и Перовић одржали су састанке са шефом одјељења

Од Пљевља направили Чернобил

Директор НВО „Бреница“ Милорад Митровић каже за „Дан“ да је све њихове еколошке активности власт „еколошке државе“ често знала да онархивирише као криминалне, те да су због тога осуђивали НВО активисте због заштите природе. Он истиче да док Сирија и друге земље имају економске издјетлице, еколошка Црна Гора има еколошке издјетлице, посебно из Пљевља која су постала црногорски Чернобил.

– Већ 24 године апелујемо и туђимо зубе позивајући надлежне да нешто учине да се и даље ништа се не дешава – истиче Митровић. Он сматра да је префикс еколошке државе изгубио смисао и служи да би странци о томе причали вицеве.

насталог услед производних активности великих индустријских система као што су КАП, Жељезара и Термоелектрана – наводи се у владиној информ-

Директор Еколошког покрета „Озон“ Александар Перовић оцјенује за „Дан“ да су проблеми са црним еколошким тачкама данас гори него прије 24 године. У међувремену је, како истиче, ескалирао проблем неконтролисаног отпада и испуштања отпадних вода, devastирани су шумски комплекси и ријечна корита, трајно нарушена екосистемска хармонија и угрожен биодиверзитет, кривољев и екстремалан су узети маха.

– Имали смо сквалодно управљање простором, нарочито изражено у приморском подручју, гдје је неелегална и неплањска градња направљена трајно непроијенљиво еколошкој и економској штети. Без обзира на све, исти људи и данас обављају најважније функције у Влади, у Скупштини спокојно сједи они који су аминовали и дали дозволу за уништавање највјернијих природних ресурса, што је апсурд и апсурдизам. Замолски оквир о ком се говори као о неком „чуду немијењено“ је заправо и најбољи доказ да систем не функционише ономако као би требало – каже Перовић.

Он истиче да је Кривични законик у дијелу који се тиче заштите животне средине мртво слово на папир, тако да сви они који су злоупотребили службене положаје и нечешће велике еколошке штете за чију санацију треба да се обезбиде милијарде еура, немају никакву страх да се одговорати за злочине над природом.

М.С.

Држава мора поштовати цркву

остваривања, а посебно у односу на слободу вјероисповијести или увјерења.

Сви учесници разговора су сагласни у оцјени да је у складу са чланом 17 Лисабонског споразума неопходно водити отворен, транспарентан и стални дијалог између представника Европске уније и црква и вјерских заједница у духу поштовања њиховог идентитета и специјалног доприноса у процесу интеграција. У том смислу, потребно је унаприједити и дијалог између држава попут Црне Горе која је кандидат за чланство ЕУ са црквама и вјерским заједницама, а који би требало да почива на принципима међусобног поштовања и био у складу са опште-

прихваћеним цивилизацијским вредностима. Представници Митрополије и Епархије су изразили посебно интересовање у односима између црква и државе у Црној Гори кроз очување уставног начела одвојености вјерских заједница од државе и примјену регулативе која би спрјечила најбоље примјере из законодавства европских држава у интересу општег добра државе и њених грађана, а у складу са обавезујућим одредбама међународно-правних аката у овој веома важној области – саопштено је из Митрополије.

Током радног боравка Миловић и Перовић одржали су састанке са шефом одјељења

за Црну Гору у Генералном директорату за проширење Европске комисије Дирком Лангеом и његовим сарадницима, као и са потпредједником Европског парламента Мариел Мекгинисе и специјалним извјештаоцем Европског парламента за Црну Гору Чарлсом Тенком. Такође, представници Митрополије и Епархије били су гости Карла Харцела, савјетника председника Европског савјета Доналда Тука за спољну политику, проширење и западни Балкан и Катарине Ван Штурбајн, савјетнице у Европској комисији за дијалог са црквама и вјерским, филозофским и неконфесионалним организацијама.

14. Биографија

Мирко М. Јаковљевић рођен је 8. августа 1965. у Жагубици, у породици просветних радника, који су у том граду били на служби. Основну школу завршио у Рибару, а гимназију у Јагодини.

Дипломирао на Факултету политичких наука Универзитета у Београду, јула 1990. године, на смеру Настава марксизма и социјалистичког самоуправљања, а, такође, и на Друштвено-политичком смеру.

Након положеног пријемног испита уписао постдипломске студије на Факултету политичких наука у Београду на смеру Социјална екологија где је одбранио магистарску тезу "Утицај масовних медија на развој еколошке свести" (ментор: проф. др Дарко Надић).

Више од две и по деценије је професионални новинар. Од 1993. до 2002. био запослен у Радио-телевизији Србије, као репортер ТВ Центра Јагодина, затим новинар и уредник у ТВ Центру РТС у Крагујевцу. Од 2002. до 2004. био је главни и одговорни уредник ТВ К9 Крагујевац.

Године 2004. основао МЈ Press production, независну ТВ која је до 2009. снимала и емитовала 255 ауторских емисија ТВ магазина "Свитац".

Био је власник и главни и одговорни уредник ТВ Лидер у Крагујевцу.

У школи новинарства "Чин", при Удружењу новинара Србије, био ангажован као предавач-демонстратор стручних, новинарских, предмета.

У два мандата, од 2001. члан Управе УНС-а.

Године 2009. покренуо новине под називом "Колашинске новости", а 2015. „Новине сјевера“ чији је главни уредник и „Планинарске новине“ Црне Горе где је заменик главног и одговорног уредника.

Писао књижевне критике за Културни додатак подгоричког дневника "Побједа".

Аутор је документарних филмова: "Путеви који пишу Божа Булатовића"; "Историјат локалних штампаних медија у Црној Гори - културолошке консеквенце"; "Мирисом цвећа против опијата", „Вјетар вјекова-Михаило Лалић“ Добитник је бројних награда и признања, међу којима Друге годишње награде Удружења новинара Црне Горе за 2013. годину и Награду Министарства културе Црне Горе за серијал прилога о интеграцији Рома у црногорско друштво за 2013.

Говори руски, служи се енглеским језиком. Ради као новинар, ТВ и филмски продуцент у сопственој фирми Лидер монт медиа доо.

Списак објављених радова:

1. Јаковљевић, Мирко (2014). Јавка смрти, Подгорица: Побједа; роман
2. Јаковљевић, Мирко (2012). Реминисценција. Мојковац: Центар за културу "Ненад Ракочевић". ISBN978-9940-618-00-1, УДК 821.163.41-31, COBISS.CP-ИД 20377872;
3. Јаковљевић, Мирко, Чарапић, Владимир (2012). Пиксијево прво полувреме и шанса. Мојковац: Мо Арт. ISBN 978-86-7792-296-2, УДК 616-001:796.332, 796.332(497.11)(093.3), COBISS.CP-ИД 20514064;
4. Јаковљевић, Мирко (2010). Флеш. Бијело Поље: Пегаз; ИСБН 978-86-7792-239-9, УДК821.163.41(497.16)-32, COBISS.CP-ИД 15845136;
5. Јаковљевић, Мирко (2007). Канго, "рок пророк": од Орфеја до данас. Горњи Милановац: Галерија. ISBN 978-86-85879-03-6, УДК 78.071.2:929, COBISS.CP-ИД 138105356;
6. Јаковљевић, Мирко (2005). Рибља чорба, Чачак : Легенда. ISBN86-7784-019-2, УДК 784.011.26, COBISS.CP-ИД 124870924;
7. Јаковљевић, Мирко (2005). Бајага и инструктори, Чачак : Легенда.
8. ISBN 86-7784-031-1, УДК 784.011.26, COBISS.CP-ИД 126087180;
9. Јаковљевић, Мирко, Стојановић, Слободан (2003). Невидљиве теразије, Чачак: Легенда. ISBN 86-83525-67-8, УДК 789.1.071.2:929, COBISS.CP-ИД109594380;
10. Јаковљевић, Мирко (2002). Рибља чорба, Чачак : Легенда.
11. ISBN 86-83525-39-2, УДК 78.067.26, COBISS.CP-ИД 101680908;
12. Јаковљевић, Мирко (2001). Ритам слободе Драгољуба Ђуричића. Београд: Стубови културе, УДК929:789.1.071.2, COBISS.CP-ИД 94517260;

Списак стручних радова:

1. Јаковљевић, Мирко (2014). Независно новинарство у Црној Гори између мита и реалности. Медијски дијалози, № 19, Вол. 7 (303-316), УДК:316.774:070(497.16), Подгорица

2. Јаковљевић, Мирко (2013). Телевизијска критика у делу Божа Булатовића. Медијски дијалози, № 17 (551-560); Подгорица
3. Јаковљевић, Мирко (2013). Основне карактеристике професије и личности телевизијског репортера. Медијски дијалози, № 15, Вол 6 (279-295), УДК: 316.774:654.1:17; Подгорица
4. Јаковљевић, Мирко (2013). Нужност опстанка локалних штампаних медија. Медијски дијалози, № 16, Вол 6 (641-652), УДК: 316.77:070:004; Подгорица
5. Јаковљевић, Мирко (2013). Судски вештак-експерт за медије, *Expertus forensis*, број 21,(123-130) УДК:340.6; ISSN-1451-4672, Подгорица
6. Јаковљевић, Мирко (2013). Мобинг у медијима. Токови, часопис за друштвена питања, број 1/2013 ; Беране
7. Јаковљевић, Мирко (2012). Принципи за примену основних начела новинарског кодекса приликом извештавања у случају повреде спортиста. Токови, часопис за друштвена питања, број 2/2012; Беране
8. Јаковљевић, Мирко (2015). Школа, медији и еколошка култура, Одзиви, часопис за књижевност, културу, умјетност и науку, број 142, Бијело Поље;
9. Јаковљевић, Мирко (2015), Особине личности судског вештака медицинске струке са освртом на примену етичког кодекса удружења судских вештака Црне Горе, *Expertus forensis*, часопис Удружења судских вештака Црне Горе, број 23 (127-133), UDK 340.6 Подгорица

15. Изјаве о ауторству

Прилог 1.

Изјава о ауторству

Потписан: Мирко М. Јаковљевић

број уписа: 1040

Изјављујем

да је докторска дисертација под насловом: **Црна Гора као еколошка држава у јавном дискурсу**

- резултат сопственог истраживачког рада,
- да предложена дисертација у целини ни у деловима није била предложена за добијање било које дипломе према студијским програмима других високошколских установа,
- да су резултати коректно наведени и
- да нисам кршио/ла ауторска права и користио интелектуалну својину других лица.

Потпис докторанда

У Београду, 27. јун 2016.

Прилог 2.

Изјава о истоветности штампане и електронске верзије докторског рада

Име и презиме аутора: Мирко М. Јаковљевић

Број уписа: 1040

Научна област: политичке науке

Ужа научна област: Медијске студије и новинарство

Наслов рада: Црна Гора као еколошка држава у јавном дискурсу

Ментор проф. др Добривоје Станојевић, Универзитет у Београду, Факултет политичких наука

Потписани: _____

изјављујем да је штампана верзија мог докторског рада истоветна електронској верзији коју сам предао/ла за објављивање на порталу **Дигиталног репозиторијума Универзитета у Београду**.

Дозвољавам да се објаве моји лични подаци везани за добијање академског звања доктора наука, као што су име и презиме, година и место рођења и датум одбране рада.

Ови лични подаци могу се објавити на мрежним страницама дигиталне библиотеке, у електронском каталогу и у публикацијама Универзитета у Београду.

Потпис докторанда

У Београду, 27. јун 2016.

Прилог 3.

Изјава о коришћењу

Овлашћујем Универзитетску библиотеку „Светозар Марковић“ да у Дигитални репозиторијум Универзитета у Београду унесе моју докторску дисертацију под насловом:

Црна Гора као еколошка држава у јавном дискурсу

која је моје ауторско дело.

Дисертацију са свим прилозима предао/ла сам у електронском формату погодном за трајно архивирање.

Моју докторску дисертацију похрањену у Дигитални репозиторијум Универзитета у Београду могу да користе сви који поштују одредбе садржане у одабраном типу лиценце Креативне заједнице (Creative Commons) за коју сам се одлучио/ла.

1. Ауторство
2. Ауторство - некомерцијално
- 3. Ауторство – некомерцијално – без прераде**
4. Ауторство – некомерцијално – делити под истим условима
5. Ауторство – без прераде
6. Ауторство – делити под истим условима

(Молимо да заокружите само једну од шест понуђених лиценци, кратак опис лиценци дат је на полеђини листа).

Потпис докторанда

У Београду, 27. јун 2016.
